

PRAKRIT GRAMMAR

OF

HEMAÇANDRA

Being the Eighth Chapter of his *Siddhantaśāstra*

Edited with

Index of Words & Roots and Notes

BY

P L VAIDYA, M A , D LITT (Paris)

Professor of Sanskrit & Ardhamāgadhī

Willingdon College, Sangli

दोषीयल पनामनीनास
संस्कृत विन्ध्य मुद्रणालय
वैदिकविद्या-अध्यापक

1928

वैद्यशशहृ - भागवत

आर्हतमतप्रभाकरस्य

पद्यो मयूग

श्रीहेमचन्द्राचार्यनिरचितं

प्राकृतव्याकरणम्

[सिद्धहेमचन्द्रस्याष्टमोऽध्याय]

वैद्यशशहृवेन श्रीपरशुरामशर्मणा
दिप्पनीशब्दकोशधातुकोशादिभि परिष्कृतम्

'पुण्यपत्तनस्थश्रेष्ठिमोतीलालेन प्रकाशितम्

*Printed at his " HANUMAN PRESS " by L B Kohate.,
300 Sadashiv Peth, Poona City*

and

*Published by Motilal Ladhaji, 196 Bhavan Peth,
Poona City*

PREFACE

This new edition of Hemacandra's Prakrit Grammar is designed to meet the requirements of University Students in Prakrit languages and was undertaken by me at the suggestion and support of Shri Motilal Ladhaji of Poona. There have been two excellent editions of this Grammar, one by Dr R. Pischel in two volumes with the text, a word-index and notes in German (Heile, Germany, 1877 & 1880), and the other by S. P. Pundit as an appendix to his edition of the *सुभाषितचरित* in the Bombay Sanskrit Series (Bombay 1900). The first of these is in Roman letters with notes in German, and is such, cannot be used by an average student, the second has no helps by way of notes, and both of them are long out of print. I therefore thought of bringing out a new edition of the Grammar in the interest of students in Indian universities who are now taking more and more to the study of Prakrit languages in their relation to modern Indian vernaculars, and Shri Motilal Ladhaji readily undertook to publish it.

Eminent philologists like Sir George Grierson have divided Prakrit grammarians into two schools called Western and Eastern. The Western School is represented by वाल्मीकि, his sutras having been commented upon by त्रिविक्रम लक्ष्मीधर and सिंहराज. Hemacandra belongs to this school and in his Siddhahemacandra VIII gives exhaustive treatment of the Prakrit dialects. The Eastern School is headed by Vararuci whose sutras have been commented upon by मामह. Other representatives of this School are रामशर्मतर्कवागीश, the author of प्राकृतकल्पतरु, and मार्कण्डेयसौन्दर, the author of प्राकृतसर्वस्व. There seems to be another old work of the School called प्राकृतसामथेनु of लङ्केश्वर which is mentioned by रामशर्मतर्कवागीश as his source.

Hemacandra in his grammar treats of six Prakrit dialects, viz, महाराष्ट्री, शौरसनी, मागधी, पेशाची, चलिक्वपेशाची and अपभ्रंश. By Prakrit he understands महाराष्ट्री which he considers as the base for all other dialects. He also refers to अपभ्रंश Prakrit which is another name for Ardhamagadhi. He devotes the first three padas and major part of the fourth to the treatment of the principal Prakrit and the rest to other dialects.

The notes given here are not exhaustive, but I feel, are sufficient to guide an intelligent student with fair knowledge of the Sanskrit language. In the section on dialects other than the principal Prakrit they are more numerous and the tabulation of the principal characteristics of the different dialects which the student is recommended to study more carefully, and my full and word-for-word rendering in Sanskrit with an English translation of the Apabhramsa verses, would go a long way to help the student to master the subject systematically. I have however reserved fuller treatment of Apabhramsa and its dialects for another work. A Manual of the Apabhramsa Dialects with illustrative texts - which I have in preparation. I hope that this work would be out next winter.

I must make grateful acknowledgements to the soul of Dr R Pischel for the liberal use that I have made of his edition, the critical apparatus, the word-index and notes as also of his "Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa." I should like also to acknowledge the help that I received from two of my pupils, Mr A N Upadhye, B A (Hons) and Mr R G Marathe of the Willingdon College in the preparation of this edition. I regret that the scholastic character of the book is considerably impaired on account of the want of accented English and Sanskrit type in the Press and that a few mistakes of printing have slipped in on account of the distance between the Editor and the Press. The student is therefore earnestly requested to make the necessary corrections in the text from the Errata before he begins to use the book.

Willingdon College, Sangli
23rd October 1928.

}

P L VAIDYA

ॐ अर्हम् ।

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितं प्राकृतव्याकरणम् ।

अथ प्राकृतम् ॥ ८ । १ । १ ॥

अथशब्द आनन्तर्यार्थोऽधिकारार्थश्च ॥ प्रकृति सस्कृतम् । तत्र भव
तत आगत वा प्राकृतम् । सस्कृतानन्तर प्राकृतमाधिक्रियते ॥ सस्कृतानन्तर
च प्राकृतस्यानुशासन सिद्धसाध्यमानमेदसस्कृतयोनेरेव तस्य लक्षण न
देद्यस्य इति शापनार्थम् । सस्कृतसमं तु सस्कृतलक्षणेनैव गतार्थम् ।
प्राकृते च प्रकृतिप्रत्ययलिङ्गकारकसमाससज्ञादय सस्कृतवद्वेदितव्या ॥
लोकाद् इति च वर्तते । तेन ऋ-ऋ-लृ-लृ-ऐ-औ-इ-ज-श-य-
विसर्जनीय-प्पुतवर्जो वर्णसमाम्नायो लोकादवगन्तव्य । ङौ स्ववर्ग्य-
सयुक्त, भवत एव । ऐदौतौ च केषाचित् । कैतवम् । कैअद् । सौन्द-
र्यम् । सौंअरिअ ॥ कौरवा । कौरवा ॥ तथा अस्वर व्यञ्जन द्विवचन
चतुर्थीबहुवचन च न भवति ॥ १ ॥

बहुलम् ॥ ८ । १ । २ ॥

बहुलम् इत्याधिकृत वेदितव्यम् आ शास्त्रपरिसमाप्ते ॥ ततश्च । कचित्
प्रवृत्ति क्वचिदप्रवृत्ति क्वचिद् विभाषा क्वचिद् अन्यदेव भवति । तच्च
यथास्थान दर्शयिष्याम ॥ २ ॥

आर्षम् ॥ ८ । १ । ३ ॥

ऋषीणाम् इदम् आर्षम् । आर्षं प्राकृत बहुल भवति । तदपि यथा-
स्थान दर्शयिष्याम । आर्षं हि सर्वे विधयो विकल्प्यन्ते ॥ ३ ॥

दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ ॥ ८ । १ । ४ ॥

वृत्तौ समासे स्वराणा दीर्घह्रस्वौ बहुल भवत । मिथ परस्परम् ॥ तत्र
ह्रस्वस्य दीर्घ । अन्तर्वेदि. । अन्ता-वेई ॥ सप्तविंशति । सत्तावीसा ॥
क्वचिन्न भवति । जुवड-अणो ॥ क्वचिद् विकल्प । वारी-मई । वारि-
मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-ग्रन्तं मुअ-ग्रन्त ॥ पतिगृहम् । पई-हर पई-हर ॥
वेल-वण वेलुवण ॥ दीर्घस्य ह्रस्व । निअम्ब-सिल-खलिअ-वीई-मालत्स ॥
क्वचिद् विकल्प । जँउण-ग्रड जँउणा-ग्रड । नई-सोत्त नई-सोत्त । गोरी-
हर गोरी-हर । बहु-मुह बहू-मुह ॥ ४ ॥

पदयोः सधिर्वा ॥ ८ । १ । ५ ॥

सम्कृतोक्त सधि सर्व प्राकृते पदयोर्व्यवस्थितविभाषया भवति ॥
वासेसी वासइसी । विसमायवो विसम-आयवो । दहिईसरो वहीसरो ।
साऊअय साउ-उअय ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई । बत्थाओ ।
मुद्दाई । मुद्दाए । महइ । महए ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद् एकपदेऽपि ।
काहिड काही । निइओ वीओ ॥ ५ ॥

न युवर्णस्यास्वे ॥ ८ । १ । ६ ॥

इवर्णस्य उवर्णस्य च अस्वे वर्णे परे सधिर्न भवति ॥ न वेरि-
वगो वि अवयासो । वन्दामि अज्ज-वइर ।

दणुइन्द-इहिर-लित्तो सहइ उइन्दो नहप्पहावलि-अरुणो ।
सझा-वहु-अवउट्टो णव-वारिहरो च्च विज्जुलापडिभिन्नो ॥
युवर्णस्येति किम् ।

गृदोअर-नामरसाणुसारिणी ममर-पन्ति व्व ॥
अम्ब इति किम् । पुहवीसो ॥ ६ ॥

एदोतोः स्वरे ॥ ८ । १ । ७ ॥

एकारओकारयो स्वरे परे सधिर्न भवति ॥
वहुआइ नहुल्लिहणे आगन्धन्तीणि कञ्चुअ अक्के ।

मयरद्वय-सर-धोरणि-धारा-छेज व्व दीसन्ति ॥

उवमासु अपञ्जतेभ-कळम-दन्तावहासमूरुजुअ ।

त चेव मळिअ-त्रिस-दण्ड-विरसमालकित्तमो एण्हि ॥

अहो अच्छरिअ ॥ एदोत्तोरिति किम् ।

अत्थालोअण-तरला इयर-रुर्दण भमन्ति बुद्धीओ ।

अत्थ ज्ञेअ निरारम्भमेन्ति हिजय कइन्दाण ॥ ७ ॥

स्वरस्योद्धृते ॥८।१।८॥

व्यञ्जनसपृक्त म्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽवशिष्यते स उद्धृत इहोच्यते ।
स्वरस्य उद्धृते स्वरे परे सन्धिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त-महा-पसु-दसण-सभम-परोप्परारूढा ।

गयणे चिय गन्धउडि कुणन्ति तुह कउल-णारीओ ॥ निसा-अरो ।
निसि-अरो रयणी-अरो । मणुअत्त ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद् विकल्प ।
कुम्भ-आरो कुम्भारो । सु-उरिसो सूरिसो ॥ क्वचित् सन्धिरेव । सालाहणो ।
चक्काओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेऽपि स्वरस्य सधौ भिन्नपदत्वम् ॥८॥

त्यादेः ॥८।१।९॥

तिनादीना स्वरस्य स्वरे परे सन्धिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ
इह ॥ ९ ॥

लुक् ॥८।१।१०॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुल लुग् भवति ॥ त्रिदशेश । तिअसीसो ॥ नि-
श्वासोच्छ्वासौ । नीसासूसासा ॥ १० ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥८।१।११॥

शब्दाना यद् अन्त्यव्यञ्जन तस्य लुग् भवति ॥ जाव । ताव । जसो ।
तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यविमन्त्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वम् अनन्त्यत्व
व । तेनोभयमपि भवति । सद्धिष्णु । समिक्खू । सज्जन । सज्जणो ॥
एतद्गुणा । एअ-गुणा ॥ तद्गुणा । तग्गुणा ॥ ११ ॥

न श्रंदुदोः ॥ ८।१।१२॥

श्रद् उद् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य लुग् न भवति ॥ सद्दहिअ । सद्दा । उगय । उन्नय ॥ १२ ॥

निर्दुरोर्वा ॥ ८।१।१२ ॥

निर् दुर् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य वा लुग् न भवति ॥ निस्सह नीसह दुस्सहो दूसहो । दुक्सिओ दुहिओ ॥ १३ ॥

स्वरेन्तरश्च ॥ ८ । १ । १४ ॥

अन्तरो निर्दुरोश्चान्त्यव्यञ्जनस्य स्वरे परे लुग् न भवति ॥ अन्तरप्पा ॥ निरन्तर । निरवसेस ॥ दुरुत्तर । दुरवगाह ॥ क्वचिद् भवत्यपि । अन्तो-वरि ॥ १४ ॥

त्रियामादविद्युतः ॥ ८ । १ । १५ ॥

त्रिया वर्तमानस्य शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य आत्व भवति विशुच्छब्द वर्ज-यित्वा । लुगपवाद ॥ सरित् । सरिआ ॥ प्रतिपद् । पाडिवआ ॥ सपत् । सपआ ॥ बहुलाधिकाराद् ईपत्सृष्टतरयश्रुतिरपि । सरिया । पाडिवया । सपया ॥ अविद्युत इति किम् । विज्जू ॥ १५ ॥

रो रा ॥ ८ । १ । १६ ॥

त्रिया वर्तमानस्यान्त्यस्य रेफस्य रा इत्यादेशो भवति । आत्त्वापवाद ॥ गिरा । बुरा । पुरा ॥ १६ ॥

क्षुधो हा ॥ ८ । १ । १७ ॥

क्षुध्शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हादेशो भवति ॥ छुहा ॥ १७ ॥

शरदादेरत् ॥ ८ । १ । १८ ॥

शरदादेरन्त्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिपक् । भिसओ ॥ १८ ॥

दिक्-प्राट्पोः सः ॥ ८ । १ । १९ ॥

ण्तयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥ १९ ॥

आयुरप्सरसोर्ना ॥ ८ । १ । २० ॥

एतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाउसो दीहाऊ । अच्छरसा
अच्छरा ॥ २० ॥

ककुमो हः ॥ ८ । १ । २१ ॥

ककुमशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कउटा ॥ २१ ॥

धनुषो वा ॥ ८ । १ । २२ ॥

धनु शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ धणुह धणू ॥ २२ ॥

मोनुस्वारः ॥ ८ । १ । २३ ॥

अन्त्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जल फल वच्छं गिरिं पेच्छ ॥ कचिद्
अनन्त्यस्यापि । वणाभि । वणमि ॥ २३ ॥

वा स्वरे मश्च ॥ ८ । १ । २४ ॥

अन्त्यमकारस्य स्वरे परेऽनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे उसम अजिअ । उसममजिअ च वन्दे ॥ बहु-
लाधिकाराद्'अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य मकार । साक्षात् । सक्त् ॥ यत् ।
ज ॥ तत् । त ॥ विष्वक् । वीसु ॥ पृथक् ॥ पिट् ॥ सम्यक् । सम्म ॥
इह । इहयं । आलेड्डुअ इत्यादि ॥ २४ ॥

ड-अ-ण-नो व्यञ्जने ॥ ८ । १ । २५ ॥

ड अ ण न इत्येतेषा स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ड ।
पङ्क्तिः । पता ॥ पराङ्मुख । परमुहो ॥ अ । कञ्चुक । कचुओ ॥
लाञ्छनम् । लंछण ॥ ण । पण्मुख । छमुहो ॥ उत्कण्ठा । उकठा ॥ न ।
सन्या । संशा ॥ विन्य । विज्ञो ॥ २५ ॥

॥ वक्रादावन्तः ॥ ८ । १ । २६ ॥

वक्रादिषु यथादर्शनं प्रथमादे स्वरस्य अन्त आगमरूपोऽनुस्वारो भवति ॥
वक । तस । असु । मस । पुछ । गुछ । मुढा । पसू । वुंध । ककोडो ।
कुपल । दसण । विंछिओ । गिंठी । मजारो । एप्वाद्यस्य ॥ वयसो ।

मणसी । मणसिणी । मणसिला । पडमुआ । एपु द्वितीयम् ॥ अवरिं ।
 आणितय । अडमुतय । अनयोस्तृतीयस्य ॥ वरु । च्रस्र । अश्रु । श्मश्रु ।
 पुच्छ । गुच्छ । मूर्द्धन् । पर्थु । बुध्न । कर्कोट । कुट्मल । दर्शन ।
 वृश्चिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् । मनन्विनी । मन शिला ।
 प्रतिश्रुत् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥ क्वचिच्छन्द पूरणेऽपि । देव-
 नाग—सुवण्ण ॥ क्वचिन्न भवति । गिद्धी । मज्जारो । मणसिला । मणा-
 सिला ॥ आपे मणोसिला । अडमुत्तय ॥ २६ ॥

क्त्वा—स्यादेर्ण—स्योर्वा ॥ ८।१।२७ ॥

क्त्वाया स्यादीना च यौ णसू तयोरनुस्वारोन्तो वा मनति ॥ क्त्वा ।
 काऊण । काऊण । काउआण काउआण ॥ स्यादि । वच्छेण वच्छेण ।
 वच्छेसु वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किम् । करिअ । अगिणो ॥ २७ ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ ८।१।२८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशति । वीसा ॥ त्रिंशत् ।
 तीसा ॥ सम्कृतम् । सवय ॥ सस्कार । सकारो इत्यादि ॥ २८ ॥

मासादेर्वा ॥ ८।१।२९ ॥

मासादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति मास मस । मासल मसल । कास ।
 कस । पासू पसू । कट कह । एव एव । नूण नूण । इआणि इआणि ।
 दाणि दाणि । कि करोमि किं करोमि । समुह समुह । केमुअ किमुअ ।
 सीहो सिंघो । मास । मासल । काम्य । पासु । कथम् । एवम् । नूनम् ।
 इदानीम् । किम् । समुख । किंगुक । सिंह इत्यादि ॥ २९ ॥

वर्गेन्त्यो वा ॥ ८।१।३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥ पङ्को
 पको । सङ्खो सखो । अङ्गण अगण । लङ्गण लघण । कञ्चुओ कचुओ ।
 लञ्चण लटण । अञ्जिअ अजिअ । सञ्जा सज्ञा । कण्टओ कटओ ।
 उवण्ठा उवठा । कण्ड कड । सण्डो सढो । अन्तर अतर । पन्थो पथो ।

चन्दो चदो । बन्धवो बधवो । कम्पद् कपद् । वम्फद् वफद् । कलम्बो
कलभो । आरम्भो आरभो ॥ वर्ग इति किम् । ससओ । सहरद् ।
नित्यमिच्छन्त्यन्थे ॥ ३० ॥

प्रावृद्-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ८।१।३१ ॥

प्रावृप् शरत् तरणि इत्येते शब्दा पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्या ॥ पाउसो ।
सरओ । एस तरणी ॥ तराणिशब्दस्य पुत्रीलिङ्गत्वेन नियमार्थमुपादानम् ॥३

स्नमदाम-शिरो-नमः ॥ ८।१।३२ ॥

दामन्शिरस्नभस्वर्जित सकारान्त नकारान्त च शब्दरूप पुंसि
प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पओ । तमो । तेओ । उरो ॥ नान्तम् ।
जम्मो । नम्मो । मम्मो ॥ अदामशिरोनम इति किम् । दाम । सिर ।
नह । यच्च सेथ वथ सुमण सम्म चम्ममिति दृश्यते तद् बहुलाधिकारान् ॥३२॥

वाक्ष्यर्थ-वचनाद्याः ॥ ८।१।३३ ॥

अभिपर्याया वचनादयश्च शब्दा पुंसि वा प्रयोक्तव्या ॥ अक्ष्यर्था ।
अज्जवि सा सवड ते अच्छी । नच्चावियाइ तेणम्ह अच्छीइ ॥ अज्जल्या-
दिपाठादक्षिशब्द स्त्रीलिङ्गेऽपि । एसा अच्छी । चक्खू चक्खूइ । नयणा
नयणाइ । लोअणा लोअणाइ ॥ वचनादि । वयणा वयणाइ ॥ विज्जुणा
विज्जुण्ण । कुलो कुल । छन्दो छन्द । माहप्पो माहप्प । दुक्खा दुक्खाइ ॥
भायणा भायणाइ । इत्यादि । इति वचनादय ॥ नेत्ता नेत्ताइ । कमला
कमलाइ इत्यादि तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ ३३ ॥

गुणाद्याः क्लीबे वा ॥ ८।१।३४ ॥

गुणादय क्लीबे वा प्रयोक्तव्या ॥ गुणाइ गुणा । विहवेहि गुणाइ
मगान्ति । देवाणि देवा । निन्दूइ निन्दुणो । खम्म खम्मो । मण्डलग्ग
मण्डलग्गो । कररूह कररूहो । रक्खाइ रुक्खा । इत्यादि । इति गुणा-
दय ॥ ३४ ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ८।१।३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दा स्त्रिया वा प्रयोक्तव्या ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निल्लज्जिमा एस निल्ल-
ज्जिमा । एसा धुत्तिमा एस धुत्तिमा । अञ्जल्यादि । एसा अञ्जली एस
अञ्जली । पिट्ठी पिट्ठ । पृष्ठमित्त्वे कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये । अच्छी अच्छि ।
पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअ । एव कुच्छी । बली । निही विही ।
रस्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादय ॥ गड्ढा गड्ढो इति तु सस्कृतवदेन सिद्धम् ।
इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य पृथ्वादीभ्यश्च समग्रह । त्वादेशस्य
स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥ ३५ ॥

बाहोरात् ॥ ८।१।३६ ॥

बाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारोन्तादेशो भवति ॥ बाहाए जेण धरिओ
एकाए ॥ स्त्रियामित्थेव । वामेअरो बाह् ॥ ३६ ॥

अतो डो विसर्गस्य ॥ ८।१।३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नम्यात परस्य विसर्गस्य स्थाने डो इत्यादेशो भवति ॥
सर्वत । सब्वओ । पुरत । पुरओ ॥ अग्रत । अगगओ ॥ मार्गत ।
मगगओ ॥ एव सिद्धावस्थापेक्षया । भवत । भवओ ॥ भवन्त । भवन्तो ।
सन्त । सन्तो ॥ कुत । कुदो ॥ ३७ ॥

निष्प्रती ओत्परी माल्य-स्थोर्ना ॥ ८।१।३८ ॥

निर् प्रति इत्येतौ माल्यशब्दे स्थाधातौ च परे यथासत्य ओत् परि
इत्येवरूपौ वा भवत । अभेदनिर्देश सर्वदेशार्थ ॥ ओमाल । निम्मल ।
ओमालय वहइ । परिट्टा पइट्टा । परिट्टिअ । पइट्टिअ ॥ ३८ ॥

आदेः ॥ ८।१।३९ ॥

आदेरित्याधिकार 'कगचज०' [८-१-१७७] इत्यादिसूत्रात्
प्रागविशेषे वेदितव्य ॥ ३९ ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्त्वरस्य लुक् ॥ ८।१।४० ॥

त्यदादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादे म्वरस्य बहुल लृग्

भवति ॥ अन्हेत्य अन्हे एत्य । जइमा जइ इमा । जइह जइ अह ॥४०॥

पदादपेर्ना ॥८।१।४१॥

पदात् परम्य अपेरन्ययस्यादेर्लुग् वा भवति ॥ त पि तमावि । किं पि किमवि । केण वि केणावि । कह पि कहमावि ॥ ४१ ॥

इतेः स्वरात् तत्र द्विः ॥ ८ । १ । ४२ ॥

पदात् परम्य इतेरादेर्लुग् भवति स्वरात् परश्च तकारो द्विर्भवति ॥ किं ति । ज ति । दिट् ति । न जुत् ति ॥ म्चरात् । तह चि । झत्ति । पिओ ति । पुरिसो ति ॥ पदादित्येव । इअ विञ्ज-गुहा-निलयाए ॥ ४२ ॥

लुप्त-य-र-त्र-श-य-सा श-प-सां दीर्घः ॥ ८ । १ । ४३ ॥

प्राकृतलक्षणवशाद्गुप्ता याद्या उपर्यधो वा येषा शकारपकारसकाराणां तेषामादे स्वस्य दीर्घो भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासइ ॥ कश्यप । कासवो ॥ आवश्यक । आवासय ॥ रलोपे । विश्राम्यति । वीसमइ ॥ विश्राम । वीसामो ॥ मिश्रम् । मीस ॥ सस्पर्श । सफासो ॥ बलोपे । अथ । वासो ॥ विश्रसिति । वीससइ ॥ विश्वास । वीसासो ॥ शलोपे । दुश्शासन । दूसासणो ॥ मन शिला । मणासिला ॥ पस्य यलोपे । शिष्य । सीसो ॥ पुष्य । पूसो ॥ मनुष्य । मणूसो ॥ रलोपे । कर्षक । कासओ ॥ वर्षा । वासा ॥ वर्ष । वासो ॥ बलोपे । विष्वाण । वीसाणो ॥ विष्वक् । वीसु ॥ पलोपे । निष्यक्त । नीसचो ॥ सस्य यलोपे । सस्यम् । सास ॥ कस्यचिन् । कासइ ॥ रलोपे । उस्त । ऊसो ॥ विवम्भ । वीसम्भो ॥ बलोपे । विकम्बर । विकासरो ॥ नि स्व । नीसो ॥ सलोपे । निस्तह । नीसहो ॥ ' न दीर्घानुस्वारात् ' (८-२-९२) इति प्रतिषेधात् सर्वत्र 'अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम्' (८-२-८९) इति द्वित्वाभाव ॥४३॥

अतः समृद्ध्यादौ वा ॥ ८।१।४४ ॥

वा भवति ॥ सामिद्धी सामिद्धी । पासिद्धी पासिद्धी । पायड पयड । पाडिवआ पडिवआ । पासुचो पमुचो । पाडिसिद्धी पडिसिद्धी । सारिच्छो , सरिच्छो ।

माणसी मणसी । माणसिणी मणसिणी । आहिआई अहिआई । पारोहो परोहो । पावासू पवासू । पाटिप्फद्धी पडिप्फद्धी ॥ समृद्धि । प्रसिद्धि । प्रकट । प्रतिपत् । प्रसुप्त । प्रतिसिद्धि । सदृक्ष । मनन्विन् । मनस्विनी । अभियाति । प्ररोह । प्रवासिन् । प्रतिस्पर्द्धिन् ॥ आकृतिगणोऽयम् । तेन । अम्पर्श । आफसो ॥ परकीयम् । पारकेर । पारक ॥ प्रवचनम् । पावयण ॥ चतुरन्तम् । चाउरन्तम् । इत्याद्यपि भवति ॥ ४४ ॥

दक्षिणे हे ॥ ८।१।४५ ॥

दक्षिणशब्दे आदेरतो हे परे दीघो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति किम् । दास्विणो ॥ ४५ ॥

इः स्वमादौ ॥ ८।१।४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु आदेरम्य इत्व भवति ॥ सिविणो । सिमिणो ॥ आपे उकारोपि । सुमिणो । ईसि । वेडिसो । विलिअ । विअण । मुहङ्गो । किविणो । उत्तिमो । मिरिअ । दिण्ण ॥ बहुलाधिकाराण्णत्वाभावे न भवति । दत्त । देवदत्तो ॥ म्वम । ईपत् । वेतस । व्यलीक । व्यजन । मृदङ्ग । कृपण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥ ४६ ॥

पकाङ्गार-ललाटे वा ॥ ८।१।४७ ॥

एप्वादेरत इत्व वा भवति ॥ पिक पक । इङ्गालो अङ्गारो । णिडाल णडाल ॥ ४७ ॥

मध्यम-कतमे द्वितीयस्य ॥ ८।१।४८ ॥

मध्यमशब्दे कतमशब्दे च द्वितीयस्यात इत्व भवति ॥ मज्झिमो । कइमो ॥ ४८ ॥

सप्तपर्णे वा ॥ ८।१।४९ ॥

सप्तपर्णे द्वितीयस्यात इत्व वा भवति ॥ छत्तिवण्णो छत्तवण्णो ॥ ४९ ॥

मयट्ठुड्ढा ॥ ८।१।५० ॥

मयट्प्रत्यये आदेरत स्याने अइ इत्यादेशो भवति वा ॥ विपमय । विसमइओ विममओ ॥ ५० ॥

ईहरे वा ॥ ८।१।५१ ॥

हरशब्दे आदेरत् ईर्वा भवति ॥ हीरो हरो ॥ ५१ ॥

घनि—त्रिष्वचोरुः ॥ ८।१।५२ ॥

अनयोरदेरस्य उत्व भवति ॥ झुणी । वीमु ॥ कथ सुणओ । शुनक इति प्रकृत्यन्तरस्य ॥ श्वन्शब्दस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवत ॥ ५२ ॥

वन्द्र—राण्डिते णा वा ॥ ८।१।५३ ॥

अनयोरदेरस्य णकारेण सहितस्य उत्व वा भवति ॥ वुद्र वन्द्र । खुडिओ राण्डिओ ॥ ५३ ॥

गवये वः ॥ ८।१।५४ ॥

गवयशब्दे वकाराकारस्य उत्व भवति ॥ गउओ । गउआ ॥ ५४ ॥

प्रथमे प—थोर्वा ॥ ८ । १ । ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारस्य युगपत् क्रमेण च उकारो वा भवति ॥ पुडुम पुढम पडुम पढम ॥ ५५ ॥

ज्ञो णत्वेभिजादौ ॥ ८ । १ । ५६ ॥

अभिज्ञ ण्यप्रकारेषु जस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत उत्व भवति ॥ अहिण्णू । सव्यण्णू । कयण्णू । आगमण्णू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो । सव्यज्जो ॥ अभिजादाविति किम् । प्राज्ञ । पण्णो ॥ येषा जस्य णत्वे उत्व दृश्यते ते अभिजादय ॥ ५६ ॥

एच्छय्यादौ ॥ ८ । १ । ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरस्य एत्व भवति ॥ सेज्जा । सुन्देर । गेन्दुअ । एत्थ ॥ शय्या । सौन्दर्य । कन्दुक । अत्र ॥ आर्षे पुरेकम्म ॥ ५७ ॥

वल्लयुत्कर—पर्यन्ताश्चर्ये वा ॥ ८ । १ । ५८ ॥

एषु आदेरस्य एत्व वा भवति ॥ वेल्ली वल्ली । उक्केरो उक्करो । पेरन्तो पज्जन्तो । अच्छेर अच्छरिअ अच्छअर अच्छरिज्ज अच्छरिज्ज अच्छरीअ ॥ ५८ ॥

ब्रह्मचये चः ॥ ८ । १ । ५९ ॥

ब्रह्मचर्यशब्दे चस्य अत एत्व भवति ॥ ब्रह्मचेर ॥ ५९ ॥

तोन्तरि ॥ ८ । १ । ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्व भवति ॥ अन्त पुरम् । अन्तेउर ॥ अन्त-
श्रारी । अन्तेआरी ॥ कचिन्न भवति । अन्तगाय । अन्तो-वीसम्भ-
निवेसिआण ॥ ६० ॥

ओत्पन्ने ॥ ८ । १ । ६१ ॥

पन्नशब्दे आदेरत् ओत्व भवति ॥ पोम्म ॥ 'पन्नछन्न०' [८-२-२१२]
इति विश्लेषे न भवति । पउम ॥ ६१ ॥

नमस्कार-परस्यरे द्वितीयस्य ॥ ८ । १ । ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्व भवति ॥ नमोकारो । परोप्पर ॥ ६२ ॥

वापौ ॥ ८ । १ । ६३ ॥

अर्पयतौ धातौ आदेरस्य ओत्व वा भवति ॥ ओप्पेइ अप्पेइ । ओप्पिअ
अप्पिअ ॥ ६३ ॥

स्वपावृच्च ॥ ८ । १ । ६४ ॥

स्वपितौ धातौ आदेरस्य ओत् उत् च भवति ॥ सोवइ ।
सुवइ ॥ ६४ ॥

नात्पुनर्यादाइ वा ॥ ८ । १ । ६५ ॥

नत्र परे पुन शब्दे आदेरस्य आ आइ इत्यादेशौ वा भवत ॥ न
उणा न उणाइ । पक्षे । न उण । न उणो । केवलस्यापि दृश्यते ।
पुणाइ ॥ ६५ ॥

वालाव्वरप्ये लुक् ॥ ८ । १ । ६६ ॥

अलाव्वरप्यशब्दयोरदेरस्य लृग् वा भवति । लाउ अलाउ । लाऊ
अलाऊ । रण अरण्णं । अत इत्येव । आरण्ण-कुञ्जरो व्व वेळंतो ॥ ६६ ॥

वाव्यमोत्सातादावदातः ॥ ८ । १ । ६७ ॥

अत्रयेषु उत्सातादिषु च शब्देषु आदेरकारस्य अद् वा भवति ॥

अव्यय । जह जहा । तह तहा । अह्व अह्वा । व वा ॥ ह हा । इत्यादि ।
उत्खातादि । उक्स्वय उक्स्वाय । चमरो चामरो । कलओ कालओ । ठविओ
ठाविओ । परिट्टविओ परिट्टाविओ । सठविओ सठाविओ । पयय पायय ।
तलवेण्ट तालवेण्ट । तलवोण्ट तालवोण्ट । हलिओ हालिओ । नराओ ।
नाराओ । बलया बलाया । कुमरो कुमारो । खइर खाइर ॥ उत्खात ।
चामर । कालक । स्थापित । प्राकृत । तालवृन्त । हालिक । नाराच ।
बलाका । कुमार । खादिर इत्यादि ॥ केचिद् ब्राह्मणपूर्वाह्योरपीच्छन्ति ।
ज्ञप्सणो ज्ञाप्सणो । पुञ्चण्टो पुञ्चाण्टो ॥ दवगी । दावगी । चडू चाडू ।
इति शब्दभेदात् सिद्धम् ॥ ६७ ॥

घञ्वृद्धेर्वा ॥ ८ । १ । ६८ ।

घञ्निमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिभूतस्य अद् वा भवति ॥
पवहो पवाहो । पइरो पहारो । पयरो पयागे । प्रकार प्रचारो वा । पत्यवो
पत्यावो ॥ क्वचिन्न भवति । राग । राजो ॥ ६८ ॥

महाराष्ट्रे ॥ ८ । १ । ६९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे आदेराकारस्य अद् भवति ॥ मरहट्ट । मरहट्टो ॥ ६९ ॥

मासादिष्वनुस्वारे ॥ ८ । १ । ७० ॥

मासप्रकारेषु अनुस्वारे सति आदेरात् अद् भवति ॥ मस । पसू ।
पसणो । कस । कसिओ । वसिओ पडवो ससिद्धिओ । सजत्तिओ ॥
अनुस्वार इति किम् । मास । पासू ॥ मास । पासु । पासन । कास्य ।
कासिक । वाशिक । पाण्डव । सासिद्धिक । सायात्रिक । इत्यादि ॥ ७० ॥

श्यामाके मः ॥ ८ । १ । ७१ ॥

श्यामाके मस्य आत् अद् भवति ॥ सामओ ॥ ७१ ॥

इः मदादौ वा ॥ ८ । १ । ७२ ॥

सदादिषु शब्देषु आत् इत्व वा भवति ॥ सइ सया । निसि-अरो
निसा अरो । कुप्सिओ कुप्पासो ॥ ७२ ॥

आचार्ये च्छे ॥ ८१।७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत इत्वम् अत्व च भवति ॥ आइरिओ । आय-
रिओ ॥ ७३ ॥

ईः स्त्यान-खल्वाटे ॥ ८१।७४ ॥

स्त्यानखल्वाटयोरदेरात् ईर्भवति ॥ ठीण । थिण । थिण्ण । खलीडो ॥
सखायम् इति तु 'समः स्त्यः खा' (८-४-१५) इति खादेशे सिद्धम्
॥७४॥

उः सास्ना-स्तानके ॥ ८१।७५ ॥

अनयोरादेरात् उत्व भवति ॥ सुण्हा । युवओ ॥ ७५ ॥

ऊद्वासारे ॥ ८१।७६ ॥

आसारशब्दे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ ऊसारो । आसारो ॥ ७६ ॥

आर्याया र्यः श्वश्र्वात् ॥७१।७७॥

आर्याशब्दे श्वश्वा वाच्याया र्यस्यात् ऊर्भवति ॥ अज्जू ॥ श्वश्र्वामिति
किम् । अज्जा ॥ ७७ ॥

एद् ग्राबे ॥८१।७८॥

ग्राह्यशब्दे आदेरात् एद् भवति ॥ गेज्ज ॥ ७८ ॥

द्वारे वा ॥ ८१।७९ ॥

द्वारशब्दे आत् एद् वा भवति ॥ देर । पक्षे । दुआर दार बार ॥ कथ
नेरइओ नारइओ । नैरथिकनारकिकशब्दयोर्भविष्यति ॥ आर्षे अन्यत्तापि ।
पच्छेकम्भ । असहेज्ज देवासुरा ॥ ७९ ॥

पारापते रो वा ॥८१।८०॥

पारापतशब्दे रम्यस्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥८० ॥

मात्रटि वा ॥८१।८१॥

मात्रट्प्रत्यये आत् एद् वा भवति ॥ एत्तिअमेत्त । एत्तिअमत्त ॥ बहु-
लाधिकारात् षचिन्मातशब्देऽपि । भोअण-मेत्त ॥८१॥

उदोद्वाद्दे ॥ ८१।८२॥

जाद्रशब्दे आदेरात् उद् ओच्च वा भवति ॥ उल्ल । ओल्ल । पक्षे । अल्ल । अद् । बाह-सलिल-पवरेण उल्लेइ ॥ ८२ ॥

ओदाल्या पडक्तौ ॥ ८१।८३॥

आलीशब्दे पङ्क्तिवाचिनि आत् ओत्व भवति ॥ ओली । पङ्क्ताविति किम् । आली सखी ॥ ८३ ॥

न्हस्वः सयोगे ॥ ८१।८४॥

दीर्घस्य यथादर्शन सयोगे परे न्हस्वो भवति ॥ आत् । आम्रम् । अम्ब । ताम्रम् । तम्ब ॥ विरहामि । विरहगी ॥ आस्यम् । अस्त ॥ ईत् । मुनीन्द्र । मुणिन्दो ॥ तीर्थम् । तित्थं ॥ ऊत् । गुरुल्लापा । गुरुल्लावा ॥ चूर्ण । चुण्णो ॥ एत् । नरेन्द्र । नरिन्दो ॥ म्लेच्छ । मिलिच्छो ॥ द्विट्ठिक्यण-यट्ट ॥ ओत् । अधरोष्ठ । अहरुट्ट ॥ नीलोत्पलम् । नीलुप्पल ॥ सयोग इति किम् । आयास । असरो । ऊसवो ॥ ८४ ॥

इत् एद्वा ॥ ८१।८५॥

सयोग इति वर्तते । आदेरिकारस्य सयोगे परे एकारो वा भवति ॥ पेण्ड पिण्ड । धम्मेल्ल धम्मिल्ल । सेन्दूर सिन्दूर । वेण्ह विण्ह । पेट्ट पिट्ट । वेल्ल निल्ल ॥ क्वचिन्न भवति । चिन्ता ॥ ८५ ॥

किंशुके वा ॥ ८१।८६॥

किंशुकशब्दे आदेरित एकारो वा भवति ॥ केसुअ किंसुअ ॥ ८६ ॥

मिरायाम् ॥ ८१।८७॥

मिराशब्दे इत् एकारो भवति ॥ मेरा ॥ ८७ ॥

पृथ्वि-पृथिवि-प्रतिश्रुन्मूषिक-हरिद्रा-निभीतकेर्वत् ॥ ८१।८८॥

एषु आदेरितोकारो भवति ॥ पटो । 'पुहई' । पुढवी । पडसुआ । मूसओ । हलदी । हलदा । बहेडओ ॥ पन्थ किर देसित्तेति तु पथिशब्दसमानार्थस्य पन्थशब्दस्य भविष्यति ॥ हरिद्राया विकल्प इत्यन्ये । हलिदी हलिदा ॥ ८८ ॥

- शिथिलेद्भुदे वा ॥८।१।८९॥

अनयोरादेरितोद् वा भवति ॥ सडिल । पसडिल । सिडिल । पसिडिल ।
अङ्गुअ । इङ्गुअ ॥ निर्मितशब्दे लु वा आत्व न विधेयम् । निर्मातनि-
र्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धे ॥ ८९ ॥

तिचिरो २ ॥८।१।९०॥

तिचिरिशब्दे रस्येतोद् भवति ॥ तिचिरो ॥ ९० ॥

इतौ तो वाक्यादौ ॥८।१।९१॥

वाक्यादिभूते इतिशब्दे यन्तस्तत्सबन्धिन इकारस्य अकारो भवति ॥
इअ जाम्पिआवसाणे । इअ विअसिअ-कुसुम-सरो ॥ वाक्यादाविति किम् ।
पिओ चि । पुरिसो चि ॥ ९१ ॥

ईर्जिहा-सिंह-त्रिंशद्विंशतौ त्या ॥८।१।९२॥

जिहादिपु इकारस्य तिशब्देन सह ईर्भवति ॥ जीहा । सीहो । तीसा ।
वीसा ॥ बहुलाधिकारात् कचिन्न भवति । सिंह-दत्तो । सिंह-राओ ॥ ९२ ॥

लुकि निरः ॥८।१।९३॥

निर उपसर्गस्य रेफलांसे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसरइ । नीसासो ॥
लुकीति किम् । निण्णओ । निस्सहाइ अक्काइ ॥ ९३ ॥

द्विन्योरुन् ॥८।१।९४॥

द्विशब्दे नागुपसर्गे च इत उद् भवति ॥ द्वि । दु-मत्तो । दु-आई ।
दु-विहो । दु-नेहो । दु-वयण । बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्प । दु-उणो ।
वि-उणो । दुइओ मिइओ ॥ कचिन्न भवति । द्विज । दिओ ॥ द्विरद ।
दिरओ ॥ कचिद् ओत्वमपि । दो-वयण ॥ नि । पुमज्जइ । पुमओ ॥
कचिन्न भवति । निवडइ ॥ ९४ ॥

प्रवासीक्षौ ॥ ८ । १ । ९५ ॥

अनयोरादेरिति उत्त्व भवति ॥ पावायुओ । उच्छू ॥ ९५ ॥

युधिष्ठिरे वा ॥ ८ । १ । ९६ ॥

युधिष्ठिरशब्दे आदेरिति उत्त्व वा भवति ॥ जहुट्टिलो । जहिट्टिलो ॥ ९६ ॥

ओच्च द्विधाऋगः ॥८।१।९७॥

द्विधाशब्दे कृष्णातो प्रयोगे इत ओत्व चकारादुत्व च भवति ॥ दोहा-
किज्जइ । दुहा-किज्जइ ॥ दोहा-ज्जअ । दुहा-इअ ॥ कृग इति किम् ।
दिहा-गय ॥ क्वचित् केवलस्यापि । दुहावि सो सुर-वहू-सत्वो ॥ ९७ ॥

वा निश्चरे ना ॥८।१।९८॥

निश्चरशब्दे नकारेण सह इत ओकारो वा भवति ॥ ओज्जरो निज्जरो ॥ ९८ ॥

हरीतक्यामीतोत् ॥८।१।९९॥

हरीतकीशब्दे आदेरीकारम्य अद् भवति ॥ हरडई ॥ ९९ ॥

आत्कश्मीरे ॥८।१।१००॥

कश्मीरशब्दे ईत आद् भवति ॥ क्म्हारा ॥ १०० ॥

पानीयादिष्वित् ॥८।१।१०१॥

पानीयादिषु शब्देषु ईत इद् भवति ॥ पाणिअ । अलिअ । जिअइ ।
जिअउ । विलिअ । करिसो । सिरिसो । दुइअ । तइअ । गहिर । उव-
णिअ । आगिअ । पलिविअ । ओसिअन्त । पसिअ । गहिअ । चम्भिओ
तप्राणि ॥ पानीय । अलीक ॥ जीवति । जीवतु । व्रीडित । करीप ।
शिरीप । द्वितीय । तृतीय । गभीर । उपनीत । आनीत । प्रदीपित ।
अवसीदत् । प्रसीद । गृहीत । बल्मीक । तदानीम् । इति पानीयादय ॥
बहुलाधिकारदिषु क्वचिन्नित्य-क्विद् विकल्प । तेन । पाणीअ । अलीअ ।
जीअइ । करीसो । उवर्णाओ । इत्यादि सिद्धम् ॥ १०१ ॥

उज्जीर्णे ॥ ८।१।१०२ ॥

जीर्णशब्दे ईत उद् भवति ॥ जुण्ण-मुरा ॥ क्वचिन्न भवति । जिण्णे भोज-
णमत्ते ॥ १०२ ॥

ऊर्हीन-विहीने वा ॥ ८।१।१०३ ॥

अनयोरीत ऊव वा भवति ॥ हूणो हीणो । विहूणो विहीणो ॥ विहीन
इति किम् । पहिण-अर मरण ॥ १०३ ॥

तीर्थे हे ॥ ८।१।१०४ ॥

तीर्थशब्दे हे सति ईत ऊत्व भवति ॥ तूहं ॥ ह इति किम् ।
तित्थ ॥ १०४ ॥

एत्पीयूपापीड-निमीतक-कीदृशेदृशे ॥ ८।१।१०५ ॥

एषु ईत एत्व भवति ॥ पेऊस । आमेलो । वहेडओ । केरिसो ।
एरिसो ॥ १०५ ॥

नीड-पीठे वा ॥ ८।१।१०६ ॥

अनयोरीत एत्व वा भवति ॥ नेड नीड । पेढ पीढ ॥ १०६ ॥

उतो मुकुलादिष्वत् ॥ ८।१।१०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शब्देषु आदेस्तोत्व भवति ॥ मउल । मउलो ।
मउर । मउड । अगरु । गलई । जट्टुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअमल्ल ।
गलोई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वी । युधिष्ठिर । सौकुमारं ।
गुडूची । इति मुकुलादय ॥ क्वचिदाकारोपि । विद्रुत । विहाओ ॥ १०७ ॥

वोपरौ ॥ ८।१।१०८ ॥

उपरानुतोद् वा भवति ॥ अवरिं । उवरिं ॥ १०८ ॥

गुरौ के वा ॥ ८।१।१०९ ॥

गुरौ स्वार्थे के सति आदेस्तोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥ ।
इति किम् । गुरू ॥ १०९ ॥

इर्भ्रुकुटौ ॥ ८।१।११० ॥

भ्रुकुटावादेस्त इर्भवति ॥ भिउडी ॥ ११० ॥

पुरुषे रोः ॥ ८।१।१११ ॥

पुरुषशब्दे रोस्त इर्भवति ॥ पुरिमो । पउरिसि ॥ १११ ॥

ईः क्षुते ॥ ८।१।११२ ॥

क्षुतशब्दे आदेस्त ईत्व भवति ॥ छीअ ॥ ११२ ॥

उत्सुमग-मुमले वा ॥ ८।१।११३ ॥

अनयोरादेरत उद् वा भवति ॥ मूहवो मुहओ । मूमल मुसलं ॥ ११३ ॥

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ८।१।११४ ॥

उत्साहोत्सन्नवर्जिते शब्दे यौ त्सच्छौ तयो पर्योरादेस्त ऊर् भवति ॥
त्स । ऊसुओ । ऊसवो । ऊसिचो । ऊसरइ ॥ छ । उदूता शुका यस्मात्
स ऊसुओ । ऊमसइ ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छाहो ।
उच्छन्ना ॥ ११४ ॥

लुकि दुरो वा ॥ ८।१।११५ ॥

दुर्उपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत उन्व वा भवति ॥ दूस्हो
दुसटो । दृहयो दुहयो ॥ लुकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥ ११५ ॥

ओत्सयोगे ॥ ८।१।११६ ॥

सयोगे परे आदेस्त ओत्व भवति ॥ तोण्ड । मोण्ड । पोक्खर । कोट्टिम ।
पोत्थओ । लोद्धओ । मोत्था । भोगरो । पोगल । कोण्डो । कान्तो ।
वोकन्त ॥ ११६ ॥

कुतूहले वा ऋस्वथ ॥ ८।१।११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्सनियोगे ऋस्वथ वा ॥ कौऊहल
कुऊहल कौऊहल ॥ ११७ ॥

अदूतः सूस्मे वा ॥ ८।१।११८ ॥

सूस्मशब्दे अतोद् वा भवति ॥ सण्ह सुण्ह ॥ आपे । सुहुम ॥ ११८ ॥

दुकूले वा लश्च द्विः ॥ ८।१।११९ ॥

दुकूलशब्दे ऊकारस्य अत्व वा भवति तत्सनियोगे च लकारो द्विर्भवति ॥
दुअल दुऊल ॥ आपे दुगुल ॥ ११९ ॥

ईर्वोद्व्यूढे ॥ ८।१।१२० ॥

उद्व्यूढशब्दे ऊत ईत्व वा भवति ॥ उर्वीढ । उव्वूढ ॥ १२० ॥

उर्ध्व-हनूमत्कण्डूय-वातूले ॥ ८।१।१२१ ॥

एषु ऊत उत्व भवति ॥ मुमया । हगुमन्तो । कण्डुअइ । वाउलो ॥ १२१ ॥

मधूके वा ॥ ८।१।१२२ ॥

मधूकशब्दे ऊत उद् वा भवति ॥ महुअ महूअ ॥ १२२ ॥

इदेतौ नूपुरे वा ॥ ८।१।१२३ ॥

नूपुरशब्दे ऊत इत् एत् इत्येतौ वा भवत ॥ निउर नेउर । पं
नउर ॥ १२३ ॥

ओत्कूष्माण्डी-तूणीर-हूर्पर-त्थल-ताम्बूल-गुडूची-मूल्ये ॥ ८।१।१२४ ॥

एषु ऊत ओद् भवति ॥ कोहण्डी कोहली । तोणीर । कोप्परं । धोर
तम्बोल । गलोई । मोल्ल ॥ १२४ ॥

स्थूणा-तूणे वा ॥ ८।१।१२५ ॥

अनयोरूत ओत्व वा भवति ॥ थोणा थूणा । तोण तूण ॥ १२५ ॥

ऋतोत् ॥ ८।१।१२६ ॥

आदेर्ऋकारस्य अत्व भवति ॥ घृतम् । घय । तृणम् ॥ तण ॥ कृतम्
कय ॥ शृपम । वसहो ॥ मृग । मओ ॥ घृष्ट । घट्टो ॥ दुहाइअमिदि
कृपादिपाठात् ॥ १२६ ॥

आत्कृशा-मृदुक-मृदुत्वे वा ॥ ८।१।१२७ ॥

एषु आदेर्ऋत आद् वा भवति ॥ रासा किसा । माउक मउअ ।
माउक मउत्तण ॥ १२७ ॥

इत्कृपादौ ॥ ८।१।१२८ ॥

कृपा इत्यादिषु शब्देषु आदेर्ऋत इत्व भवति ॥ किवा । हियय । मि
रसे एव । अन्यत्र मट्ट । दिट्ट । दिट्टी । सिट्ट । सिट्टी । गिण्ठी । पिच्छी
मिक्क । मिक्को । मिक्कारो । सिक्कारो । सिआत्ते । घिणा । घुसिण
विद्धकर्ई । समिद्धी । इद्धी । गिद्धी । निसो । किमाणू । किमा
किच्छ । तिप्प । किसिओ । निवो । किच्चा । किई । धिई । विओ
किविणो । किवाण । विन्वुओ । वित्त । विर्त्ती । हिअं । वाहिच । वि
हिओ । विसी । र्सी । विइण्टो । छिटा । सइ । उप्पिट्ट । निससो ।
क्वचिन्न भवति । रिद्धी ॥ कृपा । हृदय । मृष्ट । दष्ट । दष्टि । मृष्ट
सृष्टि । गृष्टि । पृन्वी । भृगु । भृक्क । भृक्कार । शृक्कार । शृगात् ।
घृणा । घुत्तण । धृद्धकवि । समृद्धि । ऋद्धि । गृद्धि । शृश । शृशान् ।

कृसरा । कृच्छ्र । कृत । कृपित । कृप । कृत्या । कृति । धृति । कृप ।
कृपण । कृपाण । वृथिक । वृत्त । वृत्ति । हृत । व्याहृत । वृहित । वृसी ।
ऋषि । वितृष्ण । स्पृहा । सरुन् । उत्कृष्ट । नृगस ॥ १२८ ॥

पृष्ठे वानुत्तरपदे ॥ ८ । १ । १२९ ॥

पृष्ठशब्देननुत्तरपदे ऋत इद् भवति वा ॥ पिट्टी पट्टी । पिट्टि-गरिट्टिविभ ॥
अनुत्तरपद इति किम् । महि-वट्ट ॥ १२९ ॥

मसृण-मृगाङ्ग-मृत्सु-मृङ्ग-मृष्टे वा ॥ ८ । १ । १३० ॥

एषु ऋत इद् वा भवति ॥ मसिण मसण । मिअङ्को मयङ्को । मिच्च
मच्चू । सिङ्ग सङ्ग । धिट्ठो धट्ठो ॥ १३० ॥

उदत्त्वादी ॥ ८ । १ । १३१ ॥

ऋतु इत्यादिषु शब्देषु आदेर्ऋत उद् भवति ॥ उऊ । परामुट्टो । पुट्टो ।
पुहई । पउत्ती । पाउसो । पाउओ । मुई । पहुडि । पाहुड । परहुओ ।
निहुअ । निउअ । विउअ । सउअ । वुत्तन्तो । निव्वुअ निव्वुई । वुन्द ।
वुन्दावणो । वुड्ढो । वुड्ढी । उसहो । मुणाल । उज्जू । जामाउओ ।
गाउओ । माउआ । भाउओ । पिउओ । पुहुवी ॥ ऋतु । परामृष्ट ।
स्पष्ट । प्रमृष्ट । पृथिवी । प्रवृत्ति । प्रावृप् । प्रावृत । भृति । प्रभृति । प्राभृत ।
परभृत । निभृत । निवृत । विवृत । सवृत । वृत्तान्त । निर्वृत । निर्वृति ।
वृन्द । वृन्दावन । वृद्ध । वृद्धि । ऋपम । मृणाल । ऋजु । जामातृक ।
मातृक । मातृका । भ्रातृक । पितृक । पृथ्वी । इत्यादि ॥ १३१ ॥

निवृत्त-वृन्दारके वा ॥ ८ । १ । १३२ ॥

अनयोर्ऋत उद् वा भवति ॥ निवृत्त निअत्त । वुन्द । रया चन्दा-
रया ॥ १३२ ॥

वृषभे वा वा ॥ ८ । १ । १३३ ॥

वृषभे ऋतो वेन सह उद् वा भवति ॥ उसहो वसहो ॥ १३३ ॥

गौणान्त्यस्य ॥ ८ । १ । १३४ ॥

गौणशब्दस्य योन्त्य ऋत् तस्य उद् भवति ॥ माउ-मण्डल । माउ-

हर । पिउ-हर । माउ-सिआ । पिउ-सिआ । पिउ-वण । पिउ-वई ॥१३४

मातुरिद्धा ॥ ८।१।१३५ ॥

मातृशब्दस्य गौणस्य ऋत इद् वा भवति ॥ माइ-हर । माउ हर
कचिदगौणम्यापि । माईण ॥ १३५ ॥

उदूदोन्मृपि ॥ ८।१।१३६ ॥

मृषाशब्दे ऋत उत् ऊत् ओच्च भवति ॥ मुसा । मूसा । मोसा
मुसा-वाओ । मूसा-नाओ । मोसा-वाओ ॥ १३६ ॥

इदुतौ वृष्ट-वृष्टि-वृथइ-मृदङ्ग-नप्तृके ॥ ८।१।१३७ ॥

ण्यु ऋत इकारोकारौ भवत ॥ विट्टो बुट्टो । विट्टी बुट्टी । पिह पुह
मिइङ्गो मुइङ्गो । नत्तिओ नत्तुओ ॥ १३७ ॥

वा बृहस्पतौ ॥ ८।१।१३८ ॥

बृहस्पतिशब्दे ऋत इदुतौ वा भवत. ॥ निहप्फई बुहप्फई । पक्षे । बह
प्फई ॥ १३८ ॥

इडेदोइवृन्ते ॥ ८।१।१३९ ॥

वृन्तशब्दे ऋत इत् एत् ओच्च भवन्ति ॥ निण्ट वेण्ट वोण्ट ॥१३९॥

रिः केवलस्य ॥ ८।१।१४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनासपृक्तस्य ऋतो रिरादेशो भवति ॥ रिद्धी रिच्छो ।
॥ १४० ॥

ऋणजृषमन्वृषौ वा ८।१।१४१ ॥

ऋणऋजुऋषमऋतुऋपिषु ऋतो रिर्वा भवति ॥ रिण अण । रिग्
उज्जू । रिसहो उसहो । रिऊ उऊ । रिसी इसी ॥ १४१ ॥

दृशः क्पिप्-टक्मऋः ॥ ८।१।१४२ ॥

क्पिप् टक् सक् इत्पेतदन्तम्य दृशोर्धातोर्ऋतो रिरादेशो भवति ।
सदृक् । सरि-वण्णो । सरि-न्व्यो । मरि-वन्दीण ॥ सदृश । सरिसो ।
सदृश । सरिच्छो ॥ एवम् णआरिसो । मवारिसो । जारिमो । तारिमो ।
केरिसो । णरिसो । अन्वारिसो । अम्हारिसो । तुम्हारिमो । ट्यमऋसाइच

यात् 'त्यदाद्यन्या'दि (हे० ५-१-१५२.) सूत्रविहित किन्निह गृह्यते
॥ १४२ ॥

आद्यते ढिः ॥ ८।१।१४३ ॥

आद्यतशब्दे ऋतो ढिरादेशो भवति ॥ आढिओ ॥ १४३ ॥

अग्निर्धे ॥ ८।१।१४४ ॥

द्व्यशब्दे ऋतोरिरादेशो भवति ॥ दरिओ । दरिअ-सीहिण ॥ १४४ ॥

लृत्त डलिः क्लृप्त-ग्लृत्ने ॥ ८।१।१४५ ॥

अनयोर्लृत्त डलिरादेशो भवति ॥ किलित्त-कुमुमोवयारेसु ॥ धारा-
किलित्त-यत्त ॥ १४५ ॥

एत इडा वेदना-चपेटा-देवर-केमरे ॥ ८।१।१४६ ॥

वेदनादिषु एत इत्त्व वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविडा । विअड-
चवेडा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमाहिअ-उसण-किसर । केसर ॥
महिला महेला इति तु महिलामहेलाभ्या शब्दाभ्या सिद्धम् ॥ १४६ ॥

ऊः स्तेने वा ॥ ८।१।१४७ ॥

स्तेने एत उद् वा भवति ॥ थूणो थेणो ॥ १४७ ॥

ऐत एत् ॥ ८।१।१४८ ॥

ऐकारस्यादौ वर्धमानस्य एत्त्व भवति ॥ सेला । तेलुक् । एरावणो ॥
केलासो । वेज्जो । केढवो । वेहन्व ॥ १४८ ॥

इत्सैन्धव-शनैश्वरे ॥ ८।१।१४९ ॥

एतयोरैत इत्त्व भवति ॥ सिन्धव । सणिच्छरो ॥ १४९ ॥

सैन्ये वा ॥ ८।१।१५० ॥

सैन्यशब्दे ऐत इद् वा भवति ॥ सिन्न सेन्न ॥ १५० ॥

अइर्देत्यादौ च ॥ ८।१।१५१ ॥

सैन्यशब्दे दैत्य इत्येवमादिषु च ऐतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
पवाद ॥ सइन्न । दइच्चो । दइन्न । अदसरिअ । मइरवो । वइजवणो ।
दइवअ । वइआलीअ । वइएसो । वइएहो । वइदब्भो । वइस्साणरो ।

कइअव । वइसाहो । वइसालो । सइर । चइत्त ॥ दैत्य । देन्य । ऐश्वर्य ।
 भैरव । वैजवन । दैवत । वैतालीय । वैदेश । वेदेह । वैदर्भ । वैश्वानर ।
 कैतव । वेशास । वैशाल । स्वैर । चैत्य । इत्यादि ॥ विक्षेपे न भवति ।
 चैत्यम् । चेइअ ॥ आपे । चैत्यवन्दनम् । ची-वन्दण ॥ १५१ ॥

वैरादी वा ॥ ८।१।१५२ ॥

वैरादिषु ऐत अइरादेशो वा भवति । वइर वेर । कइलासो केलासो ।
 कइरव केरव । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो । वेसम्पायणो । वइआ-
 लिओ वेआलिओ । वइसिअ पेसिअ । चइत्तो वेत्तो ॥ वैर । कैलास ।
 कैरव । वैश्रवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक । चैत्र ॥ इत्यादि ॥ १५२ ॥

एच्च देवे ॥ ८।१।१५३ ॥

देवशब्दे ऐत एत् अइश्वादेशो भवति । देन्व दइव्व दइव ॥ १५३ ॥

उच्चैर्नीचैस्त्वयः ॥ ८।१।१५४ ॥

अनयोरैत अअ इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअ । नीचअ । उच्चनीचाम्ना
 के सिद्धम् । उच्चैर्नीचैसोस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥ १५४ ॥

ईर्द्धये ॥ ८।१।१५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीर हरइ विसाओ ॥ १५५ ॥

ओतोद्धान्योन्य-प्रकोष्ठातोद्य-शिरोदेदना-मनोहर-

सरोरुहे कौश्व वः ॥ ८।१।१५६ ॥

एषु ओतोच्च वा भवति तत्संनियोगे च यथासंभव षकारतकारयोर्वा-
 देशः ॥ अन्नन्न अन्नन्न । पउट्टो पउट्टो । आवज्ज आउज्ज । सिर-विअणा
 सिरो-विअणा । मणहर मणोहर । सररुह सरोरुह ॥ १५६ ॥

ऊन्सोच्छ्रामे ॥ ८।१।१५७ ॥

सोच्छ्रामशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्छ्राम । मूसासो ॥ १५७ ॥

गव्यउ-आअः ॥ ८।१।१५८ ॥

गोशब्दे ओते अउ आअ इत्यादेशो भवत ॥ गउओ । गउआ ।
 गाओ । हरम्स णसा गाई ॥ १५८ ॥

ओत ओत् ॥ ८।१।१५९ ॥

ओकारस्यादेरोद् भवति ॥ कोमुदी । कोमुई ॥ यौवनम् । जोव्वण ।
कौस्तुभ । कोत्युहो ॥ कौशाम्बी । कोसम्बी ॥ कोञ्च कोञ्चो ॥
कौशिक । कोसिओ ॥ १५९ ॥

उत्सोन्दर्यादी ॥ ८।१।१६० ॥

सोन्दर्यादिषु शब्देषु ओत उद् भवति ॥ सुन्देर सुन्दरिअ । मुञ्जायणो
सुण्डो । सुद्धोअगो । दुनारिओ । सुगन्धत्तण । पुलोमी । सुवणिओ ॥
सौन्दर्य । मोञ्जायन । शौण्ड । शौद्धोअनि । शौवारिक । सौगन्ध ।
पौलोमी । सोवार्णिक ॥ १६० ॥

कौक्षेयके वा ॥ ८।१।१६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे ओत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअय । कोच्छेअय ॥ १६१ ॥

अउः पौरादी च ॥ ८।१।१६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिषु च ओत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअय ॥
पौर । पउरो । पउर-जणो ॥ कोरव । कउरवो ॥ कौशलन् । कउसल ॥
पौरुपन् । पउरिस ॥ सोधम् । सउह ॥ गौड । गउडो ॥ मौलि । मउली ॥
मौनम् । मउण ॥ शौरा । सउरा ॥ कौला । कउला ॥ १६२ ॥

आच्च गौरवे ॥ ८।१।१६३ ॥

गौरवशब्दे ओत आत्वन् अउश्च भवति ॥ गारव । गउरव ॥ १६३ ॥

नाव्याव ॥ ८।१।१६४ ॥

नौशब्दे ओत आवादेशो भवति ॥ नावा ॥ १६४ ॥

एचयोदशादी स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ ८।१।१६५ ॥

तयोदश इत्येवप्रकारेषु सख्याशब्देषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरेण
व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरह । तेवीसा । तेतीसा ॥ १६५ ॥

स्थानि-त्रिचकिलायस्कारे ॥ ८।१।१६६ ॥

एषु आदे भ्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ येरो ।
वेइल । मुद्द-विअइल-पसूणपुञ्जा इत्यपि हृद्यते । एकारो ॥ १६६ ॥

उचोपे ॥ ८।१।१७३ ॥

४

उपशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊन् ओघादेशो वा भवत ॥ ऊहसिअ ओहसिअ उवहसिअ । ऊज्झाओ ओज्झाओ उव-
ज्झाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥ १७३ ॥

उमो निषण्णे ॥ ८।१।१७४ ॥

निषण्णशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो वा भवति ॥ गुमण्णो । णिसण्णो ॥ १७४ ॥

पावरणे अङ्गाऊ ॥ ८।१।१७५ ॥

पावरणशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह अङ्गु आउ इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पङ्कुरण पाउरण पावरण ॥ १७५ ॥

स्वरासयुक्तस्थानादेः ॥ ८।१।१७६ ॥

अधिकारोयम् । यदित ऊर्जमनुकमिप्यामस्तत्स्वरात्परस्यासयुक्तम्यानादे-
र्भवतीति वेदितव्यम् ॥ १७६ ॥

क-ग-च-ज-त-ड-प-य-वा प्रायो लुक् ॥ ८।१।१७७ ॥

स्वरात्परेषामनाम्भूतानामसयुक्ताना कगचजतदपयवाना प्रायो लुक् भवति ॥ क । तित्थयो । लोओ । सयद ॥ ग । नओ । नयर । मयङ्को ॥ च । सई । कय-ग्गहो ॥ ज । रयय । पयावई । गओ ॥ त । त्रिआण । रमा-यल । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ । मुउरिसो ॥ य । दयालू । नयण । विओओ ॥ व । लायण्ण । विउहो । वलयाणलो ॥ प्रापोग्रहणात्कचिन्न भवति । सुकुसुम । पयागजल । सुगओ । अगरू । सचाव । विजण । सुतार । विदुरो । सपाव । समवाओ । देवो । दाणरो ॥ स्वरादित्येव । सकरो । सगमो । नक्कचरो । घणजओ । विसतवो । पुर-
दरो । सनुडो । सवरो ॥ असयुक्तस्थेत्येव । अओ । वग्गो । अच्चो । वज्ज । वुत्तो । उद्दामो । विप्पो । कज्ज । सन्व ॥ क्वचित्सयुक्तस्यापि । नक्कचर नक्कचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोरो । जारो । तरू । दवो । पाव । वण्णो । यकारस्य तु जत्वम् आदौ वक्ष्यते । समासे

तु वाम्यविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदत्वमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथादर्शनमु
 मयमपि भवति । सुहकरो सुहयरो । आगमिओ आयमिओ । जलचरो
 जलयरो । नहुतरो बहुअरो । सुट्ठो । सुहओ । इत्यादि ॥ कचिदादेरपि ।
 स पुन । स उण ॥ स च । सो अ । चिह् । इन्ध ॥ क्वचिच्चम्य ज ।
 पिशाची । पिशाजी ॥ एकचम् । एगत्त ॥ एक । एगो ॥ अनुक ।
 अमुगो ॥ अमुक । अमुगो ॥ थावक । सावगो । आकार । आगारो ॥
 तीर्यकर तित्थगरो ॥ आकर्ष । आगरिसो ॥ लोगस्तुज्जोअगरा । इत्यादिषु
 तु 'व्यत्ययश्च' (८-४-४४७) इत्येव कस्य गत्वम् ॥ आपे अन्यत्रपि
 दृश्यते । आकुच्चन । आउण्ण । अत्र चस्य ट्त्वम् ॥ १७७ ॥

यमुना-चाण्डा-कामुकातिमुक्तके मोनुनासिकश्च ॥ ८।१।१७८ ॥

एषु मस्य लुग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको भवति ॥
 जँउणा । चँउण्डा । काँउओ । अणित्तय ॥ क्वचिन्न भवति । अइमुत्तय ।
 अइमुत्तय ॥ १७८ ॥

नागगात्यः ॥ ८।१।१७९ ॥

अवर्णान्परस्थानादे पस्य लुग् न भवति ॥ सवटो । सावो ॥ अनादे-
 रित्येन । परउट्टो ॥ १७९ ॥

अवर्णो यश्रुतिः ॥ ८।१।१८० ॥

कगचजेत्यादिना लुकि सति शेष अवर्ण अवर्णात्यरो लघुप्रयत्नतर-
 यकारश्रुतिर्भवति ॥ तिथयरो । सयढ । नयर । मयहो । कयगहो ।
 काय-भर्णा । रथय । पयावई । रसायल । पायान् । मयणो । गया ।
 नयण । दयालू । लायण्ण ॥ अवर्ण इति किम् । मउणो । पउणो । पउर ।
 राईव । निटओ । निनओ । वाऊ । कई । अवर्णात्तियेव ॥ लोअस्स ।
 देअरो ॥ क्वचिद् भवति । पिण्ण ॥ १८० ॥

कुञ्ज-कपेर-कीले कः सोपुष्ये ॥ ८।१।१८१ ॥

गपु कस्य सो भवति पुष्य चेद् कुञ्जाभिधेयं न भवति ॥ सुञ्जो ।

खप्पर । खीलओ ॥ अपुण्य इति किम् । वधेउ कुञ्जव-पम्पूण । आपेन्य-
त्रापि । कासित । खासिअ । कसित । गसिअ ॥ १८१ ॥

मरकत-मदकले गः कन्दुके त्वादेः ॥ ८।१।१८२ ॥

अनयो कस्य गो भवति फन्दुके त्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगय । मयगलो ।
गेन्दुअ ॥ १८२ ॥

किराते चः ॥ ८।१।१८३ ॥

किराते कस्य चो भवति ॥ बिलाओ ॥ पुलिन्द्र ण्वाय विधि । काम-
रूपिणि तु नेन्यते । नमिमो हर-किराय ॥ १८३ ॥

शीकरे भ-हौ वा ॥ ८।१।१८४ ॥

शीकरे कस्य भहौ वा भवत ॥ सीभरो सीहरो । पक्षे । सीभरो ॥
॥ १८४ ॥

चन्द्रिकाया मः ॥ ८।१।१८५ ॥

चन्द्रिकाशब्दे कस्य मो भवति ॥ चन्दिमा ॥ १८५ ॥

निकप-स्कटिक-चिकुरे हः ॥ ८।१।१८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निइसो । फलिहो । चिुरो । चिहुरशब्द
संस्कृतेपि इति दुर्ग ॥ १८६ ॥

ख-घ-थ-ध-माम् ॥ ८।१।१८७ ॥

स्वरात्परेषामसयुक्तानामनादिभूताना ख घ थ ध म इत्येतेषा वर्णाना
प्रायो हो भवति ॥ ख । साहा । मुह मेहला । लिहइ ॥ घ । मेहो ।
जहण । माहो । गह० ॥ थ । नाहो । आवसहो । मिहुण । कहइ ॥
ध । साह । वाहो । वाहिरो । वाहड । इन्द-इण्ट ॥ म । सहा । सहावो ।
न्ह । थणहरो । सोहइ ॥ स्वरादित्येव । सखो । सगो । कथा । वधो ।
खमो ॥ असयुक्तस्थित्येव । अन्वइ । अग्ध२ । कत्यइ । सिद्धओ ।
बन्ध२ । लब्ध० ॥ अनादेरित्येव । गज्जन्ने खे मेहा ॥ गच्छइ घणो ॥
प्राय इत्येव । सरिसवखलो । पलय-गणो । अयिरो । जिण-धम्मो ।
पगट्ट-मओ ॥ नभ ॥ १८७ ॥

पृथक् धो वा ॥ ८।१।१८८ ॥

पृथक्शब्दे यम्य धो वा भवति ॥ पिध पुध । पिह पुह ॥ १८८

शृङ्खले सः कः ॥ ८।१।१८९ ॥

शृङ्खले स्वस्य को भवति ॥ सङ्खल ॥ १८९ ॥

पुत्राग-भागिन्योर्गो मः ॥ ८।१।१९० ॥

अनयोर्गत्य मो भवति ॥ पुत्रामाह वसन्ते । माभिणी ॥ १९० ॥

छागे लः ॥ ८।१।१९१ ॥

छागे गस्य लो भवति ॥ छालो । छाली ॥ १९१ ॥

ऊत्वे दुर्भग-सुभगे वः ॥ ८।१।१९२ ॥

अनयोरुत्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ ऊत्वे इति किम् ।
दुहवो । सुहवो ॥ १९२ ॥

रुचित-पिशाचयोश्चः स-ल्लो वा ॥ ८।१।१९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासम्य स ल् इत्यादेशौ वा भवत ॥ स्वसिञ्जो सहञ्जो ।
पिसल्लो पिसाञ्जो ॥ १९३ ॥

जटिले जो शो वा ॥ ८।१।१९४ ॥

जटिले जस्य शो वा भवति ॥ जडिलो जडिलो ॥ १९४ ॥

टो डः ॥ ८।१।१९५ ॥

स्वरात्परस्वारसंयुक्तानादेशस्य टो भवति ॥ नडो । भटो घडो ॥
घडइ ॥ स्वरादित्येव । घटा ॥ असयुक्तस्येत्थेव । खट्टा । अनदेशित्येव ।
टको ॥ कचिन्न भवति । अटति । अटइ ॥ १९५ ॥

सटा-शकट-कैटभे ड ॥ ८।१।१९६ ॥

एषु टस्य टो भवति ॥ सटा । सयटो । केटयो ॥ १९६ ॥

स्फटिके लः ॥ ८।१।१९७ ॥

स्फटिके टम्य लो भवति ॥ फलिटो ॥ १९७ ॥

चपेटा-पाटी वा ॥ ८।१।१९८ ॥

चपेटाशब्दे ष्यन्ते च पाटिपाटी टम्य लो वा भवति ॥ चविटा चविटा ।
पालेइ पाडेइ ॥ १९८ ॥

ठो ढ ॥ ८ । १ । १९९ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तम्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । कमढो । कुढारो । पढः ॥ स्वरादित्येव । वेकुठो ॥ असयुक्तस्येत्येव । चिटुइ ॥ अनादेरित्येव । हिअए ठः ॥ १९९ ॥

अङ्कोठे छ ॥ ८ । १ । २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोलतेल-तुप्प ॥ २०० ॥

पिठरे हो वा रथ ङः ॥ ८ । १ । २०१ ॥

पिठरे ठस्य हो वा भवति तत्सन्नियोगे च रस्य ङो भवति ॥ पिहढो पिढरो ॥ २०१ ॥

डोल ॥ ८ । १ । २०२ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेष्टस्य प्रायो लो भवति ॥ वडवानुखम् । वलया-मुह ॥ गल्लो । तलाप । कीलः ॥ स्वरादित्येव । मोंड । कोंड ॥ असयुक्तस्येत्येव । रमगो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्भो ॥ प्रायोमृष्टणात् कचिद् विकल्प । वलिस वडिस । दालिम दाडिम । गुलो गुडो । णाली णाडी । णल णड । आमेलो आवेडो ॥ कचिन्न भवत्येव । निनिड । गडडो । पीडिअ । नीड । उडू । तडी ॥ २०२ ॥

वेणौ णो वा ॥ ८ । १ । २०३ ॥

वेणौ णस्य लो वा भवति ॥ वेळ वेणू ॥ २०३ ॥

तुच्छे तथ-छौ वा ॥ ८ । १ । २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ वा भवत ॥ चुच्छ छुच्छ । तुच्छ ॥ २०४ ॥

तगर-त्रसर-तूवरे ट ॥ ८ । १ । २०५ ॥

एषु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥ २०५ ॥

प्रत्यादौ ड ॥ ८ । १ । २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य ङो भवति ॥ पडिवन्न । पडिहासो । पडिहारो । पाडि-फ्फद्री । पडिसारो । पडिनिअत्त । पडिमा । पडिवया । पटसुआ । पडि-

करद् । पहुडि । पाहुट । वावडो । पटाया । बहेडओ । हरडई । मडप ॥
 ओपे । दुष्कृतम् । दुष्ड ॥ सुकृतम् । सुकड ॥ आहतम् । आहड ॥
 अवहतम् । अवहड । इत्यादि ॥ प्राय इत्येव । प्रतिसमयम् । पस्सम् ।
 प्रतीपम् । पईव ॥ सप्रति । सपड ॥ प्रतिष्ठानम् । पइट्टाण ॥ प्रतिष्ठा ।
 पइट्टा ॥ प्रतिज्ञा । पडण्णा ॥ प्रति । प्रभृति । प्राभृत । व्याशृत । पनाका ।
 विर्मातक । हरीतकी । मृतक । इत्यादि ॥ २०६ ॥

इत्वे वेत्तसे ॥ ८ । १ । २०७ ॥

वेत्तसे तस्य ङो भवति इत्वे सति ॥ वेडिसो ॥ इत्व इति किम् ।
 वेअसो ॥ 'ङः स्पमादी' (८-१-४६) इति इकारो न भवति इत्व इति
 व्यावृत्तिबलात् ॥ २०७ ॥

गर्भितातिमुक्तके णः ॥ ८ । १ । २०८ ॥

अनयोस्तस्य णो भवति ॥ गाब्भिणो । अणिउँतथ ॥ ऋचिन्न भवत्यपि ।
 अङ्मुत्तय ॥ कथम् एरावणो । एरावणशब्दस्य । एरावओ इति तु एरा-
 वतस्य ॥ २०८ ॥

रुदिते दिना णः ॥ ८ । १ । २०९ ॥

रुदिते दिना सह तस्य द्विरुक्तो णो भवति ॥ रुण्ण ॥ अत्र केचिन्
 ऋन्वादिषु ऋ इत्यारब्धवन्त स तु शौरसेनीमागधीविषय एव दृश्यन्ते
 इति नोच्यते । प्राकृते हि । ऋतु । रिक् । उक् ॥ रजतम् । रयय ॥
 णत्तद् । ण्भ ॥ गत । गओ ॥ आगत । आगओ ॥ साप्रतम् । सपय ॥
 यत । जओ ॥ तत । तओ ॥ कृतम् । कय ॥ हतम् । हय ॥ हताय ।
 ह्यासो ॥ श्रुत । सुओ ॥ आकृति । आकिई ॥ निर्वृत । निन्चुओ ॥
 तात । ताओ ॥ कनर । कयरो । द्वितीय । दुइओ । इत्यादय प्रयोगा
 भवन्ति । न पुन उद् रथदमित्यादि ॥ ऋचिन् भाषेपि 'व्यत्ययथ'
 (८-४-४४७) इत्वे सिद्धम् ॥ द्विती इत्येनदर्थं तु 'धृतेर्दिहिः'
 (२-१३१) इति वक्ष्याम ॥ २०० ॥

सप्तती रः ॥ ८ । १ । २१० ॥

सप्तती तस्य रो भवति ॥ सत्तरी ॥ २१० ॥

अतसी-सातवाहने लः ॥ ८ । १ । २११ ॥

अनयोस्तस्य लो भवति ॥ अलसी । सालाहणो । सालवाहणो ।

सालाहणी भासा ॥ २११ ॥

पलिते वा ॥ ८ । १ । २१२ ॥

पलिते तस्य लो वा भवति ॥ पलिल । पलिअ ॥ २१२ ॥

पीते वो ले वा ॥ ८ । १ । २१३ ॥

पीते तस्य वो वा भवति स्वार्थलकारे परे ॥ पीवल । पीअल ॥ ल

इति किम् । पीअ ॥ २१३ ॥

वितस्ति-वसति-मरत-कातर-मातुलिङ्गे ह ॥ ८ । १ । २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहर्था । वसही ॥ यहुलधिकारात् क्वचित्त

भवति । वसई । मरहो । काहलो । माहुलिङ्ग । मातुलुङ्गशब्दस्य तु माउलुङ्ग

॥ २१४ ॥

मेथि-शिथिर-शिथिल-त्रयमे थस्य ङः ॥ ८ । १ । २१५ ॥

एषु-थस्य ङो भवति । हापवादे. ॥ मेदी । सिदिलो । सिदिलो ।

पढमो ॥ २१५ ॥

निशीथ-शुथिव्योर्वा ॥ ८ । १ । २१६ ॥

अनयोस्तस्य ङो वा भवति ॥ निसीढो । निसीहो । पुढवी । पुहवी

॥ २१६ ॥

दशन-दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्भ-दर्भ-कदन-दोहदे

दो वा ङः ॥ ८ । १ । २१७ ॥

एषु दस्य ङो वा भवति ॥ ढसण दसण । ढट्टो दट्टो । ढड्डो दड्डो । डोला

दोला । डण्डो दण्डो । डरो दरो । डारो दाहो । डम्भो दम्भो ।

ढम्भो दढ्भो । कडण कयण । डोहलो दोहलो ॥ दरशब्दस्य च भयार्थ-

वृत्तेरेव भवति । अन्यत्र दर-दलिअ ॥ २१७ ॥

दंश-दहोः ८।१।२१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य ङो भवति ॥ डसङ् । डहङ् ॥ २१८ ॥

संख्या-गद्गदे रः ॥ ८।१।२१९ ॥

संख्यावाचिनि गद्गदशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरह । गान् ।
तेरह । गगार ॥ अनादेरित्येव । ते ङस ॥ असयुक्तस्येव ॥ चन् ।
॥ २१९ ॥

कदल्यामद्गुमे ॥ ८।१।२२० ॥

कदलीशब्दे अद्गुमवाचिनि दस्य रो भवति ॥ करली ॥ अद्गुम ए
किम् । कयली । केली ॥ २२० ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ ८।१।२२१ ॥

प्रपूर्वे ङीप्यतौ धातौ दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पलीवेह । पलिव
दोहलो ॥ २२१ ॥

कदम्बे वा ॥ ८।१।२२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो कयम्बो ॥ २२२ ॥

दीपौ धो वा ॥ ८।१।२२३ ॥

दीप्यतौ दस्य धो वा भवति ॥ धिप्पङ् । दिप्पङ् ॥ २२३ ॥

कदर्थिते वः ॥ ८।१।२२४ ॥

कदर्थिते ढम्ब वो भवति ॥ क्वट्टिओ ॥ २२४ ॥

ककुटे हः ॥ ८।१।२२५ ॥

ककुटे ढम्ब हो भवति ॥ कउह ॥ २२५ ॥

निपधे धो ङः ॥ ८।१।२२६ ॥

निपधे ढस्य ङो भवति ॥ निमढो ॥ २२६ ॥

वाँपधे ॥ ८।१।२२७ ॥

वाँपधे ढस्य ङो वा भवति । ओसढं । ओसहं ॥ २२७ ॥

नो णः ॥ ८।१।२२८ ॥

स्वरात्परम्यासयुक्तम्यानादेर्नम्य णो रुवति ॥ फण । मयणो । यरुं ।

नयण । माणइ । आपे । आरनाल । अनिलो । अनलो । इत्या-
धिपि ॥ २२८ ॥

वादी ॥ ८ । १ । २२९ ॥

असयुक्तस्यादो वर्तमानस्य नस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णई
नई । णेइ नेइ ॥ असयुक्तस्येत्येव ॥ न्याय । नाओ ॥ २२९ ॥

निम्ब-नापिते ल-ण्हं वा ॥ ८ । १ । २३० ॥

अनयोर्नस्य ल ण्ह इत्येतौ वा भवत ॥ लिम्बो निम्बो । ष्हाविओ
नाविओ ॥ २३० ॥

पो वः ॥ ८ । १ । २३१ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्थानादे पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो । सावो ।
उवसगो । पईवो । कासवो । पाव । उवमा । कविल । कुणव । कलावो ।
कवाल । महि-वालो । गो-वइ । तवइ ॥ स्वरादित्येव । कम्पइ ॥ अ-
सयुक्तस्येत्येव । अप्पमत्तो ॥ अनादेरित्येव । सुटेण पढइ ॥ प्राय इत्येव । कई ।
रिऊ ॥ एतेन पकारस्य प्रातयोर्लोपवकारयोर्धस्मिन् कृते श्रुतिमुखमुत्पद्यते
स तत्र कार्यः ॥ २३१ ॥

पाटि-परुप-परिघ-परिखा-पनस-पारिभद्रे फः ॥ ८ । १ । २३२ ॥

प्यन्ते पटिघातौ परुपादिषु च पस्य फो भवति ॥ फालेइ फाडेइ ।
फरुसो । फलिहो । फलिहा । फणसो । फालिहहो ॥ २३२ ॥

प्रमूते व ॥ ८ । १ । २३३ ॥

प्रमूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्त ॥ २३३ ॥

नीपापीडे मो वा ॥ ८ । १ । २३४ ॥

अनयो पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आवेडो ॥ २३४ ॥

पापध्दौ र ॥ ८ । १ । २३५ ॥

पापध्दावपदादौ पकारस्य रो भवति ॥ पारद्धो ॥ २३५ ॥

फो भ-हौ ॥ ८ । १ । २३६ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्थानादे फस्य भहौ भवत । कचिद् भ । रेफ । रेमो ॥

शिफा । सिमा ॥ कचितु ह । मुचाहल ॥ कचिदुमावपि । समल सह ।
 सेभालिआ सेहालिआ । समरी सहरी । गुमइ गुहइ ॥ स्वरदित्येव । गुध
 असयुक्तस्येत्येव । पुप्फ ॥ अनादेरित्येव । चिट्टु फणी ॥ प्राय इत्ये ।
 कसण-फणी ॥ २३६ ॥

चो व ॥ ८ । १ । २३७ ॥

म्बरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्वस्य चो भवति ॥ अलाडू । अलाडू ।
 अलाऊ ॥ शनल । सवलो ॥ २३७ ॥

निसिन्या म ॥ ८ । १ । २३८ ॥

निसिन्या मस्य भो भवति ॥ भिसिणी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशादिह न भवति ।
 विस-नन्तु-नेलवाण ॥ २३८ ॥

कमन्धे म-यौ ॥ ८ । १ । २३९ ॥

कमन्धे मस्य मयौ भवत ॥ कमन्धो कमन्धो ॥ २३९ ॥

केटमे भो वः ॥ ८ । १ । २४० ॥

केटमे मस्य वो भवति ॥ केटवो ॥ २४० ॥

विपमे मो ढो वा ॥ ८ । १ । २४१ ॥

विपमे मस्य ढो वा भवति ॥ विसढो । विसमो ॥ २४१ ॥

मन्मथे वः ॥ ८ । १ । २४२ ॥

मन्मथे मस्य वो भवति ॥ वम्महो ॥ २४२ ॥

वाभिमन्थ्या ॥ ८ । १ । २४३ ॥

अभिमन्थुशब्दे मो चो वा भवति ॥ अद्विबन् । अद्विमन् ॥ २४३ ॥

अमरे सो वा ॥ ८ । १ । २४४ ॥

अमरे मस्य सो वा भवति ॥ ममलो ममरो ॥ २४४ ॥

आदेर्यो जः ॥ ८ । १ । २४५ ॥

पदादेर्यस्य जो भवति ॥ जसो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति विम ।
 अरदो । विणजो ॥ यदुलाधिकारान सोपगर्गम्यानादेरपि । संजमो ।

पजोगो । अवजसो ॥ कचिन्न भवति । पओओ ॥ आर्षे लोपोऽपि । यथा-
ल्यातम् । अहक्खाय ॥ यथाजातम् । अहाजाय ॥ २४५ ॥

युष्मद्यर्थपरं तः ॥ ८ । १ । २४६ ॥

युष्मच्छब्देऽर्थपरं यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थपर
इति किम् । जुम्हदम्ह-परण ॥ २४६ ॥

यष्टया लः ॥ ८ । १ । २४७ ॥

यष्टया यस्य लो भवति ॥ लट्टी । वेणु-लट्टी । उच्छु-लट्टी । महु-
लट्टी ॥ २४७ ॥

उत्तरीयानीय-तीय-कृद्ये ज्ज ॥ ८ । १ । २४८ ॥

उत्तरीयशब्दे अनीयतीयकृद्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो जो वा भवति ॥
उत्तरिज्ज उत्तरीअं ॥ अनीय । करणिज्ज करणीअ । विन्ध्यणिज्ज विन्ध-
यणीअ । जवाणिज्ज जवणीअ ॥ तीय । निइज्जो वीओ ॥ कृद्य । पेज्जा
पेआ ॥ २४८ ॥

छायाया होकान्तौ वा ॥ ८ । १ । २४९ ॥

अकान्तौ वर्तमाने छायायाब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्स छाही
वच्छस्स छाया । आतपाभाव । सच्छाह सच्छाय ॥ अकान्ताविति किम् ॥
मुह-छाया । कान्तिरित्यर्थ ॥ २४९ ॥

डाह-वौ कतिपये ॥ ८ । १ । २५० ॥

कतिपये यस्य डाह व इत्येतौ पर्यायेण भवत ॥ कइवाह । कइ-
अव ॥ २५० ॥

किरि-भेरे रो डः ॥ ८ । १ । २५१ ॥

अनयो रस्य डो भवति ॥ किडी । भेडो ॥ २५१ ॥

पर्याणे डा वा ॥ ८ । १ । २५२ ॥

पर्याणे रस्य डा इत्यादेशो वा भवति ॥ पढायाण पहाण ॥ २५२ ॥

करवीरे णः ॥ ८ । १ । २५३ ॥

करवीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥ २५३ ॥

हरिद्रादी लः ॥ ८।२।२५४ ॥

हरिद्रादिषु शब्देषु अस्युक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिद्दी । दलिद्दी । दलिद्दी । दालिद् । हलिद्दी । जहुट्टिलो । सिदिलो । मुहलो । चणुणो । कणुणो । इङ्गालो । सकालो । सोमालो । चिलाओ । फट्टिण फलिहो । फालिहद्दी । काहलो । लुक्को । अण्डाल । भसलो । उण्ड बढलो । निट्टुलो ॥ बहुलाधिकाराच्चरणशब्दस्य पाठार्थवृत्तेरेव । अण्ड चरण—करण ॥ अमरे ससनियोगे एव । अन्यत्र अमरो ॥ तथा । जड बढरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा । दरिद्राति । दरिद्र । वारिद्र हरिद्र । युधिष्ठिर । शिथिर । मुखर । चरण । वरुण । करुण । अण्ण सत्कार । सकुमार । किरात । परिखा । परिष । पारिभद्र । काण रुग्ण । अपद्दार । अमर । जठर । बठर । निष्ठुर । इत्यादि ॥ अपि दुव सन्ने इत्याद्यपि ॥ २५४ ॥

स्थूले लो रः ॥ ८।१।२५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ योर ॥ कथ थूलभद्दी । स्थूरस्य हरिद्रादि भविष्यति ॥ २५५ ॥

लाहल—लाङ्गल—लाङ्गुले वादेर्ण ॥ ८।१।२५६ ॥

एषु आदेर्लस्य णो वा भवति ॥ णाहलो । लाहलो । णङ्गल । लङ्गल । लङ्गुल ॥ २५६ ॥

ललाटे च ॥ ८।१।२५७ ॥

ललाटे च आदेर्लस्य णो भवति ॥ चकार आदेरनुवृत्त्यर्थ ॥ णिङ्ग णङ्गल ॥ २५७ ॥

शवरे चो मः ॥ ८।१।२५८ ॥

शवरे मस्य मो भवति ॥ समरो ॥ २५८ ॥

स्वम—नीन्योर्वा ॥ ८।१।२५९ ॥

अनायोर्वस्य मो वा भवति ॥ मिमिणो । मिमिणो । नीमी ॥ वा ॥ २५९ ॥

श-पोः सः ॥ ८।१।२६० ॥

शकारपकारयो सो भवति ॥ श।सदो । कुसो । निसंसो । वसो । सामा ।
मुद्द । दस । सोहइ । विसइ ॥ ५ । सण्डो । निहसो । फसाओ ।
घोसइ ॥ उभयोरपि । सेसो । विसेसो ॥ २६० ॥

स्तुपाया ष्हो न वा ॥ ८।१।२६१ ॥

स्तुपाशब्दे पस्य ष्ह णकारान्तो हो वा भवति ॥ सुण्डा सुसा
॥ २६१ ॥

दश-पापाणे हः ॥ ८।१।२६२ ॥

दशशब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शन हो वा भवति ॥ दहमुहो
दस-मुहो । दहवलो दस-वलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस ।
पजारह बारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥ २६२ ॥

दिवसे स ॥ ८।१।२६३ ॥

दिवसे सत्य हो वा भवति ॥ दिवहो । दिवसो ॥ २६३ ॥

हो घोऽनुस्वारात् ॥ ८।१।२६४ ॥

अनुस्वरात्परस्य हस्य घो वा भवति ॥ सिंघो । सीहो ॥ सघारो ।
संहारो । कचिदननुस्वारादपि । दाह । दाषो ॥ २६४ ॥

पद्-शमी-शान-सुधा-सप्तपर्णेवादेश्छः ॥ ८।१।२६५ ॥

एषु आदेर्वर्णस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छमुहो ।
छर्मी । छावो । छुवो । छुहा । छत्तिवणो ॥ २६५ ॥

शिराया वा ॥ ८।१।२६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा शिरा ॥ २६६ ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ ८।१।२६७ ॥

एषु सस्वरजकारस्य लुग् वा भवति ॥ माण । मायण । दणु-वहो ।
दणुअ-वहो । रा-उल । राय-उल ॥ २६७ ॥

न्याकरण-प्राकारागते कगोः ॥ ८।१।२६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारण वायरण । पारो
पायारो ॥ आओ आगओ ॥ २६८ ॥

किसलय-कालायस-हृदये यः ॥ ८।१।२६९ ॥

एषु सस्वरयकारस्य लुग् वा भवति ॥ किसल किसलय ।
कालासय । महण्णव-समा सहिआ । जाला ते सहिअएहिं दे
निसमणुप्पिअ-हिअस्स हिअय ॥ २६९ ॥

दुर्गादेव्युदुम्बर-पादपतन-पादपीठेन्तर्दः ॥ ८।१।२७०

एषु सस्वरस्य दकारस्य अन्तर्मध्ये वर्तमानस्य लुग् वा भवति ।
वी । दुग्गा-एवी । उम्बरो उउम्बरो । पा-वडण पाय-वडण । पा
पाय-वीढ ॥ अन्तरिति किम् । दुर्गादेव्यामादौ मा भूत् ॥ २७०
यावत्तावज्जीवितावर्त्तमानावट-प्राचारक-देवकुलैवमेव व ॥ ८।१

यावदादिषु सस्वरवकारस्यान्तर्वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ जा
ता ताव । जीअ जीविअ । अत्तमाणो आवत्तमाणो । अडो
पारओ पावरओ । दे-उल देव-उल । एमेव एवमेव ॥ अन्तरित्ये
मेवेन्त्यस्य न भवति ॥ २७१ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञश्

नुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथम पाद ॥

यद् दोर्मण्डलकुण्डलीकृतधनुर्दण्डेन सिद्धाधिप

नीत वैरिकुलात् त्वया किल दलकुन्तावदात् यश ।

भ्रान्त्वा त्रीणि जगन्ति खेदविवश तन्मालवीना न्यधा-

दापाण्डौ स्तनमण्डले च धवले गण्डस्थले च स्थितिम् ॥ १ ॥

अहं

संयुक्तस्य ॥ ८।२।१ ॥

अधिकारोय "ज्यायामीत्" (८-२-११५) इति यावत् । यदित उर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्सयुक्तस्येति वेदितव्यम् ॥ १ ॥

शक्त-मुक्त-दष्ट-रुण-मृदुत्वे को वा ॥ ८।२।२ ॥

एषु सयुक्तस्य को वा भवति ॥ सको सत्तो । मुको मुत्तो । ढको दट्टो । लुको लुगो । माउफ माउत्तण ॥ २ ॥

क्ष ख फचित्तु छ-झौ ॥ ८।२।३ ॥

क्षस्य खो भवति । । फचित्तु छझावपि ॥ खओ । लस्वण । फचित्तु छझावपि । खीण । छीण । झीण । शिञ्जइ ॥ ३ ॥

ष्क-स्कयोर्नाम्नि ॥ ८।२।४ ॥

अनयोर्नाम्नि सजाया खो भवति ॥ ष्क । पोक्खर । पोक्खरिणी । निक्खं ॥ स्क । खन्धो । खन्धावारो । अवक्खन्दो ॥ नाम्नीति किम् । दुक्कर । निक्कम्प । निक्कओ । नमोक्कारो । सक्कय । सक्कारो । तक्करो ॥ ४ ॥

शुष्क-स्कन्दे वा ॥ ८।२।५ ॥

अनयो ष्कस्कयो खो वा भवति ॥ मुक्ख सुक्क । खन्दो कन्दो ॥ ५ ॥

क्ष्वेटकादौ ॥ ८।२।६ ॥

क्ष्वेटकादिषु सयुक्तस्य खो भवति ॥ खेडओ । क्ष्वेटकशब्दो विपर्याय ॥ क्ष्वोटक । खोडओ ॥ स्फोटक । खोडओ ॥ स्फेटक । खेडओ ॥ स्फेटिक । खेडिओ ॥ ६ ॥

स्थाणावहरे ॥ ८।२।७ ॥

स्थाणौ सयुक्तस्य खो भवति हरश्चेद् वाच्यो न भवति ॥ खाणू ॥ अहर इति किम् । थाणुणो रेहा ॥ ७ ॥

स्तम्भे स्तो वा ॥ ८।२।८ ॥

स्तम्भशब्दे स्तस्य खो वा भवति ॥ खम्भो । थम्भो । काष्ठादि-मय ॥ ८ ॥

थ-ठवस्पन्दे ॥ ८।२।९ ॥

स्पन्दाभाववृत्तौ स्तम्भे स्तस्य यथौ भवत ॥ थम्भो । ठम्भो । स्तम्भ
ते । थम्भिज्जइ । ठम्भिज्जइ ॥ ९ ॥

रक्ते गो वा ॥ ८ । २ । १० ॥

रक्तशब्दे सयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रग्गो रत्तो ॥ १० ॥

शुल्के ज्ञो वा ॥ ८।२।११ ॥

शुल्कशब्दे सयुक्तस्य ज्ञो वा भवति ॥ सुङ्ग सुक ॥ ११ ॥

कृत्ति-चत्वरे चः ॥ ८।२।१२ ॥

अनयो सयुक्तस्य चो भवति ॥ किच्ची । चच्चर ॥ १२ ॥

त्योचैत्ये ॥ ८।२।१३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सच्च पच्चओ ॥ अचैत्य इति किम् ।
चइत्त ॥ १३ ॥

प्रत्यूपे पश्च हो वा ॥ ८।२ । १४ ॥

प्रत्यूपे त्यस्य चो भवति तत्सनियोगे च यस्य हो वा भवति ॥ पच्चूहो ।
पच्चूसो ॥ १४ ॥

त्व-थ्व-द्व-ध्वां च-छ-ज-ज्ञाः क्वचित् ॥ ८ । २।१५ ॥

एषा यथासंख्यमेते क्वचिन् भवन्ति ॥ भुत्त्वा । भोच्चा ॥ ज्ञात्वा ।
णच्चा ॥ श्रुत्वा । सोच्चा ॥ पृथ्वी । पिच्छी ॥ विद्वान् । विज्ज ॥ बुच्छा ।
बुज्जा ॥

भोच्चा सयल पिच्छिंठ विज्ज बुज्जा अणणय-ग्गामि ।

चइऊण तव काउ सन्ती पत्तो सिव परम ॥ १५ ॥

वृश्चिके श्रेञ्चुर्वा ॥ ८ । २ । १६ ॥

वृश्चिके श्रे सस्वरस्य स्थाने ञ्चुरादेशो वा भवति । ञ्छापषाद ॥
विञ्चुओ विंचुओ । पक्षे । विञ्चिओ ॥ १६ ॥

छोस्यादौ ॥ ८।२।१७ ॥

अक्ष्यादिषु सयुक्तस्य छो भवति । खस्यापवाद ॥ अच्चिं । उच्चू ।

लच्छी । कच्छो । छीआ छीरं । सरिच्छो । वच्छो । मच्छिआ । छेत् ।
 छुहा । दच्छो । कुच्छी । वच्छ । छुण्णो । कच्छा । छारो । कुच्छेअय ।
 छुरो । उच्छा । छय । सारिच्छ ॥ अक्षि । इक्षु । लक्ष्मी । कक्ष । क्षुत ।
 क्षीर । सदक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र । क्षुध् । दक्ष । कुक्षि । वक्षस् ।
 क्षुण्ण । कक्षा । क्षार । कोक्षेयक । क्षुर । उक्षन् । क्षत । सादक्ष्य ॥
 क्वचित् स्थगितशब्देऽपि । छइअ ॥ आपे । इक्खू । खीर । सारिक्ख-
 मित्थाद्यपि दृश्यते ॥१७॥

क्षमाया कौ ॥ ८।२।१८ ॥

कौ पृथिव्या वर्तमाने क्षमाशब्दे सयुक्तस्य छो भवति । छमा पृथिवी ॥
 लाक्षणिकस्यापि क्षमादेशस्य भवति । क्ष्मा । छमा ॥ काविती किम् । खमा
 क्षान्ति ॥ १८ ॥

ऋक्षे वा ॥ ८।२।१९ ॥

ऋक्षशब्दे सयुक्तस्य छो वा भवति ॥ रिच्छ । रिक्ख । रिच्छो ।
 रिक्खो ॥ कथं दूढ क्षिप्त । “वृक्ष-क्षिप्तयो रुक्ख-दूढौ” (८-२-१२७)
 इति भविष्यति ॥ १९ ॥

क्षण उत्सवे ॥ ८।२।२० ॥

क्षणशब्दे उत्सवाभिधाविनि सयुक्तस्य छो भवति ॥ छणो ॥ उत्सव
 इति । किम् । खणो ॥ २० ॥

ह्रस्वात् थ्य-श्च-त्स-प्सामानिश्चले ॥ ८।२।२१ ॥

ह्रस्वात्परेषा थ्यश्चत्सप्सा छो भवति निश्चले तु न भवति ॥ थ्य । पच्छ ।
 पच्छा । मिच्छा ॥ थ्य । पच्छिम । अच्छेर । पच्छा ॥ त्स । उच्छाहो ।
 मच्छलो । मच्छरो । सवच्छलो । चिइच्छइ ॥ प्स । लिच्छइ । जुगुच्छइ ।
 अच्छरा ॥ ह्रस्वादिति किम् । ऊसारिओ ॥ अनिश्चल इति किम् ।
 निश्चलो-॥ आर्षे तथ्ये चोपि । तच्च ॥२१॥

सामर्थ्योत्सुकोत्सवे वा ॥ ८।२।२२ ॥

एषु सयुक्तस्य छो वा भवति ॥ सामच्छ सामथ्य । उच्छुओ ऊसुओ ।
 उच्छवो ऊसवो ॥ २२ ॥

स्पृहायाम् ॥ ८।२।२३ ॥

स्पृहाशब्दे सयुक्तस्य छो भवति । फस्यापवाद' ॥ छिहा ॥ बहुलाधि
कारात्कचिदन्यदपि । निष्पिहो ॥ २३ ॥

घ-य्य-र्यां जः ॥ ८।२।२४ ॥

एषा सयुक्ताना जो भवति ॥ घ । मज्ज । अवज्ज । वेज्जो । जुई ।
जोओ ॥ य्य । जज्जो । सेज्जा ॥ र्यं । भज्जा । चौर्यसमत्वात् । भारिआ ।
कज्ज । वज्ज । पज्जाओ । पज्जत्त । मज्जाया ॥ २४ ॥

अभिमन्यौ ज-ञ्जौ वा ॥ ८।२।२५ ॥

अभिमन्यौ सयुक्तस्य जो ञ्जश्च वा भवति ॥ अहिमज्जू । अहिमञ्जू ।
पक्षे । अहिमन्नु ॥ अभिग्रहणादिह न भवति मन्नु ॥ २५ ॥

साध्वस-ध्य-ह्या झः ॥ ८।२।२६ ॥

साध्वसे सयुक्तस्य ध्यह्ययोश्च शो भवति ॥ सज्झस ॥ ध्य । वज्झए ।
ज्ञाण । उवज्झाओ । सज्झाओ । सज्झ । विब्धो ॥ ह्य । सज्झो । मज्झ ।
गुज्झ । णज्झइ ॥ २६-॥

ध्वजे वा ॥ ८।२।२७ ॥

ध्वजशब्दे सयुक्तस्य शो वा भवति ॥ झओ, धओ ॥ २७ ॥

इन्धौ झा ॥ ८।२।२८ ॥

इन्धौ धातौ सयुक्तस्य झा इत्यादेशो भवति । सामिज्झाइ ।
विज्झाइ ॥ २८ ॥

वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन-कदर्थिते टः ॥ ८।२।२९ ॥

एषु सयुक्तस्य टो भवति ॥ वट्टो । पयट्टो । मट्टिआ । पट्टण । कव-
ट्टिओ ॥ २९ ॥

र्त्स्याधूर्तादीं ॥ ८।२।३० ॥

र्त्स्य टो भवति धूर्तादीन् वर्जयित्वा ॥ केवट्टो । वट्टो । जट्टो । पय-
ट्टइ ॥ वट्टुल । रायवट्टय । नट्टेई । सवट्टिअं ॥ अधूर्तादाविति किम् ।
धुत्तो । किच्ची । वत्ता । आवत्तण । निवत्तण । पवत्तण । सवत्तण । आग-

त्तओ । निवत्तओ । निव्वत्तओ । पवत्तओ । सवत्तओ । वत्तिआ । वत्तिआ ।
 कत्तिओ । उकत्तिओ । कत्तरी । मुत्ती । मुत्तो । मुट्टत्तो ॥ बहुला-
 धिकाराद् वट्टा ॥ धूर्त्त । कीर्त्ति । वार्त्ता । आवर्त्तन । निवर्त्तन । प्रवर्त्तन ।
 सवर्त्तक । आवर्त्तक । निवर्त्तक । निवर्त्तक । प्रवर्त्तक । सवर्त्तका । वर्त्तिका ।
 वार्त्तिका । कार्त्तिक । उत्कर्त्तित । कर्त्तरी । मूर्त्ति । मूर्त्त । मुहूर्त्त । इत्यादि ॥ ३० ॥

वृन्ते ष्टः ॥ ८।२।३१ ॥

वृन्ते सयुक्तस्य षो भवति ॥ वेण्ट । तालवेण्ट ॥ ३१ ॥

ठोस्थि-विसंस्थुले ॥ ८।२।३२ ॥

अनयो सयुक्तस्य ठो भवति ॥ अट्टी । विसंठुल ॥ ३२ ॥

स्त्यानचतुर्थार्ये वा ॥ ८।२।३३ ॥

एषु सयुक्तस्य ठो वा भवति । ठीण । थीण । चउठो । चउत्थो ।
 अठो प्रयोजनम् । अत्थो धनम् ॥

ष्टस्यानुष्टेष्टसंदष्टे ॥ ८।२।३४ ॥

उष्टादिवर्जिते ष्टस्य ठो भवति ॥ लट्टी । मुट्टी । दिट्टी । सिट्टी । पुट्टो ।
 कट्ट । सुरट्टा । इट्टो । अणिट्ट ॥ अनुष्टेष्टासदष्ट इति किम् । उष्टो । इष्टा-
 चुण्ण व । सदष्टो ॥ ३४ ॥

गर्ते ङः ॥ ८।२।३५ ॥

गर्तशब्दे सयुक्तस्य ङो भवति । टापवाद ॥ गङ्गो । गङ्गा ॥ ३५ ॥

संमर्द-वितर्दि-विच्छर्द-च्छर्दि-कपर्द-मर्दिते र्दस्य ॥ ८।२।३६ ॥

एषु र्दस्य ङत्व भवति ॥ सम्मङ्गो । विअङ्गी । विच्छङ्गो । छङ्गइ ।
 छङ्गी । कवङ्गो । मङ्गिओ । सम्मङ्गिओ ॥ ३६ ॥

गर्दभे वा ॥ ८।२।३७ ॥

गर्दभे र्दस्य ङो वा भवति ॥ गङ्गहो । गद्दहो ॥ ३७ ॥

कन्दरिका ङः ॥ ८।२।३८ ॥

अनयो सयुक्तस्य कण्डलिआ । मिण्डिवालो ॥ ३८ ॥

स्तब्धे ठ-ठौ ॥ ८।२।३९ ॥

स्तब्धे सयुक्तयोर्वथाक्रम ठठौ भवतः ॥ ठठौ ॥ ३९ ॥

दग्ध-विदग्ध-गृद्धि-गृद्धे ढः ॥ ८।२।४० ॥

एषु सयुक्तस्य ढो भवति ॥ दढो । विअढो । वुढो । वुढो ॥ क्विन् भवति । विद्ध-कड्-निस्त्रिअ ॥ ४० ॥

श्रद्धर्द्धि-मूर्धाघन्ते वा ॥ ८।२।४१ ॥

एषु अन्ते वर्तमानस्य संयुक्तस्य ढो वा भवति ॥ सद्दा सद्दा । इद्दी रिद्दी । मुण्ढा मुद्दा । अद्द अद्द ॥ ४१ ॥

मज्ञोर्णः ॥ ८।२।४२ ॥

अनयोर्णो भवति ॥ म । निण्ण । पज्जुण्णो ॥ ज्ज । णाण । सण्णा । पण्णा । विण्णाण ॥ ४२ ॥

पंचाशत्पंचदश-दत्ते ॥ ८।२।४३ ॥

एषु सयुक्तस्य णो भवति ॥ पण्णासा । पण्णरह । दिण्ण ॥ ४३ ॥

मन्यौ न्तो वा ॥ ८।२।४४ ॥

मन्युशब्दे सयुक्तस्य न्तो वा भवति ॥ मन्तू मन्तू ॥ ४४ ॥

स्तस्य थोस-स्त-स्तम्बे ॥ ८।२।४५ ॥

समस्तस्तम्बवर्जिते स्तस्य थो भवति ॥ हत्थो । थुई । थोत्त । थोअ । पत्थरो । पसत्थो । अत्थि । सत्थि ॥ असमस्तस्तम्ब इति किम् । समवो तम्बो ॥ ४५ ॥

स्तप्ते ॥ ८।२।४६ ॥

स्तवशब्दे स्तस्य थो वा भवति ॥ थवो तवो ॥ ४६ ॥

पर्यस्ते थ-टौ ॥ ८।२।४७ ॥

पर्यन्ते स्तस्य पर्यायेण थटौ भवतः ॥ पल्लत्थो पल्लट्टो ॥ ४७ ॥

वोत्साहे थो हश्च रः ॥ ८।२।४८ ॥

उत्साहशब्दे संयुक्तस्य थो वा भवति तत्सन्नियोगे च हस्य रः ॥ उत्सारो । उच्छाहो ॥ ४८ ॥

आश्लिष्टे ल-धौ ॥ ८।२।४९ ॥

आश्लिष्टे संयुक्तयोर्यथासंख्यं ल ध इत्येतौ भवत ॥ आश्लिष्टो ॥ ४९ ॥

चिन्हे न्यो वा ॥ ८।२।५० ॥

चिन्हे संयुक्तस्य न्यो वा भवति । ष्टापवाद ॥ पक्षे सोपि ॥ चिन्ध इन्ध चिष्ट ॥ ५० ॥

भस्मात्मनोः पो वा ॥ ८।२।५१ ॥

अनयो. संयुक्तस्य पो वा भवति ॥ भप्पो भस्तो । अप्पा अप्पाणो । पक्षे । अत्ता ॥ ५१ ॥

ङ्ग-कमोः ॥ ८।२।५२ ॥

ङ्गकमोः पो भवति ॥ कुङ्गलम् । कुम्पल । रुक्मिणी । रुप्मिणी ॥ कचित् च्मोपि । रुच्मी रुप्पी ॥ ५२ ॥

प्प-स्पयोः फः ॥ ८।२।५३ ॥

प्पस्पयो फो भवति ॥ पुष्पम् । पुष्फ ॥ शप्पम् । सप्फ ॥ निष्पेप- । निष्फेसो ॥ निष्पाव । निष्फावो ॥ स्पन्दनम् । फन्दण ॥ प्रतिस्पर्धिन् । पाडिष्फद्धी ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्प । बुहष्फई बुहप्पई ॥ कचिन्न भवति । निष्पहो । णिष्पुसण । परोप्परम् ॥ ५३ ॥

भीष्मे ष्मः ॥ ८।२।५४ ॥

भीष्मे ष्मस्य फो भवति । भिष्फो ॥ ५४ ॥

श्लेष्मणि वा ॥ ८।२।५५ ॥

श्लेष्मशब्दे ष्मस्य फो वा भवति ॥ सेफो सिलिन्हो ॥ ५५ ॥

ताम्राग्रे म्वः ॥ ८।२।५६ ॥

अनयो. संयुक्तस्य मयुक्तो वो भवति ॥ तम्ब । अम्ब ॥ अम्बिर तम्बिर इति देश्यौ ॥ ५६ ॥

हो मो वा ॥ ८।२। ५७ ॥

हस्य मो वा भवति ॥ जिब्मा जीहा ॥ ५७ ॥

वा पिह्ले वौ वश्च ॥ ८।२।५८ ॥

विह्ले हस्य भो वा भवति तत्सन्नियोगे च विशब्दे वस्य वा भवति ॥ विब्भलो विब्भलो विह्लो ॥ ५८ ॥

वोर्ध्वे ॥ ८।२।५९ ॥

कूर्ध्वशब्दे सयुक्तस्य भो वा भवति ॥ उब्भ उद्भ ॥ ५९ ॥

कश्मीरे म्भो वा ॥ ८।२।६० ॥

कश्मीरशब्दे सयुक्तस्य म्भो वा भवति ॥ कम्भारा कन्हारा ॥ ६० ॥

न्मो मः ॥ ८।२।६१ ॥

न्मस्य भो भवति । अधोलोपापवाद ॥ जम्भो । यम्भहो । मम्भण ॥ ६१ ॥

ग्मो वा ॥ ८।३।६२ ॥

ग्मस्य भो वा भवति ॥ युग्मम् । जुग्म जुग्म ॥ तिग्मम् । तिग्म तिग्म ॥ ६२ ॥

ब्रह्मचर्ये-तूर्ये-सौन्दर्ये-शौण्डीर्ये यो रः ॥ ८।२।६३ ॥

एषु र्यस्य रो भवति । जापवाद ॥ यक्षचेर । चौर्यसमत्वाद् ब्रह्मचारिणि । तूर । सुन्देर । शौण्डीर ॥ ६३ ॥

धैर्ये वा ॥ ८।२।६४ ॥

धैर्ये र्यस्य रो वा भवति ॥ धीरधिज्ज । सूरु सुज्जो इति तु सूरसूर्य-प्रकृतिभेदात् ॥ ६४ ॥

एतः पर्यन्ते ॥ ८।२।६५ ॥

पर्यन्ते एकारात्परस्य र्यस्य रो भवति ॥ पेरन्तो ॥ एत इति किम् । पज्जन्तो ॥ ६५ ॥

आश्रये ॥ ८।२।६६ ॥

आश्रये एत परस्य र्यस्य रो भवति ॥ अच्छेर ॥ एत इत्येव । अच्छरिअ ॥ ६६ ॥

अतो रिआर-रिज्ज-रीअं ॥८।२।६७॥

आश्चर्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिअ अर रिज्ज रीअ इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ अच्छरिअ अच्छअर अच्छरिज्ज अच्छरीअ ॥ अत इति किम् । अच्छेर ॥६७॥

पर्यस्त-पर्याण-सौकुमार्ये छः ॥ ८।२।६८ ॥

एषु र्यम्य छो भवति ॥ पर्यस्त पल्लट्ट पल्लत्य । पल्लाण । सोअमल्ल ॥ पल्लट्टो इति च पल्यङ्गशब्दस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पल्लिअट्टो इत्यपि चौर्य-मत्वात् ॥ ६८ ॥

वृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ८।२।६९ ॥

अनयो सयुक्तस्य सो वा भवति ॥ वहस्सई । वहप्फई । भयस्सई मयप्फई । वणस्सई वणप्फई ॥ ६९ ॥

वाप्ये होश्रुणि ॥८।२।७०॥

वाप्यशब्दे सयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ बाहो नेत्रजलम् ॥ अश्रुणीति किम् ॥ वप्फो ऊप्मा ॥ ७० ॥

कार्पापणे ॥ ८।२।७१ ॥

कार्पापणे सयुक्तस्य हो भवति ॥ काहावणो ॥ कथ काहावणो । 'ह्रस्वः संयोगे' (८-१-८४) इति पूर्वमेव ह्रस्वत्वे पश्चादादेशे । कार्पापणशब्दस्य वा भविष्यति ॥ ७१ ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥८।२।७२ ॥

एषु सयुक्तस्य हो वा भवति ॥ दुह दुक्ख । पर-दुक्खे दुक्खिआ वेरला । दाहिणो दक्खिणो । तूह तित्थ ॥ ७२ ॥

कूष्माण्ड्या प्पो लस्तु ष्डो वा ॥ ८।२।७३ ॥

कूष्माण्ड्या प्पा इत्येतस्य हो भवति ष्ड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥ कोहली कोहण्डी ॥ ७३ ॥

पक्ष्म-श्म-अ-स्म-झा-म्हः ॥ ८।२।७४ ॥

पक्ष्मशब्दसवन्धिन सयुक्तस्य श्मप्पस्मह्या च मकारान्तो हकार

प्रादेशो भवति ॥ पक्ष्मम् । पम्हाइ । पम्हल—लोअणा ॥ श्म । कुम्हाणो । कश्मीरा । कम्हारा ॥ प्म । ग्रीप्म । गिम्हो । उम्हा ॥ स्म । अस्मादश । अम्हारिसो । विम्मय । विम्हओ । ब्रह्मा । बम्हा ॥ सुब्हा । सुम्हा ॥ बम्हणो । बम्हचेर ॥ क्वचित् दृश्यते । बम्भणो । बम्भचेर । सिम्मो । क्वचिन्न भवति । रश्मि । स्मर सरो ॥ ७४ ॥

सूक्ष्म-श्र-ष्ण-ल-ह्र-क्ष्ण-ह्रः ॥ ८ । २ । ७५ ॥

सूक्ष्मशब्दसवन्धिन सयुक्तस्य श्नष्णस्नह्रक्ष्णा च णकारात् हकार आदेशो भवति ॥ सुक्ष्म । सण्ह ॥ श्र । पण्हो । सिण्हो ॥ विण्हू । जिण्हू । कण्हो । उण्हिस ॥ स्न । जोणहा । ण्हाओ । पण्हू । वण्हो । जण्हू ॥ ह्र । पुव्वण्हो । अवरण्हो ॥ क्ष्ण । सण्ह । विप्रकर्षे तु कृष्णकृत्स्नशब्दयो कसणो । कसिणो ॥ ७५ ॥

हो ल्हः ॥ ८ । २ । ७६ ॥

ह स्थाने लकारान्तो हकारो भवति ॥ कल्हार । पल्हाओ ॥ क-ग-ट-ड-ज-द-प-श-य-स-र-क-र-पामूर्ध्वं लुक् ॥ ८ । २ । ७७ ॥ एषा सयुक्तवर्णसवन्धिनामूर्ध्वं स्थिताना लुक् भवति ॥ क । सित्थ ॥ ग । दुद्ध । मुद्ध ॥ ट । पट्पद । छप्पओ ॥ कप्पल ॥ ड । खड्ड । लग्गो ॥ पड्डज । सज्जो ॥ त । उउप्पाओ ॥ द । मद्गु । मग्गू । मोग्गरो ॥ प । सुत्तो । गुत्तो । लण्ह । निचलो । चुअइ ॥ ष । गोट्टी । छट्टो । निट्टो ॥ स । लल्लो । नेहो । रक । दुःखम् । दुक्ख ॥ रप । अतरपात । अतप्पाओ ॥

अधो म-न-याम् ॥ ८ । २ । ७८ ॥

मनया सयुक्तस्याधो वर्तमानाना लुक् भवति ॥ म । जुग्ग । सरो । सेर ॥ न । नग्गो । लग्गो ॥ य । सामा । कुड्ड । वाहो ॥

सर्वत्र ल-व-रामवन्द्रे ॥ ८ । २ । ७९ ॥

वन्द्रेण्यदन्त्यत्र लरा सर्वत्र सयुक्तस्योर्ध्वमधश्च स्थिताना लुक्

ऊर्ध्वं ॥ ल । उल्का । उक्ता ॥ वल्कलम् । वफल ॥ व । शब्द । सहो ॥
 अब्द । अहो ॥ लुब्धक । लोद्धओ ॥ र । अर्क । अघो ॥ वर्ग ।
 वगो ॥ अघ । क्षुण्णम् । सण्ह ॥ विक्रव । विबवो ॥ पफम् । पक्त
 पिक ॥ ध्वस्त । धृत्यो ॥ चक्रम् । चफ ॥ ग्रह । गहो ॥ राति ।
 रत्ती ॥ अत्र द्व इत्यादिसयुक्तानामुभयप्राप्तौ यथादर्शन लोप ॥ कचिदू-
 र्ध्वम् । उद्विम । उव्विगो ॥ द्विगुण । वि-उणो ॥ द्वितीय । बीओ ॥
 कल्मषम् । कम्मस ॥ सर्वम् । सव्व ॥ शुल्बम् । सुव्व ॥ कचित्त्वध ।
 काव्यम् । कव्व ॥ कुल्या । कुल्ला ॥ माल्यम् । मल्ल ॥ द्विप । दिओ ॥
 द्विजाति । दुआई ॥ कचित्पर्यायेण । द्वारम् । वार । दार ॥ उद्विम ।
 उव्विगो । उव्विणो ॥ अवन्द्र इति किम् । वन्द्र । सस्कृतसमोय प्राकृत-
 शब्द । अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥७९॥

द्रे रो न वा ॥ ८ । २ । ८० ॥

द्रशब्दे रेफस्य वा लुग् भवति ॥ चन्दो चन्द्रो । रुदो रुद्रो । भद्र भद्र ।
 समुद्रो समुद्रो ॥ द्रदशब्दस्य स्थितिपरिवृत्तौ द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो
 द्रहो । केचिद् रलोप नेच्छन्ति । द्रदशब्दमपि कश्चित् सस्कृत मन्दते ॥
 बोद्रहादयस्तु तरुणपुरुपादिवाचका नित्य रेफसयुक्ता देश्या एव । सिक्खन्तु
 बोद्रहीओ । बोद्रह-द्रहम्भि पडिआ ॥ ८० ॥

धात्र्याम् ॥ ८ । २ । ८१ ॥

धात्रीशब्दे रस्य लुग् वा भवति ॥ धत्ती । ह्रस्वात् प्रागेव रलोपे धाई ।
 पक्षे धारी ॥ ८१ ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८ । २ । ८२ ॥

तीक्ष्णशब्दे णस्य लुग् वा भवति ॥ तिक्ख । तिण्ह ॥ ८२ ॥

ज्ञो ञः ॥ ८ । २ । ८३ ॥

ज्ञ सम्बन्धिनो ञस्य लुग् वा भवति । जाण णाण । सव्वज्जो सव्वण्णू ।
 अप्पज्जो अप्पण्णू । दह्वज्जो दह्वण्णू । इज्जिअज्जो इज्जिअण्णू । मणोज्ज
 मणोण्ण । अहिज्जो अहिण्णू । पज्जा पण्णा । अज्जा आणा । सज्ञा
 सण्णा ॥ कचिन्न भवति । विण्णाण ॥ ८३ ॥

मध्याहे हः ॥ ८।२।८४ ॥

मध्याहे हस्य लुग् वा भवति ॥ मज्झन्तो मज्झण्हो ॥ ८४ ॥

दशार्हे ॥ ८।२।८५ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दशार्हे हस्य लुग् भवति ॥ दसारो ॥ ८५ ॥

आदेः स्मश्रु-श्मशाने ॥ ८।२।८६ ॥

अनयोरादेर्लुग् भवति ॥ मासू मसू मस्तू ॥ मसाण । आर्षे । श्मशान
शब्दस्य सीआण सुसाणमत्यपि भवति ॥ ८६ ॥

श्रो हरिश्चन्द्रे ॥ ८।२।८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे श्च इत्यस्य लुग् भवति ॥ हरिञ्चन्दो ॥ ८७ ॥

रात्रौ वा ॥ ८।२।८८ ॥

रात्रिशब्दे सयुक्तस्य लुग् वा भवति ॥ राई रत्ती ॥ ८८ ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८।२।८९ ॥

पदस्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्यादेशस्य च द्वित्व भवति ॥ शेष । कम्-
तरू । भुत् । दुद्ध । नगो । उक्ता । अको । मुक्खो ॥ आदेश । ढको ।
जम्खो । रग्गो । किच्ची । रूप्पी ॥ क्वचिन्न भवति । कसिणो ॥ अनादा
विति किम् । खलिअ । येरो । खम्भो ॥ द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न भवति
विञ्चुओ । मिण्डिवालो ॥ ८९ ॥

द्वितीयतुर्ययोरुपरि पूर्वः ॥ ८।२।९० ॥

द्वितीयतुर्ययोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वं भवत ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथमश्चतुर्थ
स्योपरि तृतीय इत्यर्थ ॥ शेष । नक्खाण । वग्घो । मुच्छा । निज्झरो ।
कट्टु । तित्थ । निद्धणो । गुप्फ । निम्भरो ॥ आदेश । जक्खो ॥ द्द
नास्ति ॥ अच्छी । मज्झ । पट्टी बुद्धो । हत्थो । आलिद्धो । पुप्फ
भिम्भलो ॥ 'तैलादौ' (८-२-९८) द्वित्वे ओम्बरल ॥ सेक्क
(८-२-९९) नक्खा । नहा ॥ समासे । कइ-द्धओ कइ-धओ ॥ दि
इत्येव । साओ ॥ ९० ॥

दीर्घे वा ॥ ८।२।९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य घस्य उपरि पूर्वो वा भवति ॥ दिग्घो दीहो ॥ ९१ ॥

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ८।२।९२ ॥

दीर्घानुस्वाराभ्यां लाक्षणिकाभ्यामलाक्षणिकाभ्यां च परयो शेषादेशयो-
द्वित्व न भवति ॥ हृदो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षणिक । पार्धम् ।
पास ॥ शीर्षम् । सीस ॥ ईश्वर । ईसरो ॥ द्वेष्य । वेसो ॥ लास्यम् ।
लास ॥ आस्यम् । आस ॥ प्रेष्य । पेसो ॥ अवमाल्यम् । औमाल ॥
आजा । आणा ॥ आज्ञप्ति । आणची ॥ आज्ञपन । आणवण ॥ अनुस्वा-
रात् । व्यस्रम् । तस ॥ अलाक्षणिक । सज्ञा । विज्ञो । कसालो ॥ ९२ ॥

२-होः ॥ ८।२।९३ ॥

रेफहकारयोर्द्वित्व न भवति ॥ रेफ शेषो नास्ति ॥ आदेश । सुन्देर ।
ब्रह्मचेर । पेरन्त ॥ शेषस्य हस्य । विहलो ॥ आदेशस्य । कहावणो ॥ ९३ ॥

धृष्टद्युम्ने णः ॥ ८।२।९४ ॥

धृष्टद्युम्नशब्दे आदेशस्य णस्य द्वित्व न भवति ॥ धट्टज्जुणो ॥ ९४ ॥

कर्णिकारे वा ॥ ८।२।९५ ॥

कर्णिकारशब्दे शेषस्य णस्य द्वित्व वा न भवति ॥ कणिआरो कण्णि-
आरो ॥ ९५ ॥

दत्ते ॥ ८।२।९६ ॥

दत्तशब्दे शेषस्य द्वित्व न भवति ॥ दरिअ-सीहेण ॥ ९६ ॥

समासे वा ॥ ८।२।९७ ॥

शेषादेशयो समासे द्वित्व वा भवति ॥ नइ-गामो नइ-गामो । कुसुम-प्पयरो
कुसुम-मयरो । देव-त्युई । देव-युई । हर-क्खन्दा हरखन्दा । आणाल-क्खम्भो
आणाल-खम्भो । बहुलाधिकारादेशेषादेशयोरपि । स-पिवासो स-प्पिवासो ।
बद्ध-फलो बद्ध-प्फलो । मलय-सिहर-क्खण्ड मलय-सिहर-खण्ड ।
पम्मुक्क पम्मुक्क । अदसण अदसण । पडिक्कूल पडिक्कूल । तेल्लोक्क तेल्लोक्क
इत्यादि ॥ ९७ ॥

तैलादौ ॥ ८।२।९८ ॥

तैलादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्थानन्त्यस्य च व्यञ्जनस्य द्वित्व

भवति ॥ तेल । मण्डुको । वेइल । उज्जू । विड्डा । बहुत्त ॥ अनन्यरा ।
सोत्त । पेम्म । जुव्वण ॥ आर्ये । पडिसोओ । विस्सोअसिआ ॥ तैत्त ।
मडूक् । विचकिल । ऋजु । व्रीडा । प्रभूत्त । सोत्तस् । प्रेमन् । यौवन ।
इत्यादि ॥ ९८ ॥

सेवादौ वा ॥ ८।२।९९ ॥

सेवादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा भवति ॥ सेवा
सेवा ॥ नेड्डं नीड । नक्खा नहा । निहितो निहियो । वाहितो वाहियो ।
माउक्क माउअ । एको एओ । कोउहल्ल कोउहल । वाउल्लो वाउलो । युत्तो
थोरो । हुत्त हूअ । दइव्व दइव । तुण्हिको तुण्हिओ । मुक्को मूओ ।
खण्णू खण्णू । थिण्ण थिण ॥ अनन्त्यस्य । अम्हक्केर अम्हक्केर । तच्चेअ
त चेअ । सो च्चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नख । निहित । व्याहत्त ।
मूदुक । एक । कुतूहल । व्याकुल । यूत्त । हूत्त । दैव । तूष्णीक ।
मूक । स्थाणु । स्थान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ॥ ९९ ॥

शाङ्गे ज्ञात्पूर्वात् ॥ ८।२।१०० ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वे अकारो भवति ॥ सारङ्ग ॥ १०० ॥

क्ष्मा-श्लाघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ ८ । २ । १०१ ॥

एषु सयुक्तस्य यदन्त्यव्यञ्जनं तस्मात्पूर्वोद् भवति ॥ छमा । सलाहा ।
रयण । आर्ये सूक्ष्मेपि । सुहमं ॥ १०१ ॥

लेहाग्र्योर्वा ॥ ८।२।१०२ ॥

अनयो सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥ सणेहो नेहो ।
अगणी अगी ॥ १०२ ॥

पुक्षे लात् ॥ ८।२।१०३ ॥

पुक्षशब्दे सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोद् भवति ॥ पलक्खो ॥ १०३ ॥
हँ-थ्री-ही-कृत्त-क्रिया-दिष्टथास्वित् ॥ ८ । २ । १०४ ॥
एषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व इकारो भवति ॥ हँ । अरिट्ठ । अरिहा ।
गरिहा । बरिहो ॥ थ्री । सिरी । ही । हिरी ॥ हीत्त । हिरीओ ॥

अहीक । अहिरीओ ॥ कृत्ल । कसिणो ॥ क्रिया । किरिआ ॥ आर्षे तु

इय नाण किया-हीण ॥ दिष्ट्या । दिष्टिआ ॥ १०४ ॥

शै-र्य-तप्त-वज्रे ॥ ८।२।१०५ ॥

शैर्ययोस्तप्तवज्रयोश्च सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ शै ।
आयरिसो आयसो । सुदरिसणो सुदसणो । दरिसण दसण ॥ र्ध । वरिस

वास । वरिसा वामा । वरिस--सय वाससय ॥ व्यवस्थितविभाषया क्वचि-

नित्यम् । परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तप्त । तविओ ततो ॥ वज्र ।

वइर वज्र ॥ १०५ ॥

लात् ॥ ८।२।१०६ ॥

सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिन्न । किलिट्ट । सिलिट्ट

पिलिट्ट । पिलोसो । सिलिन्हो । सिलेसो । सुक्लि । सुइल । सिलोओ ।

किलेसो । अभिल । गिलाइ । गिलाण । मिलाइ । मिलाण । किलम्मइ ।

किलन्त । क्वचिन्न भवति ॥ कमो । पवो । पिप्पवो । सुक्क--पक्खो ॥

उत्प्लावयति । उप्पाव्वेइ ॥ १०६ ॥

स्याद्-भुव्य-चैत्य-चौर्यसमेषु यात् ॥ ८।२।१०७ ॥

स्यादादिषु चौर्यशब्देन समेषु च सयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥

सिआ । सिआ--वाओ । भविओ । चेइअ ॥ चौर्यसम । चोरिअ । येरिअ ।

भारिआ । गम्भीरिअ । गहीरिअ । आयरिओ । मुन्ठरिअ । सोरिअ ।

वीरिअ । वरिअ । सूरिओ । धीरिअ । वल्लचरिअ ॥ १०७ ॥

स्वमे नात् ॥ ८।२।१०८ ॥

स्वप्नशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥ १०८ ॥

स्निग्धे वादितौ ॥ ८।२।१०९ ॥

स्निग्धे संयुक्तस्य नात्पूर्वं अदितौ वा भवत ॥ सणिद्ध सिणिद्ध । पक्षे

निद्ध ॥ १०९ ॥

कृष्णे वर्णे वा ॥ ८।२।११० ॥

कृष्णे वर्णवाचिनि सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं अदितौ वा भवत ॥

कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥ ११० ॥

उच्चार्हतः ॥ ८।२।१११ ॥

अर्हत-शब्दे सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उत् अदितौ च भवत
अदितौ च भवत ॥ अरुहो अरहो अरिहो । अरुहन्तो अरहन्तो न
हन्तो ॥ १११ ॥

पन्न-छन्न-मूर्ख-द्वारे वाँ ॥ ८।२।११२ ॥

एषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् वा भवति ॥ पउम पोम्म । छ
छम्म । मुरुक्खो मुक्खो । दुवार । पक्षे । वार । देर । दार ॥ ११२ ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ८।२।११३ ॥

उकारान्ता डीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्या । तेषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्
उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गुरुवी । बहुवी । पुहुवी । मउवी
कचिदन्यत्रापि । सुन्नम् । मुरुग्घ ॥ आर्ये । सूक्ष्मम् । सुहुम् ॥ ११३ ॥

एकस्वरे श्वः-स्वे ॥ ८।२।११४ ॥

एकस्वरे पदे यौ श्वस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् भवति
श्वः कृतम् । सुवे कय ॥ स्वे जना । सुवे जणा । एकस्वर इति किम्
स्व-जन । स-यणो ॥ ११४ ॥

ज्यायामीत् ॥ ८।२।११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व ईद् भवति ॥ जीआ ॥ ११५ ॥

करेणू-चाराणस्यो र-णोर्व्यत्ययः ॥ ८।२।११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्व्यत्यय स्थितिपरिवृत्तिर्भवति ॥ कणेरू । चार्णा-
रसी ॥ खीलिकनिर्देशात्पुसि न भवति । एसो करेणू ॥ ११६ ॥

आलाने लनोः ॥ ८।२।११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्व्यत्ययो भवति ॥ आणालो । आणाल-स्त
म्भो ॥ ११७ ॥

अचलपुरे च-लोः ॥ ८।२।११८ ॥

अचलपुरशब्दे चकारलकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ अलचपुर ॥ ११८ ॥

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ८।२।११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्न्यत्ययो भवति ॥ मरहट्ट ॥ ११९ ॥

, हृदे ह-दोः ॥ ८।२।१२० ॥

हृदशब्दे हकारदकारयोर्न्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आर्षे । हरए मह-
पुण्डरिए ॥ १२० ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ ८।२।१२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्न्यत्ययो वा भवति ॥ हलिमारो हरि-
मालो ॥ १२१ ॥

लघुके ल-होः ॥ ८।२।१२२ ॥

लघुकशब्दे घस्य हत्वे कृते लहोर्न्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअ । लहुअ ॥
घस्य व्यत्यये कृते पदादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥ १२२ ॥

ललाटे ल-डोः ॥ ८।२।१२३ ॥

ललाटशब्दे लकारडकारयोर्न्यत्ययो भवति वा ॥ णडाल । णलाड ।
'ललाटे च' (८-१-२५७) इति आदेर्लस्य णत्वविधानादिह द्वितीयो
ल. स्थानी ॥ १२३ ॥

ह्ये ह्योः ॥ ८।२।१२४ ॥

ह्यशब्दे ह्यकारयकारयोर्न्यत्ययो वा भवति ॥ गुह्यम् । गुह्य । गुह्य ॥
सह्य । सह्यो सज्जो ॥ १२४ ॥

स्तोकस्य थोक्-थोव-थेवाः ॥ ८। २।१२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोक् थोव थेव । पक्षे ।
थोअ ॥ १२५ ॥

दुहितृ-भगिन्योर्धूआ-वहिण्यौ ॥ ८।२।१२६ ॥

अनयोरेतावादेशौ वा भवत ॥ धूआ दुहिआ । वहिणी भङ्गी ॥ १२६ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयो र्स्वख-ह्रदौ ॥ ८।२।१२७ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयोर्ध्यासख्य रुस्व ह्रद इत्यादेशौ वा भवत ॥ रुस्वो
वच्छो । ह्रद खित्त । उच्छ्रुद । उक्खित्त ॥ १२७ ॥

वनिताया विलया ॥ ८।२।१२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया वणिआ ॥
विलयेतिसंस्कृतेपीति केचित् ॥ १२८ ॥

गौणस्येपतः कूरः ॥ ८।२।१२९ ॥

ईषच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ षिष च्च कूर पिशा
पक्षे । ईसि ॥ १२९ ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ ८।२।१३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी थी ॥ १३० ॥

धृतेर्दिहिः ॥ ८।२।१३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥ १३१ ॥

मार्जारस्य मञ्जर-ञ्जरौ ॥ ८।२।१३२ ॥

मार्जारशब्दस्य मञ्जर ञ्जर इत्यादेशौ वा भवत ॥ मञ्जरो ञ्जरो ।
पक्षे । मजारो ॥ १३२ ॥

वैडूर्यस्य वेरुलिअं ॥ ८।२।१३३ ॥

वैडूर्यशब्दस्य वेरुलिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिअं । वेडुअ
॥ १३३ ॥

एण्हि एत्ताहे इदानीमः ॥ ८।२।१३४ ॥

अस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ एण्हि । एत्ताहे । ईआणि ॥ १३४ ॥

पूर्वस्य पुरिमः ॥ ८।२।१३५ ॥

पूर्वस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिम पुव्व ॥ १३५ ॥

त्रस्तस्य हित्थ-तट्ठी ॥ ८।२।१३६ ॥

त्रस्तशब्दस्य हित्थ तट्ठी इत्यादेशौ वा भवत ॥ हित्थं तट्ठी तत्थं ॥ १३६ ॥

बृहस्पतौ बहो मयः ॥ ८।२।१३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे बह इत्यम्यावयवस्य मय इत्यादेशो वा भवति ॥ भयस्सई
भयप्फई भयप्पई ॥ पक्षे । बहस्सई । बट्प्फई । बहप्पई ॥ 'वा बृहस्पतौ'
(८-१-१३८) इति इकारे उकारे च विहस्सई । विहप्फई । विहप्पई ।
मुहस्सई । मुहप्फई । मुहप्पई ॥ १३७ ॥

मलिनोमय-शुक्ति-शुभ्रारब्ध-पदातेर्मइलावह-सिप्पि-छिक्का-ढच-पाइर्क

॥ ८।२।१३८ ॥

मलिनादीना यथासख्य मइलादय आदेशा वा भवन्ति ॥ मलिन ।
मइल मलिण ॥ उमय । अवह । उवहमित्यपि केचित् । अवहोआस ।
उमयवल । आर्पे । उमयोकाल ॥ शुक्ति । सिप्पी सुत्ती ॥ छुप्त । छिको
छुत्तो ॥ आरब्ध । आढत्तो आरद्धो ॥ पदाति । पाइर्को पयाई ॥ १३८ ॥

दंष्ट्राया दाढा ॥ ८।२।१३९ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दंष्ट्राशब्दस्य दाढा इत्यादेशो भवति ॥ दाढा ।
अय सस्कृतेपि ॥ १३९ ॥

बाहिसो बाहिं-बाहिरौ ॥ ८।२।१४० ॥

बाहि शब्दस्य बाहिं बाहिर इत्यादेशो भवति ॥ बाहिं बाहिर ॥ १४० ॥

अघसो हेट्टं ॥ ८।२।१४१ ॥

अघसशब्दस्य हेट्ट इत्ययमादेशो भवति ॥ हेट्ट ॥ १४१ ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छौ ॥ ८।२।१४२ ॥

मातृपितृभ्या परस्य स्वसुशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशो भवति ॥ मातृ-
सिआ । मातृ-च्छा । पितृ-सिआ । पितृ-च्छा ॥ १४२ ॥

तिर्यचस्तिरिच्छि ॥ ८।२।१४३ ॥

तिर्यचशब्दस्य तिरिच्छिरित्यादेशो भवति ॥ तिरिच्छि पेच्छइ ॥ आर्षे
तिरिआ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥ १४३ ॥

गृहस्य घरोपतौ ॥ ८।२।१४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घरो ।
घर-सामी । राय-हर ॥ अपताविति किम् । गह-वर्ड ॥ १४४ ॥

शीलाद्यर्थस्ये ॥ ८।२।१४५ ॥

शीलधर्मसाध्वर्थे विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हसनशीलः
हसिरो । रोविरो । लज्जिरो । जम्पिरो । वेविरो । भमिरो । ऊससिरो ।

केचित् तृण एव इरमाहुस्तेषा नमिरगुमिरादयो न सिध्यन्ति । तृणे
रादिना बाधितत्वात् ॥ १४५ ॥

क्त्वस्तुमत्तूण-तुआणाः ॥ ८।२।१४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम् अत् तूण तुआण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम्
दट्टु । मोत्तु ॥ अत् । भमिअ । रमिअ ॥ तूण । घेतूण । काऊण ।
तुआण । भेतुआण । सोउआण ॥ वन्दित्तु इत्यनुस्वारलोपात् ॥ वन्दित्
इति सिद्धसंस्कृतस्यैव बलोपेन ॥ कट्टु इति तु आर्षे ॥ १४६ ॥

इदमर्थस्य केरः ॥ ८।१।१४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीय । तुम्हेकेरो ।
अस्मदीय । अम्हेकेरो ॥ न च भवति । मईअ-पक्खे । पाणिणिआ ॥ १४७ ॥

पर-राजम्या क-डिकी च ॥ ८।२।१४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्या परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथासख्य सयुक्तौ हे
डित् इक्षश्चादेशो भवत । चकारात्केरश्च ॥ परकीयम् । पारक् । परक्
पारकेर ॥ राजकीयम् । राइक् । रायकेर ॥ १४८ ॥

युष्मदस्मदोम-एच्चयः ॥ ८।२।१४९ ॥

आम्या परस्येदमर्थस्याज एच्चय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिद यौष्मा
कम् । तुम्हेच्चय । एवम् अम्हेच्चय ॥ १४९ ॥

वतेर्व्वः ॥ ८।२।१५० ॥

वते प्रत्ययस्य द्विरुक्तो वो भवति ॥ महुरञ्ज पाडलिउत्ते पासाया ॥ १५० ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ ८।२।१५१ ॥

सर्वाङ्गात् सर्वादे पय्यङ्ग (हे० १७-२०) इत्यादिना विहितम्येनम्
स्थाने इक इत्यादेशो भवति ॥ सर्वाङ्गीण । सञ्चङ्गिओ ॥ १५१ ॥

पथो णस्येकट् ॥ ८।२।१५२ ॥

'नित्यं'णः पन्थञ्च' (हे० ६-८९) इति य पथो णो विहितम्यम्
इकट् भवति ॥ पान्य । पहिओ ॥ १५२ ॥

ईयस्यात्मनो णयः ॥ ८।२।१५३ ॥

। आत्मन परस्य ईयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् । अप्पणम्
॥ १५३ ॥

त्वस्य डिमा-चणौ वा ॥ ८।२।१५४ ॥

। त्वप्रत्ययस्य डिमा चण इत्यादेशो वा भवतः ॥ पीणिमा । पुष्फिमा ।
। पीणत्तण । पुष्फत्तण । पक्षे । पीणत्त । पुष्फत्त ॥ इन्न पृथ्वादिषु नियत-
। त्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधि ॥ पीनता इत्यस्य प्राकृते पीणया इति
। भवति । पीणदा इति तु भाषान्तरे । तेनेट तलो दा न क्रियते ॥ १५४ ॥

अनङ्कोठात्तलस्य डेल्लः ॥ ८।२।१५५ ॥

। अनङ्कोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तैलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥
। सुरहि-जलेण कडुएल्ल ॥ अनङ्कोठादिति किम् । अङ्कोल्लतेल्ल ॥ १५५ ॥

यत्तदेतदोतोरितिअ एतल्लुकू च ॥ ८।२।१५६ ॥

। एभ्य परस्य डावादेरतो परिणामार्थस्य इतिअ इत्यादेशो भवति एतदो
। लुकू च ॥ यावत् । जित्तिअ ॥ तावत् । तित्तिअ ॥ एतावत् । इत्तिअ
॥ १५६ ॥

इदंकिमश्च डेत्तिअ-डेत्तिल-डेद्दहाः ॥ ८।२।१५७ ॥

। इदंकिम्या यत्तदेतद्भ्यश्च परस्यातोर्डावतोर्वा डित एत्तिअ एत्तिल एद्दह
। इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुकू च ॥ इयत् । एत्तिअ । एत्तिल । एद्दह ॥
। क्रियत् । केत्तिअ । केत्तिल । केद्दह ॥ यावत् । जेत्तिअ । जेत्तिल । जेद्दह ॥
। तावत् । तेत्तिअ । तेत्तिल । तेद्दह ॥ एतावत् । एत्तिअ । एत्तिल ।
। एद्दह ॥ १५७ ॥

कृत्वसौ हुत्तं ॥ ८।२।१५८ ॥

। 'वारे कृत्वस्' (हे० ७-२-१०९) इति य कृत्वस् विहितस्तस्य
। हुत्तमित्यादेशो भवति ॥ सयहुत्त । सहस्सहुत्त ॥ कथ प्रियाभिमुख
। पियहुत्त । अभिमुखार्थेन हुत्तशब्देन भविष्यति ॥ १५८ ॥

आल्विल्लोलाल-वन्त-मन्तेतेर-मणा मतोः ॥ ८।२।१५९ ॥

आलु इत्यादयो नव आदेशा मतो. स्थाने यथाप्रयोग भवन्ति ॥ अ
नेहालू । दयालू । ईसालू । लज्जाजुआ ॥ इल्ल । सोहिल्लो । छाड्लो ।
जामइल्लो ॥ उल्ल । विआरुल्लो । मसुल्लो । दप्पुल्लो ॥ आल । सदारो ।
जडालो । फडालो । रसालो । जोण्हालो ॥ वन्त ॥ घणवन्तो । भवि
वन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥ इत्त । कन्वत्तो ।
माणइत्तो ॥ इर । गव्विरो । रेहिरो ॥ मण । घणमणो ॥ केचिमादेश
मपीच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोरिति किम् । घर्णा । अस्थिओ ॥ १५९ ॥

चो दो तसो वा ॥ ८।२।१६० ॥

तस प्रत्ययस्य स्थाने चो दो इत्यादेशौ वा भवत ॥ सव्वचो सव्वदो ।
एकचो एकदा । अन्नचो अन्नदो । कचो कदो । जचो जदो । तचो तदो ।
इचो इदो । पक्षे । सव्वओ । इत्यादि ॥ १६० ॥

त्रपो हि-ह-त्था ॥ ८।२।१६१ ॥

त्रप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ यत्त । जहि । जह । जत्थ ॥ तत्र । तहि ।
तह । तत्थ ॥ कुल । कटि । कह । कत्थ ॥ अन्यत्त । अन्नहि । अन्नह ।
अन्नत्थ ॥ १६१ ॥

वैकाहः मि सिअं इआ ॥ ८।२।१६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअ इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
एकदा । एवसि । एकसिअ । एकइआ । पक्षे । एगया ॥ १६२ ॥

डिल्ल-डुल्लो भवे ॥ ८।२।१६३ ॥

भवेर्भे नाम परौ इल्ल उल्ल इत्तेतौ डित्तौ प्रत्ययौ भवत ॥ गामिल्लिआ ।
पुरिल्लि । देट्टिल्ल । उवरिल्ल । अप्पुल्ल ॥ १६३ ॥

स्वार्थे

स्वार्थे कश्चकारात्

रय । चन्दओ । गयणयग्नि

रिअयण । इहय । आलेट्टुअ ॥

२।१

वा

॥

फकारोच्चारण पेशाचिकगपार्थम् । यथा । वतनके वतनक सम्प्लेत्तुन ॥
इल । निज्जिआसोअ-पल्लविल्लेण । पुरिल्लो । पुरा पुरो वा ॥ उल्ल । मह
पिउल्लओ । मुहुल्ल । हत्थुल्ला । पक्षे । चन्दो । गयण । इह । आलेट्टु ।
बहु । बहुअ । मुह । हत्था ॥ कुत्तादिविशिष्टे तु मस्कृतवदेव कप् सिद्ध ॥
यावादिलक्षण क प्रतिनियतविषय एवेति वचनम् ॥ १६४ ॥

ल्लो नवैकाढा ॥ ८।२।१६५ ॥

आभ्या स्वार्थे सयुक्तो ल्लो वा भवति ॥ नवल्लो । एकल्लो ॥ सेवादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकल्लो ॥ पक्षे । नवो । एक्यो । एओ ॥ १६५ ॥

उपरे संन्याने ॥ ८।२।१६६ ॥

सन्न्यानेर्थे वर्तमानादुपरिशब्दात् स्वार्थे ल्लो भवति ॥ अवरिल्लो ॥
सन्न्यान इति किम् । अवारि ॥ १६६ ॥

भुगो मया डमया ॥ ८।२।१६७ ॥

भ्रूशब्दात्स्वार्थे मया डमया इत्येतौ प्रत्ययौ भवत ॥ भुमया ।
भमया ॥ १६७ ॥

शनैसो डिअम् ॥ ८।२।१६८ ॥

शनैसुशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ सणिअमचगूढो ॥ १६८ ॥

मनाको न वा डयं च ॥ ८।२।१६९ ॥

मनाकुशब्दात्स्वार्थे डयम् डिअम् च प्रत्ययो वा भवति ॥ मणयं ।
मणिय । पक्षे । मणा ॥ १६९ ॥

मिश्राङ्गालिअः ॥ ८।२।१७० ॥

मिश्रशब्दात्स्वार्थे ङालिअ प्रत्ययो वा भवति ॥ मीसाङ्गलिअ । पक्षे ।
मीस ॥ १७० ॥

रो दीर्घात् ॥ ८।२।१७१ ॥

दीर्घशब्दात्पर स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीहर दीह ॥ १७१ ॥

त्वाङ्गे सः ॥ ८।२।१७२ ॥

‘भावे त्व-त्तल’ (हे० ७-१-५५) इत्यादिना विहिताच्चादे पर

स्वार्थे स एव त्वादिर्वा भवति ॥ मृदुकत्वेन । मउअत्तयाइ ॥ आतिशा
कात्त्वातिशायिक सस्कृतवदेव सिद्ध । जिट्टयरो । कणिट्टयरो ॥ १७२

विद्युत्पत्र-पीतान्घाल्ल ॥ ८।२।१७३ ॥

एभ्य स्वार्थे लो वा भवति ॥ विज्जुला । पत्तल । पीवल । पीअत्त ।
अन्धलो । पक्षे । विज्जू । पत्त । पीअ । अन्धो ॥ कथ जमल । य
लमिति सस्कृतशब्दाद् भविष्यति ॥ १७३ ॥

गोणादयः ॥ ८।२।१७४ ॥

गोणादय शब्दा अनुक्तप्रकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविकारा बहुल निपा
त्यन्ते ॥ गौ । गोणो । गावी ॥ गाव । गावीओ ॥ बलीवर्द । बइहो ॥
आप । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चावण्णा । पणपन्ना ॥ त्रिपञ्चाशत् ।
तेवण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्ग । विउसग्गो । व्युत्सं
नम् । वोसिरण ॥ बहिर्मेधुन वा । बहिद्धा । कार्यम् । णामुकसिन्न ।
कचित् । कत्थइ ॥ उद्धहति । मुव्वहइ ॥ अपस्मार । वन्टलो ॥ उत्तलम् ।
कन्दुट्ट ॥ धिक्धिक् । छिच्छि । द्विद्धि ॥ धिगस्तु । धिरत्तु । प्रतिस्पर्धा ।
पडिसिद्धी । पाडिसिद्धी ॥ स्थासक् । चच्चिक्क ॥ निलय । निट्टेण ॥
मधवान् । मधोणो ॥ साक्षी । सक्खिणो ॥ जन्म । जम्मणं ॥ महान् ।
महन्तो ॥ भवान् । भवन्तो ॥ आशी । आसीसा । कचित् । हम् ।
इभौ । इहत्तरम् । वड्डयर ॥ हिमोर । भिमोरो ॥ हम्म्य इ । सुल्लक् ।
खुड्डओ ॥ घोपाणामग्गेतनो गायन । घायणो ॥ वड । वडो ॥ कउत्तम् ।
ककुप ॥ अकाण्डम् । अत्थक्क ॥ लज्जावती । लज्जानुइणी ॥ कुतूहलम् ।
कुड्ड ॥ चूत । मायन्दो । माकन्दशब्द सस्कृतेपीत्यन्ये ॥ विष्णु ।
मट्टिओ ॥ इमशानम् । करसी ॥ असुरा । अगया ॥ खेलम् । खेड्ड ॥
पौव्य रज । तिक्किच्छि ॥ दिनम् ॥ अल्ल ॥ समर्थ । पक्खलो ॥ पण्डक् ।
पेलच्छो ॥ कर्पांम । पळ्ही ॥ बली । उज्जल्लो ॥ ताम्बूलम् । शसुर ।
पुधली । ट्टिउई ॥ शाब्बा । साहुली । इत्यादि ॥ वाधिकारात्पक्षे यथा
दर्शन गउओ इत्याद्यपि भवति ॥ गोला गोआवरी इति तु गोन्नागोश

व्या सिद्धम् ॥ मापाशब्दाश्च । आहित्य । ललक । विडिर । पञ्चद्विअ ।
हड । महप्फर । पड्डिच्छिर । अट्टमट्ट । विहडप्फड । उज्जल । हल-
इत्यादयो महाराष्ट्रविदर्भादिदेशप्रसिद्धा लोकतोवगन्तव्या ॥ क्रिया-
शब्ध । अवयासइ । फुम्फुलइ । उप्फालेइ । इत्यादय । अत एव च
-घृष्ट-वाक्य-विद्वस्-वाचस्पति-विष्टरश्रवस्-प्रचेतस्-प्रोक्त-प्रोतादीना
॥दिप्रत्ययान्ताना च अमिचित्सोमसुत्सुगलसुम्भेत्यादीना पूर्वेः कविभिर-
क्ताना प्रतीतिवैपम्यपर प्रयोगो न कर्तव्य शब्दान्तरैरेव तु तदर्थो-
र्थ्य । यथा कृष्ट कुशल । वाचस्पतिर्गुरु । विष्टरश्रवा हरिरित्यादि ॥
शब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यत एव । मन्दर-यड-परिघट्ट ।
अस-निहट्टाणङ्ग इत्यादि ॥ आपे तु यथादर्शन सर्वमविरुद्धम् । यथा ।
। मट्टा । विउसा । सुअ-लक्खणाणुसारेण । वक्कन्तरेसु अ पुणो
॥दि ॥ १७४ ॥

अव्ययम् ॥ ८।२।१७५ ॥

अधिकारोयम् । इत पर ये वक्ष्यन्ते आपादसमाप्तेस्तेव्ययसजा
तव्या ॥ १७५ ॥

त वाक्योपन्यासे ॥ ८।२।१७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ त त्रिअस-बन्दि-मोक्ख ॥ १७६ ॥

आम अभ्युपगमे ॥ ८।२।१७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम बहला वणोर्ला ॥ १७७ ॥

णवि वैपरीत्ये ॥ ८।२।१७८ ॥

णवीति वैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥ १७८ ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ ८-२-१७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

अइ सुप्पट्ट पसुलि णोसहेहि अङ्गेहि पुणरुत्त ॥ १७९ ॥

हन्दि विपाद-विक्खल्य-पश्चात्ताप-निश्चय-सत्ये ॥ ८।२।१८० ॥

हन्दि इति विषादादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चलणे णओ सो न माणिओ हन्दि हुज्ज एत्ताहे ।
हन्दि न होही भाणिरी सा सिज्जइ हन्दि तुह कज्जे ॥
हन्दि । सत्यमित्यर्थे ॥ १८० ॥

हन्द च गृहाणार्थे ॥ ८।२।१८१ ॥

हन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ हन्द पलोपसु इम । हदि
गृहाणेत्यर्थे ॥ १८१ ॥

मिव पिव विव च्च व विअ इवार्थे वा ॥ ८।२।१८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसज्ञका प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥-कुमुअ नि
चन्दण पिव । हसो चिव । साअरो च्च खीरोओ । सेसम्स व निम्पोपे
कमल विअ । पक्षे । नीलुप्पल-माला इव ॥ १८२ ॥

जेण तेण लक्षणे ॥ ८।२।१८३ ॥

जेण तेण इत्येतौ लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ भमर-इअं जेण कमल-वण ।
भमर-रुअ तेण कमल-वण ॥ १८३ ॥

णइ चेअ चिअ च्च अणधारणे ॥ ८।२।१८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्या ॥ गईए णइ । ज चेअ मउलण लोअनच
अणुवद्ध त चिअ कामिणीण ॥ सेरादित्वाद् द्वित्वमपि । ते चिअ धला
ते धेअ सुपुरिसा । च्च । स च्च य रूवेण । स च्च सीलेण ॥ १८४ ॥

वले निर्धारण-निश्चययोः ॥ ८।२।१८५ ॥

वले इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । वले पुट्टे
धणजिओ खचिआण ॥ निश्चये । वले सीहो । सिट् ण्यायम् ॥ १८५ ॥

किरेर हिर किलार्थे वा ॥ ८।२।१८६ ॥

किर इर हिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्या ॥ कल्ल किर मरी
अओ । तत्स इस्- । पिअ-यसो हिर । पक्षे । एव किउ तेण सिविअ
भाणिआ ॥ १८६ ॥

णवर केवले ॥ ८।२।१८७ ॥

केवलार्थे णवर इति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवर पिआइ चिअ दिअ
दन्ति ॥ १८७ ॥

आनन्तर्ये णवरि ॥ ८।२।१८८ ॥

आनन्तर्ये णवरीति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवरि अ से रहु-वइणा ॥ केचिपु
केवलानन्तर्यार्थयोर्णवरणवरि इत्येकमेव सूत्र कुर्वते तन्मते उभावप्युम-
यार्थौ ॥ १८८ ॥

अलाहि निवारणे ॥ ८।२।१८९ ॥

अलाहीति निवारणे प्रयोक्तव्यम् ॥ अलाहि किं वाइएण लेहेण ॥ १८९ ॥

अण णाहं नञर्थे ॥ ८।२।१९० ॥

अण णाहं इत्येतौ नञर्थे प्रयोक्तव्यौ ॥ अणचिन्तिअममुणन्ती ।
णाइ करेमि रोस ॥ १९० ॥

माहं मार्थे ॥ ८।२।१९१ ॥

माह इति मार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ माह काहीअ रोस । मा कार्पीद्
रोषम् ॥ १९१ ॥

हद्दी निर्वेदे ॥ ८।२।१८२ ॥

हद्दी इत्यव्ययमतएव निर्देशात् हाधिकशब्दादेशो वा निर्वेदे प्रयोक्तव्यम् ॥
हद्दीहद्दी । हा धाहघाट ॥ १९२ ॥

वेव्वे भय-वारण-विपादे ॥ ८।२।१९३ ॥

भयवारणविपादेपु वेव्वे इति प्रयोक्तव्यम् ॥

वेव्वेत्ति भये वेव्वेत्ति वारणे जूरणे अ वेव्वेत्ति ।

उल्लाविरीइ वि तुह वेव्वेत्ति मयच्छि किं णेअ ॥

किं उल्लावेन्तीए उअ जूरन्तीएँ किं तु भीआए ।

उव्वाडिरीएँ वेव्वेत्ति तीएँ भणिअ न विम्हरिमो ॥ १९३ ॥

वेव्व च आमन्त्रणे ॥ ८।२।१९४ ॥

वेव्व वेव्वे च आमन्त्रणे प्रयोक्तव्ये ॥ वेव्वे गोले । वेव्वे मुरन्दले
बहसि पाणिअ ॥ १९४ ॥

मामि हला हले सख्या वा ॥ ८।२।१९५ ॥

एते सख्या आमन्त्रणे वा प्रयोक्तव्या ॥ मामि सरिसक्खराण वि ॥

पणवह माणस्स हला । हले ष्ट्यासस्स । पक्षे । सहि एरिसि ।
गहुंजी १९५ ॥

दे संमुखीकरणे च ॥ ८।२।१९६ ॥

समुखीकरणे सख्या आमन्त्रणे च दे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ दे पक्षि
ताव सुन्दरि ॥ दे जापसिअ निअत्तसु ॥ १९६ ॥

हुं दान-पृच्छा-निवारणे ॥ ८।२।१९७ ॥

हु इति दानादिषु प्रयुज्यते ॥ दाने । हु गेण्ह अप्पणो विव ।
पृच्छायाम् । हु साहसु-सम्भाव ॥ निवारणे । हु निलज्ज समोसर ॥ १९७ ॥

हु खु निश्चय-वितर्क-संभावन विस्मये ॥ ८।२।१९८ ॥

हु खु इत्येतौ निश्चयादिषु प्रयोक्तव्यौ ॥ निश्चये । तपि हु अट्ठितिसी
त खु सिरीए रहस्स ॥ वितर्क ऊह सशयो वा । ऊहे । न हु णवर, स
हिआ । एअ खु हसइ ॥ सशये । जलहरो खु धूमवडलो खु ॥ संभावे
तरिअ ण हु णवर इम । एअ खु हसइ ॥ विस्मये । को खु ण्सो सहस्स
सिरो । बहुलाधिकारादानुस्वारात्परो हुर्न प्रयोक्तव्य ॥ १९८ ॥

ऊ गर्हाक्षेप-विस्मय-सूचने ॥ ८।२।१९९ ॥

ऊ इति गर्हादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ गर्हा । ऊ णिलज्ज ॥ प्रकान्ठ
वाक्यस्य विपर्यासाशङ्काया विनिवर्तनलक्षण आक्षेप ॥ ऊ किं मए मीअ
विस्मये । ऊ कह मुणिआ अहय ॥ सूचने । ऊ केज न विण्णाय ॥ १९९ ॥

यू कुत्सायाम् ॥ ८।२।२०० ॥

यू इति कुत्साया प्रयोक्तव्यम् ॥ यू निलज्जे लोओ ॥ २०० ॥

रे अरे संभाषण-रतिकलहे ॥ ८।२।२०१ ॥

अनयोरर्थयोग्यासम्बन्धमेतौ प्रयोक्तव्यौ ॥ रे संभाषणे । रे हिअह मइ
सरिआ ॥ अरे रतिकलहे । अरे मण सम मा करेसु उचहासं ॥ २०१ ॥

हरे क्षेपे च ॥ ८।२।२०२ ॥

क्षेपे संभाषणरतिकलहयोश्च हरे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ क्षेपे । हरे णित्त
संभाषणे । हरे पुरिआ ॥ रतिकलहे । हरे बहु-वण्ट ॥ २०२ ॥

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयो प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अवि-
णय-तत्तिले ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इत्तिआण ॥ विकल्पे तु
उतादेशेनैवौकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरएमि नहयले ॥ २०३ ॥

अव्वो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-भय-
खेद-विपाद-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०४ ॥

अव्वो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अव्वो दुक्करयारय ।
दु खे । अव्वो ढलन्ति हियय ॥ संभाषणे । अव्वो किमिण किमिण ॥
अपराधविस्मययो ।

अव्वो हरन्ति रिभय तहवि न वेसा हवन्ति जुवईण ।

अव्वो किंपि रहस्स मुणन्ति धुत्ता जणब्भहिआ ॥

आनन्दादरमयेषु ।

अव्वो सुपहायमिण अव्वो अज्जम्ह सप्फळं जीअं ।

अव्वो अइअम्मि तुमे नवर जइ सा न जूरिहिइ ॥

खेदे । अव्वो न जामि छेत्तं ।

विपादे ।

अव्वो नासेन्ति दिहिं पुल्लय वड्डेन्ति देन्ति रणरणय ।

एहिं तस्सेअ गुणा ते च्चिअ अव्वो कह णु एअ ॥

पश्चात्तापे ।

अव्वो तह तेण कया अहय जह कस्य साहेमि ॥ २०४ ॥

अइ संभावने ॥ ८ । २ । २०५ ॥

सभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं न पेच्छसि ॥ २०५ ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ ८ । २ । २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि निश्चय
ददामि ॥ विकल्पे । होई वणे न होइ । भवति वा न भवति ॥ अनु-
कम्प्ये । दासो वणे न मुच्चइ । दासोनुकम्प्यो न त्यज्यते ॥ संभावने ।
नस्थि वणे जं न देइ विहि-परिणामो । समाव्यते एतदित्यर्थ ॥ २०६ ॥

मणे विमर्शे ॥ ८।२।२०७ ॥

मणे इति विमर्शे प्रयोक्तव्यम् ॥ मणे स्रो । किं स्वित्सूर्य ॥
मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति ॥ २०७ ॥

अम्मो आश्चर्ये ॥ ८।२।२०८ ॥

अम्मो इत्याश्चर्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ अम्मो कह पारिज्जइ ॥ २०८ ॥

स्वयमोर्धे अप्पणो न वा ॥ ८।२।२०९ ॥

स्वयमित्यस्यार्थे अप्पणो वा प्रयोक्तव्यम् ॥ विसय विसअन्ति १५५
कमळ—सरा । पक्षे । सय चेअ मुणसि करणिज्ज ॥ २०९ ॥

प्रत्येकमः पाडिकं पाडिएकं ॥ ८।२।२१० ॥

प्रत्येकमित्यस्यार्थे पाडिकं पाडिएकं इति च प्रयोक्तव्यं वा ॥ पाडि
पाडिएक । पक्षे । पत्तेअ ॥ २१० ॥

उअ पश्य ॥ ८।२।२११ ॥

उअ इति पश्येत्यस्यार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥

उअ निच्चलनित्फदा भिसिणीपत्तमि रेहइ बलाआ ।

निम्मळ-भरगय-भायण-परिट्ठिआ सख-सुत्ति च्व ॥

पक्षे पुलआदय ॥ २११ ॥

इहरा इतरया ॥ ८।२।२१२ ॥

इहरा इति इतरयार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥ इहरा नीसामत्तेहि । प्पे
इअरहा ॥ २१२ ॥

एकसरिअं ज्ञागिति संप्रति ॥ ८।२।२१३ ॥

एकसरिअं ज्ञागित्यर्थे संप्रत्यर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ एकसरिअं । इति
साप्रत वा ॥ २१३ ॥

मोरउल्ला मुघा ॥ ८।२।२१४ ॥

मोरउल्ला इति मुघार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ मोरउल्ला । मुघेन्यर्थ ॥ २१४ ॥

दरार्घाल्ये ॥ ८।२।२१५ ॥

दर इत्यन्ययमर्घार्थे ईषदर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ दर-विअसिअ । अर्घेन्यर्थ
विकसितमित्यर्थ ॥ २१५ ॥

किणो प्रश्ने ॥ ८।२।२१६ ॥

किणो इति प्रश्ने-प्रयोक्तव्यम् ॥ किणो धुवासि ॥ २१६ ॥

इ-जे-राः पाद-पूरणे ॥ ८।२।२१७ ॥

इ जे र इत्येते पादपूरणे प्रयोक्तव्या ॥ नउणा इ अच्छीइ । अणुकूल

शोतु जे । गेण्हइ र कलम-गोवी ॥ अहो । हहो । हेहो । हा । नाम ।

अहह । हीसि । अपि । अहाह । अरिहिो इत्यादयस्तु सस्कृतसमत्वेन

सिद्धाः ॥ २१७ ॥

प्यादयः ॥ ८।२।२१८ ॥

प्यादयो नियतार्थवृत्तय प्राकृते प्रयोक्तव्या ॥ पि वि अप्यर्थे ॥ २१८ ॥

इत्याचार्यश्रिहेमचन्द्रसूरीविरचिताया सिद्धहेमचन्द्रामिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्ती अष्टमस्याध्यायस्य

द्वितीय पाद समाप्त ॥

द्विपत्पुरक्षोदविनोदहेतोर्मवादवामस्य भवद्भुजस्य ।

अय विशेषो मुवनैकवीर पर ने यत्काममपाकरोति ॥ १ ॥

अर्ह

वीप्स्यात्स्यादेवोप्स्ये स्वरे मो वा ॥ ८।३।१ ॥

वीप्सार्थात्पदात्परस्य स्यादे स्थाने स्वरदौ वीप्सार्थि पदे परे मे भवति ॥ एकैकम् । एकमेक । एकमेकेण । अङ्गे अङ्गे । अङ्गमङ्गभि । ए । एकैकमित्यादि ॥ १ ॥

अतः सेडोः ॥ ८।३।२ ॥

अकारान्तान्नाम्न परस्य स्यादे से स्थाने डो भवति ॥ वच्छो ॥ २ ॥

वैतत्तदः ॥ ८।३।३ ॥

एतत्तदोकारात्परस्य स्यादे सेडो वा भवति ॥ एसो एस । सो णो स णरो ॥ ३ ॥

जस्-शसोर्लुक् ॥ ८।३।४ ॥

अकारान्तान्नाम्न परयो स्यादिसनन्धिर्नोर्जस् शसोर्लुग् भवति ॥ वच्छो एष । वच्छे पेच्छ ॥ ४ ॥

अमोस्य ॥ ८।३।५ ॥

अत परस्य मोकारस्य लुग् भवति ॥ वच्छ पेच्छ ॥ ५ ॥

टा-आमोर्णः ॥ ८।३।६ ॥

अत परस्य टा इत्येतस्य षष्ठीबहुवचनस्य च आमो णो मरि वच्छेण । वच्छाण ॥ ६ ॥

मितो हि हिँहिँ ॥ ८।३।७ ॥

अत परस्य मिस म्थाने केवठ सानुनासिक सानुस्वारश्च हिँहिँ वच्छेहि । वच्छेहिँ । वच्छेहिँ कया छाही ॥ ७ ॥

ठमेम् चो-दो-दु-हि-हिन्तो-लुक् ॥ ८।३।८ ॥

अत परस्य ठसे चो दो दु हि हिन्तो लुक् इत्येते षड्देशा भवन्ति वच्छो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छाठकारकरणं मापान्तरार्थम् ॥ ८ ॥

भ्यसस् चो दो दु हि हिस्तोऽमुन्तो ॥ ८ । ३ । ९ ॥

अतः परस्य भ्यस स्थाने चो दो दु हि हिन्तो मुन्तो-इत्यादेशा
भवन्ति ॥ वृक्षेभ्यः । वच्छचो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छेहि ।
वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो । वच्छामुन्तो । वच्छेमुन्तो ॥ ९ ॥

इसः ससः ॥ ८ । ३ । १० ॥

अतः परस्य इस सयुक्त सो भवति ॥ पियम्स । पेम्सस् । उपकुम्भ
शैत्यम् । उपकुम्भस्स सीअलक्षण ॥ १० ॥

डे म्मि डेः ॥ ८ । ३ । ११ ॥

अतः परस्य डेडित् एकार सयुक्तो मिश्र भवति ॥ वच्छे । वच्छम्मि ॥
देवम् । देवम्मि । तम् । तम्मि । अत्र 'द्विर्तीयातृतीययोः सप्तमी'
(८-३-१३५) इत्यमो ङि ॥ ११ ॥

जस्-शस्-इसि-तो-दो-हामि दीर्घः ॥ ८ । ३ । १२ ॥

एषु अतो दीर्घो भवति ॥ जासि शसि च । वच्छा ॥ इसि । वच्छा-
ओऽः । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥ चोदोदुपु । वृक्षेभ्यः ।
वच्छचो । 'न्हस्वः संयोगे' (८-१-८४) इति-हस्व ॥ वच्छाओ ।
वच्छाउ ॥ आमि । वच्छाण ॥ इसिनेव सिद्धे चोदोदुमहृण । भ्यसि
एत्ववाधनार्थम् ॥ १२ ॥

भ्यसि वा ॥ ८-३-१३ ॥

भ्यसादेशे परे अतो दीर्घो वा भवति ॥ वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो ।
वच्छामुन्तो । वच्छेमुन्तो । वच्छाहि वच्छेहि ॥ १३ ॥

टाण-शस्येत् ॥ ८ । ३ । १४ ॥

टादेशे णे शसि च परे अस्य एकारो भवति ॥ टाण । वच्छेण ॥
णेति किम् । अप्पणा । अप्पणिआ । अप्पणइआ ॥ शस् । वच्छे
पच्छे ॥ १४ ॥

मिस्भ्यस्सुपि ॥ ८ । ३ । १५ ॥

एषु अत एर्भवति ॥ मिस् । वच्छेहि । वच्छेहि । वच्छेहि ॥ भ्यस् ।
वच्छेहि । वच्छेहिन्तो । वच्छेमुन्तो ॥ सुप् । वच्छेसु ॥ १५ ॥

इदुतो दीर्घः ॥ ८ । ३ । १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥ गिरिहाह । बुद्धीहिं । दहीहिं । तरुहिं । धेणूहिं । महूहिं क्य ॥ गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरुओ । धेणूओ । महूओ आगओ ॥ गिरीहिन्तो । गिरीसुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरीसु । बुद्धीदहीसु । तरुसु । धेणूसु । महूसु ठिअ ॥ कचिन्न भवति । दिअ-दाणजलोस्त्रिआइ ॥ इदुत इति किम् । वच्छेहिं । वच्छेसुन्तो । वच्चे भिस्म्यस्सुपीत्येव । गिरिं तरु पेच्छ ॥ १६ ॥

चतुरो वा ॥ ८ । ३ । १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो वा भवति ॥ चउचउहि । चऊओ चउओ । चऊसु । चउसु ॥ १७ ॥

लुप्ते शसि ॥ ८ । ३ । १८ ॥

इदुतो शसि लुप्ते दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु । धेणू पेच्छ लुप्त इति किम् । गिरिणो । तरुणो पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्छे पेच्छ ' जस्-शस् ' (८-३-१२) इत्यादिन - शसि दीर्घस्य लक्ष्यानुषंगयोग । लुप्त इति तु णवि प्रतिप्रसवार्थशङ्कानिवृत्त्यर्थम् ॥ १८ ॥

अक्लीवे सौ ॥ ८ । ३ । १९ ॥

इदुतोक्लीवे नपुसकादन्यत्र सौ दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । धेणू ॥ अक्लीव इति किम् । दहिं । महू ॥ साविति किम् । गिरिं । बुद्धीं तरु । धेणु ॥ केचित्तु दीर्घत्व विकल्प्य तदभावपक्षे सेमादिशमपीच्छन्ति । अग्निं । निहिं । वाउं । विट् ॥ १९ ॥

पुंमि जमो डउ डआ वा ॥ ८ । ३ । २० ॥

इदुत इतीह पञ्चम्यन् सवन्त्यते ॥ इदुत परम्य जम पुंसि अउ अन् इत्यादेशौ डितौ वा भवन ॥ अगउ अगओ । वायउ वायओ निट्ठुत्ति । पक्षे । अग्निणो । वाउणो ॥ शेषे अदन्तवद्भावाद् अग्नी । वाऊ ॥ पुंमि किम् । बुद्धीओ । धेणूओ । दहीइ । महइ ॥ जस इति किम् । अन् ।

गिणो । वाऊ । वाउणो पेच्छह ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ॥ २० ॥

वोतो डवो ॥ ८ । ३ । २१ ॥

उदन्तात्परस्य जस. पुसि डिच् अघो इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।
पक्षे । साहओ । साहट । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् । वच्छा ॥
पुसीत्येव । धेणू । महूह ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो पेच्छ ॥ २१ ॥

जस-शसोर्णो वा ॥ ८।३।२२ ॥

इदुत परयोर्जस्-शसो पुसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो रेहान्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरू ॥ पुसीत्येव । दहीश् ।
महूह ॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरिं । तरु ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।
वच्छे ॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासस्याभावार्थम् । एव-
मुत्तरसूत्रेपि ॥ २२ ॥

डसि-डसो पुं-क्रीवे वा ॥ ८।३।२३ ॥

पुसि क्रीवे च वर्तमानादिदुत परयोर्डसिडसोर्णो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे । डसे । गिरीओ ।
गिरीड । गिरीहिन्यो । तरूओ । तरूड । तरूहिन्यो ॥ टिलुकौ-
निपेत्स्येते ॥ डस । गिरिस्स । तरुस्स ॥ डसिडसोरिति किम् । गिरिणा ।
तरुणा कय ॥ पुक्रीव इति किम् । बुद्धीअ । धेणूअ लद्ध समिद्धी वा ॥
इदुत इत्येव । कमलाओ । कमलस्स ॥ २३ ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । २४ ॥

पुक्रीवे वर्तमानादिदुत परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।
गामणिणा । खलपुणा । तरुणा । दहिणा । महुणा ॥ ट इति किम् ।
गिरी । तरू । दहिं । महु ॥ पुक्रीव इत्येव । बुद्धीअ । धेणूअ कय ॥
इदुत इत्येव । कमलेण ॥ २४ ॥

क्रीवे स्वरान्म् से ॥ ८।३।२५ ॥

क्रीवे वर्तमानात्स्वरान्तात्त्राप्त से स्थाने भू भवति ॥ वण । पेम्म ।
दहिं । महु ॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिकमपीच्छ-

तीओ । ताओ । इत्यादि ॥ अस्यमाप्तीति किम् । का । जा । सा ।
जं । त । काण । जाण । ताण ॥ ३३ ॥

छाया-हरिद्रयोः ॥ ८ । ३ । ३४ ॥

अनयोराप्प्रसङ्गे नाम्न खिया ङीर्वा भवति ॥ छाही छाया ।
हलद्वा ॥ ३४ ॥

स्वसादेर्डा ॥ ८ । ३ । ३५ ॥

स्वसादे खिया वर्तमानात् डा प्रत्ययो भवति ॥ ससा । नण्दा ।
दुहिआ । दुहिआर्हि । दुहिआसु । दुहिआ-सुओ । गउआ ॥ ३५ ॥

ह्रस्वोमि ॥ ८ । ३ । ३६ ॥

स्त्रीलिङ्गस्य नाम्नोमि परे ह्रस्वो भवति ॥ माल । नह । वहु ।
माणि । हसमाण पेच्छ ॥ अमीति किम् । माल । सही । वह ॥ ३६ ॥

नामन्व्यात्सौ मः ॥ ८ । ३ । ३७ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' क्लीबे स्वरान्म सेः ' (८-३-२५) इति
यो म् उक्त स न भवति ॥ हे तण । हे दहि । हे महु ॥ ३७ ॥

डो दीर्घो वा ॥ ८ । ३ । ३८ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' अतः सेर्डोः ' (३-२) इति यो नित्
डो प्राप्नो यश्च ' अक्लीबे सौ ' (३-१९) इति इदुतोरकारान्तात्स व
प्राप्नो दीर्घ स वा भवति ॥ हे देव हे देवो ॥ हे खमा-समण हे खमा
स-णो । हे अज्ज हे अज्जो ॥ दीर्घ । हे हरी हे हरि । हे गुरु हे गुरु ।
जाइ-विसुद्धेण प्ह । हे प्रभो इत्यर्थ । एव दोण्णि प्ह जिअ-लोअे ।
पक्षे । हे पहु । एषु प्राप्ते विकल्प ॥ इह त्वप्राप्ते हे गोअमा हे गोअम । हे
कासवा हे कासव । रेरे चप्फल्या । रेरे निग्धिणया ॥ ३८ ॥

ऋतोद्वा ॥ ८ । ३ । ३९ ॥

ऋकारान्तम्यामन्त्रणे सौ परे अकारोन्तादेशो वा भवति ॥ हे पित ।
हे पिअ ॥ हे दात । हे दाय । पक्षे । हे पिअर । हे दायार ॥ ३९ ॥

नाम्यरं वा ॥ ८ । ३ । ४० ॥

ऋदन्तस्यामन्त्रणे सौ परे नाम्नि सजाया विषये अर इति अन्तादेशो ना
वति ॥ हे पित । हे पिअर । पक्षे । हे पिअ ॥ नाम्नीति किम् । हे
कर्त । हे कर्तार ॥ ४० ॥

वाप ए ॥ ८ । ३ । ४१ ॥

आमन्त्रणे सौ परे आप एत्व व भवति ॥ हे माले । हे महिले ।
पज्जिए । पज्जिए । पक्षे । हे माला । इत्यादि ॥ आप इति किम् ।
पिउच्छा । हे माउच्छा ॥ बहुलाधिकारात् कचिदोत्वमपि । अम्मो
णामि भणिए ॥ ४१ ॥

ईदूतोर्हस्वः ॥ ८ । ३ । ४२ ॥

आमन्त्रणे सौ परे ईदूदन्तयोर्हस्वो भवति ॥ हे नह । हे गामणि । हे
नमणि । हे वहु । हे खलपु ॥ ४२ ॥

किपः ॥ ८ । ३ । ४३ ॥

किन्तस्येदूदन्तस्य हस्वो भवति ॥ गामणिणा । खलपुणा । गाम-
णिणो । खलपुणो ॥ ४३ ॥

ऋतामुदस्यमौसु वा ॥ ८ । ३ । ४४ ॥

सिअम्भौवर्जिते अर्थात् स्यादौ परे ऋदन्तानामुदन्तादेशो
वा भवति ॥ जस् । भत्तु । भत्तुणो । भत्तु । भत्तुओ । पक्षे । भत्तारा ॥
शस । भत्तु । भत्तुणो । पक्षे । भत्तारे ॥ टा । भत्तुणा । पक्षे ।
भत्तारेण ॥ भिस् । भत्तूहिं । पक्षे । भत्तारेहिं ॥ डसि । भत्तुणो । भत्तुओ ।
भत्तु । भत्तूहि । भत्तूहिन्तो । पक्षे । भत्ताराओ । भत्ताराउ । भत्ताराहि ।
भत्ताराहिन्तो । भत्तारा । डस् । भत्तुणो । भत्तुस्स । पक्षे भत्तारस्स । सुप् । भत्तुसु ।
पक्षे भत्तारेसु ॥ बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वात् यथादर्शन नाम्न्यपि उद् वा भवति
नस्सशस्डसिडस्सु । पिउणो । जामाउणो । माउणो ॥ टायाम् । पिउणा ॥
भिसि । पिऊहिं ॥ सुपि । पिऊसु । पक्षे । पिअरा । इत्यादि ॥ अस्त्य-
मौस्विति किम् । सि । पिआ ॥ अम् । पिअर ॥ औ । पिअरा ॥ ४४ ॥

आरः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ४५ ॥ ७

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ मत्तारो । मत्तारा । मत्तार । मत्तारे । मत्तारेण । मत्तारेहि ॥ एव ङस्यादिषूदाहार्यम् ॥ छुप्तस्याषपेक्षम् । मत्तार-विहिज ॥ ४५ ॥

आ अराः मातुः ॥ ८ । ३ । ४६ ॥

मातृसम्बन्धिन ऋत स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशो भवत ॥ माआ । माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअ । माअर । इत्यादि ॥ बाहुलकाज्जनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा इत्यादेश । मा, आप् कुच्छीण । नमो माअराण ॥ 'मातुरिद्धा' (८-१-१३५) इतीति मार्ण इति भवति ॥ 'ऋतामुद' (८-३-४४) इत्यादिना उत्त्वे तु माअ समन्विज वन्दे इति ॥ स्यादावित्येव । माइदेवो । माइ-गणो ॥ ४६ ॥

नाम्यरः ॥ ८ । ३ । ४७ ॥

ऋदन्तस्य नाम्नि संज्ञाया स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥ पिअरा । पिअर । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहि । जामायरा । जामायर । जामायरे । जामायरेण । जामायरेहि । भायरा । भायर । भायरे । भायरेण । भायरेहि ॥ ४७ ॥

आ सौ न त्रा ॥ ८ । ३ । ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पित्रा । जामात्रा । भाक्ता । पक्षे । पिअरो । जामायरो । भायरो । कत्तारो ॥ ४८ ॥

राज्ञः ॥ ८ । ३ । ४९ ॥

राज्ञो नलोपेन्त्यस्य आत्व वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । पक्षे । आप्पादेशे । रायाणो ॥ हे राया । हे रायमिति तु शौरसेन्याम् । एव अप् । हे अप् ॥ ४९ ॥

॥ जह-शम्-इसि-इसा णो ॥ ८ । ३ । ५० ॥

राजनृशब्दान्तरेषा णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जस् । रायोणो विट् । पक्षे । राया ॥ शस् । रायाणो पेन्ठ । पक्षे । राया । राण ॥ एसि । राण

आगओ । पक्षे । रायाओ । रायाउ । रायाहि । रायाहिन्यो । राया ॥
राइणो रण्णो धण । पक्षे । रायस्स ॥ ५० ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । ५१ ॥

राजनृशब्दात्परस्य टा इत्यस्य णा इत्यादेशो वा भवति ॥ राइणा । रण्णा ।

रायेण क्य ॥ ५१ ॥

ईर्जस्य णो-णा-डो ॥ ८ । ३ । ५२ ॥

राजनृशब्दसन्धिना जकारस्य स्थाने णोणाडिपु परेषु इकारो वा
भवति ॥ राइणो चिट्ठन्ति पेच्छ आगओ धण वा ॥ राइणा क्य । राइम्भि ।

रायाणो । रण्णो । रायणा । राएण । रायम्भि ॥ ५२ ॥

इणममामा ॥ ८ । ३ । ५३ ॥

राजनृशब्दसन्धिना जकारस्य अमाभ्या सहितस्य स्थाने इणम् इत्या-
वा भवति ॥ राइण पेच्छ । राइण धण । पक्षे । राय । राईणा ॥ ५३ ॥

ईर्द्धिस्म्यसाम्मुपि ॥ ८ । ३ । ५४ ॥

राजनृशब्दसन्धिना जकारस्य भिसादिपु परतो वा ईकारो भवति ॥
राईहि ॥ भ्यस् । राईहि । राईहिन्यो राईमुन्तो ॥ आम् । राईण ॥

राईसु । पक्षे । रायाणेहि । इत्यादि ॥ ५४ ॥

आजस्य टा-ड-सि डस्सु सणाणोष्वण् ॥ ८ । ३ । ५५ ॥

राजनृशब्दसन्धिना आज इत्यवयवस्य टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेशा-
पु परेषु अण् वा भवति ॥ रण्णा राइणा क्य । रण्णो राइणो आग-
धण वा ॥ टाडसिडस्सिवाति किम् । रायाणो चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥

रायेण क्य । राएण । रायाओ । रायस्स ॥ ५५ ॥

पुंस्यन आणो राजवच्च ॥ ८ । ३ । ५६ ॥

पुलिङ्गे वर्तमानस्यान्नन्तस्य स्थाने आण इत्यादेशो वा भवति । पक्षे ।
रादर्शन राजवत् कार्यं भवति ॥ आणादेशे च 'अतः सेडो' (८-३-२)

यादय प्रवर्तन्ते । पक्षे तु 'राइ' 'जम्-शस्-डासि-डसा णो' (८-३-५०)
रायाणो' (८-३-२४) 'इणममामा' (८-३-५३) इति प्रवर्तन्ते ॥

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाण । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि । अप्पाणो । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणे अप्पाण-कय । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पाणा । अप्पेहि । अप्पाणो अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पायुन्ते । अप्पाणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो । रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहि । रायाणाहिन्तो । रायाणस्स । रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव जुवाणं जुवाण-जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्धानो । अद्दा ॥ उक्खाणो । उक्खा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥ तक्खाणं तक्खा ॥ मुद्धानो । मुद्दा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुकम्माणे सुकम्माणे पेच्छ । निएइ कह सो सुकम्माणे । पश्यति कथं स सुकम्माणे इत्यर्थ ॥ पुसीति किम् । शर्म । सम्म ॥ ५६ ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८ । ३ । ५७ ॥

आत्मन परस्याष्टाया स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवत अप्पणिआ पाउसे उवगयम्मि । अप्पणिआ य विआड्ढि खाणिआ । अणइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अतः सर्वादेरिजसः ॥ ८ । ३ । ५८ ॥

सर्वादेरदन्तात्परस्य जस डित् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे । अत्ते । जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् । सर्वादिद्विओ ॥ जस इति किम् । सव्वस्स ॥ ५८ ॥

डे-स्सि-म्मि-त्था ॥ ८ । ३ । ५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डे स्थाने स्सि म्मि त्थ एते आदेशा भवन्ति ॥ स्सि । सव्वाम्मि । सव्वत्थ ॥ अज्जस्सि । अज्जम्मि । अज्जत्थ ॥ एव सर्वव भवत इत्येव । अधुम्मि ॥ ५९ ॥

न वानिदमेतदो हिं ॥ ८।३।६० ॥

इदम्-एतद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेहिमादेशो वा भवति ॥ सर्व्हिं । अनर्हिं । कर्हिं । जर्हिं । तर्हिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्भ्य ऋयामपि । कार्हिं । जार्हिं । तार्हिं ॥ बाहुलकादेव 'कियत्तदोस्यमामि' (८-३-३३) इति डीर्नास्ति ॥ पक्षे । सव्वर्म्मिस् । सव्वर्ग्भि । सव्वत्य । इत्यादि ॥ खिया तु पक्षे । काए । कीए । जाए । जीए । ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन किम् । इमर्म्मिस् । एजर्म्मिस् ॥ ६० ॥

आमो डेसिं ॥ ८ । ३ । ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सव्वेसिं । अत्रेसिं । अवरेसिं । इमेसिं । एएसिं । जेसिं । तेसिं । केसिं । पक्षे । सव्वाण । अजाण । अवराण । इमाण । एआण । जाण । ताण । काण ॥ बाहुलकात् खियामपि । सर्वासाम् । सव्वेसिं ॥ एवम् अत्रेसिं । तेसिं ॥ ६१ ॥

किंतद्भया डासः ॥ ८ । ३ । ६२ ॥

किंतद्भया परस्याम स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति ॥ फास । तास । पक्षे । केसिं । तेसिं ॥ ६२ ॥

कियत्तद्भयो डसः ॥ ८ । ३ । ६३ ॥

एभ्य परस्य डस, स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति । 'डस स्स.' (३-१०) इत्यस्यापवादः । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास । जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् किंतद्भयामाकारान्ताभ्यामपि डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास घण ॥ तस्या धनम् । तास धण । पक्षे । काए । ताए ॥ ६३ ॥

ईद्भ्यः स्सा से ॥ ८ । ३ ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस, स्थाने म्सा से इत्यादेशो वा भवति । 'दा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः' (८-३-२९) इत्यस्यापवादः । पक्षे अदा-दयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीइ । कीए ॥ जिस्सा ।

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाण । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणो
 णाओ । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणे
 अप्पाण-कय । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्पा
 अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पाणा । अप्पाहिं । अप्पा
 अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्तो
 अप्पाणो धण । अप्पाण । अप्पाे । अप्पाेसु ॥ रायाणो । रायाण
 रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहिं । रायाणाहिन्तो । रायाण
 रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेसु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव जुवा
 जुवाण—जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्दाणो । अद्दा ॥ उच्छा
 उच्छाणो । उच्छा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥ तक्खा
 तक्खा ॥ मुद्दाणो । मुद्दा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुकम्माणे पत्त
 सुकम्माणे पेच्छ । निएइ कह सो सुकम्माणे । पश्यति कथ स सु
 र्भेण इत्यर्थ ॥ पुसीति किम् । शर्म । सम्म ॥ ५६ ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८।३।५७ ॥

आत्मन परस्याष्टाया स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवत
 अप्पाणिआ पाउसे उवगयम्मि । अप्पाणिआ य विअड्ढि खाणिआ । अप्पा
 णइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अतः सर्वादेर्डेर्जसः ॥ ८।३।५८ ॥

सर्वादेरदन्तात्परस्य जस. डित् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे । अत्ते
 जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् । सर्वा
 रिद्धीओ ॥ जस इति किम् । सव्वस्स ॥ ५८ ॥

डे स्सि-म्मि-त्था ॥ ८।३।५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डे स्थाने स्सि म्मि त्थ एते आदेशा भवन्ति ॥ स
 म्मि । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अत्तस्सि । अत्तम्मि । अत्तत्थ ॥ एवं सर्वस
 भत इत्येव । अत्तम्मि ॥ ५९ ॥

न वानिदमेतदो हिं ॥ ८।३।६० ॥

इदम्-एतद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेर्हिमादेशो वा भवति ॥ सव्वर्हिं । अनर्हिं । कर्हिं । जर्हिं । तर्हिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्भव भ्रियामपि । काहिं । जाहिं । ताहिं ॥ बाहुलकादेव 'कियत्तदोस्यमामि' (८-३-३३) इति ङीर्नास्ति ॥ पक्षे । सञ्चर्हिंसि । सञ्चग्भि । सञ्चत्य । इत्यादि ॥ भ्रिया तु पक्षे । काए । कीए । जाए । जीए । ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन किम् । इमर्हिंसि । एअर्हिंसि ॥ ६० ॥

आमो डेसिं ॥ ८ । ३ । ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सञ्चेसिं । अञ्चेसिं । अवरेसिं । इमेसिं । एएसिं । जेसिं । तेसिं । केसिं । पक्षे । सञ्चाण । अञ्चाण । अचराण । इमाण । एआण । जाण । ताण । काण ॥ बाहुलकात् भ्रियामपि । सर्वासाम् । सञ्चेसिं ॥ एवम् अञ्चेसिं । तेसिं ॥ ६१ ॥

किंत्तद्भ्यां डसः ॥ ८ । ३ । ६२ ॥

किंत्तद्भ्या परस्याम स्थाने डस इत्यादेशो वा भवति ॥ कास । तास । पक्षे । केसिं । तेसिं ॥ ६२ ॥

कियत्तद्भ्यो डसः ॥ ८ । ३ । ६३ ॥

एभ्य परस्य डस, स्थाने डस इत्यादेशो वा भवति । 'डस स्सः' (३-१०) इत्यस्यापवादः । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास । जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् किंत्तद्भ्यामाकारान्ताभ्यामपि डसादेशो वा । कस्या धनम् । कास धण ॥ तस्या धनम् । तास धण । पक्षे । काए । ताए ॥ ६३ ॥

ईद्वयः स्सा से ॥ ८ । ३ ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस, स्थाने स्सा से इत्यादेशो वा भवति । 'टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः' (८-३-२९) इत्यस्यापवादः । पक्षे अदा-दयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीह । कीए ॥ बिस्सा ।

जीसे । जीअ । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिस्ता । तीसे । तीअ तीआ । तीइ । तीए ॥ ६४ ॥

डेडाहि डाला इआ काले ॥ ८ । ३ । ६५ ॥

कियत्तद्भ्यः कालेभिधेये डे स्थाने आहे आला इति डित्ती इमा इति च आदेशा वा भवन्ति । हिंसिसम्मिथ्यानामपवाद । पक्षे तेषि भवन्ति ॥ फाहे । काला । कइआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे । ताला तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सहिअएहिं धेप्पन्ति ।

पक्षे । कहिं । कसिंस । कग्मि । कत्य ॥ ६५ ॥

डसेर्हा ॥ ८।३।६६ ॥

कियत्तद्भ्यः परस्य डसे स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्हा जम्हा । तम्हा । पक्षे । काओ । जाओ । ताओ ॥ ६६ ॥

तदो डोः ॥ ८।३।६७ ॥

तद परस्य डसेर्हो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥ ६७ ॥

किमो डिणो-डीसौ ॥ ८।३।६८ ॥

किम परस्य डसेर्दिणो डीस इत्यादेशौ वा भवत ॥ किणो । कीम । कम्हा ॥ ६८ ॥

इदमेतर्कि-यत्तद्भ्यष्टो डिणा ॥ ८।३।६९ ॥

एभ्यः सर्वादिभ्योकारान्तेभ्यः परम्याष्टाया स्थाने डित् इणा इत्यादेशो वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किणा । केण ॥ जिणा । जेण ॥ तिणा । तेण ॥ ६९ ॥

तदो ण स्यादौ कचित् ॥ ८।३।७० ॥

तद म्थाने स्यादौ परे ण आदेशो भवति कचित् लक्ष्यानुसारेण ॥ ण पेच्छ । त पश्येत्यर्थ ॥ सोअइ अ ण रहुवई । तमित्यर्थ ॥ सिया-मपि । हत्युन्नाभिअ-मुही ण तिअडा । ता त्रिजटेत्यर्थ ॥ णेण-मणिअ तेन मणितमित्यर्थ ॥ तो णेण कर-यल-ट्टिआ । तेनेत्यर्थ ॥ मणिअ

णाए । तयेत्यर्थ ॥ जेहि कय । ते कृतमित्यर्थ ॥ णाहि कय । तामि-
कृतमित्यर्थ ॥ ७० ॥

किमः कस्त्र-तसोश्च ॥ ८।३।७१ ॥

किम को भवति स्यादौ त्रतसोश्च परयो ॥ को । के । क । के ।
केण ॥ त्र । कत्थ ॥ तस् । कओ । कतो । कदो ॥ ७१ ॥

इदम इमः ॥ ८।३।७२ ॥

इदम स्यादौ परे इम आदेशो भवति ॥ इमो । इमे । इम । इमे ।
इमेण ॥ स्त्रियामपि । इमा ॥ ७२ ॥

पुं-स्त्रियोर्न वायमिमिआ सौ ॥ ८।३।७३ ॥

इदमशब्दस्य सौ परे अयमिति पुल्लिङ्गे इमिआ इति स्त्रीलिङ्गे आदेशो
वा भवति ॥ अहवाय कय-कज्जो । इमिआ वाणिज-धूआ । पक्षे । इमो ।
इमा ॥ ७३ ॥

स्सि-स्मयोरत् ॥ ८।३।७४ ॥

इदम स्सि स्त इत्येतयो परयोरद् भवति वा ॥ अस्सि । अस्त ।
पक्षे । इमादेशोपि । इमस्सि । इमस्स ॥ बहुलाधिकारादन्यत्रापि भवति ।
एहि । एसु । आहि । एभि एषु आभिरित्यर्थ ॥ ७४ ॥

डेमेन हः ॥ ८।३।७५ ॥

इदम कृतेमादेशात् परस्य डे स्थाने मेन सह ह आदेशो वा भवति ॥
इह । पक्षे । इमस्सि । इमम्भि ॥ ७५ ॥

न त्यः ॥ ८।३।७६ ॥

इदम परस्य 'डेः स्सि-म्मि-त्थाः' (३-५९) इति प्राप्त त्यो न
भवति ॥ इह । इमस्सि । इमम्भि ॥ ७६ ॥

णोम्-शस्टा-मिसि ॥ ८।३।७७ ॥

इदम स्थाने अमशस्टामिस्सु परेषु ण आदेशो वा भवति ॥ ण पेच्छ ।
णे पेच्छ । णेण । जेहि कय । पक्षे । इम । इमे । इमेण । इमेहि ॥ ७७ ॥

अमेणम् ॥ ८।३।७८ ॥

इदमोमा सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इण पे
पक्षे । इम ॥ ७८ ॥

क्रीवे स्यमेदमिणमो च ॥ ८।३।७९ ॥

नपुसकालिङ्गे वर्तमानस्येदम स्यम्भ्या सहितस्य इदम् इणमो इण
नित्यमादेशा भवन्ति ॥ इद इणमो इण धण चिट्ठइ पेच्छ वा ॥ ७९

किमः किं ॥ ८।३।८० ॥

किम क्रीवे वर्तमानस्य स्यम्भ्या सह किं भवति ॥ किं कुल तुद
किं किं ते पडिहाइ ॥ ८० ॥

वेदं-तदेतदो डसाम्भ्यां से-सिमौ ॥ ८।३।८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने डस् आम् इत्येताभ्या सह यथासं
से, सिम् इत्यादेशौ वा भवत ॥ इदम् । से सीलम् । से गुणा । अ
शील गुणा वेत्यर्थ ॥ सिं उच्छाहो । एपाम् उत्साह इत्यर्थ ॥ तद् । से
सील । तस्य तस्या वेत्यर्थ ॥ सिं गुणा । तेषा तासा वेत्यर्थ ॥ एतद् ।
से अहिज । एतस्याहितमित्यर्थ ॥ सिं गुणा । सिं सील । एतेषा गुणा शी
वेत्यर्थ । पक्षे । इमस्स । इमेसिं । इमाण ॥ तस्स । तेसिं । ताण ॥ एज्जम् ।
एएसिं । एजाण । इदतदोरामापि सेआदेश कश्चिदिच्छति ॥ ८१ ॥

वैतदो डसेस्तो चाहे ॥ ८।३।८२ ॥

एतद् परस्य डसे स्थाने चो चाहे इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ एतो ।
एचाहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्तो । एआ ॥ ८२ ॥

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८।३।८३ ॥

एतदस्थे परे चकारात् चो चाहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुग् भवति ॥
एत्य । एतो । एचाहे ॥ ८३ ॥

एरदीती म्मी वा ॥ ८।३।८४ ॥

एतद् एकारस्य ङयादेशे म्मी परे अदीती वा भवत ॥ अयभि ।
इयभि । पक्षे । एज्जभि ॥ ८४ ॥

वसेणामिणमो सिना ॥ ८ । ३ । ८५ ॥

एतद् सिना सह एम इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ सन्व-
प वि एस गई ॥ सन्वाण वि पत्थिवाण एस मटी ॥ एस सहाओ च्चिअ
सहरस्त ॥ एस सिर । इण । इणमो । पक्षे । एअ । एसा ।
सो ॥ ८५ ॥

तदश्च तः सोक्कीवे ॥ ८ । ३ । ८६ ॥

तद् एतदश्च तकारस्य सौ परे अक्कीवे सो भवति ॥ सो पुरिसो । सा
हिला । एसो पिओ । एसा मुद्दा ॥ सावित्येव । ते एए धन्ना । ताओ
आओ महिलाओ ॥ अक्कीव इति किम् । त एअ वण ॥ ८६ ॥

वाढसो दश्य होनोदाम् ॥ ८ । ३ । ८७ ॥

अदसो दकारस्य सौ परे ह आदेशो वा भवति तस्मिंश्च कृते 'अतः सेडोः'
(८-३-२) इत्योत्व 'शेषं संस्कृतवत्' (८-४-४४८) इत्यतिदेशाद्
'आत्' (हे०-२-४१८) इत्याप् 'क्कीने स्वरान्म् सेः' (८-३-२५) इति
मश्च न भवति ॥ अह पुरिसो । अह महिला । अह वण । अह मोहो पर-
गुण-लहुअयाइ । अह णे हिअएण हसइ मारुय-तणओ । असायन्मान्
हसतीत्यर्थ । अह कमल-मुटी । पक्षे । उत्तरेण मुरादेश । अमू पुरिसो ।
अमू महिला । अमु वण ॥ ८७ ॥

मुः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ८८ ॥

अदसो दस्य स्यादौ परे मुरादेशो भवति ॥ अमू पुरिसो । अमुणो
पुरिसा । अमु वण । अमू वणाइ । अमूणि वणाणि । अमू माला ।
अमूअ अमूओ मालाओ । अमुणा । अमूहि ॥ डसि । अमूओ । अमूअ ।
अमूहिन्तो ॥ भ्यस् । अमूहिन्तो । अमूसुन्तो ॥ डस् । अमुणो । अमुम्सा ॥
धाम् । अमूण ॥ टि । अमुम्भि ॥ सुप् । अमूसु ॥ ८८ ॥

म्मावयेऔ वा ॥ ८ । ३ । ८९ ॥

अदसोन्त्यव्यञ्जनलुकि दकारान्तस्य स्थाने ड्यादेशे म्मौ परत अय
इअ इत्यादेशौ वा भवत ॥ अयम्भि । इअम्भि । पक्षे । अमुम्भि ॥ ८९ ॥

युष्मदस्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ८ । ३ । ९० ॥

युष्मद सिना सह त तु तुव तुह तुम इत्येते पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तु तुव तुह तुम दिटो ॥ ९० ॥

भे तुब्भे तुज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे जस । ८ । ३ । ९१ ॥

युष्मदो जसा सह भे तुब्भे तुज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे इत्येते पञ्चा
भवन्ति ॥ भे तुब्भे तुज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे चिट्ठह । 'ब्भो म्हज्झौ वा'
(३-१०४) इति वचनात् तुम्हे । तुज्जे । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९१ ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ८ । ३ । ९२ ॥

युष्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तु तुम तुव तुह तुमे
वन्दामि ॥ ९२ ॥

वो तुज्ज तुब्भे तुय्हे उय्हे भे शसा ॥ ८ । ३ । ९३ ॥

युष्मद शसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ वो तुज्ज तुब्भे । 'वो
म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हे तुज्जे तुय्हे उय्हे भे पेच्छामि ॥ ९३ ॥

भे दि दे ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ टा ॥ ८ । ३ । ९४ ॥

युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ भे दि दे ते तइ
तए तुम तुमइ तुमए तुमे तुमाइ जम्पिअ ॥ ९४ ॥

भे तुब्भेहिं उज्जेहिं उम्हेहिं तुग्हेहिं उय्हेहिं मिसा ॥ ८ । ३ । ९५ ॥

- युष्मदो मिसा सह एते षडादशा भवन्ति ॥ भे । तुब्भेहिं । 'ब्भो
म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेहिं तुज्जेहिं उज्जेहिं उम्हेहिं तुग्हेहिं उय्हेहिं उय्हेहिं
मुत्त । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९५ ॥

- - तइ-तुम-तुम-तुह-तुब्भा ढसौ ॥ ८ । ३ । ९६ ॥

युष्मदो ढसौ पञ्चम्येकवचने परत ण्ते पञ्चादेशा भवन्ति । ढमे
षोदोदुट्टिन्तोत्तको यथापासमेव ॥ तइत्तो । तुवत्तो । तुमत्तो । तुइत्तो
तुब्भत्तो । 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुब्भत्तो । तुज्जत्तो ॥ एवं दोदुट्टि
न्तोत्तुक्वप्युदाहार्यम् ॥ तत्तो इति तु त्वत्त इत्यस्य बलोपे सति ॥ ९६ ॥

तुम्ह तुम्भ तहिन्तो ङसिना ॥ ८ । ३ । ९७ ॥

युष्मदो ङसिना सहितस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ तुम्ह तुम्भ तहिन्तो आगओ । 'ओम्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्भ । तुज्झ । एव च पञ्च रूपाणि ॥ ९७ ॥

तुम्भ-तुम्होम्होम्हा भ्यसि ॥ ८ । ३ । ९८ ॥

युष्मदो भ्यसि परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ भ्यसन्तु यथाप्राप्त-मेव ॥ तुम्भतो । तुम्हतो । उम्हतो । उह्यतो 'ओम्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हतो । तुज्झतो ॥ एव दोदुहिहिन्तोप्वप्शुदाहार्यम् ॥ ९८ ॥

तइ-तु-ते-तुम्ह-तुह-तुहं-तुव-तुम-तुमे-तुमो-तुमाइ-दि-दे-इ-ए-तुम्भोम्भोम्हा ङसा ॥ ८ । ३ । ९९ ॥

युष्मदो ङसा षष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते अष्टादशादेशा भवन्ति ॥ तइ । तु । ते । तुम्ह । तुह । तुह । तुव । तुम । तुमे । तुमो । तुमाइ । दि । दे । इ । ए । तुम्भ । उम्भ । उम्ह धण ॥ 'ओम्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्ह । तुज्झ । उम्ह । उज्झ । एव च द्वाविंशती रूपाणि ॥ ९९ ॥

तु वो मे तुम्भ तुम्भं तुम्भाण तुवाण तुमाण
तुहाण उम्हाण आमा ॥ ८।३।१०० ॥

युष्मद आमा सहितस्य एते दशदेशा भवन्ति ॥ तु । वो । मे । तुम्भ । तुम्भ । तुम्भाण । तुवाण । तुमाण । तुहाण । उम्हाण । 'क्त्वा-स्यादेर्ण-स्वोर्णा' (८-१-२७) इत्यनुस्वारे तुम्भाण । तुवाण । तुमाण । तुहाण । उम्हाण ॥ 'ओम्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्ह । तुज्झ । तुम्ह । तुज्झ । तुम्हाण । तुम्हाण । तुज्झाण । तुज्झाण धण । एव च त्रयो-विंशती रूपाणि ॥ १०० ॥

तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ङिना ॥ ८।३।१०१ ॥

युष्मदो ङिना सप्तम्येकवचनेन सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ङिना ॥ १०१ ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुम्भा ङौ ॥ ८।३।१०२ ॥

युष्मदो ङौ परत एते पञ्चादेशा भवन्ति । हेस्तु यथाप्राप्तमेव । तुभि
तुवभि । तुमभि । तुहभि । तुम्भभि । 'ओम्ह-ज्झौ वा' इति वचनात्
तुम्हभि । तुज्झभि । इत्यादि ॥ १०२ ॥

सुपि ॥ ८।३।१०३ ॥

युष्मद सुपि परत तु-तुव-तुम-तुह-तुम्भा भवन्ति ॥ तुषु । तुवेसु
तुमेसु । तुहेसु । तुम्भेसु ॥ 'ओम्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेसु । तुज्झेसु ।
केचित्तु सुप्येत्वविकल्पमिच्छन्ति । तन्मते तुवसु । तुमसु । तुहसु ।
तुम्भसु । तुम्हसु । तुज्झसु ॥ तुम्भस्यात्वमपीच्छत्यन्य । तुम्भासु ।
तुम्हासु । तुज्झासु ॥ १०३ ॥

ओम्ह-ज्झौ वा ॥ ८।३।१०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो भस्तस्य म्ह ज्झ इत्येतावादेशौ वा भवत ।
पक्षे स एवास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥ १०४ ॥

अस्मदो म्मि अम्भि अम्हि हं अहं अहयं-सिना ॥ ८।३।१०५ ॥

अस्मद सिना सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अज्ज म्मि हासिआ भाभि
तेण ॥ उन्नम न अम्भि कुविआ । अम्हि करेमि । जेण ह विद्धा । किं
पन्हुट्टुम्भि अह । अहयं कय-प्पणामो ॥ १०५ ॥

अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं मे जसा ॥ ८।३।१०६ ॥

अस्मदो जसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो मो व
भे भणामो ॥ १०६ ॥

णे णं मि अम्मि अम्ह मम्ह मं ममं मिमं

अहं अमा ॥ ८।३।१०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे ण मि अम्मि अम्ह मम्ह
म ममं मिम अह पेच्छ ॥ १०७ ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे शसा ॥ ८।३।१०८ ॥

अस्मद शसा सह एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हे अम्हो अम्ह
णे पेच्छ ॥ १०८ ॥

मि मे मम ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे टा ॥८।३।१०९॥

अस्मदद्या सट एते नवादेशा भवन्ति ॥ मि मे मम ममए ममाइ मइ मए

मयाइ णे क्य ॥ १०९ ॥

अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे भिसा ॥ ८।३।११० ॥

अस्मदो भिसा सट एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ अम्हेहि अम्हाहि अम्ह

अम्हे णे क्य ॥ ११० ॥

मइ-मम-मह-मज्झा ढसा ॥ ८।३।१११ ॥

अत्मदो ढसौ पञ्चमेकवचने परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ।

इत्सेस्तु यथाप्राप्तमेव ॥ महत्तो ममत्तो महत्तो मज्झत्तो आगओ ॥ मत्तो

इति तु मत्त इत्यस्य ॥ एव दो-दु-हि-दिन्तो-दुध्वप्युदाहार्यम् ॥१११॥

ममाम्हा भ्यसि ॥ ८।३।११२ ॥

अस्मदो भ्यसि परतो मम अम्ह इत्यादेशौ भवतः । भ्यसस्तु यथा-

प्राप्तम् ॥ ममत्तो । अम्हत्तो । ममाहिन्तो । अम्हाहिन्तो । ममासुन्तो ।

अम्हासुन्तो । ममेसुन्तो । अम्हेसुन्तो ॥ ११२ ॥

मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं ढसा ॥८।३।११३॥

अस्मदो-ढसा पष्ठमेकवचनेन सहितस्य एते नवादेशा भवन्ति ॥ मे मइ

मम मह महं मज्झ मज्झ अम्ह अम्ह धण ॥ ११३ ॥

णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण

महाण मज्झाण आमा ॥ ८।२।११४ ॥

अस्मद् आमा सहितस्य एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ णे णो मज्झ

अम्ह अम्ह अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाण धण ॥ 'क्त्वा-

स्यादेर्ण-स्वोर्वा' (८-१-२७) इत्यनुस्वारे । अम्हाण । ममाण । महाण ।

मज्झाण । एव च पञ्चदश रूपाणि ॥ ११४ ॥

मि मइ ममाइ मए मे ढिना ॥ ८।३।११५ ॥

अस्मदो ढिना सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ मि मइ ममाइ मए

म ढिअ ॥ ११५ ॥

अम्ह-मम-मह-मज्झा ङौ ॥ ८ । ३ । ११६ ॥

अस्मढो ङौ परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । ङेस्तु यथाभावेन ।
अम्हम्भि ममम्भि महम्भि मज्झम्भि ठिअ ॥ ११६ ॥

सुपि ॥ ८ । ३ । ११७ ॥

अस्मद् सुपि परे अम्हादयश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हेसु । मम्हेसु
महेसु मज्झेसु । एत्वविकल्पमते तु । अम्हसु । ममसु । महसु । मज्झसु ।
अम्हम्यात्वमपीच्छत्यन्य । अम्हासु ॥ ११७ ॥

त्रेस्ती तृतीयादौ ॥ ८ । ३ । ११८ ॥

त्रे स्थाने ती इत्यादेशो भवति तृतीयादौ ॥ तीहिं क्य । तीहिन्
आगओ । तिण्ह घण । तीसु ठिअ ॥ ११८ ॥

द्वेदो वे ॥ ८ । ३ । ११९ ॥

द्विशब्दस्य तृतीयादौ दो वे इत्यादेशौ भवत ॥ दोहि वेहि क्य
दोहिन्तो वेहिन्तो आगओ । दोण्ह वेण्ह घण । दोसु वेसु ठिअ ॥ ११९ ॥

दुवे दोण्णि वेण्णि च जस्-शसा ॥ ८ । ३ । १२० ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य द्वे म्याने दुवे दोण्णि वेण्णि इत्येते दो वे
इत्येतौ च आदेशा भवन्ति । दुवे दोण्णि वेण्णि दो वे ठिआ पेच्छ वा ।
'ह्रस्व संयोगे' (८-१-८४) इति ह्रस्वत्वे दुण्णि विण्णि ॥ १२० ॥

त्रेस्तिण्णिः ॥ ८ । ३ । १२१ ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य त्रे स्थाने तिण्णि इत्यादेशो भवति ॥ तिण्णि
ठिआ पेच्छ वा ॥ १२१ ॥

चतुरश्रत्तारो चउरो चत्तारि ॥ ८ । ३ । १२२ ॥

चतुरशब्दस्य जस्-शस्भ्या सट् चत्तारो चउरो चत्तारि इत्येते आदेशा
भवन्ति ॥ चत्तारो । चउरो । चत्तारि चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥ १२२ ॥

संख्याया आमो ण्ह ण्ह ॥ ८ । ३ । १२३ ॥

संख्याशब्दात्परम्यामो ण्ह ण्ह इत्यादेशौ भवत ॥ दोण्ह । तिण्ह ।
चउण्ह । पञ्चण्ह । छण्ह । सत्तण्ह । अट्ठण्ह ॥ ण्व दोण्ह । तिण्ह ।

१॥ उण्ह । पचण्ह छण्ह । सचण्ह । अट्टण्ह । नवण्ह । दसण्ह । पण्णर-
 २॥ ण्ह दिवसाण । अट्टारसण्ह समण-साहस्सीण ॥ कर्त्तीनाम् । कइण्ह ॥
 ३॥ डुलाधिकाराद् विंशत्यादेर्न भवति ॥ १२३ ॥

शेषेदन्तवत् ॥ ८ । ३ । १२४ ॥

उपयुक्तादन्य शेषस्तत्र स्यादिविधिरदन्तवदतिदिश्यते । येष्वाकाराद्यन्तेषु
 कार्याणि नोक्तानि तेषु 'जस्-शसोर्लुक्' (८-३-४) इत्यादीनि
 दन्ताधिकारविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थ ॥ तत्र 'जस्शसोर्लुक्'
 त्येतत्कार्यातिदेश । माला गिरी गुरू सही बहू रेहन्ति पेच्छ वा ॥
 अमोस्य' (८-३-५) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिं गुरु सही बहु गामणि
 लपु पेच्छ ॥ 'टा-आमोर्ण' (८-३-६) इत्येतत्कार्यातिदेश । हाहाण
 ण्य । मालाण गिरीण गुरूण सहीण बहूण धण । टायास्तु । 'टा णा'
 ८-३-२४) ॥ 'टा-डस्-डेरदादिदेहा तु डसे.' (८-३-२९) इति
 वेधिरुक्त ॥ 'मिसो हि हि हिं' (८-३-७) इत्येतत्कार्यातिदेश ।
 मालाहि गिरीहि गुरूहि सहीहि बहूहि कम । एव सानुनासिकानुस्वा-
 योरपि ॥ 'डसेस् तो-दो-हि-हिनो-लुकः' (८-३-८) इत्ये-
 तत्कार्यातिदेश । मालाओ । मालाउ । मालाहिनो ॥ बुद्धीओ । बुद्धीउ ।
 बुद्धीहिनो ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिनो आगओ । हिल्लकौ तु प्रति-
 नेत्येते (८-३-१२७, १२६) 'भ्यसस् तो दो दु हि हिनो सुन्तो'
 (८-३-९) इत्येतत्कार्यातिदेश । मालाहिनो । मालासुन्तो । हिस्तु
 नियेत्येते (८-३-१२७) । एव गिरीहिनो । इत्यादि ॥ 'डसः स्सः'
 (८-३-१०) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिस्स । गुरुस्स । दहिस्स ।
 महुस्स ॥ स्त्रिया तु 'टा-डस्-डे ०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥
 'डे म्मि डे' (८-३-११) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिम्मि । गुरुम्मि ।
 दहिम्मि । महुम्मि । डेस्तु नियेत्येते (८-३-१२८) । स्त्रिया तु
 'टा-डस्-डे.०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥ 'जस्-शस्-डसि-
 तो-दो-दामि दीर्घ' (८-३-१२) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरी गुरू

चिदृन्ति । गिरीओ गुरूओ आगओ । गिरीण गुरूण घण ॥ 'भ्यसि इ
(८-३-१३) इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते 'इदुतो दीर्घ' (८-३-११)
इति नित्य विधानात् ॥ 'टाण-शस्येत्' (८-३-१४) 'भिस्यस्सु'
(८-३-१५) इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निषेत्स्यते (८-३-१२९) ॥१२१॥

न दीर्घो णो ॥ ८ । ३ । १२५ ॥

इदुदन्तयोरर्थाज्जस्-शसूडस्यादेशे णो इत्यस्मिन् परतो दीर्घो न भवति ।
अगिणो । वाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥ १२५ ॥

डसेर्लुक् ॥ ८ । ३ । १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डसेर्लुग् न भवति ॥ मालतो । मालाश
मालाउ । मालाहिन्तो आगओ ॥ एव अग्गीओ । वाऊओ । इत्यादि ॥१२६॥

भ्यसश्च हिः ॥ ८ । ३ ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो डसेश्च हिर्न भवति ॥ मार
हिन्तो । मालासुन्तो । एव अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाभो । माला
मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥ १२७ ॥

डेडेः ॥ ८ । ३ । १२८ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डेडे न भवति ॥ अगिमि । वाउमि
दहिमि । महुमि ॥ १२८ ॥

एत् ॥ ८ । ३ ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थात् टाशसूभिभ्यस्सुप्सु परतोदन्तवद् एव न
भवति ॥ हाटाण कय ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालाहि कय ॥ मालाहिन्तो ।
मालासुन्तो आगओ ॥ मालासु ठिअ ॥ एव अगिणो । वाउणो ।
इत्यादि ॥ १२९ ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ ८ । ३ । १३० ॥

सर्वासा विमर्त्ताना स्यादीना स्यादीना च द्विवचनस्य स्थाने बहुवचनं
भवति ॥ दोष्णि कुणन्ति । दुवे कुणन्ति । दोहि । दोहिन्तो । दोमुने
दोमु । हत्या । पाया । थयया । नयया ॥ १३० ॥

चतुर्थ्याः षष्ठी ॥ ८ । ३ । १३१ ॥

चतुर्थ्या स्थाने षष्ठी भवति ॥ मुणिस्स । मुर्णाण देइ ॥ नमो देवस्स ।
देवाण ॥ १३१ ॥

तादर्थ्यडैर्वा ॥ ८ । ३ । १३२ ॥

तादर्थ्यविहितस्य डेशतुर्थ्येकवचनस्य स्थाने षष्ठी वा भवति ॥ देवस्स
देवाय । देवार्थमित्यर्थ ॥ डेरिति किम् । देवाण ॥ १३२ ॥

वधाङ्गाइश्च वा ॥ ८ । ३ । १३३ ॥

वधशब्दात्परस्य तादर्थ्यडैर्डिद् आइ षष्ठी च वा भवति ॥ वहाइ
वहस्स वहाय । वधार्थमित्यर्थः ॥ १३३ ॥

क्वचिद् द्वितीयादेः ॥ ८ । ३ । १३४ ॥

द्वितीयादीना विभक्तीना स्थाने षष्ठी भवति क्वचित् ॥ सीमाधरस्स
चन्दे । तिस्सा मुहस्स भरिमो । अत्र द्वितीयाया षष्ठी ॥ धणस्य लद्धो ।
धनेन लब्ध इत्यर्थ । चिरस्स मुक्का । चिरेण मुक्तेत्यर्थ । तेसिमेअमणा-
इण्ण । तैरेतदनाचरितम् । अत्त तृतीयाया ॥ चोरस्स बीहइ । चोराद्वि-
भेतीत्यर्थ । इअराइ जाण लहुअस्साराइ पायान्तिमिल्ल—सहिआण । पादा-
न्तेन सहितेभ्य इतराणीति । अत्र पञ्चम्या ॥ पिट्ठीए केस भारो । अत्र
सप्तम्या ॥ १३४ ॥

द्वितीया-तृतीययो सप्तमी ॥ ८ । ३ । १३५ ॥

द्वितीयातृतीययो स्थाने क्वचित् सप्तमी भवति ॥ गामे वसामि । नये
न जामि । अत्र द्वितीयाया ॥ मइ वेविरीए मळिआइ ॥ तिसु तेसु अळ-
किआ पुहवी । अत्र तृतीयाया ॥ १३५ ॥

पञ्चम्यास्त्वृतीया च ॥ ८ । ३ । १३६ ॥

पञ्चम्या. स्थाने क्वचित् तृतीयासप्तम्यौ भवत. ॥ चोरेण बीहइ । चोरा-
द्विभेतीत्यर्थ. ॥ अन्तेउरे रमिउमागओ राया । अन्त पुराद् रन्त्वागत
इत्यर्थ ॥ १३६ ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ ८ । ३ । १३७ ॥

सप्तम्या स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विज्जुज्जोय भइ रति ॥
आपे तृतीयापि दृश्यते । तेण कालेण । तेण समएण । तस्मिन् षाणे ।
तस्मिन् ममये इत्यर्थ ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दृश्यते । चउवात्त ति
जिणवरा । चतुर्विंशतिरपि जिनवरा इत्यर्थ ॥ १३७ ॥

क्यडोर्यलुक् ॥ ८ । ३ । १३८ ॥

क्यडन्तस्य क्यड्पन्तस्य वा सम्बन्धिनो यस्य लुग् भवति ॥ गरुण् ।
गरुआअइ । अगुरुर्गुरुर्भवति गुरुखाचरति वेत्यर्थ ॥ क्यड्प् । दमदमाइ ।
दमदमाअइ ॥ लोहिआइ । लोहिआअइ ॥ १३८ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेचौ ॥ ८ । ३ । १३९ ॥

त्यादीना विभक्तीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च सम्बन्धिन प्रप
त्रयस्य यदाद्य वचन तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसइ ।
हसए । वेवइ । वेवए । चकारौ ' इचेचः ' (८-४-३१८) इत्य
विशेषणार्थो ॥ १३९ ॥

द्वितीयस्य सि से ॥ ८ । ३ । १४० ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च द्वितीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिन आद्य
वचनस्य स्थाने सि से इत्येतावादेशौ भवत ॥ हससि । एससे । वेवमि
वेवसे ॥ १४० ॥

तृतीयस्य मिः ॥ ८ । ३ । १४१ ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य वचनस्य
स्थाने मिरादेशो भवति ॥ एसामि । वेवामि ॥ बहुलाधिकाराद् मिने
स्थानीयस्य मेरिकारलोपश्च ॥ बहु-जाणय रूसिउं सफ । शक्नोमीत्यर्थ. ॥
न मर । न म्रिये इत्यर्थ ॥ १४१ ॥

बहुष्याद्यस्य न्ति न्ते इरे ॥ ८ । ३ । १४२ ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयसम्बन्धिनो बहुषु वर्तमानस्य
वचनस्य स्थाने न्ति न्ते इरे इत्यादेशा भवन्ति ॥ एसन्ति । वेवन्ति । एभि

न्ति । रमिज्जन्ति । गज्जन्ते खे मेहा ॥ वीहन्ते रक्त्वसाण च ॥ उप्प-
 वन्ते कइ-हिअय-सायरे कन्व-रयणाइ ॥ दोण्णि वि न पहुप्पिरे बाहू । न
 भवत इत्यर्थ ॥ विच्छुहिरे । विक्षुभ्यन्तीत्यर्थ ॥ कचिद् रे एकत्वेपि ।
 सइरे गाम-चिक्खल्लो । शुप्यतीत्यर्थ ॥ १४२ ॥

मध्यमस्येत्या-हचौ ॥ ८ । ३ । १४३ ॥

त्यादीना परस्मैपदात्मनेपदाना मध्यमस्य त्रयस्य बहुषु वर्तमानस्य स्थाने
 त्या हच् इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसित्या । हसह । वेवित्या । वेवह ॥
 हाहुलकादित्यान्यत्रापि । यद्यत्ते रोचते । ज ज ते रोडत्या । हच् इति
 वकार. 'इह-हचोर्हस्य' (८-४-२६८) इत्यत्र विशेषणार्थ ॥ १४३ ॥

तृतीयस्य मो-मु-माः ॥ ८ । ३ । १४४ ॥

त्यादीना परस्मैपदात्मनेपदाना तृतीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिनो बहुषु, वर्त-
 मानस्य वचनस्य स्थाने मो मु म इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसामो ।
 हसामु । हसाम । तुवरामो । तुवरामु । तुवराम ॥ १४४ ॥

अत एवैच् से ॥ ८ । ३ । १४५ ॥

त्याडे स्थाने थौ एच् से इत्येतावादेशावुक्ती तावकारान्तादेव भवतो
 नान्यस्मात् ॥ हसए । हससे ॥ तुवरए । तुवरसे ॥ करए । करसे ॥
 अत इति किम् । ठाई । ठासि ॥ वसुआइ । वसुआसि ॥ होइ । होसि ।
 एवकारोकारान्ताद् एच् से एव भवत इति विपरीतावधारणनिषेधार्थ ।
 तेनाकारान्ताद् इच् सि इत्येतावपि सिद्धो ॥ हसद । हससि ॥ वेवद ।
 वेवसि ॥ १४५ ॥

सिनास्तेः मिः ॥ ८ । ३ । १४६ ॥

सिना द्वितीयविक्रान्तेन सह अस्ते सिरादेशो भवति ॥ निद्रुरो ज सि ॥
 सिनेति किम् । सेआदेशे सति अस्थि तुम ॥ १४६ ॥

मि-मो-मैर्हि-म्हो-म्हा वा ॥ ८ । ३ । १४७ ॥

अस्तेर्धातो स्थाने मि मो म इत्यादेशौ सह यथासंख्य ष्हि ष्हो ष्ह
 इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ णस ष्हि । एपोस्मीत्यर्थ ॥ गय ष्हो । गय ष्ह ।

मुकारस्याग्रहणादप्रयोग एव तस्येन्यवसीयते । पक्षे अत्थि अहाअत्थि अत्थि
अत्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थाया 'पक्ष्म-श्म-प्म-स्म-म्हा म्'
(८-२-७४) इत्यनेन म्हादेशे म्हो इति सिध्यति । सत्यम् । किं
विभक्तिविधौ प्राय साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते । अन्यथा वच्छेण । वच्छन् ।
सव्ये । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राण्यनारम्भणीयानि स्यु ॥ १४७ ॥

अत्थिस्त्यादिना ॥ ८ । ३ । १४८ ॥

अस्ते स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि ता
अत्थि ते । अस्थि तुम् । अत्थि तुम्हे । अत्थि अह । अत्थि अम्हे ॥ १४८ ॥

णेरदेदावावे ॥ ८ । ३ । १४९ ॥

णे स्थाने अत् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अत्
सह । कारेड । कराण्ड । करावेड ॥ हासेड । हसावड । हसावेड ॥ ज
सामेड । उवसमावड । उवसमावेड ॥ बहुलाधिकारात् कचिदेतानि
जाणावेड ॥ कचिद् आवे नास्ति । पाएड । भावेड ॥ १४९ ॥

गुर्वादेरपिर्वा ॥ ८ । ३ । १५० ॥

गुर्वादेणे स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोपितम् । सोमविभं
सोमिअ ॥ तोपितम् । तोसविअ । तोसिअ ॥ १५० ॥

भ्रमेराडो वा ॥ ८ । ३ । १५१ ॥

भ्रमे परम्य णेराड आदेशो वा भवति ॥ भमाडड । भमाटेड । पक्षे
भामेड । भमावड । भमावेड ॥ १५१ ॥

लुगायी क्त-भात्र-कर्मसु ॥ ८ । ३ । १५२ ॥

णे स्थाने लुक् आवि इत्यादेशो भवत क्ते भावकर्मविहिते च प्रत्यय
पन्त ॥ कारिअ करानिअ ॥ हामिअ । हसाविअ ॥ खामिअ । मन्
विअ ॥ भावकर्मणो । कारीअड । करानीअड । कारिजड । करानिजड ।
हामीअड । हसावीअड । हासिज्जट । हसाविज्जट ॥ १५२ ॥

अदेल्लुक्पादेरत आः ॥ ८ । ३ । १५३ ॥

णेरदेल्लोपेषु कृतेषु आदेरकारस्य आ भवति ॥ अति । पाडट । मारड ॥

इति । कोरेइ । स्वामेइ ॥ लुकि । कारिअ । स्वामिअ । कारोअइ ।
 वामीअइ । कारिज्जइ । स्वामिज्जइ ॥ अदेरुकीति किम् । करावेअ ।
 करावीअइ । कराविज्जइ ॥ अदेरिति किम् । सगामेइ । इह व्यवहितस्य
 न भूत् ॥ कारिअ । इहान्त्यस्य मा भूत् । अत इति किम् । दूसेइ ॥
 केचित्तु आवेआव्यादेशयोरप्यादेरत आत्वमिच्छन्ति । कारावेइ । हासाविओ
 जणो सामलीण ॥ १५३ ॥

मौ वा ॥ ८ । ३ । १५४ ॥

अत आ इति वर्तते । अदन्ताद्वातोमौ परे अत आत्व वा भवति ॥
 हसामि । हसमि ॥ जाणामि । जाणामि । लिहामि लिहमि ॥ अत इत्येव ।
 होमि ॥ १५४ ॥

इच्च मो-मु-भे वा ॥ ८ । ३ । १५५ ॥

अकारान्ताद्वातो परेषु मोमुभेषु अत इत्व चकाराद् आत्व च वा
 भवत ॥ भणिमो भणामो । भणिमु भणामु । भणिम भणाम । पक्षे ।
 भणमो । भणमु । भणम ॥ 'वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा' (८-३-१५८)
 इत्येत्वे तु भणेमो । भणेमु । भणेम ॥ अत इत्येन । ठामो ।
 होमो ॥ १५५ ॥

क्ते ॥ ८ । ३ । १५६ ॥

क्ते परतोत इत्त्व भवति ॥ हसिअ । पदिअ । नविअ । हासिअ ।
 पादिअ ॥ गय नयमित्यादि तु सिद्धावस्थापेक्षणात् ॥ अत इत्येव । ज्ञाय ।
 लुअ । ह्वअ ॥ १५६ ॥

एच्च क्त्वा-तुम्-तव्य-भविष्यत्सु ॥ ८ । ३ । १५७ ॥

क्त्वातुम्तव्येषु भविष्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा-
 दिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेऊण । हमिऊण ॥ तुम् । हसेउ । हसिउा
 तव्य । हसेअव्व । हसिअव्व ॥ भविष्यत् । हसेहिइ हसिहिइ ॥ अत
 इत्येव । काऊण ॥ १५७ ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ ८ । ३ । १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारस्य स्थाने एकारो वा भवति ॥ हं
माना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिमु ॥ पञ्चमो हं
हसउ । सुणेउ सुणउ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥ क्वचित् भवति । वउ
क्वचिदात्वमपि । सुणाउ ॥ १५८ ॥

ज्जा-जे ॥ ८ । ३ । १५९ ॥

ज्जा ज्ज इत्यादेशयो परयोरकारस्य एकारो भवति ॥ हसेज्जा । हसेज्ज
अत इत्येव । होज्जा । होज्ज ॥ १५९ ॥

ईअ-इज्जौ क्यस्य ॥ ८ । ३ । १६० ॥

विजिप्रभृतीना भावकर्मविधिं वक्ष्याम । येषा तु न वक्ष्येत तेषा स
तातिदेशान्प्राप्तस्य क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसीअ
हसिज्जइ । हसीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअमाणो । हसिज्जमाणो । प
अइ । पडिज्जइ । होईअइ । होइज्जइ ॥ बहुलाधिकारात् क्वचित् क्यं
विकल्पेन भवति । मए नवेज्ज मए नविज्जेज्ज । तेण लहेज्ज । तेण लहि
ज्जेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण अच्छिज्जेज्ज । तेण अच्छीअइ ॥ १६० ॥

दृशि-वचेडीस-डुच्चं ॥ ८ । ३ । १६१ ॥

दृशेर्वचेश्च परम्य क्यस्य स्थाने यथासस्थ डीस डुच्च इत्यादेशौ भवत
ईअइज्जापवाद ॥ दीसइ वुच्चइ ॥ १६१ ॥

सी ही हीअ भूतार्थस्य ॥ ८ । ३ । १६२ ॥

भूतेषु विहितोद्यतन्यादि प्रत्ययो भूतार्थं तस्य स्थाने सी ही हीअ
इत्यादेशा भवन्ति ॥ उत्तरत्र व्यञ्जनादीअविधानात् म्वरान्तादेवाय विधि ।
कासी । फाही । काहीअ । अकार्पात् । अकरोत् । चकार वेत्यर्थ । ए
ठासी । ठाही । ठाहीअ ॥ आर्ये । देविन्द्रो इणमञ्जवी इत्यादी सिद्धावप्य
शयणान् क्षम्यन्था प्रयोग ॥ १६२ ॥

व्यञ्जनादीअः ॥ ८ । ३ । १६३ ॥

व्यञ्जनादातो परम्य भूतार्थम्याद्यतन्यादिप्रत्ययस्य ईअ इत्यादेशो भवति

वीअ । अभूत् । अभवत् । धभूवेत्यर्थ ॥ एव अच्छीअ । आसिष्ट ।
 आस्त । आसाचके वा ॥ गेण्हीअ । अग्रहीत् । अगृष्टात् । जग्राह
 । ॥ १६३ ॥

तेनास्तेरास्यहेसी ॥ ८ । ३ । १६४ ॥

अन्तेर्धातोन्तेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सट् आसि अहेसि इत्यादेशौ भवत ॥
 आसि सो तुम अह वा । जे आसि । ये आसन्नित्यर्थ । एव अहेसि ॥ १६४ ॥

ज्जात्सप्तम्या इर्वा ॥ ८ । ३ । १६५ ॥

सप्तम्यादेशात् ज्जात्पर इर्वा प्रयोक्तव्य ॥ भवेत् । होज्जड ।
 गन्न ॥ १६५ ॥

भविष्यति हिरादिः ॥ ८ । ३ । १६६ ॥

भविष्यदथे निहिते प्रत्यये परे तन्मैवादिर्हि प्रयोक्तव्य ॥ होहिड ।
 भविष्यति भविता वेत्यर्थ ॥ एव होहिनति । होहिसि । होहित्या ।
 हिसिहिड । काहिड ॥ १६६ ॥

मि-मौ-मु-मे स्ता हा न वा ॥ ८ । ३ । १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेपु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेषामेवादी स्ता हा
 इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ । हेरपवादी ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्सामि होहामि ।
 होस्सामो होहामो । होस्सामु होहामु । होस्साम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि ।
 होहिमो । होहिमु । होहिम ॥ क्वचित्तु हा न भवति । हसिस्सामो ।
 हसिहिमो ॥ १६७ ॥

मौ-मु-माना हिम्सा हित्या ॥ ८ । ३ । १६८ ॥

धातो परौ भविष्यति काले मोमुमाना स्थाने हिम्सा हित्या इत्येतौ
 वा प्रयोक्तव्यौ ॥ होहिस्सा । होहित्या । हसिहिस्सा । हसिहित्या । पक्षे ।
 होहिमो । होस्सामो । होहामो । इत्यादि ॥ १६८ ॥

मेः स्त ॥ ८ । ३ । १६९ ॥

धातो परो भविष्यति काले म्यादेशस्य स्थाने स्त वा प्रयोक्तव्य ॥
 होस्स । हसिस्स । कित्तइस्स । पक्षे । होहिमि । होस्सामि । होहामि । कित्त-
 इहिमि ॥ १६९ ॥

कृ-दो हं ॥ ८ । ३ । १७० ॥

करोतेर्ददातेश्च परो भविष्यति विहितस्य म्यादेशस्य स्थाने हं वा प्रा-
क्तव्य ॥ काह । दाह । करिष्यामि । दाम्यामीत्यर्थ ॥ पने । काङ्ति
दाहिमि । इत्यादि ॥ १७० ॥

श्रु-गामि-रुदि-विदि-दृशि- मुचि-चचि-छिदि-मिदि-भुजा सोच्छं गच्छं
रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं वोच्छं छेच्छं भेच्छं भोच्छं ॥ ८ । ३ । १७१ ॥

श्रवादीनां धातूनां भविष्यद्विहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादयो नि-
त्यन्ते ॥ सोच्छ । श्रोष्यामि ॥ गच्छ । गमिष्यामि ॥ सगच्छ । सगम्ये ।
रोच्छ । रोदिष्यामि ॥ विद ज्ञाने । वेच्छ । वेदिष्यामि ॥ दच्छ द्रक्ष्यामि
मोच्छ । मोक्ष्यामि । वोच्छ । वक्ष्यामि ॥ छेच्छ । छेत्यामि ॥ भे-
भेत्यामि ॥ भोच्छ । भोक्ष्ये ॥ १७१ ॥

सोच्छादय इजादिषु हिलुक् च वा ॥ ८ । ३ । १७२ ॥

श्रवादीनां स्थाने इजादिषु भविष्यदादेशेषु यथासंस्थ सोच्छा-
भवन्ति । ते एवादेशा अन्याम्बराद्यवयववर्जा इत्यर्थे । हिलुक् च
भवति ॥ सोच्छिद् । पक्षे । सोच्छिदिद् । एव सोच्छिन्ति । मो-
हन्ति । सोच्छिसि । सोच्छिसि । सोच्छित्था । सोच्छित्थ
सोच्छिट् । सोच्छिहिह । सोच्छिमि । सोच्छिदिमि । सोच्छिस्सामि
सोच्छिहामि । सोच्छिस्स । सोच्छ । सोच्छिमो । सोच्छिहिमो । सो-
स्सामो । सोच्छिहामो । सोच्छिहिस्सा । सोच्छिहित्था । एव मुनवोरि
गच्छिद् । गच्छिदिद् । गच्छिन्ति । गच्छिद्विन्ति । गच्छिसि । गच्छिदि-
गच्छित्था । गच्छिद्वित्था । गच्छिट् । गच्छिदिह । गच्छिमि । गच्छिदि-
गच्छिम्मामि । गच्छिहामि । गच्छिम्म । गच्छ । गच्छिमो । गच्छिदि-
गच्छिस्सामो । गच्छिहामो । गच्छिदिस्सा । गच्छिद्वित्था । एवं मुन-
रपि ॥ एव रुदादीनामप्युदाहार्यम् ॥ १७२ ॥

दु मु मु विष्यादिष्वेकस्मिन्त्रयाणाम् ॥ ८ । ३ । १७३ ॥

विष्यादिष्वर्थेपृथक्त्रयानामेकस्यैव वर्तमानानां त्रयाणामपि त्रिकाणां स्वर-

। यथासंस्थ दु सु ङ् इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसउ सा । हससु तुम ।
हसामु अह ॥ पेच्छउ । पेच्छसु । पेच्छामु ॥ ढकारोच्चारण भाषा-
न्तरार्थम् ॥ १७३ ॥

सोर्हिर्वा ॥ ८ । ३ । १७४ ॥

पूर्वसूत्रविहितस्य सो स्थाने हिरादेशो वा भवति ॥ देहि देसु ॥ १७४ ॥

अत इज्जस्विज्जहीजे-लुक्को वा ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

अकारात्परस्य सो इज्जसु इज्जहि इज्जे इत्येते लुक् च आदेशा वा
भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेज्जे । हस । पक्षे । हससु ॥ अत
इति किम् । होसु । ठाहि ॥ १७५ ॥

बहुषु न्तु ह मो ॥ ८ । ३ । १७६ ॥

विध्यादिपृत्पत्राणा बहुष्वर्थेषु वर्तमानाना त्रयाणा त्रिकाणा स्थाने यथा-
सस्य न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसे-
युर्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेत वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेम
वा ॥ ण्व तुवरन्तु । तुघरह । तुघरामो ॥ १७६ ॥

वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज्ज जा वा ॥ ८ । ३ । १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विध्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने
ज्ज ज्जा इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना ।
हसेज्ज । हसेज्जा । पढेज्ज । पढेज्जा । सुणेज्ज । सुणेज्जा ॥ पक्षे ।
पढिहिइ ॥ विध्यादिषु । हसेज्ज । हसिज्जा । हसतु । हसेद्वा इत्यर्थ ।
पक्षे । हसउ ॥ एष सर्वत्र । यथा तृतीयत्रये । अह्वाएज्जा । अह्वाया-
वेज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेज्जा वा ॥ अन्ये त्वन्यासामपी-
च्छन्ति । होज्ज । भवति । भवेत् । भवतु । अभवत् । अभूत् । बभूव ।
भूयात् । भविता । भविष्यति । अभविष्यद्द्वेत्यर्थ ॥ १७७ ॥

मध्ये च स्वरान्ताद्वा ॥ ८ । ३ । १७८ ॥

स्वरान्ताद्वातो प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययाना च स्थाने ज्ज जा
इत्येतौ वा भवत वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विध्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्जइ ।

होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होड ॥ एव होज्जसि । होज्ज
होज्जा । होसि । इत्यादि ॥ भविष्यन्ती । होज्जहिड । होज्जहि
होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिइ ॥ एव होज्जहिसि । होज्ज
हिसि । होज्ज । होज्जा । होहिसि । होज्जहिमि । होज्जाहिमि । हो
स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्स । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ नियति
होज्जड । होज्जाड । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थ । पक्षे । हो
स्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥१७८॥

क्रियातिपत्तेः ॥ ८ । ३ । १७९ ॥

क्रियातिपत्ते स्थाने ज्जज्जावादेशौ भवत ॥ होज्ज । होजा । न
विष्यदित्यर्थ । जइ होज्ज वण्णणिज्जो ॥ १७९ ॥

न्त-माणौ ॥ ८ । ३ । १८० ॥

क्रियातिपत्ते स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवत ॥ होन्तो । होमाण
अभविष्यदित्यर्थ ॥

हरिण-शृणो हरिणइ जइ सि हरिणाहिव निवेमन्तो ।

न सहन्तो चिअ तो राहुपरिहव से जिअन्तस्स ॥१८०॥

शत्रानशः ॥ ८ । ३ । १८१ ॥

शत्रुआनश् इत्येतयो प्रत्येक न्त माण इत्येतावादेशौ भवत ॥ श
हसन्तो हसमाणो ॥ आनश् । वेवन्तो वेवमाणो ॥ १८१ ॥

ई च स्त्रियाम् ॥ ८ । ३ । १८२ ॥

स्त्रिया वर्तमानयो शत्रानशो स्थाने ई चकारात् न्तमाणौ च भवति
हसई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥ १८२ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रनिराचिताया सिद्धहेमचन्द्रामिधानस्वोपनशब्दाद्

शासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

ऊर्ध्वं स्वर्गानिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

स्वर्कातिर्भमति क्षितीश्चरमणे पारे पयोधेरपि ।

तेनाम्या ममदास्वभावमुलभैश्चार्यैश्चाप्यै-

स्ते वाचयमवृत्तयोपि मुनयो मौनव्रत न्याजिता ॥ १ ॥

मर्वदिने नम ॥

अहं ॥

इदितो वा ॥ ८ । ४ । १ ॥

सूत्रे ये इदितो धातवो वक्ष्यन्ते तेषां ये आदेशास्ते विकल्पेन भवन्तीति
इदितव्यम् । तत्रैव चोदाहरिष्यते ॥ १ ॥

कथेर्वज्जर-पज्जरोप्पाल-पिमुण-सङ्घ-बोह्ल-चव-जम्प-

सीस-साहाः ॥ ८ । ४ । २ ॥

कथेर्धातोर्वज्जरादयो ढशादेशा वा भवन्ति ॥ वज्जरड । पज्जरड ।
उप्पालड । पिमुणड । मट्पड । बोह्लड । चवड । जम्पड । सीसड । साहाड ॥
उब्वुषड इति तूत्पूर्वम्य बुष भाषणे इत्यम्य । पक्षे । कहड ॥ एते चान्यै-
वर्गीषु पठिता अपि अस्माभिर्धात्वादेशीकृता विविधेषु प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्ता-
मिति ॥ तथा च । वज्जरिओ कथित । वज्जरिऊण कथयित्वा । वज्जरण
कथनम् । वज्जरन्तो कथयन् । वज्जरिअव्व कथयितव्यमिति रूपसहस्राणि
सिञ्चन्ति । सम्कृतधातुञ्च प्रत्ययलोपागमादिविधि ॥ २ ॥

दुःखे णिव्वरः ॥ ८ । ४ । ३ ॥

दुःखविषयस्य कथेर्णिव्वर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वरड । दुःख
कथयतीत्यर्थ ॥ ३ ॥

जुगुप्सेर्हुण-दुगुच्छ-दुगुच्छाः ॥ ८ । ४ । ४ ॥

जुगुप्सेरते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झुणड । दुगुच्छड । दुगुच्छड ।
पसे । जुगुच्छड ॥ गलोपे । दुउच्छड । दुउच्छड । जुउच्छड ॥ ४ ॥

बुभुक्षि-वीज्योर्णारिव-वोज्जौ ॥ ८ । ४ । ५ ॥

बुभुक्षेराचारकिबन्तम्य च वीजेर्यथासख्यमेतावादेशौ वा भवत ॥
णारिवड । बुहुकरड । वोज्जड । वीजड ॥ ५ ॥

ध्या-गोर्ज्ञा-गौ ॥ ८ । ४ । ६ ॥

अनयोर्ध्यासख्यं शा गा इत्यादेशौ भवत ॥ शाड । शाअड ।
णिज्ज्ञाड । णिज्ज्ञाअड । निपूर्वो दर्शनार्थ । गाड । गायड । शाण ।
शाण ॥ ६ ॥

ज्ञो जाण-मुणौ ॥८।४।७॥

जानातेर्जाण मुण इत्यादेशौ भवत ॥ जाणइ । मुणइ ॥ दुर्गा
कारात्कचिद्विकल्प । जाणिअ । गाय । जाणिकण । णाकण । जण्य
णाण । मणइ इति तु मन्यते ॥ ७ ॥

उदो घ्मो धुमा ॥८।४।८॥

उद परम्य ऋ घातोर्धुमा इत्यादेशो भवति । उधुमाइ ॥ ८ ॥

श्रदो घो दहः ॥८।४।९॥

श्रद परम्य षघातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सहइ । सह
जीवो ॥ ९ ॥

पिवेः पिज्ज-डल्ल-पट्ट-घोट्टाः ॥८।४।१०॥

पिवेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डल्लइ । पट्ट
घोट्टइ । पिअट्ट ॥ १० ॥

उद्घातेरोरुम्मा वसुआ ॥८।४।११॥

उत्पूर्वम्य वाते ओरुम्मा वसुआ इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ ११
म्माइ । वसुआइ । उव्वाइ ॥ ११ ॥

निद्रातेरोहीरोद्धी ॥ ८।४।१२॥

निपूर्वम्य द्राते ओहीर उद्ध इत्यादेशो वा भवत ॥ ओहीरइ । उ
निद्दाइ ॥ १२ ॥

आघ्रेराइग्घः ॥८।४।१३॥

आजिघ्रेतेराइग्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आइग्घइ । अग्घाइ ॥ १३

स्नातेरब्भुत्तः ॥८।४।१४॥

स्नातेरब्भुत्त इत्यादेशो वा भवति ॥ अब्भुत्तइ । ण्हाइ ॥ १४ ॥

ममः स्तयः खाः ॥ ८।४।१५॥

मपूर्वम्य म्यायते म्वा इत्यादेशो भवति ॥ सत्त्वाइ । सम्माय ॥ १५

स्यष्टा-थक्-चिट्ट-निग्घ्याः ॥८।४।१६॥

तिष्ठतेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ठाइ । ठाअइ । टाय । पट्टिणे ।

ट्टिओ । पट्टाविओ । उट्टाविओ । थकड । चिट्टड । चिट्टिऊण । निरप्पड
हुलाधिकारात् फचिन् भवति । यिअ । याण । पत्थिओ । उत्थिओ
ऊण ॥१६॥

उदष्ट-कुफुरी ॥८।४।१७॥

उद परम्य तिष्ठते ठ कुफुर इत्यादेशौ भवत ॥ उट्टड । उवुफुरड ॥१७॥

म्लेर्वा-पव्वायी ॥८।४।१८॥

म्लायतेर्वा पव्वाय इत्यादेशौ वा भवत ॥ वाइ । पव्वायड । मिलाइ ॥१८॥

निर्मो निम्माण-निम्मर्वा ॥८।४।१९॥

निर्पूर्वम्य मिमीतेरेतावादेशौ भवत ॥ निम्माणड । निम्मवड ॥१९॥

क्षेर्णिज्झरो वा ॥८।४।२०॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशौ वा भवति ॥ णिज्झरड । पक्षे । क्षिज्जइ ॥२०॥

छडेर्णोणुम-नूम-सन्नम-ढफ्फाम्वाल-पव्वालाः ॥८।४।२१॥

छडेर्ण्यन्तस्य एते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णुमइ । नूमड । णत्वे
णूमड । सन्नमड । ढफ्फ । ओम्वालड । पव्वालड । ठायड ॥ २१ ॥

नित्रिपत्योर्णिहोडः ॥८।४।२२॥

निवृग पतेश्च ण्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशौ वा भवति ॥ णिहोडड ।
पत्थे । निवारड । पाडेड ॥ २२ ॥

दूडो दूमः ॥८।४।२३॥

दूडो ण्यन्तस्य दूम इत्यादेशौ भवति ॥ दूमड मज्झ हिअय ॥ २३ ॥

धवल्लेर्दुमः ॥८।४।२४॥

धवल्लयतेर्ण्यन्तस्य दुमादेशौ वा भवति ॥ दुमइ । धवल्लइ ॥ 'स्वराण-
स्वरा' (बहुलम्) (८-४-२३८) इति दीर्घत्वमपि । दूमिअ । धवल्लिता ॥
मित्यर्थ ॥ २४ ॥

तुलेरोहामः ॥ ८ । ४ । २५ ॥

तुलेर्ण्यन्तस्य ओहाम इत्यादेशौ वा भवति ॥ ओहामड । तुल्लइ ॥२५॥

विरिचरोलुण्डोलुण्ड-पल्हत्याः ॥ ८ । ४ । २६ ॥

विरचयतेर्ष्यन्तस्य ओलुण्डादयस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्ड
उलुण्डड । पल्हत्यड् । विरेअड् ॥ २६ ॥

तडेराहोड-विहोडौ ॥ ८ । ४ । २७ ॥

तडेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ आहोडड । विहोडड । षं
ताडड ॥ २७ ॥

मिश्रेर्गसाल-मेलगौ ॥ ८ । ४ । २८ ॥

मिश्रयतेर्ष्यन्तस्य वीसाल मेलव इत्यादेशौ वा भवत ॥ वीसाड
मेलवड । मिम्सड ॥ २८ ॥

उध्दूलेर्गुण्डः ॥ ८ । ४ । २९ ॥

उध्दूलेर्ष्यन्तस्य गुण्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्डड । षं
उध्दूलेड् ॥ २९ ॥

अमेस्तालिअण्ट-तमाडा ॥ ८ । ४ । ३० ॥

अमयनेर्ष्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशो वा भवत ॥ तान्निअण्ड
तमाडड । भामेड । भमाडेड । भमावेड ॥ ३० ॥

नशेर्निउड-नामन-हारन-निष्पगाल-पलावाः ॥ ८ । ४ । ३१ ॥

नशेर्ष्यन्तस्य ण्ते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ विउडड । नासवड । हारवड ।
विष्पगालड । पलावड । पक्षे । नासड ॥ ३१ ॥

दशेर्दान-दस-दक्सनाः ॥ ८ । ४ । ३२ ॥

दशेर्ष्यन्तस्य ण्ते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावड । दमड । दक्सनाड ।
दरिसड ॥ ३२ ॥

उद्धटेरुगः ॥ ८ । ४ । ३३ ॥

उत्पूर्वस्य धट्टेर्ष्यन्तस्य उग इत्यादेशो वा भवति ॥ उगाड ।
उगाडड ॥ ३३ ॥

सृहः सिहः ॥ ८ । ४ । ३४ ॥

सृहो ष्यन्तस्य सिह इत्यादेशो भवति ॥ सिहड ॥ ३४ ॥

संभावेरासङ्घः ॥ ८ । ४ । ३५ ॥

संभावेरासङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आसङ्घः । संभावः ॥ ३५ ॥

उन्नमेस्त्यद्ग्रोलाल-गुलुगुञ्जोप्येलाः ॥ ८ । ४ । ३६ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्णन्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थङ्घः ।

लालः । गुलुगुञ्जः । उप्येलः । उन्नाचः ॥ ३६ ॥

प्रस्थोपेः पट्टव पेण्डवौ ॥ ८ । ४ । ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्णन्तस्य पट्टव पेण्डव इत्यादेशो वा भवत ॥ पट्टवः ।

ण्डवः । पट्टावः ॥ ३७ ॥

विज्ञपेर्वोक्तावुक्ता ॥ ८ । ४ । ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्णन्तस्य वोक्ता अवुक्ता इत्यादेशो वा भवत ॥ वोक्ताः ।

प्रवुक्ताः । विण्णवः ॥ ३८ ॥

अर्पेराल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ८ । ४ । ३९ ॥

अर्पेर्णन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवः । चच्चुप्पः ।

पणामः । पक्षे । अप्पेः ॥ ३९ ॥

यापेर्जनः ॥ ८ । ४ । ४० ॥

यातेर्णन्तस्य जव इत्यादेशो वा भवति ॥ जवः जावेः ॥ ४० ॥

प्लावेरोम्वाल-पञ्चाली ॥ ८ । ४ । ४१ ॥

प्लावतेर्णन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओम्वालः । पञ्चालः ।

पवेः ॥ ४१ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ८ । ४ । ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्णन्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥ पक्खो-

डः । विकोसः ॥ ४२ ॥

रोमन्थे रोग्गाल-वग्गोली ॥ ८ । ४ । ४३ ॥

रोमन्थेर्नामधातोर्णन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्गालः । वग्गो-

लीः । रोमन्थः ॥ ४३ ॥

कमेर्णिहुव ॥ ८ । ४ । ४४ ॥

कमे स्वार्थेऽप्यन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुव
कामेड ॥ ४४ ॥

प्रकाशेर्णुव्वः ॥ ८ । ४ । ४५ ॥

प्रकाशेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ णुव्वइ । पयातेड ॥ ४५

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ८ । ४ । ४६ ॥

कम्पेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोल
कम्पेड ॥ ४६ ॥

आरोपेर्बलः ॥ ८ । ४ । ४७ ॥

आरुहेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ बलइ । आरोवेड ॥ ४७

दुले रङ्गोलः ॥ ८ । ४ । ४८ ॥

दुले स्वार्थेऽप्यन्तस्य रङ्गोल इत्यादेशो वा भवति ॥ रङ्गोल
दोलड ॥ ४८ ॥

रङ्गेरावः ॥ ८ । ४ । ४९ ॥

रङ्गेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेड । रङ्गेड ॥ ४९

घटेः परिवाडः ॥ ८ । ४ । ५० ॥

घटेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेड । घटेड ॥ ५०

वेष्टेः परिआलः ॥ ८ । ४ । ५१ ॥

वेष्टेर्णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेड । वेष्टेड ॥ ५१

क्रियः किणो रेस्तु व च ॥ ८ । ४ । ५२ ॥

णेरिति निवृत्तम् । क्रीणाते किण इत्यादेशो भवति । वे पण
द्विरुक्त षेश्चकारात्किणश्च भवति ॥ किणइ । विवेड । विविणइ ॥ ५२

मियो मा-वीहो ॥ ८ । ४ । ५३ ॥

भिभेतेरेतादेशो भवति ॥ माड । माइअ । वीहइ । वीहम ॥ ५३
लाधिकागट् भीओ ॥ ५३ ॥

आर्णीहोह्री ॥ ८ । ४ । ५४ ॥

आर्णीहोह्री इत्यादेशो भवति ॥ अर्णीहइ । अर्णीहो ॥ ५४

निलीडेर्णिलीअ-णिलुक्-णिरिग्घ-लुक्-लिक-ल्लिक्काः ॥ ८।४।५५ ॥

निलीड एते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णिलीअइ । णिलुक्इ । णिरिग्घइ ।
लुक्इ । लिकइ । ल्लिक्कइ । निलिज्जइ ॥ ५५ ॥

विलीडेर्णिरा ॥ ८।४।५६ ॥

विलीडेर्णिरा इत्यादेशो वा भवति ॥ विराइ । विलिज्जइ ॥ ५६ ॥

स्ते रुञ्ज-रुण्टौ ॥ ८।४।५७ ॥

रौतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ रुञ्जइ । रुण्टइ । र्वड ॥ ५७ ॥

श्रूटेर्हणः ॥ ८।४।५८ ॥

श्रूणोतेर्हण इत्यादेशो वा भवति ॥ टणइ । सुणइ ॥ ५८ ॥

ध्रुगेर्धुवः ॥ ८।४।५९ ॥

ध्रुणोतेर्धुव इत्यादेशो वा भवति ॥ ध्रुवइ । धुणइ ॥ ५९ ॥

भ्रुणेर्हो-हुन-हवाः ॥ ८।४।६० ॥

भ्रुवो धातोर्हो हुव एव इत्येते आदेशा वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।

वड । हुवन्ति । हवड । हवन्ति ॥ पक्षे । भवइ । परिहीण-विहवो ।

विडं । पभवड । परिभवड । सभवड ॥ क्वचिदन्यदपि । उञ्जु-

नेड । भत् ॥ ६० ॥

अभिति हुः ॥ ८।४।६१ ॥

विद्वजे प्रत्यये भ्रुवो हु इत्यादेशो वा भवति ॥ हुन्त । भवन् । हुन्तो ।

भवितीति किम् । टोट ॥ ६१ ॥

पृथक्-स्पष्टे णिञ्चडः ॥ ८।४।६२ ॥

पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि भ्रुवो णिञ्चड इत्यादेशो भवति ॥ णिञ्चडइ ।

पृथक् स्पष्टो वा भवतीत्यर्थ ॥ ६२ ॥

प्रभौ हुप्पो वा ॥ ८।४।६३ ॥

प्रभुकर्तृकस्य भ्रुवो हुप्प इत्यादेशो वा भवति ॥ प्रभुत्व च प्रपूर्वम्यैवार्थ ।

अत्रे चिअ न पहुप्पड । पक्षे । पभवड ॥ ६३ ॥

क्ते ह्रः ॥ ८।४।६४ ॥

भुव कप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ ह्रञ् । अणुह्रञ् । पह्रञ् ॥ ६४ ॥

कृगोः कुणः ॥ ८।४।६५ ॥

कृग कुण इत्यादेशो भवति ॥ कुणइ । करड ॥ ६५ ॥

काणेक्षिते णिआरः ॥ ८।४।६६ ॥

काणेक्षितविषयस्य कृगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआरः
काणेक्षित करोति ॥ ६६ ॥

निष्टम्भावष्टम्भे णिट्टुह—सदाण ॥ ८।४।६७ ॥

निष्टम्भविषयस्यानष्टम्भविषयस्य च कृगो यथासस्य णिट्टुह सदाण
देशो वा भवति ॥ णिट्टुहइ । निष्टम्भ करोति । सदाणइ । न
करोति ॥ ६७ ॥

श्रमे वावम्फः ॥ ८।४।६८ ॥

श्रमविषयस्य कृगो वावम्फ इत्यादेशो वा भवति ॥ वावम्फइ ।
करोति ॥ ६८ ॥

मन्युर्नाष्टमालिन्ये णिव्वोलः ॥ ८।४।६९ ॥

मन्युना करणेन यदोष्टमालिन्य तद्विषयस्य कृगो णिव्वोल इत्यादेशो
वा भवति ॥ णिव्वोलइ । मन्युना ओष्ट मलिन करोति ॥ ६९ ॥

शैथिल्य-लम्बने पयल्लः ॥ ८।४।७० ॥

शैथिल्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृग. पयल्ल इत्यादेशो वा भवति
पयल्लइ । शिथिलीभवति लम्बते वा ॥ ७० ॥

निष्पताच्छ्रोटे णीलुञ्छः ॥ ८।४।७१ ॥

निष्पतनविषयस्य आच्छ्रोटेनविषयस्य च कृगो णीलुञ्छ इत्यादेशो
भवति वा ॥ णीलुञ्छइ । निष्पतति । आच्छ्रोटेयति वा ॥ ७१ ॥

क्षुरे कम्मः ॥ ८।४।७२ ॥

क्षुरविषयस्य कृग कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । क्षुर
तीत्यर्थ ॥ ७२ ॥

चाटा गुल्लः ॥८।४।७३॥

चाटुविषयस्य कृगो गुल्ल इत्यादेशो वा भवति ॥ गुल्लइ । चाटु
रोतीत्यर्थ ॥ ७३ ॥

स्मरेक्षर-अर-भर-भल-लड-विम्हर-सुमर-पयर-पम्हुहाः ॥ ८।४।७४ ॥

स्मरेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ क्षरइ । अरइ । भरइ । भलइ । लडइ ।
विम्हरइ । सुमरइ । पयरइ । पम्हुहाइ । सरइ ॥ ७४ ॥

विस्मः पम्हुस-विम्हर-वीसरः ॥८।४।७५॥

विस्मरेतेरेते आदेशा भवन्ति ॥ पम्हुसइ । विम्हरइ । वीसरइ ॥ ७५ ॥

व्याहृगेः कोष-पोषा ॥८।४।७६॥

व्याहरतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ कोषइ । ह्रस्वत्वे तु रुषइ । पोषइ ।
क्षे । वाहरइ ॥ ७६ ॥

प्रसरेः पयल्लोपेर्ल्लौ ॥८।४।७७॥

प्रसरते पयल्ल उवेल्ल इत्येतावादेशो वा भवत । पयल्लइ । उवेल्लइ ।
सरइ ॥ ७७ ॥

महमहो गन्धे ॥८।४।७८॥

प्रसरतेर्गन्धविषये महमह इत्यादेशो वा भवति ॥ महमहइ । मालइ ।
मालइ-गन्धो पसरइ ॥ गन्ध इति किम् । पसरइ ॥ ७८ ॥

निस्मरेणीहर- नील-धाड-परहाडाः ॥८।४।७९॥

निस्सरते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ णीहरइ । नीलइ । धाडइ ।
परहाडइ । नीसरइ ॥ ७९ ॥

जाग्रेर्जग ॥८।४।८०॥

जाग्रनेर्जग इत्यादेशो वा भवति ॥ जगइ । पक्षे । जागरइ ॥ ८० ॥

व्याप्रेराअड्ड ॥ ८ । ४ । ८१ ॥

व्यापियतेराअड्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ आअड्डइ । वावरेइ ॥ ८१ ॥

संयुगेः साहर-साहड्डौ ॥ ८ । ४ । ८२ ॥

संयुगोते साहर साहड्ड इत्यादेशौ वा भवत ॥ साहरइ । साहड्डइ ॥
सरइ ॥ ८२ ॥

आदृडेः सन्नामः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८३ ॥

आद्रियतेः सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सन्नामड् । आदृग् ॥ ८३ ॥

प्रहृगेः सारः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८४ ॥

प्रहरते. सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारड् । पहरइ ॥ ८४ ॥

अवतरेरोह—ओरसौ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८५ ॥

अवतरते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहइ । ओअरइ ॥ ८५ ॥

शक्तेश्चय-त्तर-तीर-पाराः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८६ ॥

शक्तेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । पारइ । सकइ ॥ त्यजतेरपि चयइ । हानिं करोति ॥ तरेरपि तीरयतेरपि तीरइ ॥ पारयतेरपि पारेइ । कर्म समाप्नोति ॥ ८६ ॥

फक्स्थक्कः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८७ ॥

फक्तेस्थक् इत्यादेशो भवति ॥ थक्इ ॥ ८७ ॥

श्लाघः सलहः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८८ ॥

श्लाघते सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥ ८८ ॥

खचेर्वेअडः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८९ ॥

खचतेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडइ । खचइ ॥ ८९ ॥

पचेः सोल्ल-पउल्ल ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९० ॥

पचते सोल्ल पउल्ल इत्यादेशौ वा भवत ॥ सोल्लइ । पउल्लइ ॥ ९० ॥

मुचेऽउट्टानहेड-भेअडोस्मिक्-रेअन-णिल्लुञ्ज-धमाडाः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९१ ॥

मुचेनेरेते सप्तादेशा वा भवन्ति ॥ उट्टइ । अउहेडइ । भेअडइ । रेअनइ । णिल्लुञ्जइ । धमाडइ । पचे । मुअइ ॥ ९१ ॥

दु.खे णिव्वलः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९२ ॥

दु.खे णिव्वलय्य मुने णिव्वलः भवति ॥ ९२ ॥

वञ्चैर्नेहव-वेलव-जूरवोमच्छा ॥ ८ । ४ । ९३ ॥

वञ्चतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ वेहवइ । वेलवइ । जूरवइ ।
च्छइ । वञ्चइ ॥ ९३ ॥

रचेरुगहाग्रह-पिडविहाः ॥ ८ । ४ । ९४ ॥

रचेर्धातेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्राहइ । अवहइ । विडवि-
हइ । रयइ ॥ ९४ ॥

समारचेरुवहत्य-सारव-समार-केलायाः ॥ ८ । ४ । ९५ ॥

समारचेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उवहत्यइ । सारवइ । समा-
इ । केलायइ । समारयइ ॥ ९५ ॥

सिचेः सिञ्च-सिम्पो ॥ ८ । ४ । ९६ ॥

सिञ्चतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ सिञ्चइ । सिम्पइ । सेअइ ॥ ९६ ॥

प्रच्छः पुच्छः ॥ ८ । ४ । ९७ ॥

पृच्छे पुच्छादेशो भवति ॥ पुच्छइ ॥ ९७ ॥

गर्जेर्बुक्कः ॥ ८ । ४ । ९८ ॥

गर्जतेर्बुक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ बुक्कइ । गज्जइ ॥ ९८ ॥

वृषे दिक्कः ॥ ८ ॥ ४ । ९९ ॥

वृषकर्तृकस्य गर्जेर्दिक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ दिक्कइ । वृषमो-
र्जति ॥ ९९ ॥

राजेरग-छज्ज-सह-रीर-रेहाः ॥ ८ । ४ । १०० ॥

राजेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अग्वइ । छज्जइ । सहइ । रीरइ ।
हइ । रायइ ॥ १०० ॥

मञ्जेराउड्ड-णितड्ड-बुड्ड-सुप्पाः ॥ ८ । ४ । १०१ ॥

मञ्जतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ आउड्डइ । णितड्डइ । बुड्डइ ।
सुप्पइ । मज्जइ ॥ १०१ ॥

पुञ्जेरारोल-वमालौ ॥ ८ । ४ । १०२ ॥

पुञ्जेरेतावादेशौ वा भवत ॥ आरोलइ । वमालइ । पुज्जइ ॥ १०२ ॥

समो गलः ॥ ८ । ४ । ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटतेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ सगलड । सघडड ॥ ११३ ॥

हामेन स्फुटेर्मुंर ॥ ८ । ४ । ११४ ॥

हासेन करणेन य स्फुटिन्तम्य मुरादेशो वा भवति ॥ मुरड । हासेन फुटति ॥ ११४ ॥

मण्डेधिञ्च चिञ्चअ-चिञ्चिल्ल-रीड-टिविडिका ॥ ८ । ४ । ११५ ॥

मण्डेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिञ्चड । चिञ्चअट । चिञ्चिल्लड । ङड । टिविडिडड । मण्डड ॥ ११५ ॥

तुडेस्ताड तुड्ड-सुड्ड-सुडोक्कुडोक्कुड-णिलुक्कु-ल्लुकोल्लूरा ॥ ८ । ४ । ११६ ॥

तुडेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडड । तुड्डड । खुड्डड । सुडड । कुसुडड । उल्लुक्कुडड । णिलुक्कुडड । लुक्कुडड । उल्लूरड । तुडड ॥ ११६ ॥

घूर्णो घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ८ । ४ । ११७ ॥

घूर्णेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलड । घोलड । घुम्मड । पह-डड ॥ ११७ ॥

निवृतेर्दसः ॥ ८ । ४ । ११८ ॥

निवृतेर्दस इत्यादेशो वा भवति ॥ दसड । विवड्डड ॥ ११८ ॥

कथेरड्डः ॥ ८ । ४ । ११९ ॥

कथेरड्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ अड्डड । कड्डड ॥ ११९ ॥

ग्रन्थो गण्ठः ॥ ८ । ४ । १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ठ इत्यादेशो भवति ॥ गण्ठड । गण्ठी ॥ १२० ॥

मन्थेर्घुसल-विरोलौ ॥ ८ । ४ । १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशो वा भवति ॥ घुसलड । विरोलड । मन्थड । १२१ ॥

ह्लादेरवच्छ ॥ ८ । ४ । १२२ ॥

ह्लादतेर्ष्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवच्छ इत्यादेशो भवति ॥ अवच्छड । ह्लादते । ह्लादयति वा ॥ इकारो ष्यन्तस्यापि परिग्रहार्थ ॥ १२२ ॥

ने सदो मज्ज ॥ ८।४।१२३ ॥

निपूर्वस्य सदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ ॥ १२३ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिव्वर-णिल्लर-त्तराः ॥ ८।४।१२४ ॥

छिदेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।
णिव्वरइ । णिल्लरइ । लूरइ । पक्षे । छिन्दइ ॥ १२४ ॥

आढा ओअन्दोहालौ ॥ ८।४।१२५ ॥

आढा युक्तस्य छिदेरोअन्द उहाल इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओअन्दइ ।
उहालइ । अच्छिन्दइ ॥ १२५ ॥

मृदो मल-मड-परिहइ-खड्ड-चड्ड-मड्ड-पनाडा ॥ ८।४।१२६ ॥

मृदातेरेते सप्तादेशा भवन्ति ॥ मलइ । मडइ । परिहइइ । खड्डइ ।
चड्डइ । मड्डइ । पनाडइ ॥ १२६ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल ॥ ८।४।१२७ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलइ । फन्दइ ॥ १२७ ॥

निर पदेर्वल ॥ ८।४।१२८ ॥

निपूर्वस्य पदेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निव्वलइ । निम्पज्जइ ॥ १२८ ॥

विसंनदेर्विअट्ट-विलोड्ड-फंसाः ॥ ८।४।१२९ ॥

विसपूर्वस्य वदेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअट्टइ । विलोड्डइ ।
फंसइ । विसंनवयइ ॥ १२९ ॥

शदो झड-पक्खोडौ ॥ ८।४।१३० ॥

शीयतेरेतावादेशौ भवत ॥ झडइ । पक्खोडइ ॥ १३० ॥

आक्रन्देर्णीहर ॥ ८।४।१३१ ॥

आक्रन्देर्णीहर इत्यादेशो वा भवति । णीहरइ । अक्रन्दइ ॥ १३१ ॥

खिदेर्जूर-विसूरौ ॥ ८।४।१३२ ॥

खिदेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ जूरइ । विसूरइ । खिज्जइ ॥ १३२ ॥

रुधेरुत्थङ्घः ॥ ८।४।१३३ ॥

रुधेरुत्थङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ उत्थङ्घइ । रुन्धइ ॥ १३३ ॥

निपेधेर्हृक्ः ॥ ८।४।१३४ ॥

निपेधेर्हृक् इत्यादेशो वा भवति ॥ हृक्इ । निसेहइ ॥ १३४ ॥

कुधेर्जूर ॥ ८।४।१३५ ॥

कुधेर्जूर इत्यादेशो वा भवति ॥ जूरइ । कुञ्जइ ॥ १३५ ॥

जनो जा-जर्मा ॥ ८।४।१३६ ॥

जायतेर्जा जर्मा इत्यादेशो भवतः ॥ जाअइ जर्माइ ॥ १३६ ॥

तनेस्तड-तड-तडव-मिरल्ला ॥ ८।४।१३७ ॥

तनेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तडइ । तडवइ । तडवइ ।
रल्लइ । तणइ ॥ १३७ ॥

तृप्यतेस्थिप्यः ॥ ८।४।१३८ ॥

तृप्यतेस्थिप्य इत्यादेशो भवति ॥ थिप्यइ ॥ १३८ ॥

उपसर्पेरल्लिअः ॥ ८।४।१३९ ॥

उपसर्पस्य स्रुपे कृतगुणस्य अल्लिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअइ ।
वसप्यइ ॥ १३९ ॥

सतपेर्झइः ॥ ८।४।१४० ॥

सतपेर्झइ इत्यादेशो वा भवति ॥ झइखइ । पक्षे । सतप्यइ ॥ १४० ॥

व्यापेरोअग्ग ॥ ८।४।१४१ ॥

व्यापेतेरोअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ ओअग्गइ । वावेइ ॥ १४१ ॥

समापेः समाणः ॥ ८।४।१४२ ॥

समापेते समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणइ । समावेइ ॥ १४२ ॥

क्षिपेर्गलत्याङ्कत्त-सोल्ल-पेल्ल-णोल्ल-लुह-हुल-परी-घत्ता ॥ ८।४।१४३ ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गलत्थइ । अङ्कत्तइ । सोल्लइ । पेल्लइ ।
णोल्लइ । हुलत्थे तु णुल्लइ । लुहइ । हुलइ । परीइ । घत्तइ । खिवइ ॥ १४३ ॥

त्क्षिपेर्गुलगुञ्छेत्यङ्गाल्लत्योअभुत्तोस्सिक्क-हक्खुवाः ॥ ८।४।१४४ ॥

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ गुलगुञ्छइ । उत्थइघइ ।
ल्लत्थइ । उअभुत्तइ । उस्सिक्कइ । हक्खुवइ । उक्खिवइ ॥ १४४ ॥

आक्षिपेर्णीरवः ॥ ८।४।१४५ ॥

आङ्पूर्वस्य क्षिपेर्णीरव इत्यादेशो वा भवति ॥ णीरवइ । अक्त्स्वइ ॥ १४५ ॥

स्वपेः कमवस-लिस-लोट्टाः ॥ ८।४।१४६ ॥

स्वपेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ कमवसइ । लिसट् । लोट्टइ । सुअइ ॥ १४६ ॥

वेपेरायम्नायज्झौ ॥ ८।४।१४७ ॥

वेपेरायम्ब आयज्झ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आयम्बइ । आयज्झवेवइ ॥ १४७ ॥

विलपेर्झङ्ग-वडवडौ ॥ ८।४।१४८ ॥

विलपेर्झङ्ग वडवड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ झङ्गइ । वटवडइ । विवइ ॥ १४८ ॥

लिपो लिम्प ॥ ८।४।१४९ ॥

लिम्पतेर्लिम्प इत्यादेशो भवति । लिम्पइ ॥ १४९ ॥

गुप्येर्विर-णडौ ॥ ८।४।१५० ॥

गुप्येतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ विरइ । णडइ । पक्षे । गुप्पइ ॥ १५० ॥

क्रपोत्रहो णि ॥ ८।४।१५१ ॥

क्रपे अवह इत्यादेशोऽप्यन्तो भवति ॥ अवहावेइ । कृपा करोर्णत्यर्थः ॥ १५१ ॥

प्रदीपेस्तेअव-सन्दुम-सन्धुक्काब्भुत्ताः ॥ ८।४।१५२ ॥

प्रदीप्येतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तेअवइ । सन्दुमइ । सज्जइ । अब्भुत्तइ । पलीवइ ॥ १५२ ॥

लुमे समात्र ॥ ८।४।१५३ ॥

लुम्यते समात्र इत्यादेशो वा भवति ॥ समात्रइ । लुम्भइ ॥ १५३ ॥

क्षुमे सउरपड्डुहौ ॥ ८।४।१५४ ॥

क्षुमे सउर पड्डुह इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सउरइ । पड्डुहइ । खुम्भइ ॥ १५४ ॥

आडो रमे रम्म-ढर्वा ॥ ८।४।१५५ ॥

आड परस्य रमे रम्म द्व इत्यादेशौ वा भवत ॥ आरम्भः । आढ-
इ । आरभइ ॥ १५५ ॥

उपालम्भेर्झ-पञ्चार-त्रेला ॥ ८।४।१५६ ॥

उपालम्भेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झङ्गः । पञ्चारइ । त्रेलाइ ।
वालम्भः ॥ १५६ ॥

अपेर्जम्भो जम्मा ॥ ८।४।१५७ ॥

जृम्भेर्जम्मा इत्यादेशो भवति चेन्तु न भवति ॥ जम्भाः । जम्भाअइ ॥
त्रैरिति किम् । केलि-पसरो पिअम्भः ॥ १५७ ॥

भाराक्रान्ते नमेर्णिसुढ ॥ ८।४।१५८ ॥

भाराक्रान्ते कर्नरि नमेर्णिसुढ इत्यादेशो भवति ॥ णिसुढइ । पक्षे ।
णः । भाराक्रान्तो नमतीत्यर्थः ॥ १५८ ॥

विश्रमेर्णिव्वा ॥ ८।४।१५९ ॥

विश्राम्यतेर्णिव्वा इत्यादेशो वा भवति ॥ णि-वाइ । वीसमड ॥ १५९ ॥

आक्रमेरोहाप्रोत्थारच्छुन्दा ॥ ८।४।१६० ॥

आक्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जोहावइ । उत्थारइ । छुन्दइ ।
अक्रमइ ॥ १६० ॥

अमेष्टिरिटिल्ल-दुण्डुल्ल-ढण्डल्ल-चक्कम्म-भम्मड-भमड-भमाड-

तलअण्ट-झण्ट-झम्प-भुम-गुम-फुम-फुस-ढुम-दुस-परी-परा ॥ ८।४।१६१ ॥

अमेरेतेष्टादशादेशा वा भवन्ति ॥ टिरिटिल्लइ । दुण्डुल्लइ । ढण्डल्लइ ।
चक्कम्मः । भम्मडइ । भमडइ । भमाडइ । तलअण्टः । झण्टइ । झम्पइ ।

भुमः । गुमइ । फुमइ । फुसइ । ढुमइ । दुसइ । परीइ । परइ । भमइ ॥ १६१ ॥

गमेरई-अइच्छाणुवज्जापज्जमोषुसाकुस-पच्चइ-पच्छन्द-

णिम्मह-णी-णीण-णीलुक्-पटअ-रम्म-परिअल्ल-वाल-परि-

अल-णिरिणास-णिजहापसेहापहरा ॥ ८।४।१६२ ॥

गमेरेते एकविंशतिरादेशा वा भवन्ति ॥ अईइ । अइच्छइ । अणुवज्जइ ।

अवज्जसइ । उक्कुसइ । अक्कुसइ । पच्चड्डइ । पच्छन्दइ । णिम्महइ । पद
णीणइ । णीलुक्कइ । पदअइ । रम्मइ । परिअल्लइ । वोळइ । परिअ
णिरिणासइ । णिवहइ । अवसेहइ । अवहरइ । पक्षे । गच्छइ ॥ ह
णिहम्मइ । णीहम्मइ । आहम्मइ । पहम्मइ इत्येते तु हम्म गति
स्यैव भविष्यन्ति ॥ १६२ ॥

आडा अहिपच्चुअ ॥ ८।४।१६३ ॥

आडा सहितस्य गमे अहिपच्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अ
पच्चुअइ । पक्षे । आगच्छइ ॥ १६३ ॥

समा अन्भिड ॥ ८।४।१६४ ॥

समा युक्तस्य गमे अन्भिड इत्यादेशो वा भवति ॥ अन्भि
सगच्छइ ॥ १६४ ॥

अभ्याडोम्मत्थ ॥ ८।४।१६५ ॥

अभ्याड्भ्या युक्तस्य गमे उम्मत्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्म
अन्भागच्छइ । अभिमुखमागच्छतीत्यर्थ ॥ १६५ ॥

प्रत्याडा पलोट्ट ॥ ८।४।१६६ ॥

प्रत्याड्भ्या युक्तस्य गमे पलोट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ पलो
पच्चागच्छइ ॥ १६६ ॥

शमे पडिसा-परिसामौ ॥ ८।४।१६७ ॥

शमेरेतावादेशौ वा भवत ॥ पडिसाइ । परिसामइ । समइ ॥ १६७ ॥

रमे संखुड्ड-खेड्डोन्भाज-किलिकिञ्च-कोट्टुम-मोट्टाय-णीसर-

वेल्ल ॥ ८।४।१६८ ॥

रमतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ संखुड्डइ । खेड्डइ । उन्भावइ । कि
किञ्चइ । कोट्टमइ । मोट्टायइ । णीसरइ । वेल्लइ । रमइ ॥ १६८ ॥

पूरैरग्घाडाग्घवोच्छुमाधुमाइगुमाहिरेमाः ॥ ८।४।१६९ ॥

पूरैरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अग्घाइ । अग्घवइ । उच्छु
अह्गुमइ । अहिरेमइ । पूरइ ॥ १६९ ॥

त्वरस्तुवर-जअडौ ॥ ८ । ४ । १७० ॥

शेरेतावादेशौ भवत ॥ तुवरइ । जअडइ । तुवरन्तो । जअडन्तो ॥ १७० ॥

त्यादिशत्रोस्तूर ॥ ८ । ४ । १७१ ॥

त्वरतेस्त्यादौ शतरि च तूर इत्यादेशो भवति । तूरः । तूरन्तो ॥ १७१ ॥

तुरोत्यादौ ॥ ८ । ४ । १७२ ॥

त्वरोत्यादौ तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥ १७२ ॥

क्षरः तिर-क्षर-पञ्जर-पचड-णिचळ-णिदुआः ॥ ८ । ४ । १७३ ॥

क्षरेते यद् आदेशा भवन्ति ॥ त्विरइ । क्षरइ । पञ्जरइ । पचडइ ।

चळइ । णिदुअइ ॥ १७३ ॥

उच्छल उत्थलः ॥ ८ । ४ । १७४ ॥

उच्छलतेरुत्थल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थलइ ॥ १७४ ॥

निगलेस्थिप-णिदुहो ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

गलतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ थिप्पइ । णिदुहइ । विगलइ ॥ १७५ ॥

दलि-वल्योर्निसट्ट-वम्फौ ॥ ८ । ४ । १७६ ॥

दलेर्निलेश्च यथासख्य विसट्ट वम्फ इत्यादेशौ वा भवत ॥ विसट्टइ ।

वम्फइ । पक्षे । दलइ । वलइ ॥ १७६ ॥

अंशेः फिड-फिट्ट-फुड-फुट्ट-चुक्-भुल्ला ॥ ८ । ४ । १७७ ॥

अंशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ फिडइ । फिट्टइ । फुडइ । फुट्टइ । चुक्इ ।

भुल्लइ । पक्षे भसइ ॥ १७७ ॥

नशेर्णिरणास-णित्रहावसंह-पडिसा-सेहावहरा ॥ ८ । ४ । १७८ ॥

नशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरणासइ । णिवट्टइ । अवसेहइ ।

पडिसाइ । सेहइ । अवहरइ । पक्षे । नस्सइ ॥ १७८ ॥

अनात्काशो वासः ॥ ८ । ४ । १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥ १७९ ॥

संदिशेरप्पाहः ॥ ८ । ४ । १८० ॥

संदिशतेरप्पाह इत्यादेशो वा भवति ॥ अप्पाहइ । सदिसइ ॥ १८० ॥

दशो निअच्छ-पेच्छावयच्छागयज्झ-उज्ज-सव्यम-देवताअस्तत
अकस-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ ८।४।१८

दशेरेते पञ्चदशादेशा भवन्ति ॥ निअच्छड । पेच्छ । अ
अवयज्झड । वज्जड । सव्यवड । देवसड । ओअकव । अस्त
अकसड । पुलोएड । पुलएड । निअड । अवआम । पासा ।
इति तु निभ्यायते स्वरादत्यन्ते भविव्यति ॥ १८१ ॥

रपृश फास-फंस-फरिस-छिव-छिहालुड्खादिहा ।
स्पृशतेरेते सप्त आदेशा भवन्ति ॥ फामड । फम् । फि
छिहड । आलुड्खड । आलिहड ॥ १८२ ॥

प्रविशे रिअ ॥ ८।४।१८३ ॥
प्रविशे रिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ रिअ । रिअड ॥ १८३ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्हुमः ॥ ८।४।१८४ ॥
प्रान्परयोर्मृशतिमुष्णान्योर्हुम इत्यादेशो वा भवति ॥
प्रमुष्णाति वा ॥ १८४ ॥

पिपेर्णिवह-गिरिणाम-गिरिणज्ज-रोश्चड् ।
पिपेरेते पञ्चादेशा भवन्ति वा । गिरि । गि
गिरिणज्जड । रोश्चड् । रोश्चड् । रोश्चड् । रोश्चड् । रोश्चड् ।
मपेर्मुकः ॥ ८।४।१८५ ॥

मपेर्मुक इत्यादेशो वा भवति ॥ मपेर्मुक । मपेर्मुकड् ।
कूपे कड-माज्जुज्ज-मज्जुज्ज-मज्जुज्ज ।
कूपेरेते षड्देशा भवन्ति ॥ कूपे । कूपेड । कूपेड । कूपेड ।
कूपेड । कूपेड । कूपेड । कूपेड । कूपेड ।
कूपेड । कूपेड । कूपेड । कूपेड । कूपेड ।

परेरेते प
मड । आ

१. गेपेर्दुण्डुल-दण्डोल-गमेस-घताः ॥ ८।४।१८९ ॥

वेपेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दुण्डुलइ दण्डोलइ । गमेसइ ।
। गवेसइ ॥ १८९ ॥

२. शिप्ये सामगाययास-परिअन्ताः ॥ ८।४।१९० ॥

शिप्येतेभ्ये त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामगाइ । अवयासइ । परि-
अन्ताः । सिलेसइ ॥ १९० ॥

अश्लेशोष्पडः ॥ ८।४।१९१ ॥

३. अश्लेशोष्पड इत्यादेशो वा भवति ॥ चोष्पडइ । मकराइ ॥ १९१ ॥

४. काङ्क्षेराहाहिलद्वाहिलद्वा-प्रच-प्रफ-मह-सिह-विलुम्पाः ॥ ८।४।१९२ ॥

काङ्क्षेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ आहः । अहिलः । अहिलः । अहिलः ।
। प्रचः । महः । सिहः । विलुम्पः । कः ॥ १९२ ॥

प्रतीक्षे सामय-विहीर-चिरमाला ॥ ८।४।१९३ ॥

५. प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयः । विहीरः । चिरमालः ।
देकलः ॥ १९३ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फा ॥ ८।४।१९४ ॥

६. तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छः । चच्छः । रम्पः ।
रम्फः । तन्खइ ॥ १९४ ॥

विक्रमे कोशाम-वोमड्डी ॥ ८।४।१९५ ॥

७. विक्रसेरेतापदेशो वा भवति ॥ कोआसः । वोसः । विअमः ॥ १९५ ॥

हसेर्गुञ्ज ॥ ८।४।१९६ ॥

८. हसेर्गुञ्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ गुञ्जः । हसरः ॥ १९६ ॥

संसैर्हस-डिम्भो ॥ ८।४।१९७ ॥

९. संसेरेतापदेशो वा भवति ॥ ल्हसः । परिल्हसरः । सलिल-वसण ।
डिम्भः । ससइ ॥ १९७ ॥

त्रसेर्ड-वोज्ज-वज्जा ॥ ८।४।१९८ ॥

१०. त्रसेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ टरः । वोज्जः । वज्जः ।
तसः ॥ १९८ ॥

न्यसो णिम-णुमौ ॥ ८ । ४ । १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवत ॥ णिमइ । णुमइ ॥ १९९ ॥

पर्यस पलोड्ड-पल्लड्ड-पल्हत्या ॥ ८।४।२०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोड्डइ । पल्लड्डइ । पल्ह
त्थइ ॥ २०० ॥

नि श्वसेर्झइ ॥ ८ । ४ । २०१ ॥

नि श्वसेर्झइ इत्यादेशो वा भवति ॥ झइ । नीससइ ॥ २०१ ॥

उल्लसेरूसल्लोसुम्भ-णिल्लस-पुलआअ-गुञ्जोल्लारोआ ॥ ८।४।२०२ ॥

उल्लसेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊसुम्भइ । णिल्लसइ । पुल
आअइ । गुञ्जोल्लइ । ऋस्वत्वे तु । गुञ्जुल्लइ । आरोअइ । उल्लसइ ॥ २०२ ॥

भासेर्भिस ॥ ८ । ४ । २०३ ॥

भासेर्भिस इत्यादेशो वा भवति ॥ भिसइ । भासइ ॥ २०३ ॥

ग्रसेर्धिस ॥ ८ । ४ । २०४ ॥

ग्रसेर्धिम इत्यादेशो वा भवति ॥ धिसइ । गसइ ॥ २०४ ॥

अनाद्गाहेर्वाह ॥ ८ । ४ । २०५ ॥

अवात्परस्य गाहेर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओवाहइ । ओगा
हइ ॥ २०५ ॥

आरुहेश्वड-वलभौ ॥ ८ । ४ । २०६ ॥

आरुहेश्वरतावादेशौ वा भवत ॥ चडइ । वलभगइ । आरुहइ ॥ २०६ ॥

मुहेर्गुम्म-गुम्मडौ ॥ ८।४।२०७ ॥

मुहेरेतावादेशौ वा भवत ॥ गुम्मइ । गुम्मडइ । मुज्झइ ॥ २०७ ॥

दहेरहिउल्लालुह्वा ॥ ८।४।२०८ ॥

दहेरेतावादेशौ वा भवत ॥ अहिउल्लइ । आलुह्वाइ । डहइ ॥ २०८ ॥

ग्रहो वल-गेण्ह-हर-पङ्ग-निरुवाराहिपञ्चुआः ॥ ८।४।२०९ ॥

ग्रहेरेते षडादेशा भवन्ति ॥ वलइ । गेण्हइ । हरइ । पङ्गइ । निरुवा

क्त्वा-तुम्-तव्येषु-घेत् ॥ ८।४।२१० ॥

ग्रह क्त्वातुम्तव्येषु घेत् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । घेतूण । घेतुआण ॥
 वन्न भवति । गेष्टिअ ॥ तुम् । घेतु ॥ नव्य । घेतव्व ॥ २१० ॥

वचो वोत् ॥ ८।४।२११ ॥

वकेर्वोत् इत्यादेशो भवति क्त्वातुम्तव्येषु ॥ वोत्तूण । वोत्तु । वोत्तव्य ॥ २११ ॥

रुद-भुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ ८।४।२१२ ॥

एषामन्त्यस्य क्त्वातुम्तव्येषु तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्तु । रोत्तव्य ॥
 तूण । मोत्तु । मोत्तव्य ॥ मोत्तूण । मोत्तु । मोत्तव्व ॥ २१२ ॥

दृशन्तेन दृः ॥ ८।४।२१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सट् द्विरुक्तपकारो भवति ॥ दृष्टूण । दृष्टु ।
 दृव ॥ २१३ ॥

आ कृगो भूत-भविष्यतोश्च ॥ ८।४।२१४ ॥

कृगोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यत्कालयोश्चकारात् क्त्वातुम्-
 तव्येषु च ॥ काहीअ । अकार्षीत् । अकरोत् । चकार वा ॥ कार्हिअ । करि-
 यति । कर्ता वा ॥ क्त्वा । काऊण ॥ तुम् । काउ ॥ तव्य । कायन्न ॥ २१४ ॥

गमिष्यमासा छ ॥ ८।४।२१५ ॥

गमामन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छड । इच्छड । जच्छड । अच्छड ॥ २१५ ॥

छिदि-भिदो न्द ॥ ८।४।२१६ ॥

अनयोन्त्यस्य नकारा कान्तो ढकारो भवति ॥ छिन्दड । भिन्दड ॥ २१६ ॥

युध-युध-गृध-क्रुध-सिध-मुहा ज्झ ॥ ८।४।२१७ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तो शो भवति ॥ जुज्झड । वुज्झड । गिज्झड ।
 दृज्झड । सिज्झड । मुज्झड ॥ २१७ ॥

रुधो न्ध-म्भां च ॥ ८।४।२१८ ॥

रुधोन्त्यस्य न्ध म् इत्येतौ चकारात् ज्झश्च भवति ॥ रुन्धड । रुम्भड ।
 रुन्ध ॥ २१८ ॥

सद-पतोर्ड ॥ ८।४।२१९ ॥

अनयोरन्त्यस्य डो भवति ॥ सडइ । पडइ ॥ २१९ ॥

क्वथ-वर्धा ढ ॥ ८।४।२२० ॥

अनयोरन्त्यस्य ढो भवति ॥ कढड । वड्डइ पवय-फलयलो ॥ परिअड्डइ
लायण्ण ॥ बहुवचनाद् वृधे कृतगुणम्य वर्धेश्चाविशेषेण ग्रहणम् ॥ २२० ॥

वेष्टः ॥ ८।४।२२१ ॥

वेष्ट वेष्टने इत्यस्य धातो कगटड (८-२ ७७) इत्यादिना पलोपेन्त्यस्य
ढो भवति ॥ वेढइ । वेढिज्जइ ॥ २२१ ॥

समो लुः ॥ ८।४।२२२ ॥

सपूर्वस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ सवेल्लइ ॥ २२२ ॥

वोद ॥ ८।४।२२३ ॥

उद् परस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य लो वा भवति ॥ उन्वेल्लइ उव्वेढइ ॥ २२३ ॥

स्विदा ज्ज ॥ ८।४।२२४ ॥

भ्विदिप्रकाराणामन्त्यस्य द्विरुक्तो जो भवति ॥ सवङ्ग-सिज्जिरीण ।
सपज्जइ । खिज्जइ ॥ बहुवचनं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥ २२४ ॥

व्रज-नृत-भदा च्च ॥ ८।४।२२५ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तश्चो भवति ॥ वच्चइ । नच्चइ । मच्चइ ॥ २२५ ॥

रुद-नमोर्न ॥ ८।४।२२६ ॥

अनयोरन्त्यस्य वो भवति ॥ रुवड । रोवइ । नवइ ॥ २२६ ॥

उट्टिज ॥ ८।४।२२७ ॥

उट्टिजतेरन्त्यस्य वो भवति ॥ उट्टिवड । उट्टेवो ॥ २२७ ॥

साद-धातोर्लुक् ॥ ८।४।२२८ ॥

अनयोरन्त्यस्य लुग् भवति ॥ साड । साअइ । साहिइ । खाड । धाड ।
धाहिइ । धाड ॥ बहुलाधिकाराद्धर्तमानाभनिप्यद्वि-त्याद्येकप्रचन एव भवति ।
तेनेह न भवति । खाडन्ति । धाडन्ति ॥ कचिन्न भवति । धाडइ पुरओ ॥
॥ २२८ ॥

सृजो र ॥ ८ । ४ । २२९ ॥

सृजो धातोरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरड । वोसिरइ । वोसि-
रामि ॥ २२९ ॥

शकादीना द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्वं भवति ॥ शक् । सक्ड ॥ जिम् । जिम्मइ ॥
लग् । लग्गइ ॥ मग् । मग्गइ ॥ कुप् । कुप्पइ ॥ नश् । नस्सइ ॥
भट् । परिभट्टइ । कुट् । पकोट्टइ ॥ तुट् । तुट्टइ ॥ नट् । नट्टइ ॥
सिक् । सिक्कइ इत्यादि ॥ २३० ॥

स्फुटि-चले ॥ ८ । ४ । २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्टइ । फुडड । चलड । चलइ ॥ २३१ ॥

प्रादेर्मौले ॥ ८ । ४ । २३२ ॥

प्रादे परस्य मौलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिल्लइ । पमीलइ ।
निमिल्लइ । निमीलड । समिल्लइ । समीलइ । उम्मिल्लइ । उम्मीलइ ॥ प्रादेरिति
किम् । मौलड ॥ २३२ ॥

उत्सर्णस्याजः ॥ ८ । ४ । २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योत्सर्णस्य अवादेशो भवति ॥ हुड् । निण्हवइ ॥ हु । निह-
वड ॥ च्युड् । चवइ ॥ रु । र्वइ ॥ रु । कजड ॥ सू । सवड ।
पसवड ॥ २३३ ॥

ऋत्सर्णस्यार ॥ ८ । ४ । २३४ ॥

धातोरन्त्यस्य ऋत्सर्णस्य अरोदेशो भवति ॥ करड ॥ धरड । मरइ
वरइ । सरड । हरइ । तरड । जरड ॥ २३४ ॥

वृषादीनामारि ॥ ८ । ४ । २३५ ॥

वृष इत्येवप्रकाराणां धातूनाम् ऋत्सर्णस्य अरि इत्यादेशो भवति ॥
वृष् । वरिसइ ॥ कृष् । करिसड ॥ मृष् । मरिसइ ॥ हृष् । हरिसइ ॥
येषामरिरादेशो दृश्यते ते वृषादय ॥ २३५ ॥

रुपादीनां दीर्घः ॥ ८ । ४ । २३६ ॥

रप इत्येवप्रकाराणा धातूना स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रूसइ । तूसइ ।
सूसइ । दूसइ । पूसइ । सीसइ । इत्यादि ॥ २३६ ॥

युवर्णस्य गुण ॥ ८ । ४ । २३७ ॥

धातेरिवर्णस्योवर्णस्य च क्लिप्तपि गुणो भवति ॥ जेऊण । नेऊण
नेइ । नेन्ति । उडेइ । उडेन्ति । मौत्तूण । सोऊण ॥ क्वचिन्न भवति ।
नीओ । उड्डीणो ॥ २३७ ॥

स्वराणां स्वराः ॥ ८ । ४ । २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुल भवन्ति ॥ हवइ । हिवइ । चिणइ ।
चुणइ ॥ सदहण । सदहाण ॥ घावइ । धुवइ ॥ एवइ । रोवइ ॥ क्वि
नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ आप । बेमि ॥ २३८ ॥

व्यञ्जनाददन्ते ॥ ८ । ४ । २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोर्नन्ते अकारो भवति ॥ भमइ । हसइ । कुणइ ।
चुम्बइ । भणइ । उवसमइ । पावइ । सिञ्चइ । रुन्धइ । मुसइ । हरइ ।
करइ ॥ शनादीनां च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥ २३९ ॥

स्वरादनतो वा ॥ ८ । ४ । २४० ॥

अकारान्तवर्जितास्वरान्ताद्धातोर्नन्ते अकारागमो वा भवति ॥ पाइ ।
पाअइ । धाइ । धाअइ । जाइ । जाअइ । झाइ । झाअइ । जम्भाइ । जम्भाअइ ।
उव्वाइ । उव्वाअइ । मिलाइ । मिलाअइ । विवेइ । विवेअइ । होऊण हो-
ऊण ॥ अनत इति किम् । विइच्छइ । दुगुच्छइ ॥ २४० ॥

चि-जि-श्रु-हु-स्तु-लू-पू-धूगा णो न्हस्वश्च ॥ ८ । ४ । २४१ ॥

रुपादीनां धातूनामन्ते णकारागमो भवति एषा स्वरस्य च ह्रस्वो
भवति ॥ चि । चिणइ ॥ जि । जिणइ ॥ श्रु । सुणइ ॥ हु । हुणइ ॥
स्तु । सुणइ ॥ लू । लुणइ ॥ पू । पुणइ ॥ धूग् । धुणइ ॥ बहुलादि-
कारात्कचिद्विकल्प । उच्चिणइ । उच्चैइ ॥ जेऊण । जिणिऊण ॥ जप-
जिणइ ॥ सोऊण । सुणिऊण ॥ २४१ ॥

न वा कर्म-भावे च क्यस्य च लृक् ॥ ८ । ४ । २४२ ॥
 व्यादीना कर्मणि भावे च वर्तमानानामन्ते द्विरुक्तो वकारागमो वा
 । तत्सन्नियोगे च क्यस्य लृक् ॥ चित्त्वइ चिणिज्जइ । जित्त्वइ जिणि-
 । सुव्वइ सुणिज्जइ । हुव्वइ हुणिज्जइ । थुव्वइ थुणिज्जइ । लुव्वइ
 ज्जइ । पुव्वइ पुणिज्जइ । धुव्वइ धुणिज्जइ ॥ एव भविष्यति । चित्त्वि-
 । इत्यादि ॥ २४२ ॥

म्मथेः ॥ ८ । ४ । २४३ ॥

भिग कर्मणि भावे च अन्ते सयुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे
 च लृक् ॥ चिम्मइ । चित्त्इ । चिणिज्जइ ॥ भविष्यति । चिम्मि-
 । चित्त्वहिइ । चिणिहिइ ॥ २४३ ॥

हन्तानोन्त्यस्य ॥ ८ । ४ । २४४ ॥

अनयो कर्मभावेन्त्यस्य द्विरुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
 ॥ हम्मइ हणिज्जइ । खम्मइ खणिज्जइ ॥ भविष्यति । हम्मिहिइ
 हिइ । सम्मिहिइ सणिहिइ ॥ बहुलाधिकाराद्धन्ते कर्तर्यपि ॥ हम्मइ ।
 त्थर्य ॥ कचिन्न भवति ॥ हन्तव्य । हन्तूण । हओ ॥ २४४ ॥

ब्भो दुह-लिह-वह-रुधामुच्चातः ॥ ८ । ४ । २४५ ॥

दुहादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य
 इयं वहेरकारस्य च उकार ॥ दुब्भइ दुहिज्जइ । लिब्भइ । लिहि-
 । वुब्भइ वहिज्जइ । रुब्भइ रुन्धिज्जइ । भविष्यति । दुब्भिहिइ
 हिइ इत्यादि ॥ २४५ ॥

दहो ज्झः ॥ ८ । ४ । २४६ ॥

दोन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो शो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
 ॥ डज्झइ । डहिज्झइ । भविष्यति । डज्झिहिइ । डहिहिइ ॥ २४६ ॥

बन्धो न्धः ॥ ८ । ४ । २४७ ॥

बन्धेर्धातोर्न्त्यस्य न्ध इत्यवयवस्य कर्मभावे ज्झो वा भवति तत्सन्नियोगे
 च लृक् ॥ बज्झइ । बन्धिज्जइ ॥ भविष्यति । बज्झिहिइ ।
 बन्धिहिइ ॥ २४७ ॥

समनूपादुधेः ॥ ८४ । २४८ ॥

समनूपेभ्य परस्य रुधेरन्त्यस्य कर्मभावे उक्षो वा भवति तन्मि
क्यस्य च लृक् ॥ सरुज्जइ । अणुरुज्जइ । उवरुज्जइ । पक्षे । म
ज्जइ । अणुरन्धिज्जइ । उवरन्धिज्जइ ॥ भविष्यति । सरन्धि
संरन्धिहिइ । इत्यादि ॥ २४८ ॥

गमादीना द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २४९ ॥

गमादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्वित्व वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
गम् । गम्मइ । गमिज्जइ ॥ हस् । हस्सइ । हसिज्जइ ॥ भ्ण् । भ
भेणिज्जइ । छुप् । छुप्पइ । छुविज्जइ ॥ 'रुद्-नमोर्व' (८-४-२२)
इति कृतवकारादेशो रुदिरत्र पठ्यते । रुव् । रुव्वइ । रुविज्जइ ॥
लब्भइ । लहिज्जइ ॥ कथ् । कथइ । कहिज्जइ ॥ भुज् । भु
भुञ्जिज्जइ ॥ भविष्यति । गम्भिहिइ । गमिहिइ । इत्यादि ॥ २४९ ॥

हृ-कृ-वृ-ज्ञामीरः ॥ ८।४।२५० ॥

एपमन्त्यस्य ईर इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे च क्यलुक् ॥
हरिज्जइ । कीरइ करिज्जइ । तीरइ तरिज्जइ । जीरइ जरिज्जइ ॥ २५० ॥

अर्जेर्विढप्यः ॥ ८।४।२५१ ॥

अन्त्यस्येति निवृत्तम् । अर्जेर्विढप्य इत्यादेशो वा भवति तन्मि
क्यस्य च लृक् ॥ विढप्यइ । पक्षे । विढविज्जइ । अज्जिज्जइ ॥ २५१ ॥

ज्ञो णव्-गज्जौ ॥ ८।४।२५२ ॥

जानाते कर्मभावे णव् णज्ज इत्यादेशो वा
तत्सन्नियोगे क्यस्य च लृक् ॥ णव्वइ णज्जइ । पक्षे । जाणि
मुणिज्जइ ॥ 'भ्र-ज्ञोर्ण' (८-२-४२) इति णादेशो तु । णाइज्जइ ॥ नन्
अणाइज्जइ ॥ २५२ ॥

व्याहगेर्नाहिप्यः ॥ ८।४।२५३ ॥

व्याहृते कर्मभावे वाहिप्य इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य
लृक् ॥ वाहिप्यइ । वाहुरिज्जइ ॥ २५३ ॥

आरभेरादप्पः ॥ ८।४।२५४ ॥

पूर्वस्य रभे कर्मभावे आदप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लृक् ॥
इ । पक्षे । आदवाअइ ॥ २५४ ॥

स्निह-सिचोः सिप्पः ॥ ८।४।२५५ ॥

यो कर्मभावे सिप्प इत्यादेशो भवति क्यस्य च लृक् ॥ सिप्पइ ।
सिच्यते वा ॥ २५५ ॥

ग्रहेर्घेप्पः ॥ ८।४।२५६ ॥

कर्मभावे घेप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लृक् ॥ घेप्पइ ।
नड ॥ २५६ ॥

स्पृशेऽष्टिप्पः ॥ ८।४।२५७ ॥

शे कर्मभावे ष्टिप्पादेशो वा भवति क्यलृक् च ॥ ष्टिप्पइ ।
इ ॥ २५७ ॥

क्तेनाप्फुणादयः ॥ ८।४।२५८ ॥

मुणादय शब्दा आक्रमिप्रमृतीना धातूना स्थाने केन सट वा निपा-
अप्फुणो । आक्रान्त ॥ उवोस । उल्लुष्टम् ॥ फुड । स्पष्टम् ॥
अतिक्रान्त ॥ वोसष्टो । प्रिकसित ॥ निसुष्टो । निपातित ॥
रण ॥ लिहो । नष्ट । पम्हुष्टो । प्रमृष्ट प्रमुपितो वा ॥ विदत्त
॥ ष्टित । स्पष्टम् ॥ निमिअ । स्थापितम् ॥ चाक्खिअ । आस्वा-
॥ छअ । छनम् ॥ जड । त्यक्तम् ॥ उज्जोसिअ । क्षिप्तम् ॥ निच्छूढ ।
॥ पल्लत्थ पलोई च । पर्यस्तम् ॥ हीसमण । हेपितम् ।
॥ २५८ ॥

धातवोर्धान्तरेपि ॥ ८।४।२५९ ॥

धातवोर्धान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ वलि प्राणनेपठित स्वादनेपि वर्तते ।
स्वादति प्राणन करोति वा ॥ एव कलि सम्याने सज्जानेपि ।
जानाति सख्यान करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगड ।
ति गच्छति वा ॥ काक्षतेर्वम्फ आदेश प्राकृते । वम्फइ ।

अस्यार्थ । इच्छति खादति वा ॥ फक्तेम्यक् आदेश । यद्
 गतिं करोति विलम्बयति वा ॥ विलप्युपालम्भ्योर्झञ्ज आदेश । इ
 विलपति उपालभते भापते ञ ॥ एञ् पठिचालेड । प्रतीभते र्झ
 केचित् कैश्चिदुपसर्गेर्निलम् । पहरड । युध्यते ॥ सहरह । सगृणोति
 हरह । सदृशीभवति ॥ नीहरड । पुरीषोत्सर्ग करोति ॥ विहरड । व
 आहरड । खादति ॥ पडिहरड । पुन पूरयति ॥ परिहरड । ल
 उवहरइ । पूजयति ॥ वाहरड । आह्वयति ॥ पवसड । देशान्तर ग
 उच्चुपड । चटति ॥ उल्लुहड । नि सरति ॥ २५९ ॥

तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ ८ । ४ । २६० ॥

शौरसेन्या भाषायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भ
 चेदसौ वर्णान्तरेण सयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पठिञ्जेन मारुदिना भा
 एतस्मात् । एदाहि । एदाओ ॥ अनादाविति किम् । तथा केष
 तस्स 'ऽ' अणुकम्पणीया मोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् ।
 अय्यउत्तो । असभाविद-सवार । हला सउन्तले ॥ २६० ॥

अधः क्वचित् ॥ ८ । ४ । २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्या दो भवति । क्वचित्
 सारेण ॥ महन्दो । निच्चिन्वो । अन्देउर ॥ २६१ ॥

वादेस्तावति ॥ ८ । ४ । २६२ ॥

शौरसेन्या तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ २
 ताव ॥ २६२ ॥

आ आमन्थ्ये सौ वेनो नः ॥ ८ । ४ । २६३ ॥

शौरसेन्याभिनो नकारस्य आमन्थ्ये सौ परे आकारो वा भवति
 मो कन्बुद्आ । मुहिआ । पक्षे । मो तवस्ति । मो मणस्ति ॥ २६३ ॥

मो वा ॥ ८ ॥ ४ । २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्थ्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो
 मो विअयम्म । मुकुम्म । मयव कुसुमाउह । मयव तिथ पवत्त ।
 सयल-लोअ-अन्तेआरि मयव हुडवह ॥ २६४ ॥

भनद्भगवतोः ॥ ८ । ४ । २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयो सौ परे नम्य मो भवति ॥
किं एत्थभव हिदण्ण चिन्तेदि । एदु भव । समणे भगव महावारे ।
पज्जलिदो भयव हुदासणो ॥ क्वचिदन्यत्रापि । मधव पाग-
सासणे । सपाडअव सीसो । कयव । करेमि काट च ॥ २६५ ॥

न वा र्यो र्यः ॥ ८ । ४ । २६६ ॥

शौरसेन्या र्यस्य स्थाने र्यो वा भवति ॥ अय्यउत्त पय्याकुलीकदग्धि ।
सुय्यो । पक्षे । अज्जो । पज्जाउलो । कज्ज-परवसो ॥ २६६ ॥

थो घ ॥ ८ । ४ । २६७ ॥

शौरसेन्या थस्य धो वा भवति ॥ कधेदि कहेदि । णाधो णाहो ।
कध कट । राज-पधो राज-पहो ॥ अपदादावित्येव । थाम ।
थेजो ॥ २६७ ॥

इह-हर्चोर्हस्य ॥ ८ । ४ । २६८ ॥

इहशब्दसम्बन्धिनो 'मध्यमस्येत्या-हर्चा' (८-३-१४३) इति विहितस्य
हचश्च हकारस्य शौरसेन्या धो वा भवति ॥ इध । होध । परित्तायध ॥
पने । इह । होह । परित्तायह ॥ २६८ ॥

भुनो भ ॥ ८ । ४ । २६९ ॥

भवतेर्हकारस्य शौरसेन्या भो वा भवति ॥ भोदि । होदि । भुवदि ।
हुवदि । भनदि । हवदि ॥ २६९ ॥

पूर्वस्य पुरव ॥ ८ । ४ । २७० ॥

शौरसेन्या पूर्वशब्दस्य पुरव इत्योदेशो वा भवति ॥ अपुरव नाडय ।
अपुरवागद । पक्षे । अपुत्र्य पद । अपुन्वागद ॥ २७० ॥

क्त्व इय-दूणौ ॥ ८ । ४ । २७१ ॥

शौरसेन्या क्त्वाप्रत्ययस्य इय दूण इत्योदेशौ वा भवत ॥ भविय
भोदूण । हविय होदूण । पढिय पढिदूण । रमिय रन्दूण । पक्षे भोत्ता ।
होत्ता । पढित्ता । रन्ता ॥ २७१ ॥

कृ-गमो डडुअ ॥ ८ । ४ । २७२ ॥

आभ्या परस्य क्त्वाप्रत्ययस्य डित् अडुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ कडुअ । गडुअ । पक्षे । करिय । करिदूण । गच्छिय । गच्छिदूण ॥ २७२ ॥

दिरिचेचो ॥ ८ । ४ । २७३ ॥

'त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्यैचेचौ' (८-३-१३९) इति विहितयो रिचेचो स्थाने दिर्भवति ॥ वेति निवृत्तम् । नेदि । देदि । मोदि । होदि ॥ २७३ ॥

अतो देश्च ॥ ८ । ४ । २७४ ॥

अकारात्परयोरिचेचो स्थाने देश्चकाराद् दिश्च भवति ॥ अच्छदे । अच्छदि ॥ गच्छदे । गच्छदि ॥ रमदे । रमदि ॥ किज्जेदे । किज्जदि ॥ अत इति किम् । वसुआदि । नेदि । मोदि ॥ २७४ ॥

भविष्यति स्सिः ॥ ८ । ४ । २७५ ॥

शौरसेन्या भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे स्सिर्भवति ॥ हिस्साहामपवाद । भविस्सिदि । करिस्सिदि । गच्छिस्सिदि ॥ २७५ ॥

अतो डसेर्डादो-डाद् ॥ ८ । ४ । २७६ ॥

अत परस्य डसे शौरसेन्या आदो आदु इत्यादेशौ डितौ भवत ॥ दूरादो य्येव । दूरादु ॥ २७६ ॥

इदानीमो दाणिं ॥ ८ । ४ । २७७ ॥

शौरसेन्यामिदानीम स्थाने दाणिमित्यादेशो भवति ॥ अनन्तरकरणीय दाणिं आणवेदु अय्यो ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । अन्न दाणिं घोर्दि ॥ २७७ ॥

तस्मात्ता ॥ ८ । ४ । २७८ ॥

शौरसेन्यां तस्माच्छब्दस्य ता इत्यादेशो भवति ॥ ता जाव पविमामि । ता अल एदिणा माणेण ॥ २७८ ॥

मोन्त्याण्णो वेदेतोः ॥ ८ । ४ । २७९ ॥

शौरसेन्यामन्त्यान्मकारात्पर इदेतो परयोर्णकारागमो वा भवति ॥ इकारे । जुत्त णिम जुत्तमिण । सरिस्स णिम सरिस्समिण । एकारे । किं णेद रिमेद । ए व णेद एवमेद ॥ २७९ ॥

एवार्थे व्येन ॥ ८ । ४ । २८० ॥

एवार्थे व्येव इति निपात शौरसेन्या प्रयोक्तव्य ॥ मम व्येव बम्भणम्स ।
सो व्येव एसो ॥ २८० ॥

हञ्जे चेट्याह्वाने ॥ ८ । ४ । २८१ ॥

शौरसेन्या चेट्याह्वाने हञ्जे इति निपात प्रयोक्तव्य ॥ हञ्जे चटु-
रिके ॥ २८१ ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ ८ । ४ । २८२ ॥

शौरसेन्या हीमाणहे इत्यय निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्य ॥
विस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-वच्छा मे जणणी ॥ निवेद्रे । हीमाणहे
पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो दुव्ववसिदेण ॥ २८२ ॥

णं नन्वर्थे ॥ ८ । ४ । २८३ ॥

शौरसेन्या नन्वथे णमिति निपात प्रयोक्तव्य ॥ ण अफलोदया । ण
अप्यमिस्सेहिं पुढम व्येव आणत्त । ण भव मे अग्गदो चलदि । आपे
वाक्यालङ्कारेपि दृश्यते नमोत्यु ण । जया ण । तथा ण ॥ २८३ ॥

अम्महे हर्षे ॥ ८ । ४ । २८४ ॥

शौरसेन्या अम्महे इति निपातो हर्षे प्रयोक्तव्य ॥ अम्महे एआए
सुभिलाए सुपालिगढिदो भव ॥ २८४ ॥

हीही विदुपकस्य ॥ ८ । ४ । २८५ ॥

शौरसेन्या हीही इति निपातो विदुपकाणा हर्षे द्योत्ये प्रयोक्तव्य ॥
ही ही भो सपन्ना मणोरधा पिय-वयस्सम्स ॥ २८५ ॥

शेषं प्राकृतगतम् ॥ ८ । ४ । २८६ ॥

शौरसेन्यामिह प्रकरणे यत्कार्यमुक्त ततोऽन्यच्छौरसेन्या प्राकृतनदेव
भवति ॥ 'दीर्घ-हर्षो मिथो वृत्तौ' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादीं शौर-
सेन्यामयुक्तस्य' (८-४-२६०) एतस्मात्सूत्रात्प्राग् यानि सूत्राणि एषु यान्यु-
दाहरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव शौरसेन्या भवन्ति अमूनि पुन-
रेवविधानि भवन्तीति विभाग प्रतिसूत्र स्वयमभ्यूज दर्शनीय ॥ यथा ।

अन्दावेदी । जुवदि-जणो । मणसिला । इत्यादि ॥ २८६ ॥

अत एत्सौ पुंसि मागध्याम् ॥ ८।४।२८७ ॥

मागध्या भाषाया सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुलिङ्गे ॥ एष मेप । एशे मेशे ॥ एशे पुलिङ्गे ॥ करोमि भदन्त । करेमि भन्ते ॥ अन इति किम् । णिही । कली । गिली ॥ पुसीति किम् । जल ॥ यद्यपि " पोरणमद्भ-मागह-भामा-निययं हवइ सुत्तं " इत्यादिनार्पण्य अर्द्धं मागधभाषानियतत्वमाज्ञायि वृद्धैस्तदपि प्रायोस्त्यैव विधानान्न वक्ष्यमाणलक्षणस्य। कयरे आगच्छड ॥ से तारिसे दुक्खसहे जिइन्दिए । इत्यादि ॥ २८७ ॥

र-सोर्ल-शौ ॥ ८।४।२८८ ॥

मागध्या रेफम्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने यथासस्य लकारस्तालव्यशकारथ भवति ॥ र ॥ नले । कले ॥ स । दशे । शुद । शोभण ॥ उभयो । शालशे । पुलिङ्गे ॥

लहश-वश-नभिल-शुल-शिल-विअलिद-मन्दाल लायिदहियुगे ।

वील-यिणे पक्खालदु मम शयलमवय्य-यम्बाल ॥ २८८ ॥

स-पोः सयोगे सोग्रीप्मे ॥ ८ । ४ । २८९ ॥

मागध्या सकारपकारयो सयोगे वर्तमानयो सो भवति ग्रीप्मशब्दे तु न भवति । ऊर्बलोपाद्यपवाद ॥ स । पम्बलदि हस्ती । बुहस्पदी । मस्क्ली । विस्मथे ॥ प । शुस्क-दालु । कम्प । विस्नु । शस्प-कपले । उम्मा । निस्फल । धनुस्खण्ड ॥ अग्रीप्म इति किम् । गिम्ह-वाशले ॥ २८९ ॥

इ-घुयोस्ट ॥ ८।४।२९० ॥

द्विरुक्तम्य टस्य पकाराक्रान्तम्य च ठकारस्य मागध्या सकारान्त टकारो भवति ॥ इ । पम्पे । मस्टालिका । मम्पिणी ॥ छ । शुस्टु कद । कोस्टागाल ॥ २९० ॥

स्थ-र्थयोस्तः ॥ ८।४।२९१ ॥

स्थ र्थ इत्येतयो म्थाने मागध्या मकाराक्रान्त तो भवति ॥ स्थ । उवम्पिदे । शुम्पिदे ॥ र्थ । अम्त-वदी । शम्तवादे ॥ २९१ ॥

ज-घ-या-यः ॥ ८।४।२९२ ॥

मागध्या जघया स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणवदे । अय्य
दुय्यणे । गय्यदि । गुण-वय्यिदे ॥ घ । मय्य । अय्य किल विय्य
आगदे ॥ य । यादि । यधाशन्नु । याण-वत्त । यदि ॥ यस्य यत्ववि
नम् ' आदेर्यो जः ' (८-१-२४५) इति बाधनार्थम् ॥ २९२ ॥

न्य-ण्य-ज्ञ-ञ्जा ञ्जः ॥ ८।४।२९३ ॥

मागध्या न्य ण्य ञ्ज झ इत्येतेषा द्विरुक्तो जो भवति ॥ न्य ॥ अहिम्
कुमाले । अञ्ज-दिश । शामञ्ज-गुणे । कञ्जका-प्रलण ॥ ण्य । पुञ्जव
अनमञ्ज । पुञ्जाह । पुञ्ज ॥ ज । पञ्जाविशाले । शत्रञ्जे । अवञ्ज
ञ्ज । अञ्जली । धणञ्जए । पञ्जले ॥ २९३ ॥

म्रजो जः ॥ ८।४।२९४ ॥

मागध्या म्रजेर्जकारस्य ङ्जो भवति । यापवाद ॥ वञ्जदि ॥ २९४ ॥

छस्य ञ्जेनादा ॥ ८।४।२९५ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यगकारान्तश्चो भवति ॥
गश्च । उश्चलदि । पिश्चिले । पुश्चदि ॥ लाक्षणिकस्यापि । आपन्नवत्सल
भावन्न-वश्चले ॥ तिर्यक् प्रेक्षते । तिरिच्छि पच्छड । तिरिश्चि पेस्कदि
अनादाविति किम् ॥ छले ॥ २९५ ॥

क्षस्य ङ्कोः ॥ ८।४।२९६ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ङ्को जिह्वामूलीयो भवति ॥ यःके
लःकशे ॥ अनादावित्येव । खय-यलहला । क्षयजलधरा इत्यर्थ ॥ २९६ ॥

स्क प्रेक्षराचक्षो ॥ ८ । ४ । २९७ ॥

मागध्या प्रेक्षराचक्षेश्च क्षस्य सकारान्त को भवति ॥ जिह्वामू
यापवाद ॥ पेस्कदि । आचस्कादि ॥ २९७ ॥

तिष्ठश्चिष्ठः ॥ ८ । ४ । २९८ ॥

मागध्या स्थाघातोर्यस्तिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्ठ इत्यादेशो भवति
चिष्ठदि ॥ २९८ ॥

अवर्णाद्वा डसो डाहः ॥ ८ । ४ । २९९ ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य डसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न
 उेशाह कम्माह काली । मगदत्त-शोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीमशेणस्त
 ादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाए घडुक्कय-शोके ण उवशमदि ॥ २९९ ॥

आमो डाहँ वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहादेशो वा भवति ॥
 यणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ न्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ । तुम्हाहँ ।
 हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥ ३०० ॥

अह वयमोर्हगे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागध्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शक्रावदालति-
 णिवाशी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेषं शौरमेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततो न्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत्र ' तो दोनादी
 रसेन्यामयुक्तस्य ' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुत्ते गामि-पशात्राय ॥
 य क्वचित् ' (८-४-२६१) अले किं एशे महन्दे कलयले ॥ 'घादेस्ता-
 ते' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा धलेध वा ॥ अय दाव शे आगमे ॥
 आ आमन्थ्ये मौ वेतो न ' (८-४-२६३) भो कञ्चुडआ ॥ ' मो वा '
 ८-४-२६४ ॥ भो राय ॥ 'भनङ्गगततो ' (८-४-२६५) ॥ एदु भव शमणे
 य महावीले । भयव कटन्ते ये अप्पणो पःक उज्झिय पलम्म पःक
 णाणीकलेशि ॥ ' न वा र्यो ग्यः ' (८-४-२६६) ॥ अय्य एशे सु कुमाले
 लयकेट्टू ॥ ' थो घः ' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिला कधेदि ॥ 'इह-
 वेर्हिस्य ' (८-४-२६८) ॥ ओशलध अया ओशलध ॥ ' भुवो मः '
 ८-४-२६९) ॥ भोदि ॥ ' पूरस्य पुरः ' (८-४-२७०) ॥ अपुरवे ॥
 त्व इयत्पूर्णा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोमणे वम्हणे शि ति कलिय लञ्जा
 लिगाटे दिण्णे ॥ 'कृ-गमो डुडुअ '(८-४-२७२) ॥ कडुअ । गडुअ ॥
 दिरिचेचो '(८-४-२७३) ॥ अमच्च-लःकश पिग्गिदु इदो ग्येव आग-

अदि ॥ 'अतो देश्च' (८-४-२७४) अले किं षष्ठे महन्ते कन्यसे शुर्णाऽऽः ॥
 'भविष्यति स्मि.' (८-४-२७५) ता कर्त्तिनु गदे द्दुदिन्पिण भविन्मि ॥
 'अतो हसेडादो-डा' (८-४-२७६) ॥ अहपि भागुन्यावणागे गुर्
 पावेमि ॥ 'इदानीमो दार्णि' (८-४-२७७) ॥ शुणभ दार्णि हगे गणाव-
 यान् तिस्त-णिवागी धीवले ॥ 'तस्मात्ता' (८-४-२७८) ॥ ता याय पवि-
 शामि ॥ 'मान्त्याणो वेदेतो' (८-४-२७९) ॥ युच जिभा शन्तिं णिम ॥
 'एवार्थे ग्ये' (८-४-२८०) ॥ मम ज्येव ॥ हञ्जे चेट्याहाने (८-४-२८१) ॥
 हञ्जे चदुलिके ॥ हिणामहे विस्मय-निर्वेदे (८-४-२८२) ॥ विग्नये ।
 यथा उतात्तराधवे । रामस । हीमाणहे जीवन्त-यथा मे जणणी ॥ निर्वेदे ।
 यथा विमान्तमीमे रामस । हीमाणहे पन्दिम्मन्ता हगे ग्नेण निय-पिणिणो
 दुव्वरादिरेण ॥ 'जं नन्वर्थे' (८-४-२८३) ॥ ण अवशान्तेपशप्पर्णाया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हर्षे' (८-४-२८४) अहदे षआण शुगिलाण शुपन्गि-
 द्विदे मव ॥ 'हीही निदुपकम्य' (८-४-२८५) ॥ हीही सपत्ता मे गणोल्था
 पिययम्सस्म ॥ 'शेष प्राकृततत्' (८-४-२८६) । माग्यामपि 'दीर्घन्हस्वो
 मिथो वृत्ता' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादा शारमेन्यामयुक्तस्य'
 (८-४-२६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव माग्यामगूनि गुनरेऽपिधानि
 भवन्तीति विभाग स्वयमभ्युक्ष दर्शनीय ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ङ्गः पेशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पेशाच्या भाषाया ङस्य स्थाने ङ्गो भवति ॥ पञ्जा ॥ सञ्जा ।
 सञ्जो । ङ्गान । विञ्जान ॥ ३०३ ॥

राज्ञो वा चिञ् ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पेशाच्या राज इति शब्दे यो ङकारस्तस्य चिञ् जादेशो वा भवति ॥
 राचिजा लपित । रञ्जा लपित । राचिजो धन । रञ्जो धन । ङ इत्येव ।
 राजा ॥ ३०४ ॥

अपर्णाद्वा डसो डाहः ॥ ८ । ४ । २९९ ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य डसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न एलिशाह कम्माह काली । भगदत्त-गोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीमशेणस्स पश्चादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाण घडुक्क्य-शोके ण उवशमदि ॥ २९९ ॥

आमो डाहँ वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहदेशो वा भवति ॥ शय्यणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ । तुम्हाहँ । अम्हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥ ३०० ॥

अहं घयमोर्हगे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागध्यामह्वयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शष्वावदालति-स्त-णिवाग्नी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततोऽन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत् ' तो दोनादौ शौरमेन्यामयुक्तस्य ' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुत्ते शामि-पशादाय ॥ 'अध क्वचित्' (८-४-२६१) अले किं एशे महन्दे कलयले ॥ 'वादेस्ता-वति' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा धलेध वा ॥ अय दाव शे आगमे ॥ 'आ आमन्त्र्ये सौ वेनो न ' (८-४-२६३) भो कन्वुडआ ॥ 'मो वा' (८-४-२६४) ॥ मो राय ॥ 'भनङ्गगततो' (८-४-२६५) ॥ एट्ट मन शमणे भयव महावीले । भयव कदन्ते ये अप्पणो पःक उज्जिय पलस्स पःक पमार्णाकिलेशि ॥ 'न वा यो य्यः' (८-४-२६६) ॥ अय्य एशे सु कुमाले मलयकेट्ट ॥ 'थो घः' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिन्ना कपेहि ॥ 'इह-हचोर्हस्य' (८-४-२६८) ॥ ओशलध अय्या ओशलध ॥ 'मुरो मः' (८-४-२६९) ॥ मोदि ॥ 'पूर्स्य पुग्गः' (८-४-२७०) ॥ अपुरवे ॥ 'क्त्व ड्यत्पूर्णा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोभणे वम्हणे शि ति कलिय लन्ना पलिगटे डिण्णे ॥ 'ह-गमो द्दुअ' (८-४-२७२) ॥ कडुअ । गडुअ ॥ 'दिरिचेचो' (८-४-२७३) ॥ अमच्च-लःकश पिक्खिस्सदु इत्तेय्येन आग-

श्चदि ॥ 'अतो देश्' (८-४-२७४) अले किं एशे महन्दे कलयले शुर्णाअदे।
 'भविष्यति स्ति' (८-४-२७५) ता कहिंनु गदे लुहिलप्पिए भविस्सदि ॥
 'अतो डमेडादो-डादू' (८-४-२७६) ॥ अह पि भागुलायणादो मुद्
 पावेमि ॥ 'इदानीमो दाणिं' (८-४-२७७) ॥ शुणध दाणिं हगे शकाव-
 याल-तिस्त-णिवाशी धीवले ॥ 'तस्मात्ता' (८-४-२७८) ॥ ता याव पवि-
 शामि ॥ 'मान्त्याण्णो वेदेतो' (८-४-२७९) ॥ युत्त णिम। शलिण णिम ॥
 'एवार्थे ग्येत्' (८-४-२८०) ॥ मम ग्येव ॥ हज्जे चेटथाह्वाने (८-४-२८१) ॥
 हज्जे चदुलिके ॥ हिणामहे विस्मय-निन्दे (८-४-२८२) ॥ विस्मये ।
 यथा उदात्तराधवे । राक्षस । हीमाणहे जीवन्त-वश्चा मे जणणी ॥ निवेदे ।
 यथा विक्रान्तभीमे राक्षस । हीमाणहे पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो
 दुव्ववशिदेण ॥ 'णं नन्त्रथे' (८-४-२८३) ॥ ण अबज्जलोपशप्पणीया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हवे' (८-४-२८४) अन्हहे एआए शुम्भिलाए शुपलिग-
 ढिदे भव ॥ 'हीही त्रिदुपकस्य' (८-४-२८५) ॥ हीही सपत्ता मे मणोलधा
 पियवयम्सस्स ॥ 'शेष प्राकृतपत्' (८-४-२८६) । मागध्यामपि 'दीर्घन्हस्वौ
 मियो वृत्तौ' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य'
 (८-४ २६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव मागध्याममूनि पुनरेवविधानि
 भनन्तीति विभाग स्वयमभ्युह्य दर्शनीय ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ज्ञः पैशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पैशाच्या भाषाया जस्य स्थाने ज्ञो भवति ॥ पञ्जा ॥ सञ्जा ।
 सञ्जन्तो । ज्ञान । विज्ञान ॥ ३०३ ॥

राज्ञो वा चिञ् ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पैशाच्या राज्ञ इति शब्दे यो जकारस्तस्य चिञ् आदेशो वा भवति ॥
 राचिञा लपित । रञ्जा लपित । राचिञो घन । रञ्जो घन । ज इत्थेव ।
 राजा ॥ ३०४ ॥

न्य-ण्योर्ब्जः ॥ ८ । ४ । ३०५ ॥

पैशाच्या न्यण्यो स्थाने ङ्जो भवति । कञ्जका । अभिमञ्जू । पुञ्ज-
कम्भो । पुञ्जाह ॥ ३०५ ॥

णो नः ॥ ८ । ४ । ३०६ ॥

पैशाच्या णकारस्य नो भवति । गुण-गन-युतो । गुणेन ॥ ३०६ ॥

तदोस्तः ॥ ८ । ४ । ३०७ ॥

पैशाच्या तकारदकारयोस्तो भवति । तस्य । भगवती । पृथ्वी । सत ।
दस्य । मतन-परवसो । सतन । तामोत्तरो । पतेसो । वतनक । होतु ।
रमतु ॥ तकारस्यापि तकारविधानमादेशान्तरवाधनार्थम् । तेन पताका
वेतिसो इत्याद्यपि सिद्ध भवति ॥ ३०७ ॥

लो ळः ॥ ८ । ४ । ३०८ ॥

पैशाच्या लकारस्य ळकारो भवति ॥ सीळ । कुळ । जळ । सळिळ ।
कमळ ॥ ३०८ ॥

श-पोः सः ॥ ८ । ४ । ३०९ ॥

पैशाच्या शपो सो भवति । श । सोभति । सोभन । ससी । सणो ।
सङ्को ॥ ५ । विसमो । किसानो । 'न कगचजादिपदशम्यन्तस्योक्तम्'
(८-४-३२४) इत्यस्य वाधकस्य वाधनार्थोय योग ॥ ३०९ ॥

हृदये यस्य पः ॥ ८ । ४ । ३१० ॥

पैशाच्या हृदयशब्दे यस्य पो भवति । हितपक । किंपि किंपि हितपके
अथ चिन्तयमानी ॥ ३१० ॥

टोस्तुर्वा ॥ ८ । ४ । ३११ ॥

पैशाच्या टो स्थाने तुर्वा भवति । कुतुम्बक । कुटुम्बक ॥ ३११ ॥

क्त्वस्तूनः ॥ ८ । ४ । ३१२ ॥

पैशाच्या क्त्वाप्रत्ययस्य स्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून । ग्नून
टमिन्तून । पठितून । कथितून ॥ ३१२ ॥

धून-त्यूनौ एवः ॥ ८ । ४ । ३१३ ॥

पैशाच्या एवा इत्यस्य स्थाने धून तून इत्यादेशौ भवत । पूर्वम्याप-
वाद । नधून । नतून । तधून । ततून ॥ ३१३ ॥

र्य-स्त-ष्टां रिय-सिन-सटाः क्वचित् ॥ ८ । ४ । ३१४ ॥

पैशाच्या र्यस्तष्टा स्थाने यथासम्य रिय सिन सट इत्यादेशा क्वचित्
भवन्ति । भार्यो । भारिया । स्नातम् । सिनात । कष्टम् । कसट । क्वचि-
दिति किम् । मुज्जो । मुजुसा । तिष्ठो ॥ ३१४ ॥

क्यस्येय्यः ॥ ८ । ४ । ३१५ ॥

पैशाच्या क्यप्रत्ययस्य इय्य इत्यादेशो भवति । गिथ्यते । दिथ्यते ।
रमिथ्यते । पठिथ्यते ॥ ३१५ ॥

कृगो डीरः ॥ ८ । ४ । ३१६ ॥

पैशाच्या कृग परस्य वयय स्थाने डीर इत्यादेशो भवति । पुधुमत-
सने सब्वस्स ज्येय सम्मान कीरते ॥ ३१६ ॥

यादृशादेर्दुस्तिः ॥ ८।४।३१७ ॥

पैशाच्या यादृश इत्येवमादीना दृ इत्यस्य स्थाने ति इत्यादेशो भवति ।
यातिसो । तातिसो । केतिसो । एतिसो । भवातिसो । अज्जातिसो ।
युहातिसो । अम्हातिसो ॥ ३१७ ॥

इचेचः ॥ ८।४।३१८ ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने तिरादेशो भवति ॥ वसुआति । भोति । नेति ।
तेति ॥ ३१८ ॥

आत्तेश्च ॥ ८।४।३१९ ॥

पैशाच्यामकारात्परयो इचेचो स्थाने तेश्चकारात् तिश्चोदेशो भवति ॥
लपते । लपति । अच्छते । अच्छति । गच्छते । गच्छति । रमते । रमति ।
आदिति किम् । होति । नेति ॥ ३१९ ॥

भविष्यत्येय्य एव ॥ ८।४।३२० ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने भविष्यति एय्य एव भवति न तु स्ति ॥ त
तद्धून चितित रब्बा का एसा हुवेय्य ॥ ३२० ॥

अतो ङसेङितो-डातू ॥ ८।४।३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य ङसेङितौ आतो आतु इत्यादेशो भवत ॥ ताव
च तीए तूरातो ज्येव तिट्टो । तूरातु । तुमातो । तुमातु । ममानो ।
ममातु ॥ ३२१ ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रिया तु नाए ॥ ८।४।३२२ ॥

पैशाच्या तदिदमो स्थावे टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति । ङां
लिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्त्व च नेन कत-सिनानेन ॥ नियाम् ।
पूजितो च नाए पातग-कुमुम-प्पतानेन ॥ टेति किम् । एव चिन्तयन्तो
गतो सो ताए समीप ॥ ३२२ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८।४।३२३ ॥

पैशाच्या यदुक्त ततोन्वच्छेष पैशाच्या शौरसेनीवद् भवति ॥ अथ
ससरीरो भगव मकर-धजो । एत्थ परिव्रामन्तो हुवेय्य । एवमिषाण भग-
वतीए कथ तापस-वेस-गहन कत ॥ एतिस अतिट्ट-पुरव महाधन तद्भूत ।
भगव यडि म वर पयच्छसि राज च दाव लोक । ताव च तीए तूरातो ज्येव
तिट्टो सो आगच्छमानो राजा ॥ ३२३ ॥

न क-ग-च-जादि-पद्-शम्यन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ८।४।३२४ ॥

पैशाच्या 'क-ग-च-ज-त-द-प-य-त्रा प्रायो लुक्' (८-१-१७७) इत्या-
रम्य 'पद्-शभी-शाप-मुधा-सप्तपर्णेप्वदेइठ' (८-१-२६५) इति यावदानि
सूत्राणि तैर्यदुक्त कार्यं तन्न भवति ॥ मकरकेतू । सगर-पुत्र-वचन । विषयो-
नेन लपित । मतन । पाप । आयुध । तेवरो ॥ एवमन्यसूत्राणामप्युदाहरणानि
द्रष्टव्यानि ॥ ३२४ ॥

चूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्ययारोद्य-द्वितीयौ ॥ ८।४।३२५ ॥

चूलिकापैशाचिके वर्गाणा तृतीयतुर्ययो म्थाने आद्यद्वितीयौ
यथासंख्यौ भवत ॥ नगरम् । आद्यद्वितीयौ नकर ॥ मार्गणं । मङ्गनो ॥
गिरि-तटम् । किरि-तट ॥ मेघ । मेगो ॥ व्याघ्र ॥ वरसो ॥
घर्म । रग्मो ॥ राजा । राचा ॥ जर्जरम चचर ॥ जीमूतं ।

चीमूतो ॥ निर्झर । निच्छरो ॥ झर्झर । छच्छरो ॥ तडागम् ।
 तडाक ॥ मण्डलम् । मण्टल ॥ डमरुक । डमरुको ॥ गाढम् । फाठ ॥
 षट् । सण्ठो ॥ ढवा । ठफा ॥ मदन । मतनो ॥ कन्दर्प । कन्तप्पो ॥
 दामोदर । तामोतरो ॥ मधुरम् । मथुर ॥ वान्धव । पन्थवो ॥ घूली ।
 थूली ॥ बालक । पालको ॥ रमस । रफसो ॥ रम्भा । रम्फा । भगवती ।
 भकवती ॥ नियोजितम् । नियोजित ॥ क्वचिल्लाक्षणिकम्यापि । पडिमा
 इत्यस्य स्थाने पडिमा । दाढा इत्यस्य स्थाने ताठा ॥ ३२५ ॥

रस्य लो वा ॥ ८ । ४ । ३२६ ॥

चूलिकापैशाचिके रस्य म्याने लो वा भवति ॥
 पनमथ पनय-गुरुप्पित-गोर्ला-चलनगा-लग-पति-विन्व ।
 तसमु नग्व-तप्पनेसु एकातस-तटु-थल लुद्द ॥
 नच्चन्तस्स य लीला-पातुकसेवेन फम्पिता वसुधा ।
 उच्छलन्ति समुहा सइला निपतन्ति त हल नमथ ॥ ३२६ ॥

नादि-युज्योरन्येषाम् ॥ ८ । ४ । ३२७ ॥

चूलिकापैशाचिकेपि अन्येषामाचार्याणां मतेन तृतीयतुर्ययोरादौ वर्तमान-
 योर्युजिघातौ च आद्याद्वितीयौ न भवत ॥ गति । गती ॥ घर्म । घम्मो ॥
 जीमूत । जीमूतो ॥ झर्झर । झच्छरो ॥ डमरुक । डमरुको ॥ ढका ।
 ढका ॥ दामोदर । दानोतरो ॥ बालक । बालको ॥ भगवती । भकवती ॥
 नियोजितम् । नियोजित ॥ ३२७ ॥

शेषं प्राग्भत् ॥ ८ । ४ । ३२८ ॥

चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्त ततोऽन्यच्छेषं प्राक्तनपैशा-
 चिकम् भवति ॥ नकर । मकनो । अनयोर्नो णत्प्र न भवति ॥ णस्य च
 नन्व स्यात् । एवमन्यदपि ॥ ३२८ ॥

स्वराणां स्वराः प्रायोपभ्रशे ॥ ८ । ४ । ३२९ ॥

अपभ्रशे स्वराणां स्थाने प्रायः स्वरा भवन्ति ॥ कच्चु । काच्च ॥ वेण ।
 वीण ॥ वाह । वाहा । वाहु ॥ पट्टि । पिट्टि । पुट्टि ॥ तणु । तिणु । तृणु ॥
 मुकिट्टु । मुकिओ । मुकृदु ॥ किन्नओ । किलिन्नओ ॥ लिह । लीह ।

लेह ॥ गउरि । गोरि ॥ प्रायोग्रहणाद्यस्यापत्रशे विशेषो वक्ष्यते तस्या
 कचित्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥ ३२९ ॥

स्यादौ दीर्घ—ह्रस्वौ ॥ ८।४।३३० ॥

अपत्रशे नाम्नोन्त्यस्वरस्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो भवत ॥ सौ ॥

ढोला सामला घण चम्पा—वणी ।

गाइ सुवण्ण—रेह कस—वटर दिणी ॥

आमन्थे ।

ढोला मइ तुहु वारिया मा कुरु दीहा माणु ।

निहए गमिही रत्तडी ढढवड होइ विहाणु ॥

स्त्रियाम् ॥

बिष्टीए मइ भणिय तुहु मा करु वझी दिट्ठि ।

पुत्ति सकणीा भल्लि जिब मारइ हिअइ पदट्ठि ॥

जासि ॥

एइ ति घोडा एह अलि एइ ति निसिआ खग ।

एत्यु मुणीसिम जाणीअइ जो नवि वालइ वग ॥

एय विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥ ३३० ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ८ । ४ । ३३१ ॥

अपत्रशे अकारस्य स्यमो परयो उकारो भवति ।

दहमुहु भुण्ण—भयकरु तोसिअ—सकरु णिमाउ रह—वरि चडिअउ ।

चउमुहु छमुहु झाइवि एवहिं लाइवि णावइ ढहवें पडिअउ ॥ ३३१ ॥

सौ पुंस्योद्वा ॥ ८ । ४ । ३३२ ॥

अपत्रशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओकारो वा भवति ।

अगलिअ—नेह—निवट्टाट जोअण—छम्मुवि जाउ ।

वरिस—मण्ण वि जो मिळइ सहि सोषसट सो ठाउ ।

पुंसीति किम् ।

अहहिं अइग्गु न मिलिउ हलि अहरें अहरु न पत्तु ।

पिअ जोअग्निहे मुट-कमलु एम्बड सुरउ समत्तु ॥ ३३२ ॥

एट्टि ॥ ८ । ३ । ३३३ ॥ -

अपअशे अकारस्य टायामेकारो भवति ।

जे महु दिण्णा दिअहडा दइएं पवसन्तेण ।

ताण गणन्तिए अङ्गुलिउ जज्जरिआउ नहेण ॥ ३३३ ॥

ट्टिमेच्च ॥ ८ । ४ । ३३४ ॥

अपअशे अकारस्य डिना सह इकार एकारश्च भवत ।

सायरु उम्परि तणु धरइ तलि घल्लइ रयणाइ ।

सामि सुभिच्चु वि परिहरइ सम्माणेइ खलाइ ॥

तले घल्लई ॥ ३३४ ॥

भिस्येद्धा ॥ ८ । ४ । ३३५ ॥

अपअशे अकारस्य भिसि परे एकारो वा भवति ।

गुणहिं न सपइ किञ्चि पर फल लिहिआ भुज्जन्ति ।

केसरि न लट्टइ बोड्डिअ वि गय लक्खेहिं घेप्पन्ति ॥ ३३५ ॥

डसेहे-ट्ट ॥ ८ । ४ । ३३६ ॥

अभ्येति पञ्चम्यन्त विपरिणम्यते । अपअशे अकारात्परस्य डसेहे हु

दिशौ भवत ।

वच्छहे गृण्हइ फलइ जणु कट्ट-पल्लव वज्जेइ ।

तोवि महहुमु सुअणु जिवं ते उच्छङ्गि धरेइ ।

वच्छहु गृण्हइ ॥ ३३६ ॥

म्यसो हुं ॥ ८।४।३३७ ॥

अपअशे अकारात्परस्य भ्यस' पञ्चमीवहुवचनस्य हु इत्यादेशो भवति ।

दूरुङ्गाणे पडिउ खलु अप्पणु जणु मारेइ ।

जिह गिरि-सिङ्गहु पडिअ सिल अन्नू वि चूरु करेइ ॥३३७॥

डसः सु-हो-स्सवः ॥ ८ । ४ । ३३८ ॥

अपअशे अकारात्परस्य डस स्थाने सु हो स्सु इति त्रय-आदेशा

न्ति ।

जो गुण गोवइ अप्पणा पयडा करइ परस्सु ।

तसु हउ कलि-जुगि दुल्लहहो बलि किज्जउं सुअणस्सु ॥ ३३८ ॥

आमो हं ॥ ८ । ४ । ३३९ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ।

तणह तइज्जी भक्कि नवि ते अवड-यडि वसन्ति ।

अह जणु लग्गि वि उत्तरइ अह सह सइ मज्जन्ति ॥ ३३९ ॥

हुं चेदुद्धयाम् ॥ ८ । ४ । ३४० ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्या परस्यामो हु ह चादेशौ भवत ।

दइवु घडागइ वणि तरहु सउणिह पक फलाइ ।

सो वरि सुक्खु पइइ णवि कण्णहिं खल-वयणाइ ।

प्रायोधिकारात् क्वचित्सुपोपि हु ।

धवलु विसूरइ सामिअहो गरुआ मरु विक्खेवि ।

हउ कि न जुत्तउ दुहु दिसिहिं एण्डइ दोण्णि करेवि ॥ ३४० ॥

टसि-म्यम्-टीना हे-हु-हयः ॥ ८ । ४ । ३४१ ॥

अपभ्रंशे इदुद्धया परेषा टसि म्यस् ङि इत्येतेषा यथासम्य हे ।

इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति । इति ।

गिरिहे सिलायलु तरहे फलु धेप्पइ नीसाच्चंनु ।

घरु मेल्लेप्पिणु माणुसह तो वि न रचइ रनु ॥

भ्यसो हु ।

तरुहु वि वकलु फलु मुणिवि परिणु असणु लरन्ति ।

सामिहु एत्तिउ अगालउ आयरु भिच्चु गृहन्ति ॥

हेहिं । अ-विरल-पहाउ जि कलिहि धम्मु ॥ ३४१ ॥

आट्टो णानुस्वारो ॥ ८।४।३४२ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य टावचनस्य णानुस्वारावादेशो भवत ॥ २ ।

पवमन्तेण ॥ ३४२ ॥

ए चेदुतः ॥ ८।४।३४३ ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्या परस्य टावचनस्य ञ चकारात् णानुस्वारो भवन्ति ॥ ७ ।

अग्निं उण्हउ होइ जगु वाएं सीअलु तेवँ ।

जो पुणु अग्निं सीअला तसु उण्हत्तणु केवँ ॥

णानुस्वारो ।

विप्पिअ-आरउ जइ वि पिउ तो वि त आणहि अज्जु ।

अग्निण दड्ढा जइवि घरु तो तँ अग्निं कज्जु ॥

एवमुक्त्वा रादप्युदाहार्या ॥ ३४३ ॥

स्यम्-जस्-शमा लुरु ॥ ८।४।३४४ ॥

अपभ्रंशे सि अम् जस् शस् इत्येतेषा लोपो भवति ॥ एइ ति घोडा एह शलि । इत्यादि । अत्र स्यम् जसा लोप ॥

जिवँ जिवँ वक्किम लोअणह णिरु सामलि सिक्खेइ ।

तिरँ तिरँ वम्महु निअय-सरु रर-पत्थरि तिक्खेइ ॥

अत्र स्यम्शसा लोप ॥ ३४४ ॥

पष्ठथाः ॥ ८ । ४ । ३४५ ॥

अपभ्रंशे पष्ठथा विभक्त्या. प्रायो लुग् भवति ॥

सगर-सएहिं जु वणिअइ देक्खु अन्हारा कन्नु ।

अइमत्तह चत्तइकुसह गय कुम्मइ दारन्नु ॥

शृययोगो लक्ष्यानुसारार्थ ॥ ३४५ ॥

आमन्त्र्ये जसो होः ॥ ८।४।३४६ ॥

अपभ्रंशे आमन्त्र्येर्ये वर्तमानान्नाम्न परस्य जसो हो इत्यादेशो भवति ।

लोपापवाद ॥

तरुणहो तरुणिहो मुणिउ मइ करहु म अप्पहो घाउ ॥ ३४६ ॥

भिस्सुपोहिं ॥ ८ । ४ । ३४७ ॥

अपभ्रंशे भिस्सुपो स्थाने हिं इत्यादेशो भवति ॥ गुणहिं न सपइ किति पर ॥ सुप् । भाईरहिं जिवँ मारइ मगोहिं तिहिं वि पयइइ ॥ ३४७ ॥

स्त्रिया जस्-शसोरुदोत् ॥ ८ । ४ । ३४८ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्य जस शसश्च प्रत्येकमुदोतावादेशौ

भवत । लोपापवादौ ॥ अस । अगुलिउ जज्जरियाओ न्हेण ॥ अस
सुन्दर-सव्वज्जाउ त्रिलासिणीओ पेच्छन्ताण ॥ वचनभेदान्न ययामस्स
॥ ३४८ ॥

ट ए ॥ ८ । ४ । ३४९ ॥

अपभ्रशे खिया वर्तमानान्नाम्न परस्याष्टाया स्थाने ण इत्यदि
भवति ॥

निअ-मुह-करहिं वि मुद्ध कर अन्धारइ पडिपेत्तइ ।

ससि-मण्डल-चन्दिमए पुणु काइ न दूरे देक्खइ ॥

जहिं मरगय-रुन्तिए सवल्लिअ ॥ ३४९ ॥

डस-डस्योहे ॥ ८ । ४ । ३५० ॥

अपभ्रशे खिया वर्तमानान्नाम्न परयोर्डस् डसि इत्येतयोटे इत्यदि
भवति ॥ डस ।

तुच्छ-मइसहे तुच्छ-जम्भिरहे ।

तुच्छच्छ-रोमावलिहे तुच्छ-राय तुच्छयर-हासहे ।

पिय-वयणु अलहन्तिअहे तुच्छकाय-वम्मह-निवासहे ॥

अल्लु जु तुच्छउ तहे घणहे न अक्खणह न जाइ ।

कटरि थणतरु मुद्धढहे जे मणु विधि ण माइ ॥

डसे ।

फोडेन्ति जे हियडउ अप्पणउं ताट पराई कयण घण ।

रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम, थण ॥ ३५० ॥

स्यसामोहे ॥ ८ । ४ । ३५१ ॥

अपभ्रशे खिया वर्तमानान्नाम्न परस्य म्यस आमश्च णु इत्यदि
भवति ॥

॥- भल्ला हुमा जु मारिआ बहिणि महारा कन्तु ।

उज्जेज्जं तु वयंसिअहु जइ मग्गा घर णन्तु ।

वयस्याम्यो वयस्याना वेत्थर्य ॥ ३५१ ॥

डेहिं ॥ ८ । ४ । ३५२ ॥

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानानाम्न परस्य डे सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

वायसु उड्वावन्तिअए पिउ दिट्टुउ सहसत्ति ।

अद्धा वल्या मदिहि गय अद्धा फुट्ट तडत्ति ॥ ३५२ ॥

ह्रीने जस-शसोरिं ॥ ८ । ४ । ३५३ ॥

अपभ्रशे ह्रीने वर्तमानानाम्न परयोर्जस्-शसो इ इत्यादेशो भवति ॥

कमलद् मेळवि अलि-उलद् करि-गण्डाइ महन्ति ।

असुलहमेच्छण जाह मलि ते णवि दूर गणन्ति ॥ ३५३ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ८ । ४ । ३५४ ॥

अपभ्रशे ह्रीने वर्तमानस्य ककारान्तस्य नाम्नो योकारस्तस्य स्यमो

परयो उ इत्यादेशो भवति ॥ अन्न जु तुच्छउ तहे घणहे ॥

मगउ टेक्खवि निअय वलु वलु पसरिअउं परस्सु ।

उम्मिहइ ससि-रेह जिवं करि करवालु पियस्सु ॥ ३५४ ॥

सर्वादेर्डसेर्हा ॥ ८ । ४ । ३५५ ॥

अपभ्रशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य टसेर्हा इत्यादेशो भवति ॥

। होन्तउ आगदो । तहा होन्तउ आगदो । कहा होन्तउ आगदो ॥ ३५५ ॥

किमो डिहे वा ॥ ८ । ४ । ३५६ ॥

अपभ्रशे किमोकारान्तात्परस्य डसेर्दिहे इत्यादेशो वा भवति ॥

जइ तहो तुट्टुउ नेहडा मइ सहु नवि तिल-तार ।

त किहे वक्केहिं लोअणेहिं जोइज्जउ सय-वार ॥ ३५६ ॥

डेहिं ॥ ८ । ४ । ३५७ ॥

अभ्रशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डे सप्तम्येकवचनस्य हिं इत्यादेशो भवति ॥

जहिं कपिज्जइ सरिण सरु ठिज्जइ खग्गिण खग्गु ।

तहिं तेहइ मड-घइ-निवहि कन्तु पयासइ मग्गु ॥

एक्कहिं अक्खिहिं सावणु अन्नहिं महवउ ।

माहउ महिअल-सत्यरि गण्ड-त्यले सरउ ॥

अङ्गिहिं गिम्ह सुहच्छी-तिल-वणि मग्गसिरु ।

तहे मुद्धहे मुह-पङ्कइ आवासिउ सिसिरु ॥

हिअडा फुट्टि तडवि करि कालवखेवें काइ ।

ढेक्खउ हय-विहि कहिं ठपड पड विणु दुक्ख-सयाइ ॥ ३५७ ॥

यत्तत्किंम्यो डसो डामुर्न वा ॥ ८।४।३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किन् इत्येतेभ्योकारेन्तेभ्य- परस्य डसो डामु इत्यादेशौ
वा भवति ॥

कन्तु महारउ हलि सहिण निच्छइ रूसइ जामु ।

अत्थिहिं सत्थिहिं हत्थिहिं वि ठाउणि फेडइ तामु ॥

जीविउ कासु न वल्लहउ धणु पुणु कासु न इट्टु ।

दोण्णि वि अवसर-निवडिआइ तिण सम गणइ विसिट्टु ॥ ३५८ ॥

स्त्रिया डहे ॥ ८ । ४ । ३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किम्य परस्य डसो डहे इत्यादेशौ
वा भवति ॥ जटे केरउ । तटे केरउ । । फहे केरउ ॥ ३५९ ॥

यत्तदः स्यमोर्तुं च ॥ ८ । ४ । ३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदो म्याने स्यमो परयोर्यथासत्य भु च इत्यादेशौ वा
भवत ॥

प्रङ्गणि चिद्धदि नाहु भु च रणि फरटि न अन्त्रि ॥

पडे । त्त बोलिअइ जु नि-महइ ॥ ३६० ॥

उदम इमुं ह्रीवे ॥ ८।४।३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानम्येद्रम म्यमो परयो इमु इत्यादेशौ
भवति ॥ इमु युलु तुह तणठं । इमु युलु देक्खु ॥ ३६१ ॥

एतदः स्त्री-पु-ह्रीवे एह एहो एहु ॥ ८।४।३६२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया पुंसि नपुंसके वर्तमानम्येत्- स्थाने स्यो परयोर्पदा-
साम्यम् एह एहो एहु इत्यादेशा भवन्ति ॥

एह कुमारी एहो नरु एहु मणोरह-ठाणु ।

एहउ वढ चिन्तन्ताह पच्छड होइ विहाणु ॥ ३६२ ॥

एइर्जम्-शसोः ॥ ८ । ४ । ३६३ ॥

अपम्रशे एतदो जस्-शसो परयो एइ इत्यादेशो भवति ॥ एइ ति
बोडा एह थलि ॥ एइ पेच्छ ॥ ३६३ ॥

अदस ओइ ॥ ८ । ४ । ३६४ ॥

अपम्रशे अदस स्थाने जस्-शसो परयो ओइ इत्यादेशो भवति ॥

जइ पुच्छट घर वड्डाइ तो वड्डा घर ओइ ।

विहलिम-जण-अम्मुद्धरणु फन्तु कुडीरइ जोइ ॥

अमूनि वर्तन्ते पृच्छ वा ॥ ३६४ ॥

इदम आयः ॥ ८ । ४ । ३६५ ॥

अपम्रशे इदमशब्दस्य स्यादौ अय इत्यादेशो भवति ॥

आयड लोअहो लोअणइ जाई सरइ न भन्ति ।

अप्पिण दिट्ठइ मउलिअहिं पिण दिट्ठइ विहसन्ति ॥

सोसउ म सोसउ च्चिअ उअही वडवानलस्स किं तेण ।

ज जलइ जले जलणो आपण वि किं न पज्जत्त ॥

आयहो दड्डु-फुलेवरहो ज वाहिउ त सारु ।

जइ उट्ठम्भइ तो कुहइ अह डज्जइ तो ठारु ॥ ३६५ ॥

सर्वस्य साहो वा ॥ ८।४।३६६ ॥

अपम्रशे सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

साहु वि लोउ तडप्फडइ वड्डुत्तणहो तणेण ।

वड्डुप्पणु परिपाविअइ हत्थि मोक्कलडेण ॥

पने । सव्वु वि ॥ ३६६ ॥

॥ किम काडं-कण्णो वा ॥ ८ । ४ । ३६७ ॥

अपम्रशे किम स्थाने काइ कण इत्यादेशो वा भवत ॥

जइ न सु आवइ दूइ घरु काइ अहो-मुहु तुज्जु ।

वयणु जु खण्डइ तड सहि एसो पिउ होइ न मज्जु ॥
काइ न दूरे टेक्खइ ॥

फोडिन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ताह पराई कण घण ।
रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम थण ॥
सुपुरिस कङ्गुहे अणुहरहिं मण कज्जे कवणेण ।
जिवं जिवं बडुत्तणु लहहिं तिवं तिवं नवहिं सिरेण ॥
पक्षे ।

जइ ससणेही तो मुइअ अह जीवइ निनेह ।
बिहिं वि पयारेहिं गइअ धण किं गज्जहि रल मेह ॥ ३६७ ॥

युम्मदः सा तुहुं ॥ ८ । ४ । ३६८ ॥

अपभ्रशे युम्मद सौ परे तुहु इत्यादेशो भवति ॥

भमरु म रुणझुणि रण्डइ सा दिसि जोइ म रोइ ।

सा मालइ देसन्तरिअ जसु तुहु मराटि विओड ॥ ३६८ ॥

जम्-शसोस्तुम्हे तुम्हइं ॥ ८ । ४ । ३६९ ॥

अपभ्रशे युम्मदो जाति असि च प्रत्येक तुम्हे तुम्हइ इत्यादेशो
भवत ॥ तुम्हे तुम्हइ जाणट । तुम्हे तुम्हइ पेच्छइ ॥ वचनमे
यथासख्यनिवृत्त्यर्थ ॥ ३६९ ॥

टा-हयमा पइं तइं ॥ ८ । ४ । ३७० ॥

अपभ्रशे युम्मद टा डि अम् इत्येते मह पइ तइ इत्यादेशो
भवत ॥ टा ।

पइ मुकाटनि वर-तरु फिट्ठइ पत्तण न पत्ताण ।

तुट पुणु छाया जइ होज्ज कटवि ता तेहिं पत्तेहिं ॥

मटु टिअउं तइ ताण तुहु सवि अणं विनटिज्जइ ।

पिअ काइ फरउं हट काइ तुहु मच्छे मच्छु गिलिज्जइ ॥

डिना ।

पइ मई बेटि वि रण-गयहिं फो जयसिरि तवेइ ।

केसहिं लेपिणु जम-घरिणि भण सुहु को थकेड ॥

एव तद् ॥ अमा ।

पइ मेल्लन्तिहे। महु मरणु मइ मेल्लन्तहो तुज्जु ।

सारस जसु जो वेगला सोवि कृदन्तहो सज्जु ॥

एव तद् ॥ ३७० ॥

भिसा तुम्हेहिं ॥ ८ । ४ । ३७१ ॥

अपभ्रशे युष्मदो भिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥

तुम्हेहिं अम्हेहिं ज किअउ दिट्टुउ बहुअ-जणेण ।

त तेवहुउ समर-भरु निज्जिउ एष-खणेण ॥ ३७१ ॥

डसि-डस्म्या तउ तुज्जु तुप्र ॥ ८ । ४ । ३७२ ॥

अपभ्रशे युष्मदो डसिडस्म्या सह तउ तुज्जु तुप्र इत्येते त्रय

आदेशा भवन्ति ॥ तउ होन्तउ आगदो । तुज्जु होन्तउ आगदो ।

उ होन्तउ आगदो ॥ टसा ।

तउ गुण-सपद तुज्जु मदि तुप्र अणुत्तर खन्ति ।

जड उप्पत्तिं अन्न जण महि-मडालि सिक्खन्ति ॥ ३७२ ॥

भ्यसाम्भ्या तुम्हहं ॥ ८।४।३७३ ॥

अपभ्रशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताभ्या सह तुम्हह इत्यादेशो

भवति ॥ तुम्हह होन्तउ आगदो । तुम्हह केरउ धणु ॥ ३७३ ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ८।४।३७४ ॥

अपभ्रशे युष्मद सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु

अ ॥ ३७४ ॥

सावस्मदो हउं ॥ ८।४।३७५ ॥

अपभ्रशे अस्मद सौ परे हउ इत्यादेशो भवति ॥ तसु हउ कलि-

णि दुल्लहहो ॥ ३७५ ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हहं ॥ ८।४।३७६ ॥

अपभ्रशे अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे अम्हह

आदेशौ भवत ॥

अम्हे थोवा रिउ बहुअ कायर एम्ब भणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण—यलु कड जण जोण्ह करन्ति ॥

अम्बणु लाइवि जे गया पहिअ पराया केवि ।

अवस न सुअहिं मुहच्छिअहिं जिवं अम्हइ तिवं तेवि ॥

अम्हे देक्खइ । अम्हइ देक्खइ । वचनभेदो यथासख्यनिवृत्त्यर्थ ॥३७६॥

टा—इयमा मइं ॥ ८।४।३७७ ॥

अपभ्रंशे अस्मद टा ङि अम् इत्येतै सह मइ इत्यादेशो भवति ॥ टा ।

मइ जाणित पिअ विरटिअह कवि घर होइ विआलि ।

णवर मिअङ्कुवि तिह तवड जिह टिणयरु खय—गालि ॥

डिना। पइ मइ बेहिं वि रण—गयहिं ॥ अमा । मइ मेल्लन्तरो तुज्जु ॥३७७॥

अम्हेहिं भिसा ॥ ८।४।३७८ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भिसा सह अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हेहिं अम्हेहिं ज किअउ ॥ ३७८ ॥

महु मज्जु ठसि—टस्म्याम् ॥ ८।४।३७९ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो डसिना दसा च सह प्रत्येकं महु मज्जु इत्यादेशो भवति ॥ महु होन्तउ गदो । मज्जु होन्तउ गदो ॥ दसा ।

महु कन्तहो वे दोसडा हेलि म शङ्गहि आलु ।

देन्तरो हउं पर उअरिअ जुअन्तहो करवालु ॥

जइ भग्गा पारकडा तो सहि मज्जु पिणण ।

अह भग्गा अम्हहं तणा तो तें मारिअडेण ॥ ३७९ ॥

अम्हहं भ्यमाम्भ्याम् ॥ ८।४।३८० ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भ्यसा अमा च सह अम्हहं इत्यादेशो भवति ॥ अम्हहं होन्तउ आगदो ॥ आमा ॥ अह भग्गा अम्हहं तणा ॥ ३८० ॥

मुपा अम्हासु ॥ ८।४।३८१ ॥

अपभ्रंशे अस्मद मुपा सह अम्हासु इत्यादेशो भवति । अम्हामु टिअं ॥३८१॥

त्यादेराद्य-त्रयस्य बहुत्वे हिं न वा ॥ ८।४।३८२ ॥

यादीनामाद्यत्रयस्य सम्बन्धिनो बहुष्वर्थेषु वर्तमानस्य वचनस्यापभ्रशे हिं
इत्यादेशो वा भवति ॥

मुह-करि-यन्ध तहे सोह धरहिं न मल्ल-जङ्घु ससि-राहु करहिं ।

तहे सहहिं कुरल भमर-उल-तुलिअ न तिमिर-डिम्भ खेछन्ति मिळिअ

॥ ३८२ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ८।४।३८३ ॥

त्यादीना मध्यत्रयस्य यदाद्य वचन तस्यापभ्रशे हि इत्यादेशो वा भवति ॥

वप्पीहा पिउ पिउ भणवि किचिउ स्वाहे दयास ।

तुह जलि महु पुणु वल्लहइ विहु वि न पुरिअ आस ॥

मात्मनेपदे ।

वप्पीहा कइ घोळिअण निग्धिण वार इ वार ।

सायरि भरिअइ विमल-जलि लहहि न ण्कइ धार ॥

सप्तम्याम् ।

आयहिं जम्माहिं अन्नाहिं वि गोरि सु दिज्जहि कन्तु ।

गय मत्तह चत्तकुसट जो अन्मिडइ हसन्तु ॥

पक्षे । रुअसि । इत्यादि ॥ ३८३ ॥

बहुत्वे हुः ॥ ८ । ४ । ३८४ ॥

त्यादीना मध्यमत्रयस्य सम्बन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमान यद्वचन तस्यापभ्रशे हु
इत्यादेशो वा भवति ॥

वलि अब्मत्थणि महु-महणु लहुईह्णआ सोइ ।

नइ इच्छहु वडुत्तणउ देहु म मग्गहु कोड ॥

पक्षे । इच्छह । इत्यादि ॥ ३८४ ॥

अन्त्य-त्रयस्याद्यस्य उ ॥ ८ । ४ । ३८५ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य यदाद्य वचन तस्यापभ्रशे उ इत्यादेशो वा भवति ॥

विहिं विनडउ पीडन्तु गह म धणि करहि विसाउ ।

संपद् कट्टु वेस जिवे लुडु अग्घड ववसाउ ॥

वलि किज्जउ सुअणस्सु ॥ पक्षे । कट्टामि । इत्यादि ॥ ३८५ ॥

वहुत्वे हुं ॥ ८ । ४ । ३८६ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य सवन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमानं यद्वचन तस्य हु इत्य-
देशो वा भवति ॥

खगा-विसाटिउ जहिं लहहु पिय तहिं देसहिं जाहु ।

रण-दुब्भिवखे मगाइ विणु जुज्जे न वलाहु ॥

पक्षे । लहिमु । इत्यादि ॥ ३८६ ॥

हि-स्वयोरिदुदेत् ॥ ८ । ४ । ३८७ ॥

पञ्चम्या हिस्वयोरपञ्चशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ इत् ।

कुञ्जर सुमरि म सल्लउ सरला सास म मेहि ।

कचल जि पानिय विहि-वसिण ते चरि माणु म मेहि ॥

उत् ।

भमरा ण्यु विलिम्पडइ केवि दिवहटा विलम्बु ।

घण-पत्तल छाया-वहुल पुल्लइ जाम कयम्बु ॥

एत् ।

प्रिय एम्बहिं करे सेल्लु करि छड्ढहि तुहु करवाल ।

ज कावाटिय वप्पुडा ल्हिं अमग्गु कनाल ॥

पक्षे । सुमरति । इत्यादि ॥ ३८७ ॥

वत्स्यति-स्वस्य सः ॥ ८ । ४ । ३८८ ॥

अपञ्चशे भविष्यदर्थनिषयस्य त्याग्रे म्यस्य सो वा भवति ॥

दिअहा जन्ति अटप्पडहिं पडहिं मणोरह पच्छि ।

जं अच्चइ त माणिअइ एोसइ करतु म अच्छि ॥

पक्षे । एोहिइ ॥ ३८८ ॥

क्रियेः कौसु ॥ ८ । ४ । ३८९ ॥

क्रिये इयेनस्य त्रियापञ्चम्यापञ्चशे कौसु इयादेशो वा भवति ॥

सन्ता भोग जु परिहरड तसु कन्तहो वलि कीसु ।

तसु दइवेण वि मुण्डियउ जसु खल्लिहडउ सीसु ॥

पक्षे । साध्यमानावस्थात् क्रिये इति सस्कृतशब्दादेप प्रयोगः । वलि
केज्जउ सुअणस्सु ॥ ३८९ ॥

भुवः पर्याप्तौ हुच्चः ॥ ८ । ४ । ३९० ॥

अपभ्रशे भुवो धातो पर्याप्तावथे वर्तमानस्य हुच्च इत्यादेशो भवति ॥

अइत्तुगत्तणु ज थणह सो च्छेयउ न हु लाहु ।

सहि जइ केवँइ तुडि-वसेण अहरि पहुच्चइ नाहु ॥ ३९० ॥

ब्रूगो ब्रुनो वा ॥ ८ । ४ । ३९१ ॥

अपभ्रशे ब्रूगो धातोर्ब्रुव इत्यादेशो वा भवति ॥ ब्रुनह सुहासिउ किं पि ॥ पक्षे ।

इत्तउ ब्रोप्पिणु सउणि ट्ठिउ पुणु दूसासणु ब्रोप्पि ।

तो हउ जाणउ एहो हरि जइ महु अग्गइ ब्रोप्पि ॥ ३९१ ॥

ब्रजेर्बुजः ॥ ८ । ४ । ३९२ ॥

अपभ्रशे ब्रजतेर्धातोर्बुज इत्यादेशो भवति ॥ बुजइ । बुजेप्पि ।
बुजेप्पिणु ॥ ३९२ ॥

दृशेः प्रस्सः ॥ ८ । ४ । ३९३ ॥

अपभ्रशे दृशेर्धातो प्रस्स इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्सदि ॥ ३९३ ॥

ग्रहेर्गृहः ॥ ८ । ४ । ३९४ ॥

अपभ्रशे ग्रहेर्धातोर्गृह इत्यादेशो भवति ॥ पढ गृहेप्पिणु वतु ॥ ३९४ ॥

तस्यादीनां छोल्लादयः ॥ ८ । ४ । ३९५ ॥

अपभ्रशे तक्षिप्रभृतीना धातूना छोल्ल इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥

जिवँ तिवँ तिकखा लेवि कर जइ सासि छोल्लिज्जन्तु ।

तो जइ गोरिहे मुह-कमलि सरिसिम कावि लहन्तु ॥

आदिग्रहणाल् देशीषु ये क्रियावचना उपलभ्यन्ते ते उदाहार्या ॥

चूडल्लउ चुण्णीहोइसइ मुद्धि कवोळि निहिच्चउ ।

सासानल-जाल-अलक्किअउ वाह-सल्लिउ-ससिच्चउ ॥

अब्बाडवचिड वे पयइ पेम्मु निअत्तइ जावँ ।

सव्वासण-रिउ-मभवहो कर परिअत्ता तावँ ॥

हिअइ खुडुवइ गोरडी गयणि घुडुक्कइ मेहु ।

वासा-रति-पवासुअह तिसमा सकडु एहु ॥

अम्मि पओहर वज्जमा निच्चु जे समुह थन्ति ।

महु कन्तहो समरङ्गणइ गय-घड मज्जिउ जन्ति ॥

पुत्तं जाणं कवणु गुणु अवगुणु कवणु मुणु ।

जा वप्पीकी भुंढी चम्पिज्जइ अवरेण ॥

त तेत्तिउ जलु सायरहो सो तेत्तइ वित्थारु ।

तिसहे निवारणु पलुवि नवि पर घुट्टुअइ असारु ॥ ३९५ ॥

अनादौ स्वरादसयुक्ताना क-ख-त्त-थ-प-कां ग-घ-ट-ध-न्न-भा ८।४।३९

अपभ्रंशोऽपदादौ वर्तमानाना स्वरात्परेषामसयुक्ताना कन्वतयपफा म्
यथासस्य गघदधनभा प्रायो भवन्ति ॥ कस्य ग ।

ज दिट्टुउ सोम-ग्गणु असइहिं हसिउ निमट्टु ।

पिअ-माणुस-विच्छोह गर गिलिगिलि राहु मयइयु ॥

सस्य प ।

अम्मोण सत्यावत्थेहिं सुधि चिन्तिज्जः माणु ।

पिण दिट्टे हल्लोहणेण को चेअइ अप्पाणु ॥

तथपफाना दधनभा ।

सवधु करेप्पिणु कथिट्टु मइ तमु पर समलउ जम्मु ।

जानु न चाउ न चारहडि न य प्पट्टुउ धम्मु ॥

अनादानिनि किन् । सवधु करेप्पिणु । अत्र कस्य गय न भवति
स्वरादिनि किन् । गिन्गिन्दि राहु मयइ ॥ अमयुक्तानानिनि विन

ण्फहिं अभिन्नाहिं साणु ॥ प्रायोधिकारात्पचिा भवति ।

जइ केवँइ पार्थीसु थिउ अफिआ सुट्टु गरिणु ।

पाणीउ नवइ मराणि त्रियँ स-उत्तँ पदसीणु ॥

उअ कणिआरु पफुल्लिअउ कञ्चण-कन्ति-पयासु १

गोरी-वयण-विणिज्जिअउ न सेवइ वण-वासु ॥ ३९६ ॥

मोनुनासिको चो वा ॥ ८ । ४ । ३९७ ॥

अपभ्रशेनादौ वर्तमानस्यासयुक्तस्य मकारस्य अनुनासिको वकारो वा
वति ॥ कवँलु कमलु । भवँरु भमरु ॥ लाक्षणिकस्यापि । जिवँ । तिवँ ।
वँ । तेवँ ॥ अनादावित्येव । मयणु ॥ असयुक्तस्येत्येव ॥ तसु पर समलुउ
म्सु ॥ ३९७ ॥

वाधो रो लुक् ॥ ८ । ४ । ३९८ ॥

अपभ्रशे सयोगादधो वर्तमानो रेफो लुग् वा भवति ॥

जइ केवँइ पावीसु पिउ ॥ पक्षे ।

जइ मग्गा पारण्डा तो सहि मज्जु प्रियेण ॥ ३९८ ॥

अभूतोपि क्वचित् ॥ ८ । ४ । ३९९ ॥

अपभ्रशे क्वचिदविद्यमानोपि रेफो भवति ॥

त्रासु महारिसि एउ भणइ जइ सुइ-सत्थु पमाणु ।

मायह चळण नवन्ताह दिवि दिवि गङ्गा-ण्हाणु ॥

प्रविणिति किम् । वासेण वि मारह-खम्भि वद्ध ॥ ३९९ ॥

आपद्विपत्संपदा द इ ॥ ८ । ४ । ४०० ॥

अपभ्रशे आपद् विपद् सपद् इत्येतेषा दकारस्य इकारो भवति ॥

अनउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विउड । सपइ ॥ प्रायोधिकारात् । गुणहिं न सपय किति पर ॥ ४०० ॥

कय-यथा-तथा थादेरेमेमेहेघा डितः ॥ ८ । ४ । ४०१ ॥

अपभ्रशे कथ यथा तथा इत्येतेषा थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एम इम इह
इथ इत्येते डितश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥

केम समप्पउ दुट्टु दिणु किष रयणी लुड्ड होइ ।

नय-वहु-दसण-लालसउ वहइ मणोरह सोइ ॥

ओ गोरी-मुह-निज्जिअउ वद्धलि लुबु मियक्कु ।

अनु वि जो परिहविय-तणु सो किँ भवँ निसङ्कु ॥
 बिम्बाहरि तणु रयण-वणु किह ठिउ सिरिआणन्द ।
 निरुवम-रसु पिण् पिअवि जणु सेसहो दिण्णी मुह् ॥
 भण सहि निहुअउ तेवँ मइ जह पिठ दिट्ठु सदोसु ।

जेवँ न जाणइ मज्झु मणु पक्खावाडिअ तामु ॥
 जिवँ जिवँ वड्ढिम लोअणह ॥ निवँ तिवँ वम्महु निअय-सर ॥
 मइ जाणिउ प्रिय विरहिअह कवि घर होइ विआलि ।
 नवर मिअङ्कु वि तिह तवइ जिह दिणयरु खय-गालि ॥

एव तिघ-जिधावुदाहायौ ॥ ४०१ ॥

यादृक्तादृक्कीदृगीदृशां दादेर्देहः ॥ ८ । ४ । ४०२ ॥

अपभ्रंशे यादृगादीना ढादेरवयवस्य डित् एह इत्यादेशो भवति ॥
 मइ भणिअउ वलिराय तुहु केहउ मगण एहु ॥

जेहु तेहु नवि होइ वढ सइ नारायणु एहु ॥ ४०२ ॥

अता डडसः ॥ ८ ॥ ४ । ४०३ ॥

अपभ्रंशे यादृगादीनामदन्ताना यादृशतादृशकीदृशेशाना ढादेरवयवस्य
 डित् अइस इत्यादेशो भवति ॥ जइसो । तइसो । कइसो । अइसो ॥ ४०३ ॥

यत्र-तत्रयोस्त्रस्य डिदेत्थ्वत्तु ॥ ८ । ४ । ४०४ ॥

अपभ्रंशे यत्रतत्रशब्दयोस्त्रस्य एत्यु अत्तु इत्येतौ डितो भवत ॥
 जइ सो घडदि प्रयावदी केत्यु वि लेप्पिणु सिम्पु ।
 जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि मण तो तहि सारिक्खु ॥
 जत्तु ठिदो । तत्तु ठिदो ॥ ४०४ ॥

एत्यु कुत्रात्रे ॥ ८ । ४ । ४०५ ॥

अपभ्रंशे कुत्र अत्र इत्येतयोस्त्रशब्दस्य डित् एत्यु इत्यादेशो भवति
 केत्यु वि लेप्पिणु सिक्खु ॥ जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि ॥ ४०५ ॥

यावत्तावतोर्निर्देर्म उं मर्हि ॥ ८ । ४ । ४०६ ॥

अपत्रशे यावत्तावादित्यव्यययोर्वकारादेरवयवस्य म उ मर्हि इत्येते त्रय
आदेशा भवन्ति ॥

जाम न निवडइ कुम्भ-यडि सीह-चवेड-चडक ।

ताम समत्तह मयगलह पइ-पइ वज्जइ ढक ॥

तिलह तिलत्तणु ताउ पर जाउ न नेह गलन्ति ।

नेहि पणटुइ तेज्जि तिल तिल फिट्टवि खल होन्ति ॥

जामर्हि विसमी कज्ज-गई जीवह मज्जे पइ ।

तामर्हि अच्छउ इयरु जणु सु-अणुवि अन्तरु देइ ॥ ४०६ ॥

वा यत्तदोतोर्देवडः ॥ ८।४।४०७ ॥

अपत्रशे यद् तद् इत्येतयोरत्वन्तयोर्यावत्तावतोर्वकारादेरवयवस्य डित् एवड
इत्यादेशो वा भवति ॥

जेवडु अन्तरु रावण-रामह तेवडु अन्तरु पट्टण-गामह ॥ पक्षे । जेतुलो ।
केतुलो ॥ ४०७ ॥

वेदं-किमोर्यादेः ॥ ८।४।४०८ ॥

अपत्रशे इदम् किम् इत्येतयोरत्वन्तयोरियत्कियतोर्वकारादेरवयवस्य
डित् एवड इत्यादेशो वा भवति ॥ एवडु अन्तरु । केवडु अन्तरु ॥ पक्षे ।
एतुलो । केतुलो ॥ ४०८ ॥

परस्परस्यादिर ॥ ८ । ४ । ४०९ ॥

अपत्रशे परस्परस्यादिरकारो भवति ॥

ते मुग्गडा हराविआ जे परिविड्ढा ताह ।

अवरोप्परु जोअन्ताह सामिउ गब्जिउ जाह ॥ ४०९ ॥

कादि-स्थैदोतोरुच्चार-लाघनम् ॥ ८।४।४१० ॥

अपत्रशे कादिपु व्यञ्जनेषु स्थितयोरे ओ इत्येतयोरुच्चारणस्य लाघव
प्रायो भवति ॥

सुधे चिन्तिज्जइ माणु ॥ तसु हउ कळि-जुगि दुल्लहहो ॥ ४१० ॥

पदान्ते उं-हुं-हिं-हंकाराणाम् ॥ ८।४।४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते वर्तमानाना उ हु हिं ह इत्येषा उच्चारणस्य
लाघव प्रायो भवति ॥

अनु जु तुच्छउ तहे घणहे ॥ वलि किज्जउ सुअणस्सु ॥

दइउ घडावइ वणि तरुहु ॥

तरुहु वि वक्कु ॥ खग्ग-विसाहिउ जहिं लहुहु ॥

तणह तइज्जी भज्जि नवि ॥ ४११ ॥

म्हो म्भो वा ॥ ८।४।४१२ ॥

अपभ्रंशे म्ह इत्यस्य स्थाने म्भ इति मकाराक्रान्तौ भकारो वा
भवति ॥ म्ह इति “ पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-ह्मा म्हः ” (८-२-७४) इति
प्राकृतलक्षणविहितोत्र गृह्यते । सस्कृते तदसमवात् । गिम्भो । सिम्भो ॥

वम्भ ते विरला के वि नर जे सव्वइ-छइल्ल ।

जे वक्का ते वच्चयर जे उज्जुअ ते वइल्ल ॥ ४१२ ॥

अन्यादशोन्नाइसावराइसो ॥ ८।४।४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अन्नाइस अवराइस इत्यादेशौ भवत ॥
अन्नाइसो । अवराइसो ॥ ४१३ ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्ब-पग्गिम्बाः ॥ ८।४।४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायस् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्ब पग्गिम्ब इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

अन्ने ते दीहर लोअण अन्न त सुअ-जुअल्ल ।

अन्न सु घण थण-हारु त अन्न जि मुह-कमल्ल ॥

अन्न जि केस कलावु सु अन्न जि प्राउ विट्ठि ।

जेण णिअम्भिणि घडिअ स गुण लायण्ण-णिट्ठि ॥

प्राइव मुणिह वि मन्तटी ते मणिअडा गणन्ति ।

अएइ निरामह परम पइ अज्ज वि लउ न लहन्ति ॥

अमु-जले प्राङ्म्व गोरिअहे सहि उव्वत्ता नयण सर ।
 ते सम्मुह सपेसिआ देन्ति तिरिच्छी घत्त पर ॥
 एसी पिउ रूसेसु हट रूठी मइ अणुणेइ ।
 पागिम्ब एइ मणोरहइ दुक्खरु दडउ करेइ ॥ ४१४ ॥

धान्ययोनुः ॥ ८।४।४१५ ॥

अपअशे अन्यथाशब्दस्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥
 विरहानल-जाल-करालिअउ पहिउ कोवि बुद्धिवि ठिअओ ।
 अनु सिसिर-कालि सअल-जलहु मु कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥
 पक्षे । अन्नह ॥ ४१५ ॥

कुतसः कउ कहन्तिहु ॥ ८।४।४१६ ॥

अपअशे कुतसशब्दस्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवति ॥
 महु कन्तहो गुट्ठ-ट्ठिअहो कउ झुम्पडा बलन्ति ।
 अह रिउ-रुहिरें उरुहवइ अह अप्पणें न भन्ति ॥
 धुमु कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥ ४१६ ॥

। ततस्तदोस्तोः ॥ ८।४।४१७ ॥

अपअशे ततस् तदा इत्येतयोस्तो इत्यादेशो भवति ॥
 । नइ भग्गा पारकडा तो सहि मज्झु पियेण ।
 अह भग्गा अम्हह तणा तो ते मारिअडेण ॥ ४१७ ॥

एव-परं-समं-धुव-मा-मनाक एम्ब पर समाणु धुवु

मं मणाउं ॥ ८।४।४१८ ॥

अपअशे एवमादीना एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥ एवम एम्ब ।
 पिय-सगमि कउ निह्ठी पिअहो परोक्खहो केम्ब ।
 मइ मिन्नि वि विन्नासिआ निह् न एम्ब न तेम्ब ॥
 परम पर । गुणहि, न सपय किचि पर ॥ समम समाणु ।
 कन्तु जु सीहहो उवमिअइ, ते महु खण्डिउ माणु ।

सीहु निरक्खय गय हणइ पिउ पय-रक्ख-समाणु ॥

ध्रुवमो ध्रुवु ।

चञ्चल्ल जीविउ ध्रुवु मरणु पिअ रूसिज्जइ काइ ।

होसइ दिअहा रूसणा दिव्वइ वरिस-सयाइ ॥

मो म । म घणि करहि विसाउ ॥ प्रायोग्रहणात् ।

माणि पणट्टइ जइ न तणु तो देसडा चइज्ज ।

मा दुज्जण-कर-पल्लवेहिं दसिज्जन्तु ममिज्ज ॥

लोणु विलिज्जइ पाणिणण अरि खल मेह म गज्जु ॥

बालिउ गलइ सुज्जुम्पडा गोरी तिम्मइ अज्जु ॥

मनाको मणाउ ॥

विहवि पणट्टइ वक्कडउ रिद्धिहिं जण-सामन्नु ।

किं पि मणाउ महु पिअहो ससि अणुहरइ न अन्नु ॥ ४१८ ॥

किलाथवा-दिवा-सह-नहेः किराहवइ दिवे सहं नाहिं ॥ ८।४।४१९ ॥

अपभ्रशे किलादीना किरादय आदेशा भवन्ति ॥ किलस्य किर ॥

किर खाइ न पिअइ न विद्वइ धम्मि न वेचइ रूमडउ ।

इह किवणु न जाणइ जइ जमहो खणेण पहुच्चइ अडउ ॥

अथवेहवइ । अहवइ न सुवसट्ट एह खोडि ॥ प्रायोधिकारात् ।

जाइज्जइ तहिं देसडइ लब्भइ पियहो पमाणु ।

जइ आवइ तो आणिअइ अइवा त जि निवाणु ॥

दिवो दिवे । टिविदिवि गङ्गा-ण्हाणु ॥ सहस्य सहु ।

जउ पवसन्ते सहु न' गयअ न मुअ विओण तस्सु ।

लज्जिज्जइ सदेसडा दिन्तेहिं सुहय-जणम्सु ॥

नहेनाही ।

एत्तेहे मेह पिअन्ति जल्ल एत्तेहे वडवानल आवट्टइ ।

पेक्खु गहीरिम सायरहो एक्खवि कणिअ नाहिं ओहट्टइ ॥ ४१९ ॥

पश्चादेवमेवैवेदानीं-प्रत्युतेतसः पच्छइ एम्पइ जि एम्बहिं पचलिउ
एत्तहे ॥ ८ । ४ । ४२० ॥

अपभ्रशे पश्चादादीना पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पश्चात्
च्छइ । पच्छइ होइ विहाणु ॥ एवमेवम्य एम्बइ । एम्बइ सुरउ समत्तु ॥
इस्य जि ।

जाउ म जन्तउ पल्लवह देक्खउ कइ पय देइ ।

हिअइ तिरिच्छी हउ जि पर पिउ डम्बरइ करेइ ॥

इदानीम एम्बहिं ।

हरि नच्चाविउ पक्कणइ विम्हइ पाडिउ लोउ ।

एम्बहिं राह-पओहरह ज मावइ त होउ ॥

प्रत्युतस्य पचलिउ ।

साव-सलोणी गोरडी नवरी कवि विस-गण्ठि ।

मडु पचलिउ सो मरइ जासु न लग्गइ कण्ठि ॥

इतस एत्ते । एत्ते मेह पिअन्ति जलु ॥ ४२० ॥

विपण्णोक्त-वर्त्मनो वुन्न-वुत्त-विच्चं ॥ ८ । ४ । ४२१ ॥

अपभ्रशे विपण्णादीना वुलादय आदेशा भवन्ति ॥ विपण्णस्य वुन्न ।

मइ वुत्तउ तुहु धुरु धरहि कसरेहिं विगुत्ताइ ।

पइ विणु धवल न चडइ भरु एम्बइ वुन्नउ काइ ॥

उक्तस्य वुत्त । मइ वुत्तउ ॥ वर्त्मनो विच्च । ज मणु विच्चि न माइ ॥ ४२१ ॥

शीघ्रादीना वहिल्लादयः ॥ ८ । ४ । ४२२ ॥

अपभ्रशे शीघ्रादीना वहिल्लादय आदेशा भवन्ति ॥

एक्कु कडअ ह वि न आवही अन्नु वहिल्लउ जाहि ।

मइ मित्तडा प्रमाणिअउ पइ जेहउ खलु नार्हि ॥

शकटस्य घडल ।

जिवं सुपुरिस तिवं घडलइ जिवं नइ तिवं वलणाइ ।

जिवं डोङ्गर तिवं कोट्टरइ हिआ विसूरहि काइ ॥

अस्पृश्यससर्गस्य विट्ठाल ।

जे छड्डेविणु रयणनिहि अप्पउ तडि घल्लन्ति ।

तह सद्धह विट्ठाल परु फुकिज्जन्त भमन्ति ॥

भयस्य द्रवक ।

दिवेहिं विट्ठउ ख्वाहि वढ सचि म एक्कु वि द्रम्मु ।

कोचि द्रवकउ सो पडइ जेण समप्पइ जम्मु ॥

आत्मीयस्य अप्पण । फोटेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥ द्देट्ठेहिं.

एकमेकउ जइ वि जोएदिह रि सुट्टु सन्वायरेण । तो वि

जहिं कहिंवि राही । को सकइ सवरेवि दड्ड-नयणा नेहिं पल्लइ

गाढस्य निच्चट्ट ।

विहवे कस्सु थिरत्तणउ जोन्वाणि कस्सु मरट्टु ।

सो लेखडउ पगविअइ जो लगइ निच्चट्टु ॥

असाधारणस्य सड्डल ।

कहिं ससरु कहिं मयररु कहिं बरिहिणु कहिं मेहु ।

दूर-ठिआह वि सज्जणह हीइ असड्डल नेहु ॥

कौतुकस्य कोड्ड ।

कुञ्जरु अन्नह तरु-अरहं कुञ्जेण घल्लइ हत्यु ।

मणु पुणु एकाहिं सल्लइहिं जइ पुच्छह परमत्यु ॥

क्रीडाया खेड्ड ।

खेड्डुय कयमम्हेहिं निच्चय किं पयम्पह ।

अणुरत्ताउ भत्ताउ अम्हे मा चय सामिअ ॥

रम्यस्य स्वण्ण ।

सरिहिं न सरेहिं न सरवरेहिं नवि उज्जाण-वणेहिं ।

देस स्वण्णा होन्ति वढ निवसन्तेहिं सु-अणेहिं ॥

अद्भुतस्य ढकरि ।

हिअडा पइ एहु वोळिअओ महु अगाइ सय-चार ।

फुट्टिमु पिए पवसन्ति हठ मण्डय ढकारि-सार ॥

हेसखीत्यम्य हेळि । हेळि म शहहि आलु ॥ पृथक्पृथगित्यस्य

जुअजुअ ॥

एफ कुडुली पञ्चहिं रुद्धी तह पञ्चह वि जुअजुअ बुद्धी ।

बहिणुए त घरु कहि किँ नन्दउ जेत्यु कुडुम्बउ अप्पण-छन्दउ ॥

मूढस्य नालिअ-बढौ ॥

जो पुणु मणि जि खसफासिहूअउ चिन्तइ देई न दम्मु न रुअउ ।

रइवस-भमिरु करगुल्लाळिउ घरहि जि कोन्तु गुणइ सो नालिउ ॥

निवेहिं विढत्तउ खाहि वढ ॥ नवस्य नवख । नवखी कवि विस-

गण्ठि ॥ अवस्कन्दस्य दडवड ।

चलेहिं चलन्तेहिं लोअणेहिं जे तइ दिट्ठा बालि ।

तहिं मयरद्वय-दडवडउ पइइ अपूरइ कालि ॥

यदेरुडु । छुडु अगधइ ववसाउ ॥ सम्यन्धिन केर-तणौ ॥

गयउ सु केसरि-पिअहु जलु निच्चिन्तइ हरिणाइ ।

जसु केरए हुकारडए मुहहु पडन्ति तृणाइ ॥

अह मगा अन्हह तणा ॥ मा भैपीरित्यस्य मन्वीसेति स्त्रीलिङ्गम् ।

सत्थावत्यह आलवणु साहु वि लोउ करेइ ।

आदन्नह मन्वीसडी जो सज्जणु सो देइ ॥

यद्यदृष्ट तत्तदित्यस्य जाडट्टिआ ।

जइ रच्चसि जाइट्टिअए हिअडा मुद्ध-सहाव ।

लोहें फुट्टणएण जिँ घणा सहेसइ ताव ॥४२२॥

हुहुरु-धुग्घादय शब्द-चेष्टानुकरणयोः ॥ ८।४।४२३॥

अपभ्रंशे हुहुर्वादय शब्दानुकरणे धुग्घादयश्चेष्टानुकरणे यथासख्य प्रयो-
क्तव्या ॥

मइ जाणित बुड्डीसु हउ पेम्म-द्रहि हुहुरु ति ।
नवरि अचिन्तिय सपडिय विप्पिय नाव शडत्ति ॥

आदिग्रहणात् ।

खज्जइ नउ कसरक्केहिं पिज्जइ नउ घुण्टेहिं ।
एम्बइ होइ सुहच्छडी पिए दिट्ठे नयणेहिं ॥

इत्यादि ॥

अज्जवि नाहु महुज्जि घरि सिद्धत्था वन्देइ ।
ताउजि विरहु गवक्खेहिं मक्कडु-धुग्घिउ देइ ॥

आदिग्रहणात् ।

सिरि जर-खण्डी लोअडी गलि मणियडा न वीस ।
तोवि गोठुडा कराविआ मुद्धए उट्ट-वईस ।

इत्यादि ॥ ४२३ ॥

घइमादयोनर्थका ॥ ८।४।४२४ ॥

अपभ्रशे घइमित्यादयो निपाता अनर्थका प्रयुज्यन्ते ॥

अम्मडि पच्छायावडा पिउ कलहिअउ विआलि ।

घइ विवरीरी बुद्धडी होई विणासहो कालि ॥

आदिग्रहणात् खाइ इत्यादयः ॥ ४२४ ॥

तादर्थ्ये केहिं-तेहिं-रेसि-रेसिं-तणेणाः ॥ ८।४।४२५ ॥

अपभ्रशे तादर्थ्ये द्योत्ये केहिं तेहिं रेसि रेसिं तणेण इत्येते पञ्च निपाता
प्रयोक्तव्या ॥

ढोछा एह परिहासडी अइम न कवणहिं देसि ।

हउ झिज्जउ तउ केहिं पिअ तुहु पुणु अन्नहि रेसि ॥

पव तेहिंरेसिमावुदाहार्यां ॥ चडुत्तणहो तणेण ॥ ४२५ ॥

पुनर्विनः स्वार्थे डुः ॥ ८।४।४२६ ॥

अपभ्रशे पुनर्विना इत्येताभ्या पर स्वार्थे डु प्रत्ययो भवति ॥

सुमारिज्जइ त वल्लहउ ज वीसरइ मणाउ ॥

जहिं पुणु सुमरणु जाउ गउ तहो नेहहो कइ नाउ ॥

विणु जुज्जे न वलाहु ॥ ४२६ ॥

अवश्यमो डॅ-डॅ ॥ ८।४।४२७ ॥

अपभ्रशेवश्यम स्वार्थे डॅ ड इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥

जिब्भिन्दिउ नायगु वसि करहु जसु अधिन्नइ अन्नइं ।

मूलि विणट्टइ तुविणिहे अवसे सुवइ पण्णइ ॥

अवस न सुअहिं सुहच्छिअहिं ॥ ४२७ ॥

एकशसो डि ॥ ८।४।४२८ ॥

अपभ्रशे एकशशब्दात्स्वार्थे डिर्भवति ॥

एकसि सील-कलकिअह देज्जहिं पच्छिताड ।

जो पुणु खण्डइ अणुडिअहु तसु पच्छित्तें काइ ॥ ४२८ ॥

अ-डड-डुल्लाः स्वार्थिक-क-लुरु च ॥ ८।४।४२९ ॥

अपभ्रशे नाम्न. परत स्वार्थे अ डड डुल्ल इत्येते त्रय प्रत्यया

भवन्ति तत्सन्नियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

विरहानल-जाल-करालिअउ पहिउ पन्थि ज दिट्टुउ ॥

त मेलवि सन्नहिं पन्थिअहिं सोजि किअउ अग्गिट्टुउ ॥

डड । महु कन्तहो वे दोसडा ॥ डुल्ल । एक कुडुली पच्चहिं रुद्धी ॥ ४२९ ॥

योगजाश्वपाम् ॥ ८।४।४३० ॥

अपभ्रशे अडडडुल्लाना योगभेदेभ्यो ये जायन्ते डडअ इत्यादय प्रत्यया-

स्तेपि स्वार्थे प्रायो भवन्ति ॥ डडअ । फोडेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥

अत्र "किसलय" ० (८-१-२६९) इत्यादिना यलुक् ॥ डुल्लअ ।

सुडुल्लउ चुन्नीहोइसइ ॥ डुल्लडड ।

सामि-पसाउ सलज्जु पिउ सीमा-सधिहिं वासु ।

पेक्खिवि वाहु-वल्लडडा घण मेलइ नीसानु ॥

अत्रामि "स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ" (८-४-३३०) इति दीर्घः ॥ एव वाहु-

वल्लडड । अत्र त्रयाणा योग ॥ ४३० ॥

स्त्रिया तदन्ताङ्गीः ॥ ८।४।४३१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानेभ्य प्राक्तनसूत्रद्वयोक्तप्रत्ययान्तेभ्यो ङी, प्रत्यं भवति ॥

पहिआ दिट्ठी गोरडी दिट्ठी मग्गु निअन्त ।

असूसासेहिं कञ्चुआ तितुव्वाण करन्त ॥

एक्क कुडुल्ली पञ्चहिं रुद्धी ॥ ४३१ ॥

आन्तान्ताङ्गाः ८।४।४३२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानादप्रत्ययान्तप्रत्ययान्तात् ङाप्रत्ययो भवति ङथपवाद ॥

पिउ आइउ सुअ वत्तडी झुणि कन्नडइ पइट्ट ।

।. तहो विरहहो नासन्तअहो धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ ४३२ ॥

अस्येदे ॥ ८।४।४३३ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानस्य नाम्नो योकारस्तस्य आकारे प्रत्यये ष इकारो भवति ॥ धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ स्त्रियामित्येव । झुणि कन्नड पइट्ट ॥ ४३३ ॥

युष्मदादेरीयस्य डारः ॥ ८।४।४३४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदादिभ्य परस्य ईयप्रत्ययस्य डार इत्यादेशो भवति ॥

सदेसे काइ तुहारेण अ सङ्गहो न मिलिज्जइ ।

सुइणन्तरि पिए पाणिण्ण पिअ पिआस किं छिज्जइ ॥

दिक्खि अम्हारा कन्तु । बहिणि महारा कन्तु ॥ ४३४ ॥

अतोडेतुलः ॥ ८।४।४३५ ॥

अपभ्रंशे इदकिंयत्तेतद्भ्य परस्य अतो प्रत्ययस्य डेतुल इत्यादेशो भवति ॥ एत्तुलो । केत्तुलो । जेतुलो । तेत्तुलो । एत्तुलो ॥ ४३५ ॥

त्रस्य डेत्तहे ॥ ८।४।४३६ ॥

अपभ्रंशे षर्वादे, सप्तम्यन्तात्परस्य ऋप्रत्ययस्य डेत्तहे इत्यादेशो भवति ॥

एत्तहे तेत्तहे वारि धरि, लच्छि निसण्डुल धाइ ।

पिअ-यन्मट्ट व गोरडी निचल कर्हि वि न ठाड ॥ ४३६ ॥

त्व-तलोः प्पणः ॥ ८।४।४३७ ॥

अपभ्रशे त्वतलो प्रत्यययो प्पण इत्यादेशो भवति ॥ बहुप्पणु परि-
विअइ ॥ प्रायोधिकारात् । बहुत्तणहो तणेण ॥ ४३७ ॥

तव्यस्य इएव्वउं एव्वउ एवा ॥ ८।४।४३८ ॥

अपभ्रशे तव्यप्रत्ययस्य इएव्वउ एव्वउ एवा इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥

एउ गृण्हेप्पिणु धु मइ जइ प्रिउ उव्वारिज्जइ ।

महु करिएव्वउ किं पि णवि मरिएव्वउ पर देज्जइ ॥

देसुच्चाडणु सिहि-कट्टणु घण-कट्टणु ज लोइ ।

मजिट्टए अहरत्तिए सव्वु सहेव्वउ होइ ॥

सोएवा पर वारिआ पुप्फवईर्हि समाणु ।

जगेवा पुणु को धरइ जइ सो वेउ पमाणु ॥ ४३८ ॥

क्त्त इ-इउ-इवि-अत्रयः ॥ ८।४।४३९ ॥

अपभ्रशे क्त्वाप्रत्ययस्य इ इउ इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ इ ।

हिअडा जइ वेरिअ घणा तो किं अन्नि चडाहु ।

अम्हाहिं वे हत्थडा जइ पुणु मारि मराहु ॥

इउ । गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥ इवि ।

रक्खइ सा विस-हारिणी वे कर चुम्बि वि जीउ ।

पडिनिम्बिअ-मुजालु जलु जेहिं अहोडिउ पीउ ॥

अवि ।

वाह विछोडवि जाहि तुहु हउ तेवँइ को दोसु ।

हिअय-ट्टिउ जइ नीसरहि जाणउ मुज्ज स रोसु ॥ ४३९ ॥

एप्प्येप्पिण्वेव्येविणः ॥ ८।४।४४० ॥

अपभ्रशे क्त्वाप्रत्ययस्य एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

जेप्पि असेसु कसाय-वल्ल देप्पिणु अमउ जयसु ।

लेवि महच्चय सिवु ऊहर्हिं झाएविणु तत्तसु ॥
पृथायोग उत्तरार्थ ॥ ४४० ॥

तुम एवमणाणहमणहिं च ॥ ८।४।४४१ ॥

अपभ्रशे तुम प्रत्ययस्य एवम् अण अणहम् अणहिं इत्येते च
चकारात् एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते । एव चाष्टावादेशा म
देव दुक्कुरु निअय-घणु करण न तउ पडिहाइ ।

एम्बइ सुहु सुज्जणह मणु पर भुज्जणहिं न जाइ ॥

जेप्पि चएप्पिणु सयल धर लेविणु तवु पाळेवि ।

विणु सन्ते तित्थेसरेण खो सक्कइ भुवणे वि ॥ ४४१ ॥

गमेरेप्पिण्णैप्प्योरेर्लुग् वा ॥ ८।४।४४२ ॥

अपभ्रशे गमेर्घातो परयोरेप्पिणु एप्पि इत्यादेशयोरेकारस्य लुग् भवा
गम्पिणु वाणारसिहिं नर अट उज्जेणिहिं गम्पि ।
मुआ परावहिं परम-पउ दिव्वन्तरइ म जम्पि ॥

पक्षे ।

गक्क गमेप्पिणु जो मुअइ जो सिव-तित्थ गमेप्पि ।

कीलदि तिदसावास-गउ सो जम-छेउ जिणेप्पि ॥४४२॥

तृनोणअः ॥ ८।४।४४३ ॥

अपभ्रशे तृन प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥ हत्थि
छेउ बोहणउ पढहु वज्जणउ सुणउ भसणउ ॥ ४४३ ॥

इवार्ये नं-नउ-नाइ-नाइ-जणि-जणअः ॥ ८।४।४४४ ॥

अपभ्रशे इवशब्दम्यार्ये न नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्ये
भवन्ति ॥ न । न मल्ल-जुज्जु ससि-राहु करहिं ॥ नउ ।

रनि-अत्थमणि समाउलेण कण्ठि विट्ठणु न टिण्णु ।

चर्के खण्डु मुणाळिअहे नउ जीवगलु टिण्णु ॥

नाइ ।

वलयानलि-निवडण-भणण घण उद्धम्भुअ जाइ ।

चल्ह-विरह-महादहहो थाट गवेसइ नाइ ॥

नावइ ।

पेक्खेविणु मुटु जिण-वरहो दीहर-नयण सलोणु ॥

नावइ गुरु-मच्छर-भरिउ जळणि पवीसइ लोणु ॥

जणि ।

चम्पय-कुमुमहो मज्झि सहि मसलु पइट्टुउ ।

सोहइ इन्दनीलु जणि कणइ वइट्टुउ ॥

णु । निरुवम-रसु पिण पिणवि जणु ॥ ४४४ ॥

लिङ्गमतन्त्रम् ॥ ८।४।४४५ ॥

अपभ्रशे लिङ्गमतन्त्र व्यभिचारि प्रायो भवति । गय-कुम्भइ दारन्तु ॥

त्र पुलिङ्गस्य नपुसकत्वम् ।

अब्मा लग्गा डुङ्गरिहिं पाहिउ रडन्तउ जाइ ।

जो एहा गिरि-गिलण-मणु सो किं धणटे धणाइ ॥

त्र अब्मा इति नपुसकस्य पुत्त्वम् ॥

पाइ विलगी अन्नडी सिरु ल्हसिउ खन्धम्सु ।

तो वि कदारइ हत्यडउ तलि किज्जउ कन्तस्सु ॥

त्र अन्नडी इति नपुसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

मिरि चडिआ सन्ति प्फलइ पुणु डालइ मोडन्ति ।

तोवि महद्दुम सउणाह अवरहिउ न करन्ति ॥

त्र डालइ इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुसकत्वम् ॥ ४४५ ॥

शौरसेनीवत् ॥ ८।४।४४६ ॥

अपभ्रशे प्राय शौरसेनीवत् कार्यं भवति ॥ सीसि सेहरु खणु विणि-

मविदु सणु कण्ठि पालवु किदु रदिण विहिदु खणु मुण्डमालिए ज

पणएण त नमहु कुसुम-दाम-कोदण्डु कामहो ॥ ४४६ ॥

व्यत्ययश्च ॥ ८।४।४४७ ॥

प्राकृतादिभापालक्षणाना व्यत्ययश्च भवति ॥ यथा मागध्या "तिष्ठश्चिष्ठ"

(८-४-२९८) इत्युक्त तथा प्राकृतपैशाचीशौरसेनीष्वपि भवति । चिष्टदि ॥
 अपभ्रंशे रेफस्याधो वा लुगुक्तो मागध्यामपि भवति । शठ माणुश-मङ्ग-
 भालके कुम्भ-शहश्र-वशाहे शचिदे इत्याद्यन्यदपि द्रष्टव्यम् ॥ न केवलं
 भापालक्षणानां त्याघादेशानामपि व्यत्ययो भवति । ये वर्तमाने षाठं
 प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ रहु-तणओ ॥ अथ प्रेक्षावक्त्रे
 इत्यर्थ ॥ आभासइ रयणीअरे । आचभापे रजनीचरानित्यर्थ ॥ मृते
 प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस वण्ठो । शृणोत्येष वण्ठ इत्यर्थः ॥४४७॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ८।४।४४८ ॥

शेष यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्त तत्ससाध्यायीनिर्द्धसंस्कृत-
 वदेव सिद्धम् ॥

हेड्ड-ट्टिय-सूर-निवारणाय छत्त अहो इव वहन्ती ।

जयइ ससेसा वराह-सास-डूरुक्खुया पुहवी ॥

अत्र चतुर्थ्या आदेशो नोक्त स च संस्कृतवदेव सिद्ध । उक्तमपि
 क्वचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरस्शब्दस्य सप्तम्येकवचनान्तस्य
 उरे उरग्नि इति प्रयोगौ भवतस्तथा क्वचिदुरसीत्यपि भवति ॥ एव सिरि ।
 सिरम्भि । सिरसि ॥ सरे । सरम्भि । सरसि ॥ सिद्धग्रहण मङ्गलार्थम् ।
 ततो ह्यायुष्मच्छ्रोतृकताम्युदयश्चेति ॥ ४४८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रनिरचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्ताष्टमस्याध्यायस्य

चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

॥ अष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता चेत् सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनवृत्ति प्रकाशिका नामेति ॥

आसीद्विशा पतिरमुद्रचतु समुद्र-

मुद्राङ्कितक्षिनिभरक्षमनाहुदण्ड ।

धीमूलराज इति दुर्धरैरिषुम्भि-

कण्ठीरव शुचिचुञ्जुकुलावतस ॥ १ ॥

तस्यान्वये समजनि प्रबलप्रताप-

तिग्मगुति. क्षितिपतिर्जयसिंहदेव ।

येन स्ववशसवितर्यपर सुघाशौ

श्रीभिद्धराज इति नाम निज व्यलेखि ॥ २ ॥

सम्यग् निषेव्य चतुरश्वतुरोप्युपायान्

जित्वोपमुज्य च भुम चतुरव्धिकाञ्चीम् ।

विधाचतुष्टयनिर्नीतमतिर्जितात्मा

काष्ठामवाप पुरुपार्थचतुष्टये य ॥ ३ ॥

तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण-

शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।

अभ्यर्थितो निरवम विधिवव्यधत्त

शब्दानुशासनमिद मुनिहेमचन्द्र ॥ ४ ॥

अथात्र २१८५ श्लोका ॥

श्री ॥ शुभ भवतु ॥

लेखकवाचकयो शुभ कल्याण भूयात् भवतु ॥

I

Index of Words

N B.—The Roman figure indicates the Pāṭi and Arabic figure the number of the Sūtra

- अ (च)-I 177, II 174, 188, 193, III 70
 अइ-I 169, 171, II 179, 205, III 177, IV 425
 अइअम्मि-II 201
 अइच्छ-IV 162
 अइत्ता-सप्त-IV 390
 अइमत्तइ-IV 345
 अइसुत्तय-I 26, 178, 208
 अइसुत्तय-I 26, 178
 अइरत्तिए-IV 488
 अइमरिअ-I 151
 अइमो-IV 403
 अईइ-IV 162
 अयु-IV 431 अयु-I 26
 अहि-IV 288
 अइदइ-IV 131
 अइमइ-IV 160
 अइसुमइ-IV 162
 अयो-I 177, II 79, 89
 अस्पइ-I 187
 अस्पणउ-IV 350
 अमररई-III 134
 अक्खराण-II 195
 अक्खवइ-IV 145
 अक्खिहि-IV 357, 396
 अम्लोडेइ-IV 188
 अखइ-IV 414
 अगया-II 174
 अगणी-II 102
 अगइ-I 107
 अगइ-I 177
 अग-IV 326 अगभो-I 37
 अगदो-IV 283. अगइ-IV 391, 422
 अगउ-etc, cfr अग्गी
 अगलउ-IV 341
 अगलउ-IV 444
 अग्गिहउ-IV 429
 अग्गी-II 102, III 125, (declined) I 27, III 19, 20, 125-129, IV 343
 अगइ-[अर्ध?] IV 385, 422, 19
 अगइ-I 187, IV 100
 अगवइ-IV 169
 अगघाअइ-[घ्रा with आ] IV 13
 अगघाडइ-IV 169
 अयुमइ-IV 345, 383
 अकोइ-I 200, II 155
 अग, अयु-IV 332 अगमग्मि III 1, अगहि-IV 332, 357 अगे-I 7, IV 63 अगाइ-I 93
 अगेहि-II 179
 अन्नण अगण-I 30
 अगारो-I 47
 अयुअ-I 89

- अगुमइ-IV 169
 अगुलिउ-IV 333, अगुलिओ-IV
 348
 अचितिअ-IV 423
 अचो-I 177
 अच्द् अच्छइ-IV 215, 388 अ-
 च्छते अच्छति-IV 319 अच्छदे
 अच्छदि-IV 274 अच्छउ-IV
 406 अच्छीअ-III 163 अ-
 च्छेअ, अच्छेजेअ, अच्छीअइ-III.
 160
 अच्छ-IV 350
 अच्छअर-I 58, II 67
 अच्छअ-II 174
 अच्छरसा-I 20
 अच्छरा-I 20, II 21
 अच्छरिअ-I 7, 58, II 66, 67
 अच्छरिअ-I 58, II 67
 अच्छरीअ-I 58, II 67
 अच्छि-IV 388 (²), अच्छी-I
 38, 35, II 90 अच्छि-I 35
 II 17 अच्छीइ-I 33, II
 217 अच्छी-I 33
 अच्छिउद् [छिद् with आ]-IV
 125
 अच्छिम-II 198
 अच्छेर-I 58, II 21, 66, 67
 अजिम-I 24
 अजोहिउ-IV 439
 अज-[अय]-I 33, II 201,
 III 105, IV 414, 423
 अज [आय]-I 6 अजो-IV 266
 अजा-I. 77 अजअनो-III 38
 अजा [आज्ञा]-II 83
 अजिए-III 11
 अज्जु [अय]-IV. 313, 118
 अज्जु-I 77
 अज्ज-IV 187
 अज्जी (in f)-I. 35
 अजिम अजिम-I 30
 अजिदिसा-IV 293
 अज्वली-IV 293
 अज्यातिसो-IV 293
 अद् अटइ-I. 195
 —with परि, परिअइ-IV. 2.
 अइ-IV 119
 अइमइ-II 174
 अइणइ-III 123
 अइारसणइ-III 123
 अइी-II 32
 अइो-II. 33
 अइो-I 271
 अइक्कइ-IV 143.
 अइ-II 41
 अण-II. 190
 अणग-II 174
 अणच्छइ-IV 187
 अणणाय-II 15
 अणतर-IV 277
 अण-I. 141
 अणल-IV 395, 415, 429
 अणाइअइ-IV 253
 अणाइण-III 131
 अणिउँतय-I 26, 178, 208
 अणिइ-II 34
 अणुक्क-II 217
 अणुत्तर-IV 373
 अणुदिअहु-IV 128
 अणुरसाउ-IV 422, 10
 अणुवयइ-IV 107
 अणुवयइ-IV 163
 अणुगारिणी-I 6
 अणुगारेण-II 171
 अण्इ-IV 110
 अणीइ-IV 323
 अरमाणो-I. 271
 अरसा-II 51, IV 123

- त्व-[अर्थ] I 7 अत्यो- II 33
 अत्य-IV 310
 त्वमणि-IV 444
 त्वहि-[अर्थ] IV 358
 त्विभो- II. 159
 त्वितो- I 187
 त्वसण- II 97
 त्वसण- II 97
 त्व- I 82
 त्वो- II 79
 त्व-[अर्थ] अद्द II 41 अद्दा-
 IV 352
 त्वदमागह-IV 287
 त्वदा-[अर्थ] अद्दाणो- III 56
 त्व-IV 323
 त्वण-IV 367
 त्वरिह-IV 427
 त्वरु-IV 400
 त्वलो- I 228
 त्वल्लो- I 228
 त्वु-IV 415
 त्वन्या- I 60
 त्वन्याभो- II 77
 त्वन्या- I 14
 त्वर अन्तर- I 30 अतरु-IV 350,
 406, 407, 408 अतरेसु- II
 174
 त्ववेह- I 4
 त्वतारि-IV 264 त्वारी- I 60
 त्वनेर- I 60 रे- III. 136
 त्वनो- I 14
 त्वतो वीसम- I 60
 त्वन-IV 445
 त्वन्दावेदी-IV 286
 त्वन्दे-IV 261
 त्वन- II. 173
 त्वनार-IV 349
 त्वनो- II. 173
 त्वन-[अर्थ]-(declined) III 58-
 61 अन्न-IV 372 अन्नु-IV.
 337, 350, 354, 401, 411,
 414, 118, 422 अन्न-IV 277
 अन्नो-IV 370 अन्ने-IV 425
 अन्नहि-IV 357, 383, 422, 9
 अन्ने-IV 414 अन्न-IV. 427
 अन्नतो- II 160
 अन्नत्य- II 161, III 59
 अन्नदो- II. 160
 अन्नम- I 156
 अन्नह- II 161, IV 415
 अन्नहि- II 161
 अन्नाइसो-IV 413
 अन्नारिसो- I 142
 अन्नम- I 156
 अपुरव-IV 270 अपुरव-IV 270
 अपुरवे-IV 302
 अपुव्व-IV 270 अपुव्व-IV 270
 अपूर-IV 422
 अप्यज्जो- II 88
 अप्यणय- II 153 अप्यणउ-IV
 350, 367, 422, 430
 अप्यणु- II 83
 अप्यमतो- I 231
 अप्या-(declined) III 56 अप्या-
 II 51 अप्य- III 49 अप्यउ-
 IV 422, 3 अप्यणइआ- III 14,
 57 अप्यणिआ- III 14, 57 अ-
 प्यणा- III 14, IV 338, 350,
 367 अप्यणे-IV 416 अप्यण-
 IV 422, 14 अप्यणु-IV 337
 अप्यणो- II. 197, 209, IV
 302 अप्यहो-IV 346
 अप्याणो-(declined) III 56 अ-
 प्याणो- II. 51 अप्याणु-IV
 396 अप्याणेण- III 57
 अप्याहइ-IV 180.
 अप्यिअ- cfr अर्प
 अप्यिण-IV 365

- अप्पु-IL 163
 अप्पेइ-cfr अर्प
 अप्पुण्णो-IV 258
 अफलोदया-IV 283
 अण्डञ्ज-IV 293
 अण्णवी-See ञ्
 अण्णड-IV 395
 अण्णयणि-IV 384
 अण्णमा-IV 445
 अण्णि-IV 439
 अण्णिडड-IV 164, 383
 अण्णुत्त-IV 14, 152
 अण्णुत्तरणु-IV 364
 अण्णउ-IV 440
 अण्णगु-IV 387
 अण्णिमण्ण-IV 305
 अण्णच-IV 302
 अण्णारेणो-II 105
 अण्णुगो-I 177
 अण्णुणती-II 190
 अण्णु-(declined) III 88 अण्णु-
 III 87 अण्णु-III 87, IV
 439 अण्णुमि-III. 59, 89
 अण्णु-IV 376
 अण्णव-I 81 IL 56
 अण्णियर-II 56
 अण्णियल-II 106
 अण्णमि-IV 424
 अण्णमहे-IV 284, 303
 अण्णमि-IV 395 अण्णमिण-IV 396
 अण्णमि-III 105, 107
 अण्णमो-II 208, III 11
 अण्णु (ण्ड)-I 33, II 99, 147,
 201, III 106, 107, 108,
 110, 113, 111 अण्णु°-I
 216 अण्णु-III 113, 111
 अण्णु-IV 376 अण्णुतो-III
 112 अण्णुमि-III 112 अण्णुद
 -IV 379, 380, 117, 123,
 439 अण्णुसु-III. 117 अण्णु
 -III. 114 अण्णुण-III. 11
 अण्णुसु-III. 117, IV 3
 अण्णुसुतो-III. 112 अण्णु
 IV 300 अण्णुदि-III. 11
 अण्णुदितो-III 112 अण्णु
 III 105 अण्णु-I 10; I
 26, 106, 108, 110, 11
 147, 148, IV 376, 11
 अण्णुदि-III 110 अण्णुदि-I
 371, 378, 423 अण्णुदु-I
 117 अण्णुदुतो-III. 113 अण्णु
 III 106, 108, 114, 147
 अण्णुलिसो-IV 317
 अण्णुलारा-IV 345, 434
 अण्णुलिसो-I 142, II 71
 अण्णुदेवय-II, 119
 अण्णुदेव-I 40
 अण्णु-III 73, IV 303 अण्णु
 III 84, 89
 अण्णुद-IV 187
 अण्णु-III 32
 अण्णु-II 217
 अण्णु-[अच]-IV 292.
 अण्णु-[आर्ष]-IV 302 अण्णु
 IV 277 अण्णु-IV 302
 अण्णुत्त-IV 266 अण्णुत्तो-I
 260
 अण्णुमिस्सहि-IV 283
 अण्णुणे-IV 292
 अण्णु (caus) अण्णुदे-I 63, IV 8
 अण्णुअ-I 63 अण्णुय-I 63
 अण्णुदे अण्णुय-I 63 अण्णु
 अण्णु-समण्णुत्त-II 161
 अण्णु-I 66
 अण्णुतो-II 111
 अण्णु-II 111
 अण्णु-II 217
 अण्णुतो-II 111

- रिहा-**II** 104
 -रिहो-**II** 111
 -रिहा-**I** 6
 -रिहो-**II** 111
 -रिहो-**II** 111
 -रिहो-**II** 201, **IV** 418
 -रिहो-**IV** 108 अत्रिबद्ध-
 -**IV** 252
 -रिहो-**II** 101
 -रिहो-**II** 118
 -रिहो-**IV** 278
 -रिहो-**I** 211
 -रिहो-**IV** 350 (from लम्)
 -रिहो-**I** 66
 -रिहो-**I** 66
 -रिहो-**I** 237
 -रिहो-**II** 189
 -रिहो-**I** 101
 -रिहो-**IV** 353
 -रिहो-**I** 101
 -रिहो-**IV** 302
 -रिहो-**IV** 144
 -रिहो-**I** 82, **II** 174
 -रिहो-**IV** 139
 -रिहो-**IV** 39
 -रिहो-**IV** 54
 -रिहो-**IV** 54
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**IV** 122
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**I** 6
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**II** 4
 -रिहो-**IV** 395
 -रिहो-**II** 168
 -रिहो-**I** 245
 -रिहो-**II** 24
 -रिहो-**IV** 162
 -रिहो-**IV** 293,
 अवहयति [अवहयते]-**IV** 339
 अवडो-**I** 271
 अवत्यह-**IV** 422, 22 अवत्ये-**IV**
 396
 अवहाल-**I** 254
 अवय-**IV** 181
 अवयज्ज-**IV** 181
 अवयवो-**I** 245
 अवयासह-**II** 174 **IV** 190
 अवयासो-**I** 6, 172
 अवय्य-**IV** 288
 अवरणो-**II** 75
 अवराइसो-**IV** 413
 अवराण-**III** 61
 अवराहिउ-**IV** 445
 अवरि-**II** 166, **IV** 331
 अवरि-**I** 26, 108
 अवरिहो-**II** 166
 अवरेण-**IV** 395
 अवरेसि-**III** 61
 अवरोप्यह-**IV** 409
 अवशल-**IV** 302
 अवस-**IV** 376, 127
 अवसहो-**I** 172
 अवसर-**IV** 358
 अवसे-**IV** 427
 अवसेह-**IV** 162, 178
 अवह-**IV** 94
 अवह-**I** 206
 अवह-**II** 138
 अवहर-**IV** 162, 178
 अवहावेड-**IV** 151
 अवहेड-**IV** 91
 अवहोआस-**II** 138
 अवि-**I** 41
 अविणय-**II** 203
 अवुह-**IV** 38
 अव्वो-**II** 204
 अस् मिह-**III** 105, 147, **IV**

- 266 क्षि-IV 302 सि-III
 146, 180 अख्यि-II 45, III
 146, 147, 148 नख्यि-II
 206 ल्यु-IV 283 म्हो म्ह-III
 147 सिआ-II 107 आसि-
 III 164 अहोसि-III 164
 सता-IV 389 सतो-I 37
 अमदहि-IV 396
 अमडुलु-IV 422, 8,
 असणु-IV 341
 अमहेज्ज-I 79
 असाह-IV 395
 असु-IV 414
 असुगो-I 177
 असुर-I 79
 असुलह-IV 358
 असेसु-IV 410
 असोज-II 164
 अस्तवदी-IV 291
 अम्म-III 74
 अस्म-I 84
 अस्ति-III 74
 अह (m f n)-III 87
 अह-IV 339, 341, 365, 367,
 379, 380, 390 (?), 416,
 417, 422, I (?), 442, 447
 अहकगाय-I 245
 अह-I 40, III 107, 117, 148,
 161, IV 302
 अहयं-II 199, 201, III 105
 अहर-IV 332 अहरे-IV 332
 अहरुह-I 84
 अहय-I 67
 अहयइ-IV 419
 अहवा-I 67, III 73, IV 119
 अहइ-II 317
 अहाजायं-I 245
 अहिअं-III 81
 अहिआह-I 11
 अहिऊलइ-IV 208.
 अहिजो-I 56, II 83
 अहिण्णू-I 56, II 83
 अहिपनुअइ-IV 163, 209
 अहिमज्ज-II 25
 अहिमज्ज-II 25
 अभिमज्ज-IV 293
 अहिमय्ज-I 213, II 25
 अहिरीओ-II 104
 अहिरेमइ-IV 169
 अहिलंराइ-IV 192
 अहिलपइ-IV 192
 अहियय्ज-I 248
 अहो-I 7, II 217
 अहोसुहु-IV 367
-
- आ
- आभवेइ-IV 81
 आइउ-IV 132
 आइग्गइ-IV 13
 आइएइ-IV 187
 आइरिओ-I 73, II 107
 आउज्ज-I 156
 आउइइ-IV 101
 आउटण-I 177
 आउसे-IV 302.
 आऊ-II 174
 आण्ण-IV 365 cfr आणइ
 आओ-I 268 cfr गत्त्वात् आ
 आकिई-I 209
 आपमण्णु-I 56
 आपमिनो-I 177.
 आगमे-IV 302.
 आगरिनो-I 177
 आगारो-I 177
 आचरइ-IV 297 (आचरइ)

- आडत्तो-II 138 (रम् with आ)
 आडप्पइ-IV 354
 आडवइ-IV 155
 आडवीअइ-IV 251
 आडिओ-I 143
 आणत्त-See (शा with आ)
 आणत्ती-II 92
 आणट्ट-IV 401
 आप्पवण-II 92
 आणवेट्ट-See (शा with आ)
 आणहि-IV 343 (नी with आ)
 आणा-II 83, 92
 आणाल्खमो-II 97
 आणाल्खमो-II 97, 117
 आणालो-II 117
 आणिअ-See (नी with आ)
 आदमइ-IV 422, 22
 आदरइ-IV 84
 आप् with परि पञ्चत्त-II 24,
 IV 365 with प्र पावेमि-IV
 302 पावइ-IV 289 पावीसु-
 IV 396, 398 पाणिअइ-IV
 366, 437 पत्तु-IV 332 पा-
 विअ-IV 387 with सप्र श-
 पत्ता-IV 301 with वि वा-
 वेइ-IV 141 with सम् समा-
 वेइ-IV 142 सम्पइ-IV
 422, 4 सम्पउ-IV 401
 समत्तु-IV 322, 420
 आपसिअ-II 196 (पस् with आ?)
 आपमो-I 44
 आभामइ-IV 447
 आम-II 177
 आमेलो-I 105, 202, 234
 आयइ-IV 365 आयहो-IV 365
 आएण-IV 365 आयहि-IV
 383
 आयसो-II 105
 आयज्जइ-IV 147
 आयमिओ-I 177
 आयम्पइ-IV 147
 आयरिओ-I 73
 आयरिसो-II 105
 आयरु-IV 341 आयरेण-IV
 423, 6
 आयास-I 84
 आयुध-IV 324
 आरण्ण-I 66
 आरनाल्-I 228
 आरमइ-IV 155
 आरमइ-IV 155
 आरमो, आरम्मो-I 30
 आरुहइ-IV 206
 आरोमइ-IV 202
 आरोलइ-IV 102
 आरोवेइ-IV 47 (रु with आ)
 आल्किरमो-I 7
 आलवणु-IV 422, 22
 आलिहो-II 49, 90 See (लिप्
 with आ)
 आलिहइ-IV 182
 आली-I 83
 आल्ल-IV 379, 422, 13
 आल्लमइ-IV 182, 208
 आलेट्टुअ-I 24, II 164 See
 (दिल् with आ)
 आलेट्टु-II 164 See above
 आलोअण-I 7
 1) आवइ-IV 400, 419
 2) आवइ-IV 367 आवहि-IV
 422, 1
 आवज्ज-I 156
 आवट्टइ-IV 419
 आवत्तओ-II 30
 आवत्तण-II 30
 आवत्तमाणो-I 271
 आवलि-I 6, IV 444

आवसहो-I. 187.
 आवास-IV 442
 आवामय-I. 43
 आवामिड-IV 357
 आवेढो-I 202, 231
 आस-IV 383
 आसघड-IV 35
 आस-II. 92
 आसारो-I 76
 आसीसा-II. 174
 आसो-I 18
 आहड-IV 192
 आहड-I 206
 आहम्मड-IV 162.
 आहाह-II 217
 आहि-III 74
 आहिआई-I 44
 आहिरय-II. 174
 आहोडह-IV 27

इ

इ-II 217 See उणाड
 इ [अदि]-IV 383, 384 390,
 439 cfr एव्य को उ केई
 इ [तर]-III 90
 इ एड-IV 106 एसी-IV 411
 एन्दु-IV 351
 इ with आ एदु-IV 265, 302
 इअ-I. 12, 91
 इअमि-III 89
 इअरहा-II 213
 इअराई-III 131 इअरु-IV 406
 इअरे-III 58
 इअणि-I. 29
 इआणि-I 29, II. 134
 इएण-(') II. 169

इक-I 81
 इकख-II. 17
 इगलो-I 47, 254
 इगिअळो-II 83
 इगिअण्णु-II 83
 इगुअ-I. 89
 इग-II 34
 इहो-II 34
 इडु-I 128, II 41
 इण-II. 204, III 78, 70, 85,
 162, IV 279
 इणमो-III 79, 85
 इरत-IV 391
 इत्तिअ-II 156
 इत्तो-II 160
 इरय-IV 323
 इरयी-II 130
 इद-III 79
 इदो-II 160, IV 302
 इष् (इन्ध) with वि, विन्नाद-II
 28 with सम्, सामिन्नाद-II
 28
 इष-IV 268
 इदालिड-IV 441
 इदहणु-I 187.
 इध-I 177, II 50
 इम-II 181, 198, III 72, 77,
 78 इमो-III 72, 73 इमु-
 IV. 361 इमा-III 72, 73
 इमिआ-III 73 इमा-I 10
 इमे-III 72, 77 इमिा-III
 60 इमेण-III. 69, 72 77
 इमेदि-III 77 इमस्स-III 71,
 81 इमीए इमाण-III 32 इमन-
 III 61, 81 इमीन, इमाण-III
 32 इमेदि-III. 61, 81 इमलि-
 III 60, 71, 75, 76 इममि-
 III 75, 76
 इर-II. 186

व-II 182
 वृ इच्छद्-IV 215 इच्छद्-IV
 384 इच्छद्-IV 381 एच्छण-
 IV 353 ह्यो-II 34 ह्यु-
 इ
 IV 358
 वृ with सप्र सपोसिआ-IV 414
 वृ-I 128, 141
 वृ-I 9, II 164, III 75, 76,
 IV 268, 419
 वृ-I 24
 वृ-I 24, II 161
 वृ-II 212

इ

इमि-III 84
 इ with प्र, पंक्त् पच्छ with प्रति,
 पडिन्वद्-IV 193
 इदिशाद्-IV 209
 इदगे-I 84, II 92
 इवाद्-II 159
 इति-I 46, II 129

उ

उत् [उत्]-I 172, II 193
 उत् [पय]-II 211, IV 396
 उमर्हा-IV 365
 उरौ I 6
 उउरसो-I 270
 उऊ-I 131, 141, 209
 उऊहलो-I 171
 उऊष्ठा उऊडा-I 25, 30
 उऊतिओ-II 30
 उऊरो-I 58

उमा-II 79, 89
 उविद्-I 128
 उक्कुवुरद्-IV 17
 उक्कुमद्-IV 162
 उषेरो-I 58
 उफोस-IV 258
 उकगय-I 67
 उकपाल-II 90
 उकपाय-I 67
 उकिरत्त-II 127
 उकितवद्-IV 141
 उकपुड्ड-IV 116
 उगाद्-IV 33
 उगमा-I 171
 उगगद्-IV 91
 उगपाड्ड-See घट्ट with उद्
 उगपुराद्-IV 105
 उपद्-IV 12
 उपभ-I 154
 उषाडिरीए-II 193
 उधिणद्-See चि with उद्
 उन्नुप्पद्-IV 259
 उचेद्-See चि with उद्
 उच्छओ-II 22
 उच्छओ-IV 336
 उच्छण्णो-I 114
 उच्छत्ति-IV 326
 उच्छा-II 17, III 56
 उच्छाणो-III 56
 उच्छाहो-I 114, II. 21, 48,
 III 81
 उच्छु-I 247 उच्छु-I 95, II 17.
 उच्छुओ-II 22
 उच्छुद्-II 127
 उबलो-II 174
 उबल-II 174
 उजाण-IV 422, 11
 उज्जुअ-IV 412
 उज्जू-I 131, 141, II 98

- उज्जेणिहि-IV 442
 उज्जाभगरे-I 177
 उज्जाभ-III 137
 उज्ज् उज्जिअ IV 302
 उज्ज-III 99
 उद्ये-II 34
 उद्द-IV 17 (त्या with उद्)
 उद्दम्ह-IV 365 (स्तम् with उद्)
 उद्दईस-IV 423
 उद्- I 202
 उद्गावतिअए-IV 352
 उद्दीणो, उद्दे, उद्देति-IV 237
 (धी with उद्)
 उण-I 65, 177
 उणा-I 65, II 217
 उणाइ-I 65
 उण्हउ-IV 313
 उण्हत्तणु-IV 343
 उण्डीस-II 75
 उत्तपद्-IV 133
 उत्तरिअ-I 248
 उत्तरीअ-I 248
 उत्तिसो-I 46
 उत्त्यपद्-IV 36, 111
 उयपद्-IV 171
 उयारद्-IV 160
 उयारो-II 18
 उद्-I 209
 उद्दामो-I 177
 उद्दाल्-IV 125
 उद्दमुअ-IV 111
 उद्- II 59
 उद्दमाइ-IV 8
 उद्दगाइ-IV 160
 उद्दलेइ-IV 29
 उद्दसि-IV 372.
 उद्दरि-IV. 331
 उद्दन्- II 77
 उप्पाओ-II 77
 उप्पाल्-IV 3
 उप्पावेइ-II 106 (ए with उप्)
 उप्पिअ-See (अप्)
 उप्पेलद्-IV 36
 उप्पेहट-II 171
 उप्फालद्-II 174
 उप्पुक्क-IV 2
 उप्प-III 99
 उभपय-II 161
 उप्प-II 59
 उम्भावद्-IV 168
 उम्मुअद्-IV 60
 उम्मुत्तद्-IV 111
 उम्भेहि-III 95
 उभयवल-II 138
 उभयोकाल-II 138
 उमच्छद्-IV 93
 उवरो-I 270
 उम्मसिए-I 169
 उम्मत्यद्-IV 105
 उम्मिअद्-IV 351
 उम्-III 99 उम्हसो-III 99
 उम्हेहि-III 95
 उम्हा-II 71
 उम्ह-III 99 उम्हसो-III 99
 उम्हे-III 91, 93 उम्हेहि-III 95
 उरो-I 32 उरो. उरम्मि, उरि-IV 118
 उरहए-I 171
 उर-I 82
 उरम्मद्-IV 202
 उरम्माल्-IV 36
 उरम्मालिउ-IV 122, 15
 उरम्मिहि-II 193
 उरम्मवेतिए-II 193
 उरम्मिअद्-III 16
 उरम्मिअ-I 7

उल्लुपद्-IV 116
 उल्लुपद्-IV 26
 उल्लुपद्-IV 259
 उल्लुपद्-IV 116
 उल्ले-IV 83
 उल्लवद्-IV 116
 उल्लुमस्त-III 10
 उल्लुताथो-I 173, II 26
 उल्लुगिअ-cfr (नी with आ)
 उल्लुमा-I 231
 उल्लुमिअद्-IV 418 (मा with उप)
 उल्लुवार-I 115
 उल्लुरि-I 14, 108
 उल्लुरि-III 163
 उल्लुवासो-I 173
 उल्लुसगो-I 231
 उल्लुहत्यद्-IV 95
 उल्लुह-II 138
 उल्लुहाम-II 201
 उल्लुवालमद्-IV 156
 उल्लुने-IV 77
 उल्लुप्या-IV 414
 उल्लुवरिअ-IV 379
 उल्लुवाअद्-IV 240 उल्लुवाद्-IV
 11, 240 (वा with उद्)
 उल्लुवारिअद्-IV 438
 उल्लुविगो-II 79
 उल्लुविगो-II 79
 उल्लुविपद्-IV 227
 उल्लुवीट-I 120
 उल्लुवूह-I 120
 उल्लुवेदद्-IV 223
 उल्लुवेद्-IV 223
 उल्लुवेवो-IV 227.
 उल्लुलदि-IV 295 (वल् with उद्)
 उल्लुम-I 24
 उल्लुहो-I 131, 133, 141
 उल्लुमा-IV 289
 उल्लुसिक्कद्-IV 91, 144

ऊ

ऊ-II 199
 ऊआसो-I 173
 ऊआताओ-I 173
 ऊसओ-II 22
 ऊमलद्-IV 203
 ऊमवो-I 81, 114
 ऊसमिरो-II 145
 ऊसासेद्दि-IV 431
 ऊसारिओ-II, 21 (सर with उद्)
 ऊमारो-I 76
 ऊसुओ-I 114, II 22
 ऊसुमद्-IV 202
 ऊसुर-II 174
 ऊमो-I 43

ए

ए-III 99
 ए-IV 399 (?)
 एअ-I 11 एअ-I 209, II 198,
 201, III 85, 86, 134 एअ-
 IV 438 एए-III 4, 58,
 86 एइ-IV 330, 344, 363,
 414 एअस्म-III 81 एआए-
 III 32, IV 284, 302 ए-
 ईण-III 32 एआण-III 32
 एआण-III 61, 81 एईण-III
 32 एएसि-III 61, 81 एआ-
 III 82 एआउ, एआदिनो, ए-
 आदि-III 82 एआओ-III-
 82, 86 एअम्मि-III 84 ए-
 अस्सि-III 60
 एआरह-I 219, 262
 एआरियो-I 142
 एओ-[एक] II 99, 165

- कइ [कति]-IV 276, 420 (?)
 कइ [कवि]-II 40, III 142
 कई-I 128, 180
 कइअव-I 151, 250
 कइया-III 65
 कइणह-III 123
 कइद्वओ-II 90
 कइधओ-II 90
 कइमो I 48
 कइरव-I 152
 कइलाखो-I 152
 कइयाह-I 250
 कइमो-IV 403
 कई (कवि)-I 231
 कउ-IV 416, 418
 कउच्छेअय-I 162
 कउरवो-I 163
 कउला-I 163
 कउसल-I 162
 कउहा-I 21 कउह-I 225
 कइजय-I 1
 कउरवा-I 1
 कस-I 29, 70
 कसालो-II 92
 कसिओ-I 70
 कउथ-II 174
 कयाडो-I 26
 कसाइ-IV 192
 कयुहे-IV 367
 कयु-IV 329
 कण्ण-II 17
 कण्णो-II 17.
 कव-IV 266, 106 कज-
 177, II 21
 कजु-IV 348 कज्जे-IV 367
 कजे-II 180
 कज्ज-IV 396
 कज्जुआ, कज्जुआ-IV 263, 303
 कज्जुओ-I 25, 30 कज्जुओ-I 30
 कज्जुअ-I 7 कज्जुआ-IV 431
 कज्जुआ-IV 293, 305
 कटि-IV 350 (?)
 कटारइ-IV 115 (?)
 कटउ-IV 385 कट-II 14.
 See क (क)
 कट-II 31, 90
 कउण-I 217
 कडु-IV 336 कडुण्ण-II 155
 कडेवरहो-IV 365
 कडुइ-IV 187
 कडइ-IV 119, 220
 कणइ [कनके]-IV 444
 कणइ (from कण्)-IV 239
 कणय-I 228
 कणवीरो-I 253
 कणिअ-IV 119
 कणिआरो-II 95 क-IV 396
 कणिह्यरो-II 17.
 कणेर-II. 116
 कण्ठओ कटओ-I 30
 कठि-IV 420, 111, 416
 कण्ठ, कट-I 30
 कण्ठलिआ-II 38
 कडुअइ-I 121
 कण्णइ-IV 432, 133 कण्ण-
 IV 310
 कणिआरो-I 168, II 95
 कण्णो-I 168
 कण्णो-II 75, 110
 कण्णिना-IV. 352
 कण्णो-II 30
 कणा-III 18 कण्ण-III. 40
 कण्णो-III 18
 कण्णिओ-II 30
 कण्ण, कण्ण-I 187, IV 7 कण्णो-
 कण्ण-IV 267 कण्णो-IV
 302 कण्ण-IV. 396 कण्ण-

- IV 312 कत्यद्-I 187, IV
 249 कहिज्जद्-IV 249
 क्य-II. 161, III. 65, 71
 क्यद्-II. 174 (See कथय्)
 क्य-IV 267, 323
 क्यो-IV 325
 क्यि IV 396 क्यि-IV 349
 क्य-IV 345, 351, 357, 358,
 364, 383, 418, 434 क्यस्यु-
 IV 445 क्यहा-IV 379,
 389, 395, 416, 429
 क्य-1 187
 क्य-II 174
 क्य-II. 5
 क्यत-II. 89
 क्यिज्जद्-IV 357
 क्यहल-II 77
 क्यडा-I 199
 क्यो-I 239
 क्यल-II. 182, IV 308 क्यलु-
 IV 332, 397, 414 क्यलद्-
 IV 353 क्यला, क्यलाद्-I 33
 क्यलाजा-III 23 क्यलस्त-III
 23 क्यलेण III 24
 क्यलमुही-III 87
 क्यलवण-II 183
 क्यलसरा-II 209
 क्यवमद् IV 146
 क्यमा-II 106
 क्यम्, क्यड-I 30, 231 क्यम्ड-I
 30 क्येद्-IV 46 क्यिता-IV
 326 with अणु, अणुक्यम्यर्णाजा-
 IV 260
 क्यमारा-II 60
 क्यम्-IV 72
 क्यम्बद्-IV 111
 क्यम्स-II 79
 क्यमाह-IV 299 क्यमाहै-IV
 300
 क्यम्भे-IV 110
 क्यम्हा-See क
 क्यम्हारा-I 100, II 60, 74
 क्य-See (कर्)
 क्यकञ्जा-III 73
 क्यग्गाहा-I 177, 180
 क्यण-I 217
 क्यण्णु-I 56
 क्यते-IV 302
 क्यथा-I 239
 क्यप्पणामा-III 105
 क्ययो-I 223 क्ययु-IV 387
 क्यरो-I 209 क्यर-III 58, IV
 287
 क्यल-I 167
 क्यली-I. 167, 220
 क्य-क्यमि-I 29, II 190, III
 105, IV 265 क्यमि IV
 287 क्यद्-IV 337, 414, 420,
 422, 22 क्यद्-IV 65, 234,
 239, 338 क्यदि-IV 360
 क्यति-IV 376, 445 क्यहि-
 IV 382, 414 क्य-IV 330
 क्यहि-IV 385, 418 क्ये-IV
 387 क्येमु-II 201 क्यहु-IV
 346, 427 क्येध-IV 260
 क्यसे, क्यए-III 145 क्यरिस्सिदि-
 IV 275 क्यरिसु-IV 396
 क्यसु-IV 389 क्यहउ-IV 385
 क्यह-III 170, IV 265
 क्यहिमि-III 170 क्यहिद्-I 5,
 III 166, IV 214 क्यही-I
 5 क्यसी, क्यही, क्यहीअ-III
 162, II 191, IV 214
 क्यिज्जद्-I 97 क्यिज्जदि क्यिज्जदे-
 IV 274 क्यिज्जद्-IV 250
 क्यीरद्-IV 250 क्यीरते-IV 316
 क्यिज्जउ-IV 338, 385, 389,
 411, 445 क्यीरद्-III 149,

- 153 करावेद्—III 149 करावेद्—
 III 149 कारावेद्—III 153
 कारावीभद्, काराविज्जद्—III 152,
 153 काराभद्, काराविज्जद्—III
 152, 153 काउ—IV 314
 करउ—IV 370 करण—IV 441
 करि—IV 357 करिअ—I 27,
 IV 272 कदुअ—IV 272,
 302 करिदूण—IV 272 काऊण—
 I 27, II 146, III 157,
 IV 211 काऊण—I 27 काउ-
 आण, काउआण—I 27 कालिअ-
 IV 302 करेदि—IV 310
 करेपिणु—IV 396 कयव—IV
 265 कय—III 73, 105 कयउ-
 IV 129 कय—I 126, 209;
 II 114, III 16, 23, 24, 27,
 29, 30, 51, 55, 56, 70, 77,
 109, 110, 118, 119, 124,
 129, IV 422, 10 कया—II
 204, III 7 कत—IV 323
 कद—IV 290 किदु—IV 116
 किअउ—IV 371, 378 अकिआ-
 IV 396 करणिज्ज—I 21, II
 209 करणीअ—I 248, IV
 277 कायव—IV 211 करिण-
 धउ—IV 138 करत—IV 431
 करतहो—IV 100 कारिअ III
 152, 153 कराविअ—III 152,
 153 कराविआ—IV 123 cfr
 शुणद्
- क(-with अल अलकिआ—III 135
 -with प्रति पटिहद्—I 206
- कर (hand)—IV 118, 139,
 (388, 395) करि—IV
 351, 387, IV 395 कदि-
 IV 319
- करण—IV 122, 16
 करण—IV. 106.
- करयल—III 70
 कररुह, हो—I 11
 करलो—I 220
 करवाल—IV 354, 379, 387.
 करसी—II 171
 करालिअउ IV 115, 49
 करि—IV 353
 करिणी—III 32
 करिसद्—IV 187, 335
 करितो—I 101
 करीतो—I 101
 करेणू—II 116
 कल्ह—IV 59
 कलओ—I 67
 कलकिअह—IV 129
 कलमणोधी—II 217
 कलया—I 0 कल्हो—I 30, 21
 कलयलो—IV 220 कलरु—I
 303
 कलदिअउ—IV 121
 कलावो—I 331
 कलिजुगि—IV 338, 375, 110
 कलिहि—IV 341
 कली—IV 287
 कनुणो—I 251
 कल—IV 288
 काउ II 186
 कन्दार—II 76
 कवद्—IV 239 (3)
 कदिओ—I 321, II 20
 कयो—II 36
 कया—IV 350, 367. कउ—I
 395 कयोण—IV 167. कय
 IV 125
 क्यरि—IV 392
 कयल—IV. 367 कयो—IV 259
 कयउ—IV 397 कयो—IV 39
 कयाउ—I 291 कयाउ—IV 397
 कयिल—I 331

- द्वालि-III 395
 द्वा-III 142 द्वा-II 79
 दाल्दत्तो II 159
 दम् with वि, विभमद्-IV 195
 विभसति-II 109 विहसति-IV
 165 विभसति-IV 91 विभसति-
 II 115
 दम्-IV 314
 दम्-IV 236, II 75, दम्-II
 110
 दम्फसि-(*) IV 422 15
 दम्फसि-IV 423
 दम्फसि-IV 330
 दम्फसि-IV 440 दम्फसि-IV 260
 दम्फसि-II 75 दम्फसि-II 89,
 104, 110
 दम्-IV 289
 दम्-I 29, II 161, 199, 204,
 208, III 56 दम्-IV 370,
 436
 दम्-I 29, 41, IV 267 दम्-I
 41
 दम्ति-IV 415, 416
 दम्-IV 355
 दम्फसि-II 71, 93
 दम्-II 161
 दम्-III 60, 65, IV 302,
 357, 422, 8 दम्-IV
 422, 6
 दम्-IV 349, 357, 367, 370,
 383, 418, 421, 422, 428,
 434
 दम्-IV 178
 दम्-IV 329
 दम्-IV 325
 दम्-IV 446
 दम्फसि-II 184
 दम्-IV 44
 दम्-IV 350
 दायमणी-I 180
 दायर-IV 376
 दाल्दत्तो-I 67
 दाल्दत्तो-IV 357
 दाल्दत्तो-III 65
 दाल्दत्तो-III 32
 दाल्दत्तो-I, 269
 दाल्दत्तो-I 269
 दाल्दत्तो-III 32
 दाल्दत्तो-IV 299
 दाल्दत्तो-I 177 दाल्दत्तो-III 187
 दाल्दत्तो-IV 415, 422, 18,
 421
 दाल्दत्तो-IV 387
 दाल्दत्तो-I 13
 दाल्दत्तो-I 43
 दाल्दत्तो-I 29
 दाल्दत्तो-I 43 दाल्दत्तो-III
 38
 दाल्दत्तो-I 127
 दाल्दत्तो-See दम्
 दाल्दत्तो-I 214, 254
 दाल्दत्तो-II 71
 दाल्दत्तो } See दम्
 दाल्दत्तो }
 दाल्दत्तो-III 65
 दाल्दत्तो-See दम्
 दाल्दत्तो-II 104
 दाल्दत्तो-I 128
 दाल्दत्तो-I 29, 86
 दाल्दत्तो-I 128
 दाल्दत्तो-II 12, 89
 दाल्दत्तो-I 128
 दाल्दत्तो, दाल्दत्तो, See दम्
 दाल्दत्तो-I 251
 दाल्दत्तो-IV 52
 दाल्दत्तो-III 69 See दम्, दाल्दत्तो, दम्
 दाल्दत्तो-II 216

- नि-तस्म { III. 169 (कीर्त्)
 कित्तिहिमि {
 कित्ति-IV 335, 347, 400, 418
 कित्ती-II. 30
 किघ-IV 101
 किप्रउ-IV 329
 कि-See क
 किर-L 88, II 186, IV 349, 419
 किराय-I 183
 किरिआ-II 104
 किरितट-IV 325
 किल-II 186, IV 292
 किलत-II 106
 किलम्मइ-II 106
 किलिक्चड-IV 168
 किलिट्ट-II 106
 किलित्त-I 145
 किलिप्र-I 115 किलिप्रउ-IV 329
 किलिप्र-II 105, 106
 किलेसो-II 106
 किं-IV 401, 423
 कियु-IV 419
 किना-I 128
 किवाण-I 128
 किविजो-L 16, 128
 किगर-I 116
 किगता-I 128
 किगल-I 269
 किगल्य-I 269.
 किगा-I 127
 किगाण-I 128
 किभिओ-I 128
 किसो-I 128
 किस्ता-(क)
 किट्ट-IV 101
 किट्ट-IV 356.
 कीम, कीमा, कीइ, कीए, See (क)
 कीरइ See कर्
- कीलइ-I. 203 कीलदि-IV 4
 (कीर)
 कीम-(क)
 कीमु-कर्
 कुऊहल-I 117
 कुयइ-IV 76
 कुज्ज-II 164
 कुच्छी-I. 35, II. 17 कुच्छी-
 46
 कुच्छेअय-L 161, II 17
 कुञ्जय-I 181
 कुज्जइ-IV 135, 317
 कुजर-IV 387 कुजरो-I
 कुज्ज-IV 423, 9
 कुट्टक-IV 311
 कुट्टु-IV 488
 कुटीरइ-IV 364
 कुट्टउं-IV 422, 11
 कुट्टी-IV 122, 14, 129, 1
 1) कुट्ट-IV 396 कुट्ट-II 17
 2) कुट्ट-II 78
 कुजरो-I 199
 कुगइ-IV 65 कुज्जि-I 8,
 130
 कुणय-I 271
 कुट्टक-IV 311
 कुट्टो-I 37
 कुप्पइ-IV 230
 कुप्पातो-I 72.
 कुप्पिमो-I 72
 कुमरो-I 67
 कुमारी-III 32, IV 362
 कुजारो-I 67
 कुजाल-IV 293, 302
 कुमुअ-II 182
 कुमल-I 26, II 52
 कुप्पा-IV 117 कुप्पे-IV 1
 कुप्प-IV. 345, 117 कुप्प-
 IV 106

- कुमभारो-I 8
 कुभारो-I 8
 कुमिना-IV 302
 कुम्दापो-II 74
 कुमल-IV, 382
 कुम्बरा-°चरी-III 31
 कुम्-*L* 33, III 80, IV 308
 कुम्भो-I 33 कुम्भ-IV 361
 कुम्भा-II 79
 कुम्बिआ-III 103
 कुम्भन-I 91, 145, 322, 414
 कुम्भनराम-IV 446
 कुम्भनपर्यो-कुम्भनपर्यो-II 97
 कुम्भाउड-IV 264
 कुम्भो-I 260
 कुम्भ-IV 365
 कुम्-*IL* 129
 कुम्भतहो-IV 370
 कुम्भो-I 148, 196, 240
 कुम्भित्त-*II* 157 कुम्भित्त-IV 383
 कुम्भिल-*II* 157
 कुम्भुली-IV 408, 435
 कुम्भु वि-IV 404, 405
 कुम्भ-*II* 157
 कुम्भ-IV 418
 कुम्भो-I 246, *IL* 147, 148 कुम्भ-*IV* 359 कुम्भ-*II* 99 कुम्भ-*IV* 373 कुम्भ-*IV* 422, 20
 कुम्भ-*I* 152
 कुम्भो-I 105, 142
 कुम्भ-*I* 167
 कुम्भयड-*IV* 95
 कुम्भसो-*I* 148, 152
 कुम्भ-*IV* 157
 कुम्भो-I 167, 220
 कुम्भ-*IV* 343, 401 कुम्भ-*IV* 390, 396, 398
 कुम्भो-*II* 30
 कुम्भ-*IV* 408
 कुम्भलाड *IV* 414
 कुम्भारो *III* 134
 कुम्भर-I 146
 कुम्भरि-*IV* 335, 420, 20
 कुम्भहि-*IV* 370
 कुम्भो-*Sec* क
 कुम्भ-*I* 29, 86
 कुम्भ-*IV* 402
 कुम्भि-*IV* 425
 कुम्भासड-*IV* 195
 कुम्भहल-*II* 99
 कुम्भहल-*I* 117, 171, *IL* 99
 कुम्भहल-*I* 117
 कुम्भड-*IV* 76
 कुम्भेअय-*I* 161
 कुम्भो-*I* 159
 कुम्भड-*IV* 422, 2
 कुम्भिम-*I* 116
 कुम्भड-*IV* 168
 कुम्भुण-*IV* 422 9
 कुम्भो-*I* 116
 कुम्भ-*I* 202
 कुम्भुहो-*I* 159
 कुम्भड-*IV* 446
 कुम्भो-*I* 116 कुम्भु-*IV* 422, 15
 कुम्भर-*I* 124
 कुम्भुई-*I* 159
 कुम्भिसो-*I* 159
 कुम्भनी-*I* 159
 कुम्भस्तागाल-*IV* 290
 कुम्भणडी-*I* 124, *II* 73
 कुम्भल-*I* 171
 कुम्भलिप-*I* 171
 कुम्भली-*I* 124, *II* 73
 °कुम्भ-*II* 99
 °कुम्भ-*II* 97

- स
 सद्भो-I 193
 सदर-I 67
 सदरद-IV 151
 सभो-II 3
 सग्ग-IV 330, 386, 411 सग्ग
 I 31 सग्गु-IV 357 सग्गे-
 I 31, 202, II 77 सग्गे-IV
 357
 सचद-IV 89
 सहा-I 195
 सहद-IV 126
 सणिच्चद } IV 214 (सन्)
 सणिहिद }
 सणो-II 20 सणु-IV 446
 सणेण-IV 371 सणे-IV 119
 सदई-IV 367, 428 सदिभो-I
 53 सदित्त-IV 418
 सद-II 97 सदु-IV 141
 सदई-IV 310
 सदी-IV 123
 सण्णु-II 99
 सत्तिभाण-II 185
 सति-IV 372 See also (साध)
 सदा-II 5
 सधावारो-II 4
 सधो II 1
 सधसु-IV 115
 सपर-I 181
 समा-II 18
 सम्माविभं-III 152
 सम्मासमा-णो-III 38
 समो-I 187, II 8 89 सभि-
 IV 399
 सम्मद } IV 211 (सन्)
 सम्मिदिद }
 सम्मो-IV 325
 सम-IV 296
 समसाधि-IV 377, 401
 सर-II 186, IV 341
 सर-IV 310, 367, 406, 412
 सराद-IV 334, सरु-IV 37,
 123, 1
 सरपु-III 12, 43 सरु-III
 124 सरपुणा III 21, 41
 सरपुणो-III 43
 ससिभो-II 77
 सलो-I 187
 ससिहउ-IV 380
 सहीणे-I 74
 ससिभ-I 181
 ससिथो-I 193
 सामड-IV 228 साद-IV, 21,
 119 सादनि-IV 228 *
 -IV 415 सादि-IV 122
 4, 16 सादिद-IV 228 सा
 -IV 423 साओ-II 90, IV
 228 (सा)
 साद-IV 424
 सादर-I 67
 साणिमा-III 57
 साणु-II 7, 99
 साभि-III 152, 153 साभिद-
 III 153 सासीभ-III 153
 सादे-III 153 (सा)
 सासिभं-I 181
 सिच्च-IV 132, 231
 सिणं-II 127
 सिद-IV 173
 सिषद-IV 143 (सि)
 सीण-II 3
 सी-II 17
 सीरोभो-II 162
 सीरुभो-I 181
 सु-II 198, IV, 302
 सुभो-I 181
 सुद-IV 116
 सुद-IV 116

गुडिओ-1 53
 गुडुइ-IV. 395
 गुडो-II 174
 गुड-IV 101
 गुड-IV 154
 से-I 187, III 142
 सेओ [स्वेटक and स्पेटक] II 6
 सेडिओ-II 6
 सेइ-IV 168
 से-II 174
 सेइय-IV 122, 10
 सेडति-IV 88
 सेडओ [स्फोटक and स्फोटक] II 6
 सेडि-IV 419

ग

ग-IV 367, 406, गर्द-II 195,
 III 85 गर्द-II 184
 गा-आ-I 54, 158, III 35
 गाओ-I 54 158, II 174
 गानो-I 162, 202
 गारव-I 163
 गारि-I 163
 गयो-I 177 (cfr गय)
 गगर-I 219
 गा-IV 442 गगा-IV 399, 419
 गगइ-IV 98 गगति-I 187
 गगतै-III 142 गगहि-IV
 367 गग्यु-IV 418 cfr
 गग्यदि (गर्ज)
 गगिउ-IV 409
 गगहो-II 37
 गग-I 35, II 35
 गग-I 35, II 35
 गग-IV 112
 गग-IV 358 गगति-IV 414
 गगति-IV 353 गगतिए-IV
 333
 गग-IV 120

गग्री-I 35, IV 120.
 गगत्यालि-IV 357
 गगाइ-IV 353
 गगी-IV 327.
 गगुअ- See (गम्)
 गगहो-II 37
 गग-IV 306
 गगउडी-I 8
 गगो-I 177
 गगभिणो-I 208
 गग् गच्छइ-I 187, IV 162, 215
 गच्छति, गच्छते-IV 319 ग-
 च्छदि गच्छदे-IV 274 गच्छ-
 IV 295 गच्छिस्सिदि-IV
 275 गमिही-IV 380 गग्-
 III 171 cfr III 172
 गग्मइ, गगिजइ-IV 249 गग्भि-
 हिइ, गगिहिइ-IV 249 गच्छिअ,
 गच्छिदूण-IV 272 गतू-IV
 312 गगुअ-IV 272, 302
 गग्पि, गग्पिणु, गग्पेपि, गग्पेपिणु-
 IV 442 गगो-I 209 गग-
 IV 442 गग-IV 426 गग-
 III 147, IV. 352 गगउ-
 IV 422, 20 गगा-IV 376
 गग-L 97, III 156 गगहि-
 IV 370 377 गतो-IV 322
 गदे-IV 302 गदो-IV 379,
 380
 -with अव, अवगय-I 172,
 -with आ, आगच्छइ-IV 163
 287 आगच्छदि-IV 302 आग-
 च्छमानो-IV 323 आओ-I
 268 आगओ-I 209, 268,
 III 16, 23, 29, 30, 50, 52,
 55, 97 111, 118, 119, 124,
 126, 136 आगदो-IV 355,
 372, 373 आगदे-IV 292
 आगद-IV 270 -with अग्या,

- अन्नागच्छद्-IV 165 - with
 प्रत्या, पञ्चागच्छद्-IV 166 --
 with उद्, उग्य- I 12 -with
 उप, उवग्यम्-III 57 -with
 निम्, निगउ-IV 331 -with
 मय, सगच्छद्-IV 164 सगच्छ-
 III 171 सगमेद्-III 153
 गमिर- II 145
 गमेमद्-IV 189
 गर्भीरिभ- II 107
 गय [गञ्]-IV 385 315, 383,
 395, 418, 439, 445
 गय [गत] See गन्
 गयण- II 161 गयणे- I 8 गयणि-
 IV 395 गयणयम्- II 164
 गदणयउ-IV 376
 गया- L 177, 180
 गप्यदि-IV 292 (गर्ज्, See गञ्दि)
 गरिमा- I 85
 गरिहा- II 104
 गरुमाभद्, गरुमाद्- III 138
 गरुओ I 109 गरुमा-IV 340
 गरुद्- I 107
 गरुवी- II 118
 गरुलो- I 203
 गर्ल्-गल्ड-IV 118 गलति-IV
 106 अगलिभ-IV 382 -with
 वि, विगतद्-IV 175
 गल्यपद्-IV 113
 गलि-IV 423
 गलोद्- I 107, 124
 गवणपोदि-IV 123
 गवेमद्-IV 189, 111
 गविणे- II 159
 गघ- See गम्
 गग-IV 201 (गम्)
 गद्-IV 385 गद्दो- II 79
 गद्व-IV 328
 गद्व- II 141
 गद्विभ See द्रम्
 गद्विर- I 101
 गद्दीरिभ- II 107
 गद्दीरिभ-IV 119
 गा, गाद्, गामद्-IV 6 पिण्डे- I
 315
 गाई- I 158
 गाओ- I 158
 गाण-IV 6
 गाम- III 112 गाभे- III 11
 गामह-IV 407
 गामणि- III 12, 18 गाम्णि I
 124 गामणिता- III 21, 4
 गामणिलो- III 43
 गामिणिभ- II 163
 गारय- I 168
 गाया- III 58
 गायाणो- III 56
 गावी, गावाओ- II 171.
 गिज्यद्-IV 217 (गर्प्)
 गिद्दी- I 26
 गिटी- I 26, 128
 गिदी- I 128
 गिम्भो-IV 112.
 गिम्ह-IV 289 गिम्हो- II 7
 गिम्हु-IV 357
 गिप्यते See गा
 गिरा- I 16
 गिरि-IV. 337, 115 गिरि- I 2
 गिरिदे-IV 341 Declension
 III 16, 18, 19, 22, 23, 2
 121
 गित्तारु-IV 115
 गिताद्- II 106
 गिताण- II 106
 गिदिदि-IV. 396
 गिलिखद्-IV 370 (गल्)
 गिदी-IV 257
 गुप्- II 26 121

उ-L 26
 उद-IV 196
 उद-IV 202
 उजाड-IV 202
 उद-IV 416
 उजा-I 202
 गुण-III 87, IV 292, 338, 372, 414
 गुण-IV 395 गुणा-I 11, 31, III 65, 81 गुणाड-L 34
 गुणहि-IV 335, 347, 400, 418
 गुणद-IV 422, 15
 गुण-IV 40
 गुप्तो-II (गुप्त)
 गुप्त-IV 306 गुप्तेन-IV 306
 गुप्त, गोवद-I 231, IV 338
 गुप्तद-IV 150 गुप्तो-II 77
 गुप्तुच्छ-III 21, IV 4 गुप्तुच्छ-IV 4 - with वि, विगुप्त-IV 421
 गुप्त-II 90
 गुप्त-I 236 (गुप्त)
 गुप्त-IV 161
 गुप्त-I 236
 गुप्तद-IV 207
 गुप्तद-IV 207
 गुप्त-II 124
 गुप्त-IV 444 गुप्त-I 109 declination III 38, 124
 गुप्तवा-I 84
 गुप्तुच्छ-IV 36, 144
 गुप्तुच्छ-IV 73
 गुप्तो-I 202
 गुप्तद-I 236, (गुप्त)
 गुप्त-I 42
 गुप्तो-I 6
 गुप्तद etc See प्रम्
 गुप्त See प्रम्
 गुप्तद etc See प्रम्

गेदुभ-I 57, 182
 गोभम- मा-III. 38
 गोआवरी-II 174
 गोदुज-IV 423
 गोणो-II 174
 गोत्वी-II 77
 गोरडी-IV 395, 420, 431, 436
 गोरि-IV 329, 383 गोरि-III 32, IV 396, 401, 418.
 गोरिहे-IV 395 गोरिआ, गोरिओ-III 28 गोरिअहि-IV 414
 गोरिहर or गोरिहर-I 4
 गोला-II 147 गोले-II 194
 गाली-IV 326
 ग्नाभि-II 15
 प्रम् गेण्ड-III 217, IV 209, 341
 गेण्ड-IV 336 गेण्डि-IV 341
 गेण्ड-II 197, III 26
 गेण्डीअ-III 168 घेण्ड-IV 256, 341
 घेण्डि-I 261, III 65, IV 335
 गेण्डिअ-IV 210
 घेण्ड-III 146, IV 210
 गेण्डेण्डि-IV 394, 438
 घेण्ड, घेण्ड-IV 210
 गहिअ-I 101 गेण्ड-I, 78
 with स, सगहिआ-II 198

घ

घ-IV 424
 घल-IV 422, 2
 घद घड-I 195, IV 112 घडदि-IV 404
 घडे-IV. 50 घडा-व-IV 340, 411
 घडिअ-IV 414
 घडिअउ-IV 331 with उद, उग्घाड-IV 33 with स, सघड-IV 113
 घडा-II 174
 घडो-I 126

- घञ-IV 395, 439 घटो-I 195
 घटाणि-IV 357
 घण-[घृणा] IV 350, 367
 घण [घन]-IV 367, 414, 438
 घणा-IV 422, 23, IV 439
 घणो-L 172, 187
 घटा-I 195
 घत्त-IV 114
 घत्तद्-IV 113, 189
 घम्ना IV 328
 घय-I 126
 घर-IV 364 घरु-IV 341, 343,
 351, 367, 422, 14 घरो-II
 144 घरि-IV 423, 436
 घरदि-IV 423, 15.
 घरसामी-II 141
 परिणि-IV 370
 घमद्-IV 331, 422, 0 घमति-
 IV 423, 3
 घाड-IV 316
 घायणो-II 171
 पिणा-I 129
 घिसद्-IV 201
 घुमिघड-IV 423
 घुद्गद्-IV 395
 घुद्गद्-IV 299
 घुटेदि-IV 123
 घुम्नद्-IV 117
 घुन्द्-IV 117
 घुमलद्-IV 121
 घुतिग-L 129
 घेत्ता etc See घम्
 घेयद् etc See घम्
 घोड-IV 10
 घोडा-IV. 330, 311, 363
 घोर्द्-IV 117
 घोर्द्-L 260
- च
- च-I 21, III 70, 142, II
 265, 321, 322, 323
 च [एव]-IV 346, 426. (1
 चइत्त-I 151 II 13
 चइत्तो I 152
 चउ-I 171, IV 331 च
 चउओ, चऊदि चउदि, 1
 चउउ-III 17 चउउ-
 123
 चउगुणो-I 171
 चउट्टो-II 33
 चउत्थो-I 171, II 33 च
 I 171
 चउर्ददी-I 171
 चउर्द-I 171, 219
 चउमूद्-IV 331
 चउरो-III 122
 चउर्गत-III 137
 चउव्यारो-I 171
 चएम् { I See चयद्
 चएणियु }
 चर-II 79, चर-IV 111
 चरम्मद् IV 161
 चडाभा-I 8
 चनित्तम-IV 259
 चयम्, चयगद्-I 33
 चयद्-IV 325
 चयद्-II 12
 चयिद्-II 171
 चय्युणद्-IV 39
 चयुद्-IV 191
 चयुद्-IV 118
 I चयद्-IV 206, चयिद्-
 331 चयिद्-IV 117
 II चयद्-IV 421
 चयद्-IV 406
 चयद्-IV 139.
 चय-1 57

- चङ्ग-IV 110
 I चङ्ग-IV 126
 II चङ्ग-IV 185
 त्त-See चय
 शतारो, चत्तारि-III 122
 चुरिके-IV 281
 चुरिके-IV 302
 चदयो-II 161
 चदण-II 182
 चादिमा-L 185, -मए-IV 349
 चन्दा-I 30 चदो-I 30, II 80,
 165
 चदो-II 80
 चण्डलया-III 38
 चमदङ्ग-IV 110
 चमरो-I 67
 चमय-IV 444
 चपावणी-IV 330
 चापिङ्ग-IV 395
 चम्म-I 32
 I चयङ्ग-IV 86 चय-IV 423,
 10 चएङ्ग-IV 418 चएपिणु-
 IV 441 चत्त-IV 345,
 383
 II चयङ्ग-IV 86
 चरण-L 254
 चरि-IV 387
 चरङ्ग-IV 231
 चलण-IV 399 चलणो-L 254
 चलणे-II 180
 चलदि-IV 283
 चलन-IV 326
 चलेहि-IV. 422, 18
 चङ्ग-IV 231
 I चङ्ग-IV 2
 II चवङ्ग-IV 233.
 चादिदा-I 146, 198
 चाविला-I 198
 चावे-IV 406 चावेडा-I 146
 चाउ-IV 396
 चाउडा-I 178
 चाउरत-L 44
 चाङ्ग-I 67
 चामरो-I 67
 चाखदी-IV 396
 चि-चिणङ्ग-IV 238, 241 चुणङ्ग-
 IV 238 चिणिङ्ग-IV 242,
 243 चिम्मङ्ग-IV 243 चिणि-
 हिङ्ग, चिम्मिहिङ्ग-IV 243 चिच्चङ्ग
 चिच्चिहिङ्ग IV 242, 243 with
 उङ्ग, उच्चिणङ्ग, उच्चेङ्ग-IV 241
 चिअ-II 99, 184, 187
 चिङ्ग-चङ्ग-II 21, IV 240
 चिम्यलो-III 142
 चिच-II 129
 चिचअङ्ग-IV 116
 चिचङ्ग-IV 115
 चिचिङ्ग-IV 115
 चिण्ड-II 50
 चिन्त चितङ्ग-IV 422, 15 चितेदि
 -IV 265 चितयतो-IV 322
 चितयमाणी-IV 310 चितताह-
 IV 362 चित्तिङ्ग-IV 396,
 410 चित्तिअ-II 190 चित्त-
 IV 320
 चित्ता-I 85
 चिध-II 50
 चिम्मङ्ग } -See चि
 चिम्मिहिङ्ग }
 चिरस्त-III 134
 चिलाओ-I 183, 254
 चिच्चङ्ग } -See चि
 चिच्चिहिङ्ग }
 चिहुरो-I 186
 चीमूतो-IV 325
 चीवदण-I 151
 चुणङ्ग-II 77
 चुङ्ग-IV 177

चुच्छ-I 201
 चुम्ब-IV 238
 चुष्ण-II 34
 चुष्णी-IV 395, 130
 चुष्णो-L 84
 चुषद्-IV 239 चुषिवि-IV 430
 चुल्लुल्ल-IV 127
 चुल्लुल्ल-IV 305, 130
 चू-IV 337
 चोम-I 7, II 99, 184, 209
 चोमद्-IV 396
 चोम-IV 151, II 107
 चोमो-I 153
 चोपुणो-L 171
 चोयो-I 171 चोत्थी I 171
 चोद्मी-I 171
 चोद्-IV 171
 चोप्यद्-IV 191
 चादि-I 35, II 107
 चोरिमा-I 85
 चोरो-I 177 चोरेण-III 136
 चोरम्-III 131
 चोप्यारो-I 171
 च-II 184
 चिचप-I 8, II 99, 184, 195,
 197, III 85, 180; IV. 63,
 365
 चोम-II 99, 184

उ

उभ-II 17
 उभ-IV 112
 उभ-II 112
 उभरो-IV 325
 उभ-IV 100
 उहा I. 265; II. 77 उद्-1.
 265
 उद्-II 36, IV 91 उद्-IV.
 387 उद्-IV 122, 5

उणो-II 20
 उण्-III 123
 उक्तवणो-I 19.
 उक्तवणो-I 19, 265
 उद्-II 36
 उद्-IV 123, 14
 उद्-I 39
 उद्-1 33
 उप्पभो-I 265, II 77
 उमा-II. 18, 101
 उमी-I 265
 उम्म-II 113
 उमुहु-IV 331 उमुहो-I. 25,
 उय-II 17
 उाणो-II 159
 उायद्-IV 31
 उाया-I 219, III 31, IV
 387
 उायाइतिपाए-II 203
 उार-IV 365 उारो-II 17
 उाली-I 191
 उाले-IV 295
 उालो-I 191
 उावो-I 265
 उारी I 219, III 7, 31
 उिरो-II 138
 उि उि-II 171
 उिउद्-II 171
 उिप-II 204
 उिप-IV 258
 उिद्, उिर-IV 121, 216 उिमा
 -IV 377, 131 उिउ-IV.
 111 उिउ-III 171
 with मा, उिउर-IV. 121
 उिउप-II 198.
 उिउ-IV 257
 उिउ-1. 266.
 उिर-IV 182 उिरिउ-IV. 257.
 उिर-IV 182

छिद्र-I 128, II 33
छीन-I 112, II 17
छीन-II 3
छार-II 17
छुच्च-I 201
छुड़-IV 385, 401, 422, 19
छुणो-II 17
छुतो-II 138
छुन्द-IV 160
छुण्ड-IV 259
छुरो-II 17
छुविन्द-IV. 249
छुरद-IV 143
छुरा-I 17, 265, II 17
छुरो-II 92 छुर-II 19, 127
छेमड-IV 390
छेच-See छिद्
छेत-II 17
छोपिन्दु-IV 395

ज

जमड, जमडतो-IV 170
जइ-I 40, II 204, III 179,
180, IV 343, 351, 356,
364, 365, 367, 370, 371,
379, 384, 390, 391, 395,
396, 398, 399, 401, 417,
418, 419, 422, 6, 9, 438,
439
जइला-III 65
जइमा-I 40
जइयो-IV 403, 404
जइर-I 40
जई-I 177
जेउणा-I 178 - गायड-I 4
- गयड-I 4
जमो-I 209, IV 419
जक्खा-II 89, 90
जगु-IV 343 जगि-IV 404,

105

जगद-IV 80 जग्गेवा-IV 438.
जज्वरिभाउ-IV 333, 348
जजो-II 24
जद्य-II 30
जडालो-II 159
जदिलो-I 194
जद-IV 258
जदर-I 254
जदल-I 251
जण-IV 364, 376 जणु-IV
336, 337, 339, 406, 418
जगो-III 153 जणा-II 114,
IV 372 जणेण-IV 371
जणसु-IV 419
जणणी-IV 283, 302
जणम्भहिभा-II 204
जगि-IV 414
जणु-IV 401, 444
जण्ह-II 75
जणु-IV 404
जतो-II 160
जत्य-II 161
जदो-II 160
जघा-IV 260
जतद-IV 420
ज See जो
जम-IV 370, 442 जमो-I 245.
जमहो-IV 419
जमल-II 173
जपइ-IV 2 जपि-IV 442.
जपिअ-III 94
जपिरो-II 145 जपिरहे-IV 350.
जमाअइ-IV 157, 240
जमाइ-IV 157, 240
जम्मइ-IV 136
जम्मण-II 174
जम्मो-I 11, 32, II 61 जम्मू-
IV 396, 397, 422, 4

- जम्हा-III 66 See जो
 जय-IV 370
 जयसु-IV 410
 जया-IV 283
 जर-I 103, IV 423
 जरद-IV 234 जरिखद, जीरद-
 IV 250 (जर्)
 जल-III 16 जल-I 23, IV
 287 जल-IV 308 जल-IV
 395, 119, 420, 422, 20
 जल-IV 383, 111 जले-IV
 365 जलेग-I 155 जलदु-IV
 116
 जलदु-IV 365
 जलचरो-I 177
 जलगी-IV 365 जलणि-IV 411
 जलचरो-I 177
 जलदरो-II 198
 जवद-IV 10 जवणिज्ज, जवणीध-
 I 218
 जगु See जो
 जगा-I 11, 32, 315
 जगु See जो
 जद-I 67, II 201, IV 119
 जद-II 161
 जदण-I 187
 जदा-I 67
 जदा-IV 355
 जदि-II 161
 जदिहिमो-I 96, 107
 जदि-IV 319, 377, 383,
 122, 6
 जदुहिला-I 96, 107, 251
 जद See जो
 जा See जो
 जाभद-IV 136 जाभेति-III 65
 जाह [जाति]-III. 39
 जाह [जाति of वा]-I 215, IV
 359, 111, 111
 जाई See जो
 जाइडिअण-IV 122, 23
 जाईसद-IV 365
 जाउ-IV 332, 420, 125 S
 जो
 जाउ-IV 106
 जाए-(See जो)
 जाए-IV 395
 जाभो-See जो
 जागरद-IV 80
 जाग See जो
 जाणग-IV 7
 जाण-II 89
 जाणमि जाणमि See जा
 जाणिमद-IV 390
 जाभ-IV 367, 106
 जाभदो-II 159
 जाभदि-IV 406
 जाभाउभो-I 181
 जाभाउभो-III 14
 जाभावा-III 19 Dechn.-III.1
 47, 18
 जाया-IV 350, 367.
 जारिवा-I 112
 जारो-I 177
 जास-IV 395, 115, 129 ज.
 IV. 139
 जासा-L 209, III 65
 जाव-I 11, 271, IV. 276
 जाव-IV 395
 जावेद-IV 10 (वा)
 जाग, जागु-See जो
 जाद See जो
 जादि-III 60
 जाद-III 65
 जि-IV 311, 367, 106, 41,
 119, 129, 122, 15, 42
 129
 जि, जद-III 165, IV. 211

- निगद-IV 211 जिनिवह-IV
 212 निव्यह-IV 212 जेपि-
 IV 140, 411 जिनेपि-IV
 412 जिय-III 38 जेऊण-IV
 237, 241 जणिऊण-IV 211
 - with निस्, निजिम-II 161
 निविचउ-IV 401 - with
 विनिस्, विणिविचउ-IV 306
 निवह, निअउ See जीव्
 निएदिए-IV 287
 निण-IV 441
 निणघम्मो-I. 187
 निणवरा-III 137.
 निगा-See जो
 निणे-I 102
 निह-IL 75
 निजिन-II 156
 निमा-II 57
 निमिदिउ-IV 427
 निस्, निमह, जेमह-IV 110 जेम-
 III 26 जिम्मह-IV 230
 निव-IV 330, 336, 317, 351,
 376, 385, 395, 396, 397,
 422, 2, 23 निव निव-IV
 311, 367, 401
 निवह-See जि
 निस्मा-See जो
 निह-IV 377, 401
 निह-IV 357
 जीअ, जीआ, जीह, जीउ, जीए-
 See जो
 जीअ-I 271, II 204
 जीआ-II 115
 जीउ-IV 439
 जीसुतो-, V 327
 जीरह-See जरह
 जीव्, जीवह-IV 367 जीअइ-I
 101 जिअइ-I 101 जिअउ-I
 101 जीवत-IV 282, 302
 जीव-IV 414 जीवो-IV 9.
 जीवह-IV 406
 जीविअ-I 371
 जीविउ-IV 358, 418
 जीसे-See जो
 जीहह-IV 103
 जीहा-I 92, II 57
 जु-See जो
 जुअजुअ-IV 422, 14
 जुअउ-IV 114
 जुई-II 24
 जुउरुह-IV 4
 जुगुरुह-II 21, IV 4
 जुग-II 62, 78
 जुवह-IV 109
 जुज्जह-IV 217
 जुज्य-IV 386, 426
 जुजह-IV 109
 जुण-I 102
 जुतो IV 306 जुतउ-IV 340
 जुत-I 42, IV 279
 जुप्यह-IV 109
 जुम्म II 62
 जुम्हद°-I 216
 जुमइअणो-I 4
 जुवदिजणो-IV 286
 जुवा-III 56
 जुवाणजणो-III 56
 जुवाणो-III 56
 जूरह-IV 132, 135 जूरिहिह-II
 204 जूरतीए-II 193
 जूरवह-IV 93
 जूरण-II 193
 जे See जो
 जे-II 117
 जेदयरो II 172
 जेण-See जो
 जेत्तिअ-II 157
 जेत्तिल-II 157

- जेसुतो-IV 407, 435
 जेत्यु-IV 122, 11 जेत्यु वि-IV
 401, 405
 जेरुह-II 157
 जे See जो
 जेव-IV 397, 401
 जेवु-IV 407
 जेमि-See जो
 जेरुह-IV 422, 1
 जेहि-See जो
 जेदु-IV 402
 जो-IV 330, 332, 338, 343,
 370, 383, 401, 122, 7, 15,
 22, 128, 112, 145 जु-IV
 345, 350, 351, 354, 360,
 367, 389, 111, 118 जा I
 271, III 33, IV 395 ज-
 I 24, 12, II 184, 206,
 III 33, 116, IV. 365, 371,
 378, 388, 390, 396, 120,
 126, 129, 131, 438, 446
 जज-III 113 जेग-I 36,
 II 183, III 69, IV. 111,
 122, 1 जिगा-III 69 जे-IV
 350, 121 जम्म-III 63
 जाम-III 63 जगु IV 368,
 370, 389, 122, 20, 127
 जागु-IV 358, 396, 120
 जिगा-III 61 जमि-III 64
 जीभ, जीभा, जीह, जीह-III 61
 जदे-IV 359 जामो, जम्दा-
 III 66 जदि-III 60 IV
 386, 111, 126 जेहि-IV
 139 जादि, जाग, जाग-III 60
 जे-II 217, III 58, 117,
 IV 333, 150, 367, 376,
 387, 395, 409 412, 122,
 3, 5, 16, 100 जीउ गउ-III
 3 गउ-III 26 गउ-III
 33, 61, 131, 141 गउ-III
 61 गह-IV 353, 100 C
 गमो, जगु, जता, जरो, गउ, वं
 जदि जादि जादे
 जोभा-IV 392
 जोएदि-IV 422, 6 जोर-IV 37
 368 जोरवउ-IV 356 गउ-
 -IV 332 जीमताद, IV 41
 जोभो-II 21
 जोण्डा-II 75 जोण्ड-IV 376
 जोण्डालो-II 159
 जोवण-I 159, II 98 जेव-
 IV 422, 7
 जि-IV 423
 ज्ञा, ज्ञानादि, ज्ञानि -II
 151 ज्ञान-IV 7, 40,
 119 ज्ञानि-IV. 202 ज्ञान
 IV 369 ज्ञान, ज्ञान, ज्ञानि
 ज्ञान-IV 252 ज्ञान
 IV 252 ज्ञान-IV. 251
 139 ज्ञानि-IV 577, 11
 124 ज्ञान-II. 16 ज्ञानि
 ज्ञान-IV 7. ज्ञानि-IV-16
 7 ज्ञानि-III 119-122
 गगु, गगुगगामि गगुगु ग
 III 177 -withan, गगुगु-IV
 277 गगुगु-IV 283 -ग-
 वि, विज्ञान-III 137 विज्ञान-
 IV 28

 ग
 गजो-II 27
 गगु-IV 110, 114, 157, 21
 259, 379, 122, 13
 गगुगु-IV 527
 गगु-IV 123
 गगु-IV 130
 गगुगु-IV 288
 गगुगु-I 191

यद्-IV 161
 यति-I 42
 यद्-IV 161
 यद्-IV 74, 173
 यत्किञ्च-IV 395
 यद्-IV 6, 210 यद्-IV 6,
 240 यद्-IV 391 यद्-III
 156 (च्या)
 यद्-IV 440
 यद्-II 26, IV 6
 यद्-II, IV 20 यद्-IV
 IV 425
 यद्-II 3
 यद्-IV 379
 यद्-IV 4
 यद्-IV 432, 433 यद्-I 52
 यद्-IV 416, 418
 यद्-IV 74
 यद्-IV 258

अ

यद्-IV 303

इ

इ-I 195
 इ-I 205
 इ-IV 325
 इ-I 105
 इ-IV 161
 इ-IV 115
 इ-I 205

उ

उ-IV 325
 उ-II 39
 उ-II 9
 उ-IV 357 (स्या)
 उ-etc Cfr स्या
 उ-IV 332

उ-IV 16 उ-IV 362
 उ I 74, II 33

उ

उ-II 2, 89
 उ-I 17
 उ-I 217,
 उ-I 217
 उ-I 217
 उ-IV 327
 उ-IV 420
 उ-I 217
 उ-IV 198
 उ-I 317
 उ-IV 10
 उ-I 218
 उ-I 217
 उ-I 218, IV 208 उ-IV
 IV 246 उ-IV 246,
 365 उ-IV 246 See

उ

उ-IV 415
 उ-I 217
 उ-IV 382 उ-I 202
 उ-IV 197
 उ-IV 422, 2 उ-IV
 445
 उ-I 217
 उ-I 217

उ

उ-IV 118
 उ-IV 406, उ-IV 327
 उ-IV 21
 उ-IV 422, 12
 उ-IV 161
 उ-IV 189
 उ-IV 99
 उ-IV 161

दुग्ध-IV 161, 189
 दुग्ध-IV 161
 दोग-IV 425, दोग-IV 380

ण

N B See also under न

ण-II 180, 198, IV 299
 ण-II 184
 ण-1 229
 णओ-II 180 (नम्)
 णगल-1 256
 णल-1 256
 णषा-See णा.
 णम-See णा
 णड-IV 150
 णट-1 202
 णटाल-1 17, 257, II 123
 ण [ण]-IV 382
 ण [णन etc]-III 70, 77
 ण [णा]-III 107
 ण [णु]-IV 302
 णरा-1 229, III 3,
 णर-1 202
 णराड-II 123
 णर-IV 158, 226, See मम्
 णर-II 187, 188, 198
 णर-II 198, 204
 णरि-II 189
 णरि-II. 178, IV 340, 353,
 138.
 णर-See णा
 णर-II 199
 णर-III 70
 णर-1. 202
 णर-II 12, 83, IV 7
 णरथो-IV 267
 णरुणित-II 174
 णर-1 292
 णर-1 256

णादि-III 70
 णाहो-IV 267
 णाम-1 4,
 णार-IV 66
 णारु-IV 101
 णारु-IV 173
 णारु-IV 124
 णारु-IV 20
 णारु-IV 6
 णारु-IV 124
 णारु-IV 173
 णारु-IV 175
 णारु-IV 67
 णारु-1 17, 257
 णारु-IV 199
 णारु-IV 279, 302
 णारु-IV 162
 णारु-IV 178
 णारु-IV. 55
 णारु-IV 187
 णारु-IV 162, 187
 णारु-IV 311
 णारु, णारु-IV 55
 with ण)
 णारु-IV. 55, 116
 णारु-1. 119, 202
 णारु-IV 202
 णारु-IV 91
 णारु-IV 124
 णारु-IV 162, 178, 187
 णारु-IV 301
 णारु-IV 62 णारु
 187
 णारु-IV. 3, 124
 णारु-IV. 92
 णारु-IV 159
 णारु-IV 69

निमुड-IV 158
 निहम्न-IV 162
 निहालहि-IV 376
 निहि-IV 414
 निही-IV 287
 निहुव-IV 44
 निहो-IV 22
 नी-IV 162
 नी-IV 162
 नीरव-IV 5, 145
 नीरव-IV 162
 नीरव-IV 71
 नीसर-IV 168
 नीमहेहि-II 179
 नीम-IV 162
 नीर-IV 79, 131
 नीम-IV 21, 199
 नीम-IV 91, IV 123
 नीमणी-IV 94 174
 नी-IV 143
 नी-IV 45
 नी-IV 21
 नी-III 77, 87, 107, 108, 109,
 110, 114
 नी-II 193
 नी-II 99
 नी-III 70, 77.
 नी-IV 279
 नी-III 174
 नी-III 70, 77
 नी-III 114
 नी-IV 143
 नी-IV 14 (स्ना)
 नी-IV 399, 419
 नी-III 230

-II 198, III 33, IV 320
 (Nou & adv) I 24, 41,
 II 99, (176), 184, 198,
 III 86, IV 350, 356, 360,
 365, 371, 388, 395, 414,
 418, 419, 420, 422, 14,
 429, 416 तेण-I 33, II
 183, 186, 201, III 69,
 105, 160, IV 365 तेण-III
 137 तिणा-III 69 ते-IV
 339, 343, 379, 414, 417.
 तथा-IV 283 ताए-IV 370
 ताए-II 193 IV 321, 323
 तन्म-III 186, III 63, 81,
 IV 260 तसु-IV 419 तसु
 -IV 338, 343, 375, 389,
 396, 397, 410, 428 तस-
 III 63 तसु-IV 358, 401
 तहो-IV 356, 426, 482 ताए
 -III 63, IV 322 तिसा-
 III 64, 134 तस-III 63
 तीसे, तीअ, तीआ, तीड, तीए-III
 64 तहे-IV 350, 354, 359,
 382, 404, 411 तम्हा-III
 66, 67 ताओ-III 66 तो-
 III 67 तीउ, ताउ-III 33
 त, तम्म-III 11 तहि-III
 60, IV 357, 386, 419
 तीए III 60 ताए-III 60.
 ताहि-III 60 ते-I 269, II
 184, III 58, 65, 86, 147,
 148, IV 353, 371, 376,
 406 409, 412 414, ति-
 IV 30, 344, 363 ताओ-
 III 86 ते IV 336, 387
 तेहि-IV 370 तहि-IV 422,
 18 ताण-III 61, 81, IV
 333 तेसि-III 61, 81, 134
 ताह-IV 350, 367, 409 ताहै

त-IV 36 त (mas)-I 7
 IV. 326, 343, 426 (Fem)

- IV. 300 तद-IV 122, 3,
 14 ताज-III. 33 तैसि-III.
 61, 62 तास-III 62 तेय-
 III 135 तीयु-III 118
 तद See तु
 तद See तु
 तदम-I 101
 तदमा-III 65
 तदवी-IV 339, 111
 तदसो-See तु
 तदसो IV 103
 तउ See तु
 तउ See तु
 तओ-I 209
 तओने-IV 316
 तस-I 26, II 92
 तदसो-II 1
 तद-IV 370
 ततत-IV 191
 ततता-III 56
 ततततो-III 56
 तततत-I 11
 त-न-II 21
 ततत-II 191
 ततत-IV 325.
 त-II. 136
 तत-IV 137
 ततसि-IV 352, 357.
 तततत-IV 366
 त-IV 122, 3
 त-1 202.
 तत-IV 137.
 तत-IV 137
 तत-III 57, तत-IV 320, 331
 त-1. 122, III. 25 तत-IV
 392, 411 [तत]
 तत-IV. 137
 तत-IV 137 [तत]
 तत-IV. 301 तत-IV 379,
 380, 117, 122, 21
 तत-1. 28, 92
 तत-तत-तत-See तत
 तु-III 99, 100 See तत
 90-103 तु-IV 389
 370, 387, 102, 111, 479
 189 तुम III 136 114
 161 त-IV 370, 422
 18 तुम ()-IV 3
 I 33, III 80, 145, IV
 499 तु-II 180 II
 80, IV 361 370, 381 तु
 II 193 तु-IV
 370, 372, 377 तु-IV
 367, 372, 125 411 तु
 IV. 379 तुतत, तुतत IV
 307, 321 तु-II 201 तु
 III 118, IV. 369 तु-IV
 369 तुत-IV. 371, 371
 तु-1 216 II 147 तु
 IV 371 तुत-IV 371
 तुतत-IV 371
 तुतत-IV 370, तुत-1 3
 तुतत-IV 370, 351, 41
 तुतत-IV 370
 तुत-etc. See तु
 तु-IV 116, 230 तु-1
 355 (तु)
 तु-IV 116 तु-IV 3
 तुतत-1 189
 तुतत-1. 99
 तु-1 200
 तुत-etc. See तु
 तुत-1 See तु
 तुतत-IV 137
 तुत-1 See तु
 तुतत-1 112, 216
 तुतत-1 119
 तुत, तुतत-etc. See तु

- इ-IV 25
 डि-IV 382
 इ-IV 434
 इ-L 125
 इ-तुतो See त्व
 इ-IL 63
 इ, तुतो-IV 321, 323
 इ-IV 236
 इ-L 104, II 72
 इ-IV 329 वृणा-IV 422, 20
 -See त and तु
 ञ-IV 104
 ञ-IV 152
 ञा-IL 174
 ञो-L 52
 ञे-IV 436
 ञि-IV 395 तेसि-IL 157
 ञिल-IL 157
 ञिसा-I 165
 ञलो-IV 407, 435
 ञु-IV 404, 405
 ञ-IL 157
 ञ-IV 418
 ञ-I 165, 262
 ञो-I 148, II 97
 ञ-I 200 ते-IL 98, 155
 ञे-IL 97
 ञ-IV 343, 397, 401 तेवे-IV 439
 ञ-IV 395, 407.
 ञणा-II 174
 ञो-IV 324
 ञीसा-I 165
 ञ-IV 357
 ञि-IV 425
 ञ-IV 402
 ञ-See त
 ञ-IL 70, 180, IV 336, 341
 343, 365, 367, 379, 391, 395, 398, 401, 417, 418, 419, 422, 6, 423, 439, 445
 तोड-IV 116
 तोण-I 125
 तोणीर-I 124
 तौड-I 166
 तोसविभ-III 150
 तोसिभ-IV 331 तासिभ-III 150
 ति-I 42, 91, II 193, IV. 302, 352, 357, 423
 तु-See अत्
 तु-IV 360
 तु, तुत-IV 170, तुत-IV 171 तुरामो, *तु, *म-III 144 तुतए, तुतसे-III 145 तुरामो-III 176 तुवरह-III 176 तुवतो-IV 170 *तु-III 176 तुतो-IV 171 तुतो-IV 172 तुरिभो-IV 172 तुवेज-°जा-III 178
 थ
 थ-IV 16, 87, 259 थके-IV 370
 थ-I 81, IV 350, 367 थणय-III 130 थणह-IV 390
 थणहरो-I 187
 थणहार-IV 414
 थभो-II 8, 9
 थल-IV 326
 थलि-IV 330, 344, 363
 थवो-II 16
 थड-IV 358
 थण-IV 16
 थणणो-II 7
 थाम-IV 267
 थह-IV 444

- विष्णु-I 71 II 99
 विषय-IV 138, 175
 विरसा-IV 122, 7
 श्री-II 130
 श्रील-I 71, II 33, 99
 दुः-II 15
 युगो-II 99
 युगो-I 75
 युवक-IV 212. (सु)
 पू-II 200
 शूलो-I 117 धृता-I 125
 मन्मथ-I 255
 मूर्ख-IV 325
 येषो-IV 267
 धेनो-I 117
 सजु-IV 101, 2, 128
 सजु-IV 101, 3 सजुनी-II 118
 सगण-IV 366, 125, 137
 सप्तम्य-IV 110
 ससिंह-II 203.
 ससु-IV 101
 ससा See सु
 सतो-II 160
 ससा-See सस
 सस-II 161, IV 322
 सस-II 136
 ससो-II 160
 ससो-IV 260
 ससिंह-II 171
 ससा-IV 260
 ससु IV 326.
 ससु-I 28
 ससु-सस-I 211 IV 377 101
 ससि म ससा-II 105 with m
 ससु-IV 110
 ससु-IV 326
 ससु-सस-I 211
 सस-II 176
 ससु-IV 326
 ससो-I 11, 32
 ससु-I 84, II 56
 ससिंह-II 56
 ससो-II 15
 ससोत-I 121
 ससाणि-I 101
 ससु ससु-IV 80, IV 224 *
 -II 198 ससु ससु
 250 -with ससु, ससु
 172 -with ससु ससु
 330
 ससु-IV 31
 ससु-I 7
 ससु-IV 370 Declension III
 18, 19, 22 23, 24 *
 177 ससु-IV 311 ससु
 IV 111 ससु-IV 6
 311, 111 ससु-IV (ससु)
 IV 122 9.
 ससु-IV 316, 350,
 ससु-IV 316.
 ससु-IV 161
 ससु-IV 67
 ससु-IV 67
 ससा-IV 201
 ससु, ससु-IV 331
 ससु-IV 263
 ससु-IV 320 ससु
 ससु-IV 111 ससु-II 1
 ससु-IV 199
 ससु-IV 326
 ससु-II, 161
 ससु-I 67
 ससु-IV 375
 ससु-II 161
 ससु-IV 375
 ससु-IV 177
 ससु-I 271 IV 274, 275
 ससु-IV 121

- त्वो-I 209
 त्वा-IV 325
 त्वे-IV 27
 त्विभो-IV 317
 त्ववेत्त IV 323
 त्म-IV 106
 त्मरम-I 6
 त्महि-IV 406
 त्मानरो-IV 307, 325
 त्मियो-I 142, त्मारिमे-IV 287
 त्म्वेद-I 67, II 31
 त्मोट-I 67
 त्मा-III 65
 त्मिषद-IV 30
 त्म [ताष]-IV 122, 23
 त्म [तावन]-I 11, 271, II
 196, IV 262, 321, 323
 त्म-IV 305
 त्म-III 65
 त्म-See त
 त्म-I 42
 त्म-III 70
 त्म-II 176
 त्मिभो-I 10
 त्म-II 82 त्मिस्त्रा-IV 395
 त्मिदे-IV 344
 त्मिदि-II 174
 त्म-II 62
 त्म-IV 314, 321, 323
 त्म-IV 358 त्मि-IV 329
 त्मि-III 121, त्मि-III 123
 त्मि-III 118, 123 त्मि-
 III 135 त्मि-IV 347
 त्मि-III 118 तीहितो-III
 118
 त्मि [ती-श्च]-II 75, 82
 त्मिभ-II 156
 त्मिरो-I 90
 त्मिगरो-I 177
 त्मि-IV 81, 104, II 72, 90,
 IV 264, 111
 त्मियरो-I 177, 180
 त्मिदम-IV 142
 त्मितुज्याणु-IV 431
 त्मिप-1 128
 त्मिमि-IV 382
 त्मिम्नइ IV 118
 त्मिम्न-II 62
 त्मिमा-II 143
 त्मिरिच्छ-II 143, IV 295,
 120 च्छ-IV 414
 त्मिरिधि-IV 295
 त्मिल-IV 106 त्मिल-IV 406
 त्मिलवणि-IV 357
 त्मिलताह-IV 356
 त्मिलत्तणु-IV 406
 त्मिदे-IV 376, 395, 397, 422, 2
 त्मिदे त्मिदे-IV 344, 367, 401
 त्मिमे-IV 395
 त्मिमु-See त्मिणि
 त्मि-See त
 त्मि-IV 86 cfr त्
 त्मिभ-II 107
 त्मिरो-I 166 II 89
 त्मि-II 125
 त्मिभ-II 45, 125
 त्मि-II 125
 त्मिभ-1 125
 त्मिभ-II 45
 त्मिरो-II 99, त्मिरो-I 124, 255
 त्मिभ-II 125, त्मिभ-IV 376
 द
 दडड-IV 340, 411, 414 दइए-
 IV 333, 342
 दइच्चो-I 151
 दइन-I 151
 दइवब्बो-II 83
 दइवणु-II 83

- दक्ष-1 153, II 99 दक्षेण-IV.
 389 दक्षे-IV 331
 दक्षय-1 151.
 दक्ष-1 153 II. 99
 दक्ष-See दक्ष
 दक्ष-IV 101 *ण-1 26, II
 105
 दक्षवद-See दक्ष
 दक्षिणो-1 15, II 72
 दक्ष-See दक्ष
 दक्षो-1 17
 दक्ष-IV 123, 6
 दक्ष-etc See दक्ष
 दक्षो-1 217, II 10
 दक्षवद-IV 330, दक्ष-IV 423, 18
 दक्षो-1 217, II 10
 दक्षवदो-1 267
 दक्षवद-1 6
 दक्षवदो-1 267
 दक्ष-1 7 दक्षो-1 217
 दक्षो-1 159
 दक्षो-1 217
 दक्षवदभद्र, *माद-III 138
 दक्षो-1 217
 दक्ष-IV 123, 17
 *माद-1 177, 180 II. 159
 दक्ष-1 217, II 215 दक्ष-1 217.
 दक्षिण-1 96 दक्षिणो-1 111
 दक्षिण-1 105
 दक्षिण-III 171 दक्षिण-III.
 161 द्वि-1 84, IV. 432,
 113 द्वि-IV. 373, 396,
 129 द्वि-IV 101 द्वि-III
 91 द्वि-III 105 द्वि-IV.
 171 द्वि-1 12, 115 द्वि-
 IV. 171 द्वि-IV 121 द्वि-
 -IV *माद. द्वि-IV 396.
 द्वि-IV 122, 18 द्वि-IV
 314, 321, 327 द्वि-IV
 323 द्वि-II 140, IV. 22
 द्वि-IV 213 द्वि-IV 1
 320 द्वि-IV. 313, 327
 द्वि-IV 313 द्वि-IV
 III. 149, IV 92 द्वि-
 IV 32 द्वि-IV 32 द्वि-IV
 IV 116 द्वि-IV 92
 द्वि-IV 176 द्वि-III 1
 द्वि-1 251
 द्वि-1 261
 द्वि-1 67
 द्वि-1 177
 द्वि-1 219, 260, 262
 द्वि-1 116 *ण-1 217
 द्वि-III 123
 द्वि-1 262
 द्वि-1 262.
 द्वि-1 262.
 द्वि-1 85
 द्वि-द्वि-IV 216 द्वि-IV.
 द्वि-1 10 द्वि-IV
 See द्वि with द्वि. द्वि-
 10.
 द्वि-1 262
 द्वि-1 262
 द्वि-1 262, द्वि-IV 21
 द्वि-1 262
 द्वि-द्वि-III 10, 10
 22, 21, 21, 27
 121, 122
 द्वि-1 6
 द्वि-1 6
 द्वि-1 80, 127
 द्वि-1 26, 26, 26-IV. 1

- देह-II 206, III 131, IV
 238, 106, 420, 423, 15, 22,
 423 देदि-IV 273 देति-IV
 318 देति-IV 411 देदि, देसु-
 III 174 देहु-IV 384
 देतहो-IV 379 देतिहि-IV
 419 दाह, दाहिम-III 170
 देष्पिणु-IV 410 देजहि-IV
 383 देजहि-IV 128 दिग्यते-
 IV, 315 दिज्जइ-IV 438
 दत्ता-I 46 दिण्ण I 46, II
 43 दिण्णा-IV 330, 101
 दिण्णे-IV 302 दिण्णा-IV
 333
 षा-I 264
 डिम-I 202
 डा-II 139
 ण-III 16
 णवो-I 177
 णि-I 29
 णि-I 29, IV 277, 302
 ण-I 32
 णोनरो-IV 327
 ण, दाचार-III 39
 णु-IV 315, 415
 ण-I 79 II 79, 112
 णिह-I 254
 णिम-I 202
 णु-IV 289
 णव-IV 262, 302, 323
 णवइ-IV 32 See दर्श
 णवगी-I 67
 णवो-II 206
 णहिणो I 45, II 72
 णहो-I 217
 दि-III 94, 99
 दिअ-III 16 दिओ-I 94, II
 79
 दिअर-II 205 दिअरो-I 146
 दिअइ-IV 333, 367 दिअहा-
 IV 388, 418
 दिग्घो-II 91
 दिग्गइ-See दा
 दिट्ठि-IV 330
 दिट्ठी-I 128, II 34, IV 431
 दिट्ठिआ-II 104
 दिणयरु-II 377, 401
 दिणु-IV 401
 दिण्ण-See दा
 दिप्पइ-See दीप्
 दिरओ-I 94
 दिवसो-I 263 दिवसाण-III 123.
 दिवहो-I 263
 दिवे दिवे-IV 399, 419 दिवेहि-
 IV 422, 4, 16
 दिव्वइ-IV 418
 दिव्वतर-IV 442
 दिसा-I 19
 दिसिहि-IV 340
 दिहा-I 97
 दिही-I 209, II 131
 दीप्, धिप्पइ, दिप्पइ-I 223 -with
 प्र, पलीवइ I 221 पलीवइ-IV.
 152 पलिविअ-I 101 पलित्त-
 I 221
 दीहर-IV 414, 444
 दिहर-II 171
 दीहाउसो-I 20
 दीहाऊ-I 20
 दीहो-II 91 दीह-II 171 दीहा-
 IV 330
 दुआइ-I 119
 दुआई-I 94, II 79
 दुआर-I 79
 दुइओ-I 94, 209 दुइअ I 101.
 दुउच्छइ-IV 4
 दुउणो-I 94
 दुउच्छइ-IV 4 .

दुःख-1 119
 दुःख-1 206
 दुःख-11. 1 दुःख-IV 114, 141.
 दुःखयोग-11 204
 दुःख IV 357 दुःख-11 72, 77.
 दुःख-11 72 दुःखमा दुःखात्-1.
 13
 दुःखान्ते-IV 267
 दुःखिणी-1 13 दुःखिणी-11 72
 दुःखयुद्ध-IV 1, 210
 दुःख-IV 1
 दुःख-1 119
 दुःखान्ते-1 270
 दुःखान्ते-1 270
 दुःख-IV 118
 दुःख-IV 101
 दुःख-111 120
 दुःख-etc See वद
 दुःखिणी-IV 386
 दुःख-IV 21
 दुःख-1 91
 दुःख-IV 202
 दुःख-1 11
 दुःख-1 11
 दुःख-1 91
 दुःख-IV. 74, 375 110
 दुःख-1 91
 दुःख-11 112
 दुःखिणी-1 167
 दुःखान्ते-1 251
 दुःखिणी 1 91.
 दुःख-111 121 130
 दुःख-IV 302
 दुःख-IV. 282
 दुःख-1 115
 दुःख-1 14, 115
 वद, वदित, दुःख-IV. 215
 वदित, वदित IV
 215 दुःख-11. 77, 19

111 29
 दुःख-1 115, 192
 दुःख-11 72
 दुःख-1 97
 दुःख-1 97, 126
 दुःख-IV 121
 दुःख-11 161
 दुःख-11 120, 111 35
 दुःख-11 120, 111 35
 दुःख-11 120, 111 35
 दुःख-IV 310
 दुःख-IV 419
 दुःख-IV 167
 दुःख-IV 23 दुःख-IV 21
 दुःख-IV 122, 6 दुःख-IV 271
 दुःख-IV 276
 दुःख-IV 311, 357
 दुःख-IV 337
 दुःख-IV 36 दुःख-111 15
 दुःख-1 13, 115
 दुःख-1 13 दुःख-IV 391
 दुःख-1 115, 192
 दुःख-1 13.
 दुःख-11 196
 दुःख-111 91 99
 दुःख-1 180
 दुःख-1 271
 दुःख-IV 181, 190, 257 271
 दुःख-IV 257 दुःख-11
 111 दुःख-IV 257 271
 दुःख-IV 271
 दुःख-1 70, 111 112
 दुःख-1 70 111, 112 दुःख-1, 177
 112 दुःख-111 177 271
 112 दुःख-111 177 271
 111, 171, 172
 दुःख-1 271
 दुःख-11 177.

देवयुई-II 97.
 देवदत्तो-I 16
 देव-III 11, IV 411
 देवमि-III 11
 देवाइ, देवा-I 34
 देवना-7-I 26
 देवरो-I 116
 देवि,रो-III 163
 देव्य-I 153
 देव-IV 122, 11 देगहि-IV 386
 देमडाइ-IV 419 देसडा-IV
 418
 देउरिका-IV 368
 देसिता-I 68
 देवुषा पु-IV 138
 I-III 119, 120 दोणि-III
 38 120, 130, 112, IV.340,
 378 दोण्ह-III 119, 123
 दोण्ह-III 123 दोमुतो-III
 130 दोमु-III 119, 130,
 दोहितो-III 119, 130 दोहि-
 III 119 दोहि-III 130
 दोन-I 217
 दोइ-IV. 48.
 दोवण-I 94
 दोमडा-IV 379, 420 दोमु-IV.
 439
 दु, दोउतो-See दोणि
 दिला-I 217, 221
 दिला-I 97
 दिलाइ-I 97
 दाहि दाहि, दाहितो See दोणि
 दु-IV 422, 4
 दुम्ड-IV 422, 4
 दु-II 80
 दुमि-II 80 दुहि-IV 423.
 दुि-IV 422, 6

ध

धओ-II 27
 धयाउड-IV 91
 धदुजुणो-II 91
 धडा-I 130
 धण [धन्या]-IV 330, 430, 444,
 धणि-IV 385, 418
 धणहे-IV 350, 354, 411,
 445
 धणजओ-I 177, II 185
 धणज्जा-IV 293
 धण-III 50, 53, 55, 56, 63,
 79, 86, 99, 100, 113, 114,
 118, 119, 121 धणु-IV 358,
 373, धणस्म-III 134
 धणमणो-II 159
 धणजतो-II 159
 धणाइ-IV 415
 धर्णी-II 159
 धणुस्सड-IV 289
 धणुह-I 22
 धणू-I 22
 धन्ती-II 81
 धत्यो-II 79
 धन-IV 304
 धना-II 184, III 86
 धम्मि-I 85
 धम्मु-IV 341, 396
 धम्मि-IV 419
 धम्मोश्च I 85
 धर, धरइ-IV 231, 334, 438,
 धरेइ-IV 336
 धरहि-IV 382 धरिओ-I 36
 धान्ध-IV 302
 धर-IV 377, 401
 धर-IV 411
 धरणीहर-II 164
 धवल-IV 421 दु-IV 340
 धवलइ-IV 24.

- भा, भाः, भावः-IV 210
 with भि, भिहित्वा, भिहित्वा, II.
 99 भिहित्वा-IV 305
 with भि, भिहित्वा-IV 416
 with भः, भवद्, भवद्भावो-IV.
 9 भवद्भ-IV 12
 भाव-See भा and भाव्
 भाव-IV 81
 भाव-IV 79
 भाव-IV 383 भाव-I 145
 भाव-IV 81
 भाव, भाव-IV 226, 136, भाव-
 IV 228, 234 भाव-IV 238.
 भाव-IV 225 भाव, भावो-
 IV 228
 भाव-II 192
 भाव-I 125, II 131
 भाव-II 61.
 भाव-I 130
 भाव-See भाव्
 भाव-IV 174
 भाव-I 155, II 61.
 भाव-II 107
 भाव-IV 301, 302
 भाव-See भाव्
 भाव-I 35
 भाव-I 177; II 30 भाव-II
 201
 भाव-IV 395
 भाव-I 16
 भाव-IV 121
 भाव-See भाव्
 भाव-See भाव्
 भाव-IV. 59, 211 भाव-
 II 216 भाव-IV 59 भाव-
 भाव, भाव-IV 212
 भाव-II 12, III. 79
 भाव-II 102
 भाव-IV 115, 116
 भाव-IV 132, 135
 भाव, declined; III 16, 12, 17
 20, 21, 23, 24, 27, 29 17
 भाव-IV 360 139
 भाव-IV 118

 न
 N B See also under न
 न-I 6 12, II 180, 193,
 199, 203, 204, 205 21
 217, III 105 135, 141
 142, 160, 177, 181, IV
 63, 299, 332, 375, 3
 341, 347, 349, 350, 351
 360, 365, 367, 370, 371
 383, 386, 390, 391, 392
 406, 411, 416 118, 419
 420, 421, 422, 423 42
 432, 433, 434, 435, 436
 441, 445
 न-III 12 IV 123 2 2
 I 229 न-III 26
 नवमासो-नवमासो-II 16
 नवमासो, नवमासो I 1
 नव-IV 123, 141
 न उवा, न उवा, न उवा, न उवा
 67
 नव-IV 177
 नव-IV 325, 326
 नवमासो-I 177
 नवमासो-II. 60, 61
 नव-IV 326
 नव-IV 74, 69
 नव-IV 74, 69
 नव-IV. 20 (नव)
 नव-IV. 20 नव-IV.
 नव नव-IV. 20
 नव-II 50.
 नव-I 195

- नणदा-III 35
 नतिथो-I 137
 नत्तुओ-I 137
 नदउ-IV 422, 14
 नभ-I 187
 न-IV 283
 न-IV 396
 न-IV 411
 नम्-णवइ-IV 158, 226 नवहि
 -IV 367 नमिमो-I 183
 नमहु-IV 446 नमय-IV 326
 नवताह-IV 399 नओ-II 180
 नविअ, नय-III 156 with उट्
 उअम-III 105 उअय-I 12
 उअमइ-IV 86, उअमिअ III,
 70
 -with प्र पनमय-IV 326 पण-
 वइ-II 195
 नमिर-II 145
 नमिल-IV 288
 नमो-III 46, 131, IV 283
 नमोकारो-I 62 II 4
 नम्मा-I 32
 नयण-IV 114, 444
 नयण-I 177, 180, 228
 नयणा-I 33, III 130, IV
 422, 6 नयणाइ-I 33 नयणेहि
 -IV 423
 नयर-I 177, 180 नयरे-III 135
 नर-IV 412, 442 नरो-I 229 नर
 -IV 362
 नराओ-I 67
 नरिदा-I 84
 नर्त् नचइ-IV 225 नचतस्स-
 IV 326 नचाविउ-IV 420
 नचाविआइ-I 33
 नलिदाण-IV 300
 नले-IV 288
 नव-IV 401, नवो-II 165, नवइ
 -IV 396
 नवइ, नवइ See नम्
 नवगी-IV 420, 422, 17
 नवणइ-III 123
 न्वरि-IV 377, 401, 423
 नवाण-II 165
 नवि-IV 330, 339, 356, 395,
 402, 411, 422, 11
 नग् नस्तइ-IV 178, 230
 नत्थून, नट्टन-IV 313 नासइ-IV
 31 338 नामतअहो-IV 432
 नासइ-IV 31 -with प्र, पणट्ट
 -I 187 पणट्टइ-IV 406, 418
 -with वि, विणट्टइ-IV 427
 विनासिआ-IV 418
 नह-I 6 7
 नह-I 32, 187 नहेण-IV 333,
 348 नहा-II 90, 99
 नहयले-II 203
 नाइ-IV 330, 444
 नाउ-IV 426
 नाए-IV 322
 नाओ-I 229
 नाउय-IV 270
 नाण-II 104
 नाम-II 217
 नायणु-IV 427
 नारइओ-I 79
 नाराओ-I 67
 नारायणु-IV 402
 नाडिउ-IV 422, 15
 नाव-IV 423 नावा-I 164.
 नावइ-IV 331, 444
 नाविओ-I 230
 नासइ-See नम्
 नाहो-IV 419, 422, 1
 नाहो-I 187, नाहु-IV 360, 390,
 423

- निभ-IV 252, 302, 319
 निभ-IV 181, निभ-III 56
 निभ-IV 131
 निभ-IV 161
 निभ-IV 111
 निभ-IV 314, 354, 101, 111
 निभ-I 131 See व with नि
 निभ-I 123
 निभ-II 1
 निभ-II 1
 निभ-II 1
 निभ-IV 331 See न् with
 निभ
 निभ-IV 383 निभ-III
 39
 निभ-IV 195
 निभ-IV 122, 7
 निभ-II 211, IV 136 जी-
 II 21 77
 निभ-IV 122, 20
 निभ-IV 261
 निभ-IV 57
 निभ-IV 122, 10
 निभ-IV 525
 निभ-IV 258
 निभ-IV 171
 निभ-I 98, II 90
 निभ-IV 151
 निभ-I 251, II 77, III 110
 निभ-I 251
 निभ-I 91
 निभ-II 12
 निभ-IV 233
 निभ-IV 118 निभ-IV 210
 निभ-IV 118
 निभ-IV 12
 निभ-II 50
 निभ-II 101
 निभ-I 180
 निभ-IV 265
 निभ-II 53
 निभ-II 23
 निभ-II 59
 निभ-II 211
 निभ-II 53
 निभ-II 53
 निभ-II 90
 निभ-IV 258
 निभ-I 250
 निभ-I 38
 निभ-IV 19
 निभ-IV 19
 निभ-II 182
 निभ-IV 325
 निभ-IV 327
 निभ-IV 116
 निभ-I 14
 निभ-IV 16
 निभ-I 11
 निभ-IV 111
 निभ-IV 101, 411
 निभ-IV 209
 निभ-II 10
 निभ-I 12
 निभ-II 107 *निभ-II 20
 निभ-I 75
 निभ-IV 132 (see p. 132)
 निभ-IV 141
 निभ-II 10
 निभ-II 10
 निभ-IV 110
 निभ-IV 295 *निभ-IV 1
 निभ-IV 302
 निभ-IV 170
 निभ-I 122
 निभ-I 122
 निभ-II 10

- नेत्र-IV 128
 नेत्रुई-I 131
 नेसतो-I 260
 नेमहु-IV 396, 401
 नेसडो-I 226
 नेममग-I 269
 नेसाथरो-I 8 निसायरो-I 72
 निसिअरो-I 8, 72
 निमिआ-IV 330
 निमिरद-IV 229
 निमीडो-I 216
 निर्माहो-I 216
 निमुो-IV 258
 निसेहड-IV 134
 निस्स-IV 280
 निस्सह-I 13 निस्सहाइ-I 93
 निहह-II 174
 निहवद-IV 233
 निहसो-I 186, 260
 निहि-IV 422, 3 निही-I 35
 निहि-III 19
 निहिआ-II 99 See धा with नि
 निहित्त, निहित्तउ-See धा with नि
 निहुअउ-IV 401
 निहुअ-I 131
 निहलण-II 174
 नी, नेड-IV 237 नेदि-IV
 273, 274 नेति-IV 318,
 319 नेति-IV 237 नेऊण, नीओ
 -IV 237 -with अनु, अणु-
 णेद-IV 414 -with आ, आ-
 णहि-IV 343 आणिअइ-IV
 419 आणिअ-I 101 -with
 उण्, उवणिअ उवर्णाओ-I 101
 नीचअ-I 154
 नीड-I 106, 202, II 99
 नीमा-I 234
 नाम-I 259
 नीरजइ-IV 106
 नीलट्ट-IV 79
 नीला, नीली-III 32
 नीलुप्पल-II 182 ल-I 84
 नीवी-I 259
 नीवो-I 234
 नीसरदि-IV 439 (सर with निस्)
 नीमहो-I 42 नीसह-I 13
 नीसामधेदि-II 212
 नीसोवधु-IV 341
 नीसासुसासा-I 10
 नीसासो-I 93, II 92
 नीसायु IV 430
 नीसो-I 43
 नु-II 193, 204, IV 302
 नूउर-I 123
 नूण नूण-I 29
 नूमइ-IV 23
 नेउर-I 12
 नेट्ट-I 106
 नेत्ता, नेत्ताइ-I 33
 नेन-IV 322
 नेरडओ-I 79
 नेह-IV 332, 406, नेहो-II 77.
 102 नेहु-IV 422, 8 नेहहो-
 IV 426 नेहें-IV 422, 6.
 नेहि-IV 406
 नेहडा-IV 356
 नेहाल-II 159
 नेमालिआ-I 170.
 नोहलिआ-I 170
-
- प
 पड-IV 414 पड पड-IV 406
 पअइ-IV 357, 370, 377, 421,
 422, 1, 12
 पइह-See विश् with प्र
 पइहा-I 38, 206
 पइहाण-I 206
 पइहि-IV 330 (विश् with प्र

- निअ-IV 282 302, 349
 निअइ-IV 181, निएइ-III 56
 निअत-IV 431
 निअच्छउइ-IV 181
 निअविणि-IV 414
 निअय-IV 344, 354, 401, 441
 निउअ-I 131 See वर with नि
 निउर-L 123
 निवओ-II 4
 निवप-II 4
 निस्स-II 4
 निग्गउ-IV 331 See गम् with
 निम्
 निग्घिण-IV 383 निग्घिण्या-III
 38
 निच्च-IV 395
 निच्च-IV 122, 7
 निच्चल-II 211, IV 436 लो-
 II 21 77
 निच्चिनइ-IV 422, 20
 निच्चिन्दो-IV 261
 निच्छइ-IV 357
 निच्छय-IV 422, 10
 निच्छरो-IV 325
 निच्छुड-IV 258
 निच्चिनउ-IV 371
 निजपरो-I 98, II 90
 निजप्पाअइ-IV 181
 निहुरो-I 254, II 77, III 116
 निहुलो-I 254
 निण्णओ-I 93
 निण्ण-II 42
 निण्हवइ-IV 293
 निह-IV 418 निहए-IV 330
 निहडी-IV 418
 निहाइ-IV 12
 निहणो-II 90
 निह-II 109
 निनओ-I 180
 निनेह-IV 367
 निप्पहो-II 53
 निप्पिहो-II 23
 निप्पुसण-II 53
 निप्पदा-II 211
 निप्पावो-II 53
 निप्फेतो-II 53
 निम्मरो-II 90
 निमिअ-IV 258
 निधो-I 230
 निम्मल-I 38
 निम्मवइ-IV 19
 निम्माणइ-IV 19
 निम्मोओ-II 182
 नियोचित-IV 325
 नियोजित-IV 327
 निरउवइ-IV 418
 निरतर-I 14
 निरणइ-IV 16
 निरवसेस-L 14
 निरामइ-IV 411
 निरुवम-IV 401, 444
 निरुवारइ-IV 209
 निरुविअ-II 10
 *निरुयाए-I 43
 निरुञ्ज-II 197 °जो-II 21
 निरुञ्जिमा-I 35
 निवहाइ-IV 332 (वर with
 निवडण-IV 441
 निवत्तओ-II 30
 निवत्तग-II 30
 निवाणु-IV 419
 निवारणु-IV 395 °वाव-IV 4
 निवार्णी-IV 302
 निरामदे-IV 350
 निविड-L 202
 निवो-I 128
 निवत्ताओ-II 30

निजलद्-IV 128
 निज्युद्-1 131
 निसतो-1 260
 निमडु-IV 396, 401
 निमडो-1 226
 निममग-1 269
 निमाअरो-1 8 निसायरो-1 72
 निसिअरो-1 8, 72
 निसिआ-IV 330
 निसिरड-IV 229
 निसीडो-1 216
 निसीहो-1 216
 निसुग-IV 258
 निषेदद्-IV 134
 निस्सल-IV 289
 निस्सह-1 13 निस्सहाह-1 93
 निहट्ट-1 174
 निहवद्-IV 233
 निहसो-1 186, 260
 निहि-IV 422, 3 निही-1 35
 निहि-III 19
 निहिओ-1 99 See धा with नि
 निहित, निहित्तड-See धा with नि
 निहुअड-1 401
 निहुअ-1 131
 निहलग-1 174
 नी, नेद्-IV 237 नेदि-IV
 273, 274 नेत्ति-IV 318,
 319 नेत्ति-IV 237 नेऊण, नीओ
 -IV 237 -with अणु, अणु-
 णेद्-IV 414 -with आ, आ-
 णहि-IV 343 आणिअद्-IV
 419 आणिअ-1 101 -with
 उणु, उवणिअ उवणीओ-1 101
 नीचअ-1 154
 नोड-1 106, 202, 11 99
 नामो-1 234
 नामी 1 259
 नीरजद्-IV 106

नीलद्-IV 79
 नीला, नीली-111 32
 नीलुण्णल-11 182 ल-1 84
 नीवी-1 259
 नीवो-1 234
 नीसरहि-IV 439 (सर with निस्)
 नीसहो-1 13 नीसह-1 13
 नीमामधेहि-11 312
 नीमोवणु-IV 341
 नीसासुसाता-1 10
 नीसासो-1 93, 11 92
 नीसासु 11 130
 नीसो-1 43
 नु-11 193, 201, 11 302
 नूउर-1 123
 नूण नूण-1 29
 नूमद्-IV 23
 नेउर-1 12
 नेट्ट-1 106
 नेत्ता, नेत्ताह-1 33
 नेन-IV 322
 नेरद्ओ-1 79
 नेह-IV 332, 406, नेहो-11 77
 102 नेहु-IV 422, 8 नेहहो-
 IV 426 नेह्-IV 422, 6.
 नेहि-IV 406
 नेहटा-IV 356
 नेहाल-11 159
 नोमालिआ-1 170
 नोहलिआ-1 170

प

पद्-IV 414 पद् पद्-IV 406
 पअद्-IV 357, 370, 377, 421,
 422, 1, 12
 पद्द-See विश् with प्र
 पद्दहा-1 38, 206
 पद्दहाण-1 206
 पद्दहि-IV 330 (विश् with प्र

- पइद्विअ-See स्वा with प्रति
 पइष्णा-I 206
 पइसमय-I 206
 पइहर-I 4
 पई-I 5
 पईव-I 206
 पईवो-I 231
 पईहर-I 4
 पउ-IV 442
 पउट्टो-I 156 See वप् with प्र
 पउणो-I 180
 पउत्ती-I 131
 पउम-I 61, II 112
 पउरजणो-I 162
 पउर-I 180
 पउरिस-I 111, 162
 पउरो-I 162
 पउलइ-IV 90
 पओ-I 32
 पओओ-I 245
 पओहर-IV 395 पओहरह-IV 420
 प्रसणो-I 70
 प्रमुलि-II 179
 प्रसु-I 26, 29, 70
 प्रकुणित-IV 326
 प्रइ-IV 340 प्रइ-I 17, II 79 प्रका-II 129
 प्रलो-II 174
 प्र क-IV 302
 प्रल-II 164 प्रकतो-II 106, 147
 प्रकालु-IV 288
 प्रकलागडिउ-IV 401
 प्रकलोउइ-IV 42, 130
 प्रइ-IV 357 प्रक्याइ, प्रक्याणि-III 26
 प्रहो, प्रो-I 30
 प्रगिव-IV 414
 पगइ-IV 209
 पगुरण-I 175
 पचओ-II 13
 पचउइ-IV 173
 पचइइ-IV 162
 पचइआ-II 174
 पचल्लिउ-IV 420
 पचारइ IV 156
 पचुसो-II 14
 पचुहो II 14
 पच्छइ-IV 362, 420
 पच्छइइ-IV 162
 पच्छ-II 31
 पच्छा [पथा]-II 31
 पच्छा [पथात्]-II 21
 पच्छ(यावडा-IV 421
 पच्छि-IV 388
 पच्छिताइ-.V 428 पच्छित्तं-428
 पच्छिम-II 21
 पच्छेक्कम-I 79
 पच्चस-See आप with परि
 पच्चतो-I 58, II 65
 पच्चरइ-IV 2
 पच्चलिदो-IV 265
 पच्चा-II 83
 पच्चाउलो-IV 266
 पच्चाओ-II 24
 पच्चिए-III 11
 पच्चुण्णो-II 42
 पच्चरइ-IV 173
 पचइ-IV 422, 11 पचहि-1 422, 14, 429, 431
 पचावण्णा-II 171
 पच्चाळे-IV 293
 पच्चा-IV 303
 पच्चाणिगाले-IV 293.
 पटिमा-IV 325
 पट्ट-IV 10

मङ्ग-IV 407 °ण-II 29
 मङ्ग, °हावइ-IV 37 See त्या
 with प्र
 मङ्गि-IV 329 पद्मी-I 129, II
 90
 मङ्ग, पदइ-I 199, 231, III 177
 पदेज, °जा-III 177 पदिहिइ-
 III 177 पदीअइ, पदिजइ-III
 160 पदिज्यते IV 315 पदिअ,
 पदिइण, पदिता-IV 271 पदि
 त्त-IV 312 पदिअ-III 156
 पादिअ-III 156
 मङ्ग etc See पत्
 मङ्गुआ-I 26, 88, 206
 मङ्गुल-IV 443
 मङ्गुवा-I 206
 मङ्गायण-I 252
 मङ्गिअमङ्ग-IV 107
 मङ्गिअ-II 97
 पदिइअ-II 97
 पदिचिअ-II 174
 पदिज्जेण-IV 260
 पदिज्जेदी-I 11, II 53
 पदिज्जि-IV 439
 पदिमा-I 206
 पदिवण-IV 206
 पदिवा-I 44, 206
 पदिवालइ-IV 259
 पदिसाइ-IV 167, 178
 पदिसारो-I 206
 पदिसिद्धी-I 44 II 174
 पदिसोओ-II 98
 पदिदाइ-III 80, IV 441
 पदिहारो-I 206
 पदिहासो-I 206
 पदुइइ-IV 154
 पदु-IV 394
 पदुओ-I 215 °म-I 55

पदुम-I 55
 पणएण-IV 446.
 पणवण्णा-II 174
 पणवइ-See नम् with प्र
 पणामइ-IV 39
 पचणइ III 123
 पटओ-I 70
 पण्णइ-IV 427
 पण्णरसण्ण-III 123
 पण्णरइ-II 43
 पण्णा-II 42, 83
 पण्णासा-II 43
 पण्णो-I 56
 पण्हा-I 35
 पण्हुआ-II 75
 पण्हो I 35, II 75
 पत्, पदइ-IV 219, 422, 4, 18
 पडति-IV 422, 20 पडहिं-IV.
 388 पदिअ-IV, 387 पडिउ-
 IV 337 पदिआ-II 80 पदि-
 आइ-IV 358 पाटइ-III
 153 पाटेइ-IV 22 पाटिउ-IV
 120
 - with नि, निवइइ-I 94, IV
 406 निपतति-IV 326 -with
 सम्, सपदिअ-IV, 423
 पताम-IV 307
 पतिनिव-IV 326
 पतेसो-IV 307
 पत्तण-IV 370
 पत्त-II 173 पत्तेहिं-IV 370
 पत्ताण-IV 370
 पत्तल-II 173 °दु-IV 387
 पत्तु-See आप् with प्र
 पत्तेअ-II 210
 पत्थरो-II 45 °रि-IV 344
 पत्थवो, पत्थावो-I 68
 पत्थिवाण-III 85
 पद्, पाएइ-III 149

- with आ, आवत्-IV 295
 - with उद्, उपजते-III 142
 - with नित्, निष्पन्न-IV 128
 - with सम्, सपन्न-IV 224
 मपाद्भव-IV 265 सपत्ता-IV
 285, 302
 पदभङ्ग-IV 162
 पद-IV 370
 पनय-IV 26
 पत्नी-I 6, 25
 पयो, पन्यो-I 30, पथ-I 88
 पथी-IV 429
 पथवो-IV 325
 पथिभङ्गि-IV, 429
 पत्ताङ्ग-IV 126
 पष्कृत्तिभङ्ग-IV 396
 पञ्चाल-IV 21, 41
 पमाणु-IV 399, 419, 438 पमा
 नीरुक्तेषु-IV 302
 पमुष्ण { -II 97 See मुष्ण with
 पम्मुष्ण { प्र
 पम्हृत्त-IV 396
 पम्हृत्ता-II 74
 पम्हृत्त-II 74
 पम्हुद्-III 105 पम्हुद्दो-IV 258
 पम्हुत्त-IV 75, 184
 पम्हुत्त-IV 71
 पय-IV 420 पय-IV 395
 पय-IV 90 (पच्)
 पय-IV 30 See यत् with प्र
 पय-IV 29
 पय-I 14, *डा-IV 338
 पय-IV 423 10
 पय-IV 67
 पय-IV 71
 पय-IV 418
 पय-IV 216
 पय-IV 68
 पय-IV 70, 77
 पय-IV 138
 पयागजल-I 177
 पयारो-I 68 पयारि-IV 367.
 पयावर्-IV 177, 180
 पयास-IV 357 पयाते-IV 1
 पयास-IV 396
 पय्याकुलीक-IV 266
 1 पर, पर-IV 169 प्रति-IV,
 383 परि-IV 260 पर-
 IV 422, 18
 2 पर, पर-IV 86 पारि-IV-
 208
 3 पर with व्या, वावो-IV 81
 पर-II 72, 87, IV 335, 341,
 379, 395, 396, 397, 400,
 406, 414, 418, 420, 422,
 3, 188, 441 पर-IV 384,
 351
 पर-IV 161
 पर-IV 179
 पर-IV 414, 442
 पर-IV 422, 9
 पर-IV 25
 पर-IV 266, 307.
 पर-IV 131
 पर-IV 350, 367 cfr पय
 पर-IV 105
 पर-IV 131
 पर-IV 376 cfr पर
 पर-IV 412
 पर-IV 366, 437, 138
 पर-IV 220 (पर्य with पर)
 पर-IV 395
 पर-IV 190
 पर-IV 162
 पर-IV 162
 पर-IV 51
 पर-IV 171
 पर-IV 38

द्विअ-See स्या with प्रति
 एणामो-IV 206
 रेत्तायध, °यह-IV 268
 रेल्हमइ-IV 197.
 रेवाडेइ-IV 50
 रिसामइ-IV 167
 रिहद्-IV 126
 रिहधु-IV 341
 रिहव-III 180
 रिहासडी-IV 425
 रिहीण-IV 60
 रीइ-IV 143, 161
 परोक्खहो-IV 418
 परोप्पर-I 62, II 53
 परोहो-I 44
 पल्क्को-II 103
 पल्न्य-I 187
 पलस्स-IV 302
 पल्ही-II 174
 पलावइ-IV 31
 पलिभको-II 68
 पलिय-I 212
 पल्लिगह-IV 302
 पल्लित्त-See दीप् with प्र
 पल्लि-I 212
 पल्लिविअ } -See दीप् with प्र
 पलीनइ, पलीवेइ }
 पल्लु-IV 395
 पल्लय-IV 422, 6
 पलोएमु-II 181
 पलोल्-IV 166, 200, 230
 पलाट्ट-IV 258
 पल्को-II 68
 पल्ह-IV 200
 पल्हो-II 47 °ह-II 68
 पल्थो-II 47 °त्य-II 68
 पल्व-IV 326 °वह-IV 420
 °विहि-IV 418
 पत्रविणेण-II 164

पनाण-I 252, II 68
 पल्हत्त्यइ-IV 26, 200
 पल्हत्त्य-IV 258
 परहाओ-II 76.
 पवहो-I 156
 पवत्तओ-II 30
 पवत्तण-II 30
 पवय-IV 220
 पवहो-I 68
 पवामुअह-IV 395
 पवासु-I 44
 पवाहो-I 68 पवाहेण-I 82
 पविरजइ-IV 106
 पवो-II 106
 पव्वती-IV 307
 पव्वायइ-IV 18
 पशादाय-IV 302
 पथादो-IV 299
 पत्तडिल-I 89
 पत्तयो-II 45
 पत्तरो-IV 157
 पत्ताउ-IV 430
 पत्तिअ-See सद् with प्र
 पत्तिडिल-I 89
 पत्तिदी-I 44
 पत्ते-IV 290
 प्ह-IV 422, 10
 प्हम्मइ-IV 162
 प्हरो-I 68
 प्हल्हइ-IV 117
 प्हा-I 6
 प्हाउ-IV 341
 प्हारो-I 68
 प्हिओ-II 152 प्हिउ-IV. 415,
 429, 445 प्हिआ-IV 376,
 431
 प्हु-III 38
 प्हुचइ-IV 390, 419
 प्हुडि-I 131, 206

- पदुप्यङ्-IV 63 पदुप्यिरे-III. 142.
 पद्म-III 38
 पद्मो-I 88
 1 पा, पिअङ्-IV 10, 419 पियङ्-
 I 180 पिअति IV 419, 420
 पिअहु-IV 422, 20 पिअङ्-
 IV 10, 423 पिअवि-IV.
 401, 444 पीड-IV 439 पिण्
 IV 434
 2 पा, पाद्, पाअङ्-IV 240
 पाद्-IV 445
 पाद्मो-II 138
 पाड-I 5
 पाडभो-I 131 (वृ with प्रा)
 पाडरण-I 175
 पाडमो-I 19, 31, 131, III 57.
 पागसासणे-IV 265
 पाडलिउसे-II 150
 पाडिएङ् II 210
 पाडिएङ्-II 210
 पाडिएङ्-द्वी-I 44, 206
 पाडिवभा, पाडियया-I 15, 44
 पाडिसिद्धी-I. 44, II 174
 पाणिभ-I 101, II 191 पाणिङ्-
 IV 396 पाणिण्-IV 434
 पाणिण्-IV 418
 पाणिणीभा-II 1-47.
 पाणीभ-I 101
 पातग-IV 322
 पातुक्सेवेन-IV 326.
 पाप-IV 324
 पायट-I 41
 पायति-III 131 (पादान्ते)
 पायय-I. 67
 पायवङ्ग-I 270
 पायवर्द्ध-I 270
 पाया-III. 130
 पायारो-I 268
 पायाल-I 180
 पारङ्-IV 86
 पारमो-I 271
 पारकेर-I 44, II 148
 पारकडा-IV 379, 398, 41
 पारक-I 44, II 148
 पारद्वी-I 235
 पारावभो-I 80
 पारेवभो-I 80
 पारो-I 268
 पारोहो-I 44
 पालको-IV 325
 पालजु-IV 446
 पालेवि-IV 441
 पावङ्-See आप् with प्र
 पावङ्ग-I 270
 पाव-I 177, 231
 पावयण-I 44
 पावरण-I 175
 पावारभो-I 271
 पावामुभो-I 95
 पावास-I 14
 पावीढ-I 270
 पावीमु-See आप् with प्र
 पावेद्-IV 41 } from च
 पासङ्-I 43, IV 181.
 पास-II 92
 पासाणो-I 262
 पासाया-II 150
 पासिद्धी-I 14
 पासु-I 29, 70
 पाहाणो-I 262
 पाहुङ्-I 131, 206
 वि-I 11, II 198, 204,
 III 137, IV 303
 पिअ-See पिआ
 पिअ-II 158, IV 333,
 386, 387, 396, 118
 431, 436 पिभो-I 12
 III 86 पिङ्-IV 313.

- 383, 396, 398, 401, 414,
418, 420, 421, 430, 432,
438 विए-IV 401, 423,
444 विअस्व-III 10 विअस्व-
IV 354 विअहो-IV. 418,
419 विए-IV. 365, 396,
423, 13 विआइ-II 187 cfr
प्रिय
अर etc, See विआ
अवयसो-II 186
अवयस्वस्व-IV 285, 302
अदि-See 1 पा
आ- Declined III 39, 40,
44, 47, 18
आस-IV 434
आपो-I 131
उच्छा-II 142, III 41
ओ-etc See विआ
ओ-II 164
उवई-I 134
उवग-I 134
सिआ-I 134, II 142
उह-I 131
उह-I 47, II 79
उह-IV 295
उछा I 128, II 15 °इ-II
15
विअइ-See 1 पा
विअए-II 164
वि (ए)-I 35 (विट)-I 85
विट्टे-I 129, IV 329 विट्टी-I
35, 129 विट्टिण-III. 134
विट्टो-I 201
विण-I 85
विन-I 188
विण्ड-II 106
विणसो-II 106
विण-II 182
विथिले-IV 295
विसजो-I 193
विसाजो-I 193
विमाजी-I 177
विमुणइ-IV 2
विहडो-I 201.
विह-I 24, 137, 188
वीअ-I 213, II 173.
वीअल-I 213, II 173
वीअतु-IV 385
वीडिम-I 203
वीड-I 106.
वीणत्तण-II 154
वीणत्त-II 151
वीणदा-II 154
वीणया-II 154
वीणिमा-II 154
वीवल-I 213, II 173
वीसइ-IV 185
पुमइ-IV 105
पुच्छइ-IV 97 पुच्छह-IV 864.
°हु-IV 422, 9
पुछइ-IV 105
पुछ-I 26
पुजइ-IV 102
पुजा-I 166
पुज्जम्मो-IV 305
पुज्ज-IV 293
पुज्जवते-IV 293
पुज्जाह-IV 293, 305
पुट्टि-IV 329
पुट्टो-II 34 प्रच्छ
पुट्टो-I 131 स्पर्स
पुढम-I 55
पुढवी-I 88, 216
पुढुम-I 55, IV 283
पुणु-IV 343, 349, 358, 370,
383, 391, 422, 9, 15,
425, 426, 428, 438, 439,
445 पुणो (?)-II 174

- पुण्ड-See प्
 पुणरुत्त-II 179
 पुणाह-I 65
 पुष्पमतो-II 159
 पुत्ति-IV 330
 पुत्ते-IV 395
 पुथ-I 188
 पुथुम-IV 316
 पुनमाइ-I 190
 पुष्कत्तण-II 154
 पुष्कत्त-II 154
 पुष्क-I 236, II 53, 90
 पुष्कवडहि-IV 438
 पुष्किमा-II 154
 पुरभो-I 37, IV 228
 पुरदरो-I 177
 पुरव-IV 323
 पुरा-I 16
 पुरिम-II 135
 पुरिष्ठ-II 163 पुरिष्ठा-II 164
 पुरिसो-I 42 91, 111, II 185,
 III 86, 87, 88 पुरिसहो-IV
 400 पुरिसा-II 202
 पुरेकम्म-I 57
 पुलभाभइ-IV 202
 पुलएइ-IV 181 पुलभ-II 211
 पुलिशे-IV 287, 288
 पुलोएइ-IV 181
 पुलोमी-I 160
 पुव्यइ-See प्
 पुव्यण्हो-I 67, II 75
 पुज-II 135
 पुञ्जण्हो-I 67.
 पुणदि-IV 295
 पुमइ-IV 105
 पुह-I 88, 131, III 135
 पुह-I 137, 186
 पुहवी-I 216
 पुहवीणो-I 6.
 पुहुवी-I 131, II 113
 पू, पुणइ-IV 211 पुणिवह पु
 IV 242
 पूजितो-IV 322
 पूसइ-IV 236
 पूसा-III 56
 पूसाणो-III 56
 पूसो-I 43
 पेजा-I 248
 पेऊस-I 105
 पेम्नु, पेम्नुदि-IV 295, 29
 पेम्नुदु-IV 302. पेम्नु-I
 419 पेम्नुवेवि-IV 340 पे
 विणु-IV 414 पेम्नुरी-I
 430
 - with प्रति, पडिपेवत्त-IV 34
 पेच्छ, पेच्छसि-II 205 पेच्छ
 143, III 20, IV 181, 34
 447 पेच्छ-I 23, III 4
 14, 16, 18, 21, 22, 24, 2
 36, 50, 52, 53, 55, 56, 5
 79, 93, 107, 108, 11
 121, 122, 124, 129, 1
 363 पेच्छतु, पेच्छउ, पेच्छाहु-I
 173 पेच्छताण-IV 348
 पेजा-I 248
 पेह-I 85
 पेह-I 106
 पेण-I 85
 पेणवइ-IV 37
 पेम्म-IV 423 पेम्म-II 98, 1
 25 पेम्मु-IV 395 पेम्
 III 10
 पेरेतो-I 58, II 65 'ह-II '
 पेत्थाण-I 238
 पेत्तइ-IV 143
 पेगा-II 92.
 पोइइ-IV 76
 पोवसइ-I 116, II 4

सरिणी-II 4
 ल-I 116
 लो-I 116
 ल I 170
 ली-I 170
 ल-I 61, II 113
 ल-IV 287
 ल-I 170
 लामो-III 105
 लानिन-IV 322
 ल-IV 145
 ल-IV 420 प्रगणि-IV 360
 लीमड-IV 422, 1
 लदी-IV 401
 लदि-IV 398
 ल, प्राइर-IV 414
 ल-IV 414
 ल-IV 370, 377, 401 प्रिएण
 IV 379, 398, 417

फ

फ-IV 129, 182
 फनी-IV 325
 फलो-II 159
 फो-I 232
 फी-I 236
 फ-IV 127
 फण-II 53
 फिस-IV 182
 फो-I 232
 फ-IV 335 फल-I 23 फउ-
 IV 341 फलई-IV 336
 फलाइ-IV 340
 फिहा-I 232, 254
 फिहो [स्फटिक]-I 186, 197
 फिहो [परिष]-I 232, 254
 फले-I 198, 232
 फलिहो-I 232, 254
 फलेद-I 198, 232

फासइ-IV 182
 फासो-II 92
 फिइ-IV 177, 370 फिइ-IV.
 406
 फिउइ-IV 177
 फुथिजत-IV 422, 3
 फुइ-IV 177 See सुइ
 फुणण-IV 422, 23
 फुउइ-IV 177
 फुउ-IV 258
 फुमइ-IV 161
 फुफुलइ-II 171,
 फुइ-IV 387 फुलति-III 26
 फुगइ-IV 105, 161
 फेउइ-IV 358
 फोटैति-See सुइ

घ

N B See also under च
 बइहउ-IV 441
 बइल-IV 412 बइलो-II 174
 बजइ-IV 198
 बजइइ-See बग्ध
 बउवाणल-IV 419 °लसु-IV
 305
 बडिस-I 202
 बइयर-II 174
 बइफलो, °फलो-II 97
 बदि-II 176 बदिणि-I 142
 बद्र-I 53, II 79
 बघ्, बघइ-I 187 बघेउ-I 181
 बन्विजइ, बन्विदिइ, बग्जइ, बजिय-
 दिइ-IV 247 बइ-IV 399
 - with अनु अणुबइ-II 184.
 - with आ, आग्धतीए-I 7
 बन्घ-IV 382 बघो-I 187
 बन्घवो, बघवो-I 30
 बप्पीकी-IV 395
 बप्पीहा-IV 383

- वपुडा-IV 387.
 वफो-II 70
 वम-IV 412
 वमणस्त-IV 280
 वमचेर-II 74
 वम्हचरिअ-II 63, 107
 वम्हचेर-I 59, II 63, 74, 93
 वम्हणो-I 67, II 74 °जे-IV
 302
 वम्हा-II 74, III 56
 वम्हाणो-III 56
 वरिहिणु-IV 422, 8
 वरिहो-II 104
 वलइ-IV 47, 259
 वलया }
 वलाया } -I 67
 वलि-IV 384, 403
 वलि-IV 338, 385, 389, 411
 445
 वलिस-I 202
 वल-IV 354, 440
 वलजड-IV 430 °टा-IV 430
 वले-II 185
 वहप्पई-II 137
 वहप्पई-I 138, II 69, 137
 वहला-II 177
 वहम्सई-II 187
 वहि-(?) IV 357
 वहिदा-II 174
 वहिणि-IV 351 431 -°णी II.
 126
 वहिणुए-IV 422, 14
 वहिरा-I. 187
 वहु-II 164, III. 111
 वहुअ-IV 371, 376 °अ-II, 164
 वहुअय-II 164
 वहुअरो-I 177
 वहुउ-IV 387
 वहुयवइ-II 202.
 बहुवी-II 113
 बहुडओ-I 88, 105, 206.
 बाम्हणो-I 67.
 बार-I 79, II 79, 112 वा
 IV 436
 बारह I 219, 262
 बालओ-IV 327
 बालो-बाला-III 25 बारहे-
 350, 367, बालि-IV. 122.
 बाह-I 82, IV 395, 439 वा
 II 70
 बाह (arm)-IV 329, 430
 बाहा
 बाहइ-I 187
 बाहा-IV 329 बाहाए-I
 of बाह
 बाहि-II 140
 बाहिर-II 140
 बाहु-IV 329, 430 बाहु-I
 बिडओ-I 5, 94.
 बिडजो-I 248
 बिडणो-I 94, II 79
 बिम्हिओ-I 128
 बिडीए-II, 330
 बिष्णि-III 120 of बिभि,
 बिदि, बिदुणो, बिदूर-I 31
 -IV 418
 बिम्बाहरि-IV 401
 बिस-I 7, 298
 बिती-I 128
 बिहप्पई-II 137
 बिहप्पई-I 138, II 137
 बिहम्सई-II 69, 137
 बिहि-IV 367
 बिहु-IV 383
 बिदुभि-I 167 बिदेर - IV, 23
 of बाह
 बीओ-I 5, 248, II 79.
 बीहइ-III 181, 136, IV 5

वेद-III 142
 वेदिक-IV 53
 वेद-IV 98
 वेद-IV 217
 वेदा-II 15
 वेद-IV 101 युगीय-IV. 423.
 वेदिक-IV 115
 वेद-I 53
 वेदिक-IV 124
 वेद-III 19, IV 423, 14
 Declined III 16, 18, 19,
 20, 23, 24, 27, 29, 58, 124
 वेद-I 26
 वेदिक-II 53, 137
 वेदिक-I 138, II 53, 137
 वेदिक-IV 289
 वेदिक-II 137
 वेदिक-IV 5 (form भुज्)
 वे-III 120, IV 379, 395,
 429, 439 वेणि-III. 120 वेदि,
 वेदिको, वेसु-III 119 वेदि-IV
 370, 377 वेह-III 119
 cfr निणिग
 वेमि (?) -IV 236
 वेगो-IL 92
 वेवद-IV 198
 वेदिक-IV 335
 वेर-I 170
 वेरी-I 170
 वेर-IV 2 वोहिक-IV 360
 वेरि-IV 422, 12 वोहिए-IV
 383
 वेरण-IV 443
 वेदि-IV 277
 वेद-IV 391 मन्वरी -III
 162 वेपि-IV 391. वेपिणु-
 IV 391

भ
 भदणी-II 126
 भद्रवो-I 151
 भद्रो-I. 187 भरण-IV 444.
 भए-II 193
 भद्रवती-IV 327
 भद्रवत-IV 299
 भद्रवती-IV 307 * तीए-IV '323.
 भद्रव-IV 323
 भद्रि-IV 399, 411
 भद्रा-II 24
 भद्र, भद्र-IV 106 भद्रि-
 III 395, 439 भद्रा-IV,
 351, 379, 380, 398, 417,
 422, 21 भद्र-IV 354
 भद्रा-IV 386
 भद्रि-III 174
 भद्रो-I 195 भद्र-IV 420 भद्र-
 IV 357
 भद्र, भद्रा-III 41 भद्र-IV
 239, 399 भद्रा-III 106,
 155 भद्रा, भद्रा etc, III. 155,
 भद्रि-IV 376 भद्र-IV 367
 370, 404, 425 भद्र-IV 401
 भद्रि-IV 383 भद्र, भद्रि-
 ए-IV 249 भद्रि, IV 330
 भद्रि-IV 402 भद्रि-II
 193, 199, III 70 भद्रि-
 III 41 भद्रि-IL 186
 भद्रि-III 180
 भद्र-IV 422, 12
 भद्र-IV 60
 भद्र-declined. III 44, 45.
 भद्र-IV 422, 10
 भद्रितो-II 159
 भद्रणो etc See भद्र
 भद्र-II 80
 भद्र-IV 357.
 भद्र-II 80

- भाति-See भू
 भते-IV 287
 भष्पो-II 51
 भमड्ड-See घ्रम्
 भमया-II 167
 भमर-I 6, II 183 भमरो-I 244,
 245 भमरु-IV 368, 397
 भमरा-IV 387
 भमरउल-IV 382
 भमाड्ड-°डेह, °वेई See घ्रम्
 भमिरो-II 115 °ह-IV 422, 15
 भम्मड्ड-See घ्रम्
 भयकह-IV 381
 भयप्पई-II 69, 137
 भयव-IV 264 °व-IV 264,
 265, 302
 भयस्सई-II 69, 137
 भरह-LII 187, IV 74 भरिमो-
 III 134
 भरहो-L 214
 भरिउ-IV 414 भरिअइ-IV 383
 भरु-IV 340, 371, 121
 शलउ-IV 74
 मलि-IV 358
 मत्ता-IV 351
 मलि-IV 380
 भैरइ-See घ्रम्
 भवओ-I 37
 भरण-III 29
 भवतो-II 174
 भव-IV 265, 283, 284, 302
 भवतो-I 37
 भैरइ-IV 397
 भगारिमो-I 112
 भविओ-II 107
 भगइ-IV 186
 भगाउ-IV 113
 भगलो-L 211, 251 उ-IV 111
 भट्टालिहा-IV 290
 भट्टिणी-IV 290
 मस्सो-II 51
 भाइ, भाइअ-IV 53
 भाईरहि-IV 347
 भाउओ-I 131
 भागुलावणादो-IV 302
 भाण-I 267
 भाभिर्णा-I 190
 भाभेइ-See घ्रम्
 भायण-I 267 °णा, °णाइ-I 5
 भाया-Declined III 17, 18
 भारह-IV 347
 भारह-IV 399
 भारिअ-II 24, 107
 भारिया-IV 314
 भालके-IV 117
 भावइ-IV 120
 भागइ-IV 203
 भागा-I 211, 287
 भिउरी-I 110
 भिरु-I 128
 निगारो-L 128
 भिगो-L 128
 भिच्चु-IV 341
 भिडिवालो-II 88, 89
 भिदइ-IV 216
 भिदो-II 64
 भिज्जालो II 68, 90
 भिमोरो-II 174
 भिमइ-IV 203
 भिमओ-I 18
 भिमिर्णा-I 238
 भीओ-IV 53 नीआइ-II 15
 भिननेणइ-IV 299
 भुअ-IV 111
 भुअयव-भुआ°-I 1
 भुई-I 181
 भुइइ-IV 186
 भुइ, भुइइ-IV 110 भुइइ-1

- 335 भुज्ज, भुज्जि-IV. 249.
 भुज्जह भुज्जह-IV 441 भोधा
 -II 15 भोक्ता-IV 271 भो
 क्षण, भोक्षु, भोक्ष्य-IV 212
 भुक्त-II 77, 89, III. 95
 भोक्त-III 171 बुद्ध-IV
 6
 -with उप, उपबुद्ध-IV 111
 बुद्ध-IV 161
 भुमवा-I 121, II 167
 बुद्ध-IV 395
 बुद्ध-IV 177
 बुद्ध-IV 331 *जे-IV 411
 भू भूमि-IV 260 होसि-III 145
 होइ-I 9, II 206 III 115,
 178, IV 60, 61, 330, 343,
 362, 367, 377, 395, 401,
 402, 420, 423, 8, 423,
 424, 430, 438 होदि-IV
 269, 273 मोदि-IV 273,
 274, 302 भोनि-IV 318,
 319 हवइ-IV 60, 287 हवइ,
 भवइ-IV 60 हवदि-IV
 269 भवदि, हवदि, भुवदि-IV
 269 होमो-III. 155 होति-
 IV 61, 422, 11 हुति-III
 26, IV 61 ह्यति, हुवति-IV
 60 भति-IV. 365, 416 हति-
 (1) IV 406 होसु-III 175
 होइ-III 178, IV 420 होसु-
 IV 307 होच, होह-IV 268
 हुवेय-IV 320, 323 होनइ, हो-
 वाइ, होन, होना etc Conjug
 III 178 होनहिइ etc होब्ज
 -etc III 178 होब्ज-III
 159, 165, 177, 179,
 IV 376 होजा-III 159,
 178, 179 हुब्ज-II 180
 होइ-III. 165 होस्स, होहिमि,
 होस्सामि, होहामि-III 169, cfr
 III 166, 167 होहिइ-IV
 388 होही-II 180
 होब्जस्सामि, होब्जस्स, होब्जहामि-III
 178 होसइ-IV 358, 418
 भविस्मिदि-IV 275, 302
 होनाहिइ, etc III 178 हुवीभ-
 III 163 हाईअइ, होइज्जइ-III
 160 भावेइ-III 149. होंतो-
 III 180 हुतो-IV 61 होमाणो
 -III 160 ह्म-IV 64 ह्मा
 -IV 381 हुमा-IV 351,
 मपिअ, हपिअ, भोदूण, होदूण, होत्ता
 -IV 271 होऊण, होअऊण-IV,
 240 cfr होतओ -with अनु
 अणुह्म-IV 64 -with परि,
 परिभयइ-IV 60 परिहविअIV.
 401 -with प्र, प्रमइ-IV 60
 पटुच्चइ-IV 390 पभवेइ-IV
 63 पटुप्पिरे-III 142 पटुअ-
 IV 61 बहुत्त-I 233, II 98
 -with सम्, गमवइ-IV 60
 सभापइ-IV 35 असभाविइIV
 260
 भूमिसु-III 16
 भे-III 91, 93, 94, 95, 100,
 106
 भेच्छ-III 171 (भिइ)
 भंदो-I 251
 भेतुआण-II 146 (भिइ)
 भो-IV 264, 264, 285, 302
 भाअण-I 81, 102
 भोग-IV 389
 भोसा, भोच्छ-See भुब्ज-
 भोक्ता-etc See भुब्ज
 अश्, भमइ-IV 177 -with प्र,
 पब्भइ-IV 436
 अत्रि-IV 360
 अम् भमइ-IV 161, 239 भैवइ-

IV 401 भमति-IV 422, 3
 भमेज-IV 418 भमिभ-II
 146 Caus भमेइ-III 151,
 IV 30 भमावइ-III 151
 भमावेइ-III 151, IV 30 भम
 टइ-IV 161 भमाडइ-III 151,
 IV 161 भमाडेइ-III 151,
 IV 30 भम्मडइ-IV 161-with
 परि, परिन्मसतो-IV 323

म

म-IV 346, 365, 368, 379,
 384, 387, 418, 420, 422,
 4, 7 (?), 442

म-म्भि-III 105 मो-III 106

म-III 107, IV 323 मम, मि,

मिम, मइ - III 107 मि, मे,

मम, ममा ममई, मइ, मयाइ-

III 109 मए-II 199, 201,

203, III 109, 160 मई-

IV 380, 316, 356, 370,

377, 396, 401, 402, I, 411,

418, 420, 421, 423, 423,

438 महतो, ममसो, महतो, मज्जतो,

मतो -III 111 ममातो, *तु-

IV- 307, 321 ममसो, ममा-

हितो, ममायुतो, ममेतुतो-III 112

मे-III 113, IV 282, 283

302 मइ-III 113 मम -III

113, IV 280, 289, 302.

मइ-III 161, III 113. मइ-

IV 333, 370, 379, 383,

391, 395, 416, 418, 422,

423, 429, 438 मइ-III

113 मज्ज-III 113 IV 23

मज्जु-IV 367, 379, 398,

401, 417 मज्ज-III 113

मज्ज, मज्जा, *म, ममाज, *म,

मदा, *म-III 113 मि-III

115 मइ-III 115, 187

ममाइ, मयाए, मे-III 116 मन्दि

महम्मि, मज्जम्मि-III 116.

ममेसु, महेसु, मज्जेसु, मसु, मए,

मज्जसु-III 117.

मअको-I 130

मइल-II 138

मईअ-II 147

मउअत्तयाइ-II 172

मउअ-I 137.

मउड-I 107

मउण-I 162

मउत्तण-I 127

अउर-I 107

मउलण-II 181

मउल-I 107

मउलिआहो-IV 365

मउली-I 162

मउलो-I 107

मउवी-II 113

मऊरो-I 171

मऊहो-I 171.

मओ-I 126

मेइ-IV 447.

मग-L 29, 70

मगल-I 29

मगुओ-II 169

मसु-I 26, II 86

मकरवेतु-IV 321

मकरदतो-IV 323

मरइ-IV 423

मरनो-IV 325, 328

मरमाइ-IV 191

मग्गइ-IV 230 (मग्)

मग्गओ-I 37

मग्गणि-I 31 मग्गु-IV 351

(मार्ग)

मग्गु-IV 102

मग्गुटिइ-IV 357

- मगुद्-IV 357, 431 मग्गहि-IV
347
मग्-II 77
मघव-IV 265
मघोणो-II 174
मघद्-IV 215
मच्छ- I 130
मच्छर-IV 444 °ते-II 31
मच्छलो-II 31
मच्छिआ-II 17
मच्छु, मच्छे-IV 370
मग्नु, मग्गद्-IV 101 मज्जति-IV
339 -with ति, शुमज्ज- I 94,-
IV 123 शुमण्णो-I 91, 174
मज्जद्-IV 105 (मज्)
मज्ज-II 24
मजाया-II 21
मजारो-I 26 II 132
मज्जण्हो-II 84
मज्जतो-II 84
मज्ज-II 90 मज्जहे-IV 350
मज्जे-IV 406 मज्जि-IV 444
मज्जिमो-I 48
मजरो-II 182
मजारो-I 26
मज्जिह्व-IV 438
मज्जिआ-II 29
मद्- I 128
मद्दा-II 174
मदप्पर-II 174
मदय-I 206
मदहसरिआ-II 201
मद्द-IV 126
मद्दिओ-II 36
मद्द-IV 126
मदो-I 199
मणद्-IV 7
मणासिला-I 26
मात्ती, ° सिणी-I 44
मणय-II 169
मणासिला-I 26, IV 286.
मणस्सि-IV 263
मणहर-I 156
मणा-II 169
मणाउ-IV 418, 426
मणासिला-I 26, 43
मणि-IV 422, 15
मणिअडा-IV 414, 423
मणिअ-II 169
मणु-IV 350, 401, 421, 422,
9, 441
मणुअत्त-I 8
मणूमो-I 43
मणे-II 207
मणोज्ज-II 83
मणोण्ण-II 83
मणोरथा-IV 285, 302
मणोरह-IV 362, 388, 401.
°हद्-IV 414
मणोसिला-I 26
मणोहर-I 156
मतल-IV 325
मडल्लग्ग, °ल्लग्गो-I 34
मडुक्को-II 98
मतन-IV 307 °नो-IV 325
°न IV 324
मत्तह-IV 383, 406
मत्ते-I 102
मत्तो-IV 260
मथुर-IV 325
मदि-IV 372
मनु, मन्ने-I 171 माणिअद्-IV.
388 माणिओ-II 180
with-सम् समाणेद्-IV. 334
मत्तिदो-IV 260
मत्- II 44
मयद्-IV 121
मदरयद-II 174

- मदाल-IV 288
 मद्र-II 25, 44
 मन्त्रीसडी-IV 422, 22
 म-IV 385, 118
 मम-etc -See म
 मम्मण-II 61
 मम्मो-I 32
 मयगलो-I 182 मयगल्ह-IV 406
 मयरो-I 177, 180 °कु-IV 396
 मयन्डि-II 193
 मयणो-I 177, 180, 328 °गु-
 IV 397
 मयरद्धय-IV 422, 18
 मयरहृ-IV 422, 8
 मय्य-IV 292
 मर मरह-IV 231, 120 मरहि-IV
 368 मराहु-IV 139 मरिएवड-
 IV 188 मारउ-III 153, IV
 380 मोरु-IV 397 मारि-
 IV 139, मारिअडेण-IV 379,
 117 मारिआ-IV 351 मुदभ-
 IV 367, 419 मुभउ-IV 112
 मुण्ण-IV 395 मुआ-IV 112
 मालेध-IV 302
 मरगय-IV 349 °य-I 182
 मरह-IV 122, 7
 मरणु-IV 370, 418, °णा-I 103
 मर-III, 141
 मरहदो-I 69 °ह-I 69, II 119
 मरिगइ-IV 235
 मरह-IV 126
 मरुय-II 97
 मलयवे-IV 303
 मरिथ-IV 7
 मरिथ-III 135
 मरिथ-II 138
 मरुतु-IV 382, 111.
 मर-II 79
 मसण-I 130
 मसाण-II 86
 मसिण-I 130
 मस्ली-IV. 289
 मस्सु-II 86
 महइ-I 5, IV 192 मरए-I 5
 महति-IV 353
 महणव-I 269
 महइम-IV 145 °मु-IV 336
 महतो-II 171
 महन्दो-IV 261 °दे-IV 302
 महपुडरिए-II 120
 महमहइ-IV 78 °रिथ-I 146
 महव्यय-IV 410
 महादहदो-IV 411
 महाधा-IV 333
 महारउ-IV 358, °रा-IV 3
 131
 महारिभि-IV 309
 महावीरे-IV 265
 महावीले-IV 302
 महि ल-IV 357
 महिमडलि-IV 372
 महिमा-I 35
 महिला-I 116, III 86, 87, °ने-
 III 11 °साभो-III 86
 महियह-I 129
 महियालो-I 231
 मरि-III 85 महिदि-IV 352
 मरु-III 25, 37 Declined III.
 16, 10, 20, 21, 22, 23, 24,
 25 26, 121, 128
 महु-I 122
 महुमहपु-IV 384
 महुव्य-III 150
 महुवही-I 217.
 मरुभ-I 122
 मरुल-I 116

- मा-**II** 201, **IV** 330, 357
 (), 418, 422, 10
- मा, माइ-**IV** 350, 421 -with
 उप, उवमिअइ-**IV** 118 -with
 विनिसु, विणिम्मविदु-**IV** 446
- माथा-Declined **III** 46.
- माइगणो-**III** 46
- माइदेवो-**III** 46.
- माइ-**II** 191
- माइहर-**I** 135
- माइण-**III** 46 °ण-**I** 135
- माउअ-**II** 99
- माउआ-**I** 131
- माउइ-**I** 127, **II** 2, 99
- माउच्छा-**II** 142, **III** 41
- माउत्तण-**II** 2
- माउमडल-**I** 134
- माउलुग-**I** 214
- माउसिआ-**I** 134, **II** 142
- माउहर-**I** 134, 135
- माऊए-**III** 46
- माणइ-**I** 228
- माणइत्तो-**II** 159
- माण्ठी-**I** 26, 44 °सिणी-**I** 26,
 44
- माणस्स-**II** 105
- माणहे-**IV** 282, 302
- माणु-**IV** 330, 387, 396, 410,
 418 माणि-**IV** 418 माणेण-
IV 278
- माणुअ-**IV** 447
- माणुस-**IV** 396 °सह-**IV** 341.
- माभि-**II** 105, 195
- मायदो-**II** 174
- मायहे-**IV** 399
- मारणउ-**IV** 443
- मारुअतणओ-**III** 87.
- मारुदिणा-**IV** 260
- मालइ-**IV** 368 मालई-**IV** 78
- माला-**II** 182, **III** 88, 124
 Declined **III** 27, 30, 36, 41
 88, 124 126, 127, 129
 °मालस्स-**I** 4
- मास-**I** 29, 70
- मागल-**I** 29
- मासु-**II** 86
- माइउ-**IV** 357
- माइप्यो, माइप्य-**I** 33
- माहुल्लिग-**I** 214
- माहो-**I** 187
- मि-See म
- मिअकों-**I** 130 °कु-**IV** 377,
 401
- मिइगो-**I** 137
- मिच्चू-**I** 130
- मिच्छा-**II** 21
- मिट्ट-**I** 128
- मित्तटा-**IV** 422, 1
- मिउरिअ-**I** 46
- मिळु मिलइ-**IV** 332 मिलिज्जइ-
IV 434 मिलिअ-**IV** 382.
 मिलिअउ-**IV** 332
- मिलाइ-**II** 106, **IV** 18, 240.
 मिलाअइ-**IV** 240 (म्हा)
- मिलाण-**II** 106
- मिलिच्छो-**I** 84
- मिअ-**II** 182
- मिस्सइ-**IV** 28
- मिट्टुण-**I** 187
- मीळु, मीळइ-**IV** 232 मेलवि-**IV**
 429
 - with उद्, उम्मिअइ-**IV** 232,
 354 उम्मीलइ-**IV** 232 उम्मी
 लति-**III** 26
 - with नि, निमिलइ, निर्मालइ-
IV 232
 - with प्र पमिलइ, पमीलइ-**IV**.
 232

- with सम्, समित्, समीलद्-
IV 232
मीस-L 43, II 170
मीसालिअ-II 170
मुद्गो-I 46, 137
मुद्ग-See मुच्
मुद्गो-II 99
मुक्त्वो-II 89, 112
मुग्घटा-IV 409
मुच्, मुअद्-IV 91 मुच्-III 26
मोच्छ-III 171 मुग्घद्-II 206
मोत्तु-II 146 IV 212 मोत्तुण
-IV 212, 237 मुत्तो-II 2
मुत्ता-III 134 मुत्ताह-IV
370 मुत्तो-II 2 मोत्तव्व-IV
212
- with प्र, पम्मुप, पमुय-II 97
मुच्छा-II 90
मुग्घद्-IV 207, 217
मुज-IV 439
मुजायणो-I 160
मुद्दी-II 34
मुण्, मुणसि-II 209 मुणद्-IV 7
मुणति-II 201 अमुणति-II
100 मुणिवद्-IV 253 मुणित
-IV 316 मुणिआ-II 199
मुणाल-I 190
मुणालिअद्-IV 411
मुणि-IV 311, 411. मुणित्त, मुणीण
-III 131
मुणित्तो-I 84
मुणीणिस-IV 330
मुद्, मुद्द-IV. 115 मुदिअठ-IV.
389
मुदिमालिण-IV 116.
मुदा-I 26, II 11
मुत्ताह-IV 236
मुत्तो-II 30
मुत्तो-See मुद्
- मुत्तो-II 30
मुद्-IV 101 मुद्-IV. 302
मुद्-IV 166, IV 319, 123, 27
मुद्दा-III 29, 86 Declinal.
III 29 मुद्दि-IV 376, 315
मुद्दए-IV 423 मुद्दद्-IV. 357
मुद्दाह, मुद्दाए-L 5 मुद्द-II 77
मुद्दट्टे-IV 350
मुद्दा-II 41, III 56.
मुद्दाणो-III 56
मुद्दिआअ, *आए, *आद्-III 29
मुद्द-IV 114
मुद्दले-II 194
मुद्दक्त्वो-II 171
मुद्द-IV 239.
मुत्तल-I 118
मुत्ता-I 136
मुत्तावाओ-I 136
मुत्तुम्भ-IV 106
मुद्-I 219, IV 332, 313,
357, 382, 395, 101, 414.
मुद्-IV 141 मुद्-II 164,
III 13, IV 300 मुद्द-III
131 मुद्द-IV 433, 20
मुद्दो-I 251
*मुद्दी-III 70
मुद्दतो-II 30
मुद्दप-II 161
मुद्दो-II 99
मुद्द-IV 106
मुद्दि-IV 427.
मुद्दो-I 88
मुत्तल-I 113.
मुत्ता-I 136
मुत्तावाओ-I 136
मे-See म
मेतो-IV 325
मेदी-I 215
मेत्त-I 81

मेरा-I. 87
 मेलवइ-IV. 28
 मेलवि-See मिल
 मेव-III 134
 मेवइ-IV 91, 430 मेवि-IV
 387 मेववि-IV 353 मेवेपिणु
 IV 341 मेवतिहे-IV 370
 मेवतहो-IV 370, 377
 मेवो-IV 287
 मेवो-IV 367, 418, 419, 420
 मेवो-I. 187 मेहु-IV 395,
 422, 8 मेहा-I. 187, III.
 142

मेहला-I. 187
 मो-See म
 मोकलदेण-IV 366
 मोक्ख-III 176
 मोग्गरो-I 116, II 77
 मोशयइ-IV 168
 मोडनि-IV 415
 मोड-I. 116 202
 मोत्तु etc See मुत्
 मोया-I 116
 मोरउला-II 214
 मोरो-I 171
 मोल-I 124
 मोमा-I 136
 मोसावाओ-I. 136
 मोहो-I 171, III. 87
 म्मि-See म
 म्म, म्मि, म्मो, See म्म

य

य-II 184, III 57, 141, IV
 326, 396
 यणयदे-IV 292
 यति-IV 323
 यदि-IV 292
 यवाशल्ल-IV 292

यम् यच्छइ-IV 215 -with णि
 निअय-IV 287 -with प्र,
 पयच्छसे-IV 323
 यवाल-IV 288
 यलहला-IV 296
 यवे-IV 296
 या-जामि- II. 204, III 134
 यादि-IV 292 जाइ-IV 240,
 350, 445 जाअइ-IV 240.
 जति-IV 388, 395, 439
 जाहि-IV 422, I 439 जाहु-
 IV 386 जाइअइ-IV 419.
 जावेइ-IV 40
 याणदि-IV 292
 याणयत्त IV 292
 यातिसो-IV 317
 याव-IV 302
 युणे-IV 288
 युत्त-IV 302
 युम्हातिसो-IV, 317
 ये-IV 302
 येव-IV 276, 280, 288, 302,
 316, 321, 323

र

र-II 217
 रअणीअरो-I 8
 रइ-IV 422 15
 रईओ, रईउ, रईहितो-III 29
 रक्खसाण-III 142
 रक्ष्, रक्खइ-IV 439 रक्खेअहु-IV.
 350, 367
 रखोलइ-IV 48
 रग्गो-II 10, 89
 रच् रअइ-IV 94 रअसि-IV 422
 23
 -with समा, समारयइ-IV. 95.
 -with वि विरण्णि- II. 203.
 रजेइ-IV 49

रञ्जा-IV 304, 320 रञ्जो-IV
 304 See राया
 रंद् (१)-IV 422, 7
 रटतउ-IV 445
 रण-IV 370, 377, 386, रणि-
 IV 360
 रण्णडड-IV 368
 रण्ण-I 66
 रण्णा-etc See राया
 रत्तडी-IV 380
 रत्ती-II 79, 88 रत्ति-III 157
 रत्तो-II 10
 रदिण-IV 446
 रघु-IV 341
 रफतो-IV 325
 रभु, with भा, आरभइ-IV 155
 आढत्तो, आरड्डो-II 138
 रभु, रभइ-I 202, IV 168 रभदि-
 IV 274, रभनि-IV 319 रभदे-
 -IV 274 रभने-IV 310
 रभतु-IV 307 रभित-III 136
 रभित-II 146, IV 271
 रभुग-IV 312 रभ्ण, रत्ता-IV
 271 रभिव्यते-IV 315 रभि-
 उजति-III 142
 रभइ-IV 191
 रभइ-IV 191
 रभा-IV. 325
 रभइ-IV 162
 राण-IV 401, 422, ३ *ण-II
 101 *णाइ-III 112, IV
 331
 रयणिरं-IV 417
 रयणी-IV 101
 रयइ-I 109
 रयइ-I 177, 180, 209
 रयइ-IV 233
 रयणा-IV 122, 11

रवि-IV 444 रवी-I 172
 रस-II 164 रसु-IV. 401, 411
 रगायल-I 177 180
 रसालो-II 159
 रस्मी-I 35, II 74, 78
 रहवरि-IV 331.
 रहत्स-II 198, 201
 रहु-IV 447
 रहुवई-III 70 *वणा-II 142
 राइक-II 116
 राइणा-etc See राया
 राई-II 88
 राईव-I 180
 राउल-I 267
 रामो-I 68
 राचा-IV 325 राचिया, राचियो
 IV 301
 राजपधो *पधो-IV 267
 राजा-IV 301 राजं-IV. 321
 राम-II 161 *रामइ-IV 471
 *राय-IV 350
 रायइ-IV 100
 रायउल-I 267
 रायकेर-II 118
 रायराय-II 30.
 गयहर-II 111
 राया-III 136 Declined, II
 49, 55, IV 301, 320, 52
 325 राय-IV 102 राय-I
 261 राइयो-IV. 260
 रायाणा-III 56
 रायग-IV 107.
 रावेइ-IV 19
 राइ-IV 120
 राई-IV. 123, 6
 राहु-III. 180, IV. 322, 52
 411
 रि-II 217; IV 322. (1)
 रिधर-IV 123.

उ (रिग) IV 376, 416 रिऊ-
 I 177, 231
 उ (ः) -IV 395
 उ (ऋ) I 141, 209
 उक्तो-II 19 रिक्त-II 19
 उक्त-IV 259
 उच्छो-I 110, II 19 रिच्छ-
 II 19
 उज्ज I 141
 उण-I 141
 उदी-I 128, 140, II 41 रिद्धिहि
 -IV 418
 उमहो-I 141
 उमा-I 141
 उड-IV 115
 उद-IV 100
 उभ-II 183
 उभ-II 19 उभतो-II 127
 उस्ताड, उस्ता-I 34
 उषद-IV 311
 उषद-See रुष्
 उष-IV 37
 उषुभि-IV 368
 उष-IV 57 (161 ?)
 उष, उभमि IV 383, उभदि-IV
 383, उष-IV 226, 238
 उष-IV 226, 238 रोइ-IV
 368 रोन्ड-III 171 रोतु,
 रातुण, रोत्तव्य-IV 212 रुक्क-
 रुमिज्ज-IV 249 रुण-I 209
 रो-II 80
 रो-II 80
 रु, रुव-IV 133, 218, 239
 रुम, रुज्ज-IV 218 रुम-
 रुमिज्ज-IV 245 रुदी-IV
 422, 14, 429, 431 -with
 अनु, अनुरुज्ज, अनुरुमिज्ज-IV
 248 -with उप, उवरुज्ज उव
 रुमिज्ज-IV 248 -with सम्,

सवज्जइ, सवज्जिदि, सरंधिनइ,
 सवधिदि-IV 218
 रुधिणी-II 52
 रुणी-II 52, 89
 रुमइ See रुष्
 रुमइ See रुष्
 रुनइ-IV 57 (Form रु) See
 also रु
 रुवइ-See रु
 रुव, रुसइ IV 336, 358 रुमेसु-IV
 111 रुसिउ-III 141 रुसिज्जइ
 IV-418 रुदी-IV 414
 रुहिर-I 6 रु-IV 416
 रुभउ-IV 422, 15
 रुभउउ-IV 419
 रुभो-I 142 रुभेण-II 181
 रुगणा-IV 418
 रे-II 201 रेरे-III 38
 रेभवइ IV 91
 रेभो-I 236
 रेभि, रेमि-IV 425
 रेहइ-IV 100 रेहति-III 22,
 121
 रेहा-II 7
 रेहि-IV 421
 रेहिरो-II 159
 रोइ-See रु
 रोइत्या-III 143
 रोच्छ-See रु
 रोवइ-IV 185
 रामयइ-IV 44
 रोमानलिहे-IV 350
 रोवइ-See रु
 रोविरो-II 145
 रोस-II 190, 191 रोसु-IV 439
 रोसाणइ-IV 105

 ल
 लउ-IV 414

- लम्पण-II 174 • ण-II 3
 लम्पु-IV 352
 लम्पेहि-IV 335
 लग्, लग्-IV 230, 120, 122,
 7 लग्गि-IV 339 लग्ग-IV
 326 लग्गो-II 78 लग्ग-IV
 115 -with वि, विलग्गी-IV
 445
 लगल-I 256
 लग्ल-I 256
 लग्घण, लघ्-III 30
 लच्छि-IV 136 लच्छी-II 17
 लछण-I 25, 30 लछ्-III 30
 लङ्ग, लङ्ग-IV 130 लङ्गि-IV
 119 लङ्गि-IV. 351
 लङ्गालुभा-II 159
 लङ्गाण-III 174
 लङ्गि-III 145
 लङ्गा-IV 302
 लङ्गी-I 217, II 81
 लङ्ग-IV 71.
 लङ्ग-II 77
 लङ्ग लपति, •ते-IV 319 लपित-IV
 304, 321 -with वि, विलङ्ग-
 IV 118
 लङ्ग-लङ्गि-IV 383 लङ्ग-IV
 385 लङ्गु-IV 386 411
 लङ्गि-IV 386 लङ्गि-IV
 341, 411 लङ्गि-IV 367,
 110 लङ्गु-IV 395 भलङ्गि-
 भङ्ग-IV 350 लङ्ग-लङ्गि-
 III 160 लङ्ग-III 197 IV
 219, 119 लङ्गि-IV 219
 लङ्गो-III 181 लङ्ग-III 23
 लङ्गि-III 21
 लङ्ग-III 171
 लङ्ग-I 171
 लङ्ग-IV 259
 लङ्ग-III 131 लङ्ग-III 122
 लङ्गी-II 118 लङ्गी-
 लङ्गी-III 87
 लङ्गी-IV 296 •ण-I
 लङ्गी-IV 331, 376
 लङ्ग-I 66
 लङ्ग-I 66
 लङ्ग-IV 414 •ण-
 150, IV 220
 लङ्ग, लङ्गो-IV 302
 लङ्गि-IV 288
 लङ्ग-IV 101
 लङ्ग-II 93
 लङ्ग-I 187
 लङ्गो-I 256
 लङ्गु-IV 390
 लङ्गु-IV 386, 120
 लङ्गि-IV 55
 लङ्ग, लङ्गि, लङ्गि-II
 लङ्गि-I 187
 लङ्गि-See लङ्ग
 लङ्गी-I 6
 लङ्ग-IV 215
 लङ्गि-IV 119
 लङ्गि-IV 387
 लङ्गी-I 230
 लङ्ग-IV 116
 लङ्ग-IV 329
 लङ्गी-IV 335
 लङ्गि-IV 215
 लङ्गी-IV 326
 लङ्ग-IV 329
 लङ्ग-III 156, IV 254
 लङ्ग-IV 55, 116
 लङ्गी-I 251, II 257-IV
 लङ्गी II 2, IV 234
 लङ्ग-IV 105
 लङ्ग-IV 326
 लङ्ग-IV 153.
 लङ्ग-IV. 105

होहलथिए-IV 302
 ह, लुगड-IV 211 लुणिज्जड, लुव्वड-
 IV 242
 हड-IV 124
 हेड-IV 238
 हउडड-IV 422, 7
 हेणु-IV 370, 101, 105
 हेवि-IV 395, 410
 हेविय-IV 411
 हेर IV 329
 हेहि-IV 367
 हेहिय-II 189
 होअ-IV 261 लोओ-I 177,
 II 200 लोउ-IV 366, 420,
 422 22, 412, 413 लोअस्म-
 I 180 लोए-III 38 लोडे-
 IV 438 लोअेहो-IV 365
 लोअडी-IV 423
 लोअण-IV 414 लोअणा-I 33,
 II 74 लोअणाइ-I 33 लो-
 अणइ-IV 365 लोअणेहि-IV
 422, 18 लोअणहि-IV 356
 लोअणाण-II 184 लोअणह-IV
 344, 401
 हे (१)-IV 323
 लगस्म-I 177
 लण-I 171 लोण-IV 418,
 444
 लण्ड-IV 146
 लोडओ-I 116 II 79
 लोहिआ, लोहिआअइ-III 138
 लहे-IV 422, 23
 लहमइ-IV 197 ल्हासिउ-IV 445
 ल्हाइ-IV 55
 ल्हो-IV 258

वदआलिओ-I 152
 वदआलीअ-I 151
 वदएसो-I 151
 वइणहो-I 151
 वडजवणा-I 151
 वइण्णो I 151
 वडर-I 6, II 105 (वज)
 वडर-I 152 (वेर)
 वडमपायणो-I 152
 वडमावणो I 152
 वडसाला-I 151
 वडसाहो I 151
 वडगिअ-I 152
 वइस्ताणरो-I 151
 वधिओ-I 70
 वणो-I 260
 वफ [वान्य]-II 174
 वफल-II 79 उड- IV 341,
 411
 वज्जण-II 90
 वक्खो IV 325
 वग्ग-IV 330 वग्गो-I 177, II
 79 वग्गो I 6
 वग्गोलइ-IV 43
 वग्घो-II 90
 वक्क-I 26 वक्की-IV 330 वक्क-
 IV 412 वक्कहि-IV 356
 वक्किय-IV 344, 401
 वक्कुडड-IV 418
 वच्च, वोच्छ-III 171 वोलु-II
 217, IV 211 वोलुण, वोलुव्व-
 IV 211 वुच्चइ-III 161
 वाइण-II 169
 वचा IV 324
 I वच्चइ-IV 192
 II वच्चइ-IV 225
 वच्छ-II 17 (वक्षस्)
 वच्छा-IV 282 (वत्सा)
 वच्छो-II 17, 127 वच्छ-I 23

५.

र-I 67

र-II 34, 182, IV 436

- वच्छस्य-*I* 219 वच्छामो-*I* 5
 वच्छेग, वच्छेग वच्छेधु, वच्छेधु-*I*
 27 वच्छे-*IV* 336 वच्छे-*IV*
 336 Declined *III* 2, 1,
 5, 6, 7, 8, 9 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 18 20, 21, 22,
 26, 27, 29, *III* 147 (पृ 1)
I वज्र-*IV* 181
II वज्र-*IV* 406 (वज्र)
 वज्रण-*IV* 113
 वज्र-*I* 177, *II* 105
 वज्र-*IV* 2 वज्रारेओ, वज्ररिऊ
 वमरतो वज्ररिअध-*IV* 2
 वज्रण-*IV* 2
 वज्र-*IV* 395
 वज्र-*IV* 336
 वज्र-*II* 26 (वध्)
 वज्र-*IV* 93
 वध-*IV* 412
 वध-*IV* 395
 वज्र-*II* 132
 वज्र-*IV* 291,
 व-*II* 20
 व-*II* 30
 व-*II* 30
 व-*II* 29
 *व-*I* 81, 129
 व-*IV* 119
 व-*IV* 371
 व-*IV* 367 व-*IV*
 351 व-*IV* 366, 427,
 137
 व-*IV* 366, 457
 व-*IV* 361
 व-*IV* 362, 402, 422, 1, 11,
 16,
 व-*I* 251
 व-*I* 251
 व-*II* 171
 व-*II* 69
 व-*I* 172, *III* 87, 88
 व-*I* 23 व-*I*
 310, 311 व-*I*, व-*I* 11
 88 व-*IV* 122, 11
 व-*IV* 396
 व-*II* 69
 व-*II* 122
 व-*IV* 101
 व-*II* 206
 व-*II* 177
 व-*IV* 147
 व-*III* 179
 व-*IV* 315
 व-*I* 112, 177
 व-*II* 75
 व-*II* 161, *IV* 307 *
II 161
 व-*IV* 132
 *व-*I* 115
 व-*II* 30
 व-*II* 30
 व-*II* 30
 व-*IV* 101
 व-*I* 6, *III* 92 व-*I*
 21, *III*, 16, 131 व-*I*
 *व-*II* 116 व-*IV* 42
 व-*I* 132
 व-*IV* 102
 व-*I* 10 व-*I* 10, *IV* 176,
 192, 259
 व-*IV* 261
 व-*IV* 350 व-*I* 212, *II*
 61 व-*IV* 311, 401,
 व-*I* 101
 व-*II* 171
 व-*IV* 351
 व-*I* 26

वदन-IV 396 °णु IV 350
 (वदन)
 वयण-I 228, III 29 वयणु-IV
 367 वयणा-I 33 °णाद्-I 33,
 IV 340 °णाद्-III 26
 व-III 106
 व-I 32 [वयम्]
 वियदे-IV 292
 व, वर-IV 234 वारिआ-IV
 330, 438
 -with प्रा पाउमो-I 131
 -with नि निवारि-IV 22
 निउम-I 131
 -with निम्, निम्बुम-I 131
 निम्बुमो I 209
 -with वि, विउम-I 131
 -with मम्, मवर-IV 82
 मवरेवि-IV 422, 6 मउम-I
 131
 व-IV 370 वर-IV 323 वरहो
 -IV 141 वरेहि-IV 422,
 11
 वरहाद्-IV 79
 वरि-IV 310
 वरिच-II 107
 वरिच-IV 32, 418 °म-II
 105 °सा-II 105 वरिमसय-
 II 105
 व, वित्त-I 128 वधो-II 29
 -with नि निअत्तद्-IV 395
 निअत्तमु-II 196 निवुत्त, निअत्त
 -I 132 निअद्-IV 332
 -with प्रतिनि, पडिनियत्त-I
 206
 -with प्र पयद्-III 30, IV
 347 पयत्तेह-IV 264 पयद्यो-
 II 29
 -with वि, विअद्-IV 118
 with- सम्, सवटिअ-II 30

वर्ध, वरुद्-IV 220 विद्-
 128 II 40 वृद्धो-I 131, II
 10, 90
 -with परि, परिअद्-IV 220
 वर्ध, वरिसाद्-IV 235 विद्यो, वृद्धो-
 I 137
 -with प्र पउद्यो-I 131
 I वरुद्-IV 176 वलतोह-IV
 122, 18
 II वलड-IV 209
 वल्गाद्-IV 206
 वल्ण-IV 293
 वल्णाद्-IV 122, 2
 वल्ति-IV 116 वालिउ-IV 418
 वलय-IV 144 °या-IV 352
 वलयाणला-I 177
 वलयामुह-I 202
 वली-I 35
 वउणो-I 254
 वरुह-IV 444 वरुहुड-IV 358,
 426 वरुहुड-IV 383
 वत्री-I 58
 ववमाउ-IV 385, 422, 19
 वश-IV 288
 वशाहि-IV 447
 वथले-IV 295
 वथा-IV 302
 वस्, वसाभि-III 135 वसति-IV
 339
 -with नि, निवसतेहि-IV 422,
 11
 -with प्र पवसद्-IV 259
 पवसतेण-IV 333, 342, 419
 पवमते-IV 422, 12
 वस-IV 422, 15 वसिण-IV
 387, 390 वसि-IV 427
 वसई-I 214
 वसते-I 190

- वमही-I 214
 वमदो-I 126, 193
 वमुआद-III 145, IV 11 वमु-
 आनि-IV 318 वमुआदि-IV
 271 वमुआनि-III 145
 वसुया-IV 326
 वद्, वदति-II 191 वदद्-I 38,
 IV 101 वदित्त्वद्-IV 215
 वुन्दद्-IV 215 वाहिउ IV 365
 -with उ, See मुयद्
 -with त्ति, निव्यद्-IV 360
 वदन्त, वदाड वदाय-III 133
 वहि (?) -IV 357
 वहिउ IV 422, 1
 वहु-I 6, III 42, IV 101
 Declined III 27, 29, 36,
 42, 121 वहुआद-I 6
 वहुत्त-See भ with प्र
 वहुमुद्, वहु- I 1
 वा-I 67, II 189 (?), IV 302
 वाट-IV 18
 वाउणा } -See वाऊ
 वाउ }
 वाउला I 121, II 99
 वाउण-II 99
 वाऊ-I 180 Declined III 19,
 20, 125, 129
 वाउवा-III 177
 वाउ-IV 343
 वाणारमी-II 116 *विहि-IV
 112
 वाणिय-III 73
 वाणधरो-I 36
 वाउट *अभो See वाऊ
 वायण-I 268
 वायण-IV 352
 वायावण III 177
 वाय-IV 343, 122, 12
 वाय-I 268
 वायणे-II 193
 वायिर्द्, वायि- I 1
 वायु-IV 330
 वायुउ-IV 118 See ५
 वायडो-I 206
 वायफद्-IV 68
 वायरेट-IV 81
 वायद्-IV 111 See भाउ
 वायले-IV 289
 वायइधी, वायसी-I 5
 वायणय-II 105
 वायणति-IV 395
 वायु-IV 130
 वायण-IV 399
 वायो-I 13 वाय II 105 ५
 I 13, II 105
 वायुद्-IV 76
 वायियो-II 99
 वायिता-II 99 *म-I 124
 वायिष्यद्-IV 353
 वायो [व्याय]-I 187
 वायो [वायय]-II 78
 वि-I 6, 33, 31, 97, II 1
 195, II 218, III 85, 1
 IV 332, 311 333, 3
 337, 311, 313, 317, 3
 358, 365 366, 367, 3
 376, 377, 383, 387, 3
 389, 395, 399, 401, 4
 411, 411, 418, 419, 4
 421, 432 433, 441, 4
 विअ-II 162
 विअ- I 166
 विअद्-IV 129
 विअउ-I 116
 विअि-III 77 विअ- II, 3
 विअ- II 10
 विअ- I 16

- विषया-I 146
 विषमड-IV 157
 विषय-IV 261
 विअलिद्-IV 288
 विषाण I 177
 विआरयो-II 159
 विषारो-III 23
 विआर्ल-IV 377, 401, 121
 विदण्णु-IV 111
 विडण्हो-I 128
 विडण-See वर with वि
 विडए-IV 410
 विडउद्-IV 31
 विडमगो-II 171
 विडमा II 174
 विडो-I 177
 विओओ-I 177 विओइ-IV 368
 विडामरा-L 13
 विडिण्ड IV 52
 विडोसद्-IV 42
 विडरो-II 79
 विडेड-IV 52, 240 विरेअइ-IV
 240
 विदि-IV 350, 421
 विण्डो-II 36
 विण्डुहिरे-III 142
 विण्डोलइ-IV 46
 विण्डोहगर-IV 396
 विण्डोउनि-IV 489
 विणण-I 177
 विणयमेनेन-IV 324
 विण-III 15
 विण्णु-III 137 विण्णु-I 15,
 II 173 विण्णुणा-I 33 विण्णए
 -I 33
 विण्णुग II 173
 विण्ण-III 160
 विण्णाड-II 28
 विणुओ-I 128, II 16 विण्णुओ-
 II 16, 89
 विडिओ-I 26, II 16
 विण-I 42 °ओ-I 25, II 26, 92
 विण्णाण-IV 303
 विणलु-IV 122, 3
 विण्ण-I 137
 विणविण्ड-IV 91
 विण्ण-II 98
 विण्णिर-II 171
 विण्तत-IV 122, 1, 16 विण्त-
 IV 258
 विण्णइ-IV 251
 विण्णवइ-IV 108 विण्णविण्णइ-IV
 251
 विणओ I 245
 विण्णसदो-IV 424
 विण्ण-IV 357, 386, 421, 426,
 410, 441
 विण्णोअ-I 146
 विण्त-I 139
 विण्णण-III 42, 83
 विण्ण-1 85, II 75
 विण्ण-I 128
 विण्णवइ-IV 395
 विण्णरो-I 177
 विण्णवइ-IV 419
 विण्णओ-I 107
 विण्ण-See वधु
 विण्णो-IV 282, 302
 विण्णसिआ-IV 418
 विण्णगालड-IV 31
 विण्णवो-II 106
 विण्णिअ-IV 423
 विण्णिअआरउ-IV 343
 विण्णो-I 177
 विण्णलो-II 58
 विण्णितली-IV 414
 विण्णल-IV 383
 विण्णओ-II 74 °इइ-IV 420

- विन्दयगिज } -I 218
 विन्दयर्णाज }
 विन्दरह-See स्वर with वि
 विप्याहले-IV 292
 विरह-IV 106, 150
 विरमालह-IV 193
 विरल-IV 341 °ला-II 72,
 IV 412
 विरह-IV 137
 विरग-I 7
 विरह-IV 115, 129, 411 °हु-
 IV 123 °हो-I 115 °दहो-
 IV 132
 विरहगा-I 84
 विरहिअह-IV 377, 101
 विराह-IV 56
 विरेलह-IV 26
 विरोलह-IV 121
 विरु-IV 357
 विर्या-II 128
 विलागिगिउ-IV 918
 विलिभ-I 16, 101
 विलिअह-IV 56 416
 विउरह-IV 192
 विलाह-IV 129
 विड I 85
 विष-II 182
 विष-IV 100
 विरह-IV 116
 विरहरी-IV 121
 वि विरह-I 260 -with वि, विवे
 मन्तो-III 180 विवगिभार-I
 60 -with पति, पतिविहा-IV
 109 -with व, पविगावि-IV
 278 पविगावि-IV 302 पदे
 म-IV. 183 पविगावि-IV 302
 पविगावि-IV 111 पमोय-IV
 376 पद-IV. 310 112, 417
 पदउ-IV. 111 पदह-IV 330
 विमरयह-IV 129
 विसगडि-IV 420, 122, 17
 विमह-IV 176
 विमहो-I 211
 विसह-IV 136 °र-II 32
 विसंनधो-I 177
 विमम-IV 350 367 विमम-I
 211, IV 309, विमम-II
 406 विमम-IV 395
 विममभायरो-I 5
 विममदधो-I 50
 विममधो-I 50.
 विममायवो-I 5
 विमम-II 209
 विमदागिनी-IV 139
 विगाधो-I 155 °गह-IV 5
 118
 विगाजो-IV 809
 विगाहिट-IV 386, 111
 विगुण-III 38
 विगुरह-IV 192, 310 °गि-IV
 122, 2
 विगोमो-I 260
 विगु-IV 289
 विममे-IV 289
 विममोपविगा-II 98
 विहो-III 29
 विहण-IV 171
 विहपी-I 211
 विहलि-IV 361
 विहग-II 58, 93
 विहो-IV 60 विह-IV 122
 7 विह-IV 118 विह-IV
 31
 विहमपि-IV 365
 विहाउ-IV 130, 362, 420
 विह-II 204, IV 365 366,
 111 विह-I 35
 विहा-IV 103

- विहु-III 19
 विह्वो-See हा with वि
 विहाड-IV 27
 वीह-IV 4
 वीह-IV 5
 वीह-IV 329
 वीहिय-II 107
 वीहिये-IV 288
 वीह-IV 423
 वीहो-I 43
 वासाह-IV 75, 426
 वासा-I 28 92
 वासाणो-I 13
 वासाणो-I 43
 वासाह-IV 28
 वासाणो-I 43
 वासु-I 24, 43, 52
 वुन्द, वुनेप्ति, वुनेप्ति-IV 392
 वुनी-I 137
 वुनी-I 131, II 40
 वुनी-See वर्ध
 वुनी-IV 421
 वुत्ता-I 131
 वुह-I 131
 वुहारया-I 132
 वुहावणो-I 131
 वुनाह-IV 421
 वुनह-IV 89
 वुनणा-I, 146
 वुनसो-I 207
 वुनालिओ-I 152
 वुह-I 166, II 98
 वुह-IV 438
 वुनी-I 199
 वुगला-IV 370
 वुह-IV 419
 वुह-III 171
 वुज-III 160
 वेजो-I 148, II 21
 वेजियो-I 46 207
 वेजुन-II 133
 वेडह-IV 221 वेडह-IV 51
 वेडिजह-IV 221
 वेण-IV 329
 वेणुली-I 217
 वेण-I 203
 वेण्ट-I 139, II 31
 वेणह-I 85
 वेतमो IV 307
 वेप्, वेवह-IV 147 conj III
 139-143, 145, 181, 182
 वेमयह-IV 106
 वेमि-IV 238
 वेम-I 152
 वेरि-I 6
 वेरिअ-IV 439
 वेरलिअ-II 133
 वेरवह-IV 93, 156
 वेउरण-I 4
 वेह-I 203
 वेहवण-I 4
 वेहह-IV 168 वेहतो-I 66
 वेह-I 85
 वेहो-I 58
 वेविरो-II 145 वेविरीए III 135
 वेव्व II 194
 वेव्वे-II 193, 194
 वेस-IV 385
 वेसपावणो-I 152
 वेसवणो-I 152
 वेसिअ-I 152
 वेहवह-IV 93
 वेहव्व-I 148
 वो-III 100
 वोहह-IV 38
 वोहत-I 116

- विम्हयणिञ् } -I 248
 विम्हयणीञ् }
 विम्हरड-See स्मर् with वि
 विव्याहले-IV 292
 विरड-IV 106, 150
 विरमालड-IV 193
 विरल-IV 341 °ल-II 72,
 IV 412
 विरलड-IV 137
 विरस-I 7
 विरह-IV 415, 429, 444 °हु-
 IV 423 °हो-I 115 °हो-
 IV 482
 विरहर्गा-I 84
 विरहिभह-IV 377, 401
 विराड-IV 56
 विरेभह-IV 26
 विरोलड-IV 121
 विलडु-IV 387
 विलया-II 128
 विलासिणीड-IV 348
 विलिभ-I 46, 101
 विलिजड-IV 56 418
 विलुपड-IV 192
 विलोहड-IV 129
 विल-I 85
 विव-II 182
 विवड-IV 400
 विवडड-IV 118
 विवरीरी-IV 424
 विष् विमट-I 260 -with नि, निवे-
 सन्तो-III 180 निवसिआण-I
 60 -with परि, परिविहा-IV
 409 -with प्र, पवितामि-IV
 278 पवितामि-IV 302 पवि-
 साड-IV 183 पविशदु-IV 302
 पनीसड-IV 444 पडरीमु-IV
 396 पडर-IV 340, 432, 433
 पडरड-IV 414 पडरि-IV 330
 विमवयड-IV 129
 विसगठि-IV 420, 422, 17
 विसडड-IV 176
 विसडो-I 341
 विसडल-IV 436 °ल-II 32
 विसतवो-I 177
 विसम-IV 350 367 विमना-I
 241, IV 309, विसमी-IV
 406 विसमा-IV 395
 विममआयवो-I 5
 विसमडओ-I 50
 विसमओ-I 50,
 विममायवो-I 5
 विसय-II 209
 विमहारिणी-IV 439
 विसाओ-I 155 °आड-IV 385
 418
 विसाणो-IV 309
 विसाहिड-IV 366, 411
 विसुद्वेण-III 38
 विसुरड-IV 132, 340 °रडि-IV
 422, 2
 विसेमो-I 260
 विस्तु-IV 289
 विस्मगे-IV 289,
 विम्सोभसिआ-II 98
 विहओ-III 29
 विहडफ्ट-II 174
 विहत्थी-I 214
 विहलिभ-IV 364
 विहलो-II 58, 93
 विहयो-IV 60 विहवे-IV 122
 7 विहवि-IV 418 विहवेदि-I
 34
 विहमति-IV 365
 विहाणु-IV 330, 362, 420
 विहि-II 206, IV 385, 367,
 114 विही-I 35
 विहीरड-IV 193

- विदु-III 19
 विदुगा-See हा with वि
 विडाड-IV 27
 वि-I 4
 विड-IV 5
 विग-IV 329
 विरिच-II 107
 विलिये-IV 288
 विस-IV 423
 विसभो-I 43
 विसाड-IV 75, 426
 विसा-I 28 92
 विसाणो-I 43
 विसाभो-I 43
 विसाल-IV 28
 विसामो-I 13
 विसु-I 24, 43, 72
 विसुड, वुवेपि, वुवेपिणु-IV 392
 विसु-I 137
 विसु-I 131, II. 40
 विसु-See वध
 विसुड-IV 421
 विसुतो-I 131
 विसु-I 131
 विसुारया-I 132
 विसुावणो-I 131
 विसुाड-IV 421
 विसुाड-IV 89
 विसुा-I, 146
 विसुा-I 207
 विसुालिओ-I 152
 विसु-I 166, II 98
 विसु-IV 438
 विसुो-I 199
 विसुाला-IV 370
 विसुाद-IV 419
 विसु-III. 171
 विसु-III 160
 वेजो-I 148, II 24
 वेजिसो-I 46 207
 वेजुज-II 133
 वेजुड-IV 221 वेडेड-IV 51
 वेडिनड-IV 221
 वेण-IV 329
 वेणुन्दी-I 247
 वेणु-I 203
 वेण्ट-I 139, II 31
 वेण्ट-I 85
 वेतभो IV 307
 वेप्, वेवड-IV 147 conj III
 139-113, 145, 181, 182
 वेमयड-IV 106
 वेमि-IV 238
 वे-I 152
 वेरि-I 6
 वेरिअ-IV 439
 वेरलिअ-II 133
 वेरुवड-IV 93, 156
 वेरुवण-I 4
 वेरु-I 203
 वेरुवण-I 4
 वेरुड-IV 168 वेरुतो-I 66
 वेरु-I 85
 वेरु-I 58
 वेरिरो-II 145 वेरिरीए III 135
 वेव्य II 194
 वेव्वे-II 193, 194
 वेस-IV 385
 वेसपायणो-I 152
 वेसवणो-I 152
 वेमिअ-I 152
 वेहवड-IV 93
 वेहव्व-I 148
 वो-III 100
 वोवड-IV 38
 वोवत-I 116

वोच्छ- See वच्
 वोज-IV 5
 वॉद-I 139
 वोत्तु- See वच्
 वोद्रह-II 80 द्वी-II 80
 वोल-IV 162
 वोलीणो-IV 258
 वोसङ्ग-IV 195
 वोमद्यो-IV, 258
 वोसिरइ, वोसिरामि-IV 229
 वोमिरण-II 174
 वतु-IV 304
 वामु-IV 399
 व्य-I 6, 66, II 129 150,
 182

श

शक्, शक्-IV 86, 230, 422, 6,
 441 सिक्खे-IV 344
 शिक्खति-IV 372 शिक्खु-IV
 404, 405 शिक्खतु-II 80
 शक्यावशालित्त-IV 301, 302
 शचिदे-IV 447
 शद-IV 447
 शम् नमइ-IV 167 -with उप,
 उवसमइ-IV 239 उवसमदि-
 IV 299 उवसामेइ, उवसमावइ,
 उवसमावेइ-III 149
 शमणे-IV 302
 शयणाहं-IV 300
 शयल-IV 288
 शलिश-IV 302
 शक्खे-IV 293
 शस्तवाहे-IV 291
 शस्य-IV 289
 शहथ-IV 447
 शामन्नगणे-IV 293
 शामी-IV 302
 शाल्लो-IV 288

शि-See अत्
 शिल-IV 288
 शिप्, सीसइ-IV 236 -with ति
 विसिद्दु-IV 358
 शुद- See थ्र
 शुपल्लिमडिदे-IV 302
 शुम्, सोमति IV 309 सार I
 187 260, IV 144
 शुम्मिलाए-IV 302
 शुल-IV 288
 शुप्-सूमइ-IV 236, सूतइरे III 142
 सोसउ-IV 365 सोसिअ सोसविअ
 -III 150
 शुक्क-IV 289,
 शुस्तित्ते-IV 291
 शुस्तु-IV 290
 शे-IV 302
 शोदे-IV 299
 शोणिदाह-IV 299
 शोमण-IV 288 *शे-IV 302
 थम्-with परि पल्लिस्समा IV 282
 *इश-IV 302 -with ति
 शंसमइ-I 13, IV 159
 थु-सुगइ-IV 58, 241 सुण
 सुणउ, सुणाउ, III 158 7-
 IV 302 मोहीअ-IV 117
 सुव्व सुणिज्जइ IV 212 सु
 अदे-IV 302 सुणिऊण-IV
 241 सोऊण-IV 237, 241.
 मोउआण-II 116 सोवा-II
 15 शुद-IV 288 -सत्र II
 174, IV 132 सुवा-I 209
 सोच्छ-III 171 conj III
 172
 सिप्, मिलेसइ-IV 190 मिलि
 II 106 -with आ, आइइ
 I 24, II 161 आलेइ-II
 164 आलिइ-III 19, 90

श्वन्-with उत् कमसद्-I 114
-with निम्, नीससद्-IV 201
-with वि, भीससद् I 13

म्

स-II 184, III, 3 IV 370,
406, 414, 429

सधहि-IV 315

सद्-[सद्] I 128

सद् [सदा] I 72

सद्-[स्य] IV 395, 130

सद्-स-I 151

सद्-IV 389, 102

सद्-स-I 151

सद्-स-IV 326

सद्-स-I 177

सद्-सि-IV 391 सद्-सि-IV 3-10

सद्-सो-I 180 सद्-सो-IV 115

सद्-सले-IV 260

सद्-स-1 162

सद्-स-I 162

सद्-स-IV 332

सद्-स-°ले- II 21

सद्-सि- II 30

सद्-सो- II 30

सद्-स- II 30

सद्-सो- I 177

सद्-सि-IV 439

सद्-सो- I 177

सद्-स-IV 222

सद्-स-IV 197 (From सद्)

सद्-सो- I 30

सद्-सि- I 70

सद्-सो- I 264

सद्-सो- IV 330

सद्-स- See सद्

सद्- III 141

सद्-स- I 28, II 4

सद्-सो- I 28, II 4 °र- IV

260

सद्-सो- I 251

सद्-सो- II 2, IV 309

सद्-स- I 21

सद्-सि- II 174

सद्-सु- IV 21

सद्-सु- IV 395

सद्-सो- I 177 °र- IV 331

सद्-स- I 189

सद्-स- etc See सद्-स- with सद्-

सद्-सु- IV 168,

सद्-सो- I 30, I 187, IV 309.

सद्-सो- I 30 सद्-सु- IV 422, 3.

सद्-स- I 130

सद्-सो- I 177 °सि- IV 418

सद्-स- IV 315

सद्-स- IV 113

सद्-सि- See सद्-सु with सद्-

सद्-सो- IV 131

सद्-स- IV 2

सद्-सो- I 261

सद्-सो- I 187

सद्-सो- I 177

सद्-स- II 13

सद्-सु- IV 181

सद्-सो- I 249

सद्-सो- I 219

सद्-सो- I 11 °णु- IV 422, 22.

°णु- IV 422 8

सद्-सो- II 77

सद्-स- II 26

सद्-स- II 26

सद्-सो- II 26

सद्-सो- II 26, 124 सद्-सु- IV

370

सद्-सु- IV 422, 4

सद्-सि- I 70

सद्-सो- I 245

सद्-सो II 83

- सजोगो-I 245
 सज्ञा-I 6, 25, 30, II 92 सञ्ज्ञा-
 I 30
 सञ्ज्ञा-IV 303
 सट्ट-See मट्ट्
 सट्ट- II 41
 सटा-I 196
 सट्टिल-I 89
 सटा-I 199
 सणिभ-II 168
 सणिचउरो I 149
 सणिद्ध-II 109
 सणेहो-II 102
 सटो-IV 325
 सटो-I 260
 सटो-सण्डो-I 30
 सण्णा-II 42, 83
 सण्ह-[खण्ह] II 75, 79
 सण्ह-[सण्ह] I 118, II 75
 सतन-IV 307
 सत-IV 307
 सतण्ह III 123
 सत्तरी-I 210
 सत्तावीना-I 4
 सत्तो-II 2
 सत्य [म्वत्य]- IV 396, 422, 22
 सत्यरि-IV 357
 सत्यहि [शाल्ले] IV 358
 सत्यि-II 45
 सत्यो [साय] I. 97
 सट्ट सट्ट-IV 219 -with अव,
 ओमिअत-I 101 -with नि
 निसण्णो, नुमण्णो I 174
 -with प्र,परिअ-I 101, II 196
 सदांनु-IV 401
 सदहइ etc-See धा with अट्ट्
 सदहण-^०हाण-IV 298
 महालो-II 159
 सदा-I 260, II 79
 सदा-I 12, II 41
 सति-IV 441
 सतो-See अत्
 सदन्न-II 34
 मदाण्ड-IV 67
 सिदिसट्ट-IV 180
 सदुमइ-IV 152
 सदेसडा-IV 419
 सदेसे-IV 484
 मविहि-IV 430
 सधुक्कइ-IV 152
 सनामेइ-IV 83
 सन्नुमइ-IV 21
 सपाव-I 177
 सपिवासो-II 97
 सपिवावो-II 97
 सण्फ-II 53
 सण्फल-II 204
 गवधु-IV 396
 सगाव-II 197
 सभरी-I 236
 सभलउ-IV 396, 397 *सI 25
 सभिसट्ट-I 11
 समण-III 137
 समण-III 123 गमणे-IV 25
 समणि-III 42
 समत्तु-See भात् with सम्
 समत्तो-II 45
 समन्निअ-III 16
 समण्यइ-See भात् with सम्
 समण्यत्ता See अर with सम्
 सम-II 201 मना-I 269
 समर-IV 371
 समरण्ड-IV 395
 समरो-I 253
 समाउलेण-IV 114
 समाणइ-IV 110, 112
 सनापु-IV 118, 438
 समारइ-IV 95

- समावह-See आप् with सम्
 मभिष्याद्-II 28
 सभिद्धो-I 44, 128, III 23
 म्भाप-IV 322
 समुदा-IV 326
 समुहो-II 80
 समुद्रो-II 80
 समुद्र-I 29
 समोसर-See सर with मग्न
 सत्त्वा-I 15
 सवद-(सप्रति) I 206
 सवद-(सवद्) IV 372, 385, 400
 सवप-IV 335, 347, 100, 118,
 *या-I 15
 सवप-I 209
 ससाद्भव See पद् with सम्
 ससामो-I 43
 ससवहो-IV 395
 ससवह-IV 153
 ससवहो-II 36
 ससवहो-II 36
 सस (सप्त)-I 24
 ससम्-(ससम्) I 32, III 56
 ससम्भान-IV 316
 ससुह-IV 395, 414 °ह-I 29
 सस-II 158, IV 422, 12 सय-
 H 105 सण-IV 332 सयाद्
 -IV 357, 418 सअहि-IV
 345
 सवटा-I 196 °ट-I 177, 180
 सवणो-II 114
 सव-II 209
 सवल्-IV 264, 441 *II 15
 सवसाह-IV 356
 सवा-I 72
 सवो-II 124
 सर मरद्-IV 234 -with अप, ओम-
 रद्, अवमरद्-I 172 जोशल-
 IV 302 ओसारिअ, अवसारिअ-
 I 172 -with समप, समोसर-II
 197 -with उद्, ऊमरद्-I 114
 ऊसारिओ-II 21 -with निस्
 नीसरद्-I 93 IV 79 नीस
 रद्-IV 439 -with न पमरद्-
 IV 77, 76 पसरिअउ-IV 354
 मर-(सारम्) IV 122 11 सरो-
 I 91 मरे मरम्मि सरसि-IV 448
 मर (सार)-IV 344, 401, 414
 सरउ-IV 357 सह सरो-IV-
 357
 सरद्-IV 71 See स्मर
 सरथो-I 18, 31
 सरहद्-I 156
 सरला-IV 387
 सराधि-IV 396
 सरि-I 112
 सरिआ-I 15
 सरिआद्-IV 300
 सरिओ-I 44, 142, II 17
 सरिया I 15
 सरिम-II 195 सरिमो-I 112 मरिस्
 -IV 279
 सरिसव-I 187
 सरिसिम-IV 395
 सरिहि-IV 422, 11
 सरेण-IV 441
 सरोहि-IV 422 11
 मरो-II 74, 78
 सरोहद्-I 156
 सर्प with उप, उवसप्यद्-IV 139
 उवसप्य.आ-IV 302
 सलन-IV 430
 सलहद्-IV 89
 सालहा-II 101
 सल्लि-I 82, IV 395 मरिद्ध-
 IV 308
 सल्लिवसण-IV 197

- सलोणी-IV 420 सलोणु-IV 444
 सलहड-IV 387 °अहहि-IV 422,
 9
 सँव-IV 358
 सवड-I 33
 सवलो-I 237
 सवहो-I 179, 231
 सव्य-IV 422, 6 Declined III
 58, 59, 60, 61 सव्यु-IV
 366 438, सव्य-I 177, II
 79 सव्यस्म-III 85, IV
 316 सव्य-III 147 मव्वाण-
 III 85 सव्वहि-IV 429
 सव्वओ-I 37, II 160
 सव्वग-IV 224, 412 सव्वगे-IV
 396 सव्वगाओ-IV 348
 सव्वगिओ-II 151
 सव्वजो-I 56, II 83
 सव्वज्यो-IV 303
 सव्वण्णु-L 56, II 83
 गव्यत्तो-II 160
 सव्वत्तय-III 59, 60
 सव्वदो-II 160
 सव्व्यासण-(?) IV 395
 ससणेही-IV 367
 मसरीरो-IV 323
 ससहद-IV 422, 8 °हरस्स-III
 85
 ससा-III 35
 सासि-IV 382, 395, 418, 444,
 ससी-IV 309
 ससिरेह-IV 354
 सह सहइ-I 6 सहसद-IV 432,
 23 सहव्यड-IV 438 सहतो-
 180
 सह-IV 339.
 सहइ-IV 100 सहहि-IV 382
 सहकारो-I 177
 सहयारो-I 177
 सहरी-I 236
 सहल-I 236
 सहस-II 158, IV 352
 सहस्सगिरो-II 198
 सहा-I 187
 सहाओ-III 85
 सहाव-IV 422, 23 °वा-I 187
 सहि-II 195, IV 332, 379,
 390, 398, 401, 414, 417,
 444 Declined III 27, 29
 36, 121 सहिए-IV 328,
 367
 सहिआ-I 269 सहिअएहि-I 269
 III 65
 सहु-IV 356, 410
 सा-I 33, II 201, III 33,
 86 IV 439
 सा-(खन्) I 52, III 56
 साअदुइ-IV 187
 साउउअय-I 5
 साऊअय-I 5
 साणो-I 52, III 56
 सादिसि-IV 368
 सामओ-I 71
 सामगइ-IV 190
 सामच्छ-II 22
 सामत्थ-II 22
 सामन्नु-IV 418
 सामयइ-IV 193
 सामला-IV 330
 सामनी-IV 314 °लीए-III 153
 सामा-I 260, II 78
 सामि-IV 334, 430 सामिउ-IV
 409 सामिअ-IV 422, 10
 सामिअहो-IV 340 सामिहु-IV
 341.
 मामिदी-I 14
 मायरो-II 182 °र-IV 334
 °रहो-IV 395, 419 °र-III

- 142 °रि-IV 383
 सा-IV 122, 12
 सारइ-IV 81
 सारग-II 100
 सारखइ-IV 95
 मात्म-IV 370
 सारिकव-II 17 °वजु-IV 101
 सारिच्छो-I 11 °च्छ-II 17
 साह-IV 365
 सालवाहणो-I 211
 सालाहणो-I 8, 211 °गी-L 211
 साव-IV 420
 सावणो-I 177
 सावणु-IV 337, 396
 सावो-I 179, 231
 साम-IV 387, 395
 सास-I 43
 सानिजइ-II 180
 साइ-IV 2 साहसु-II 197
 साहउ, °हमा See साह
 साहउ-IV 82
 साहणा, °णी-III 31
 साहरइ-IV 82
 साहसु-II 197 See साहइ
 साहम्मीण-III 123
 साहा-I 167
 साहु-IV 366, 422, 22
 साहुली-II 134
 साहु-I 187 Declined III 21
 साहेमि II 204
 सि-II 217
 सि-See अम्
 सिआ-See अम्
 सिआलो-L 128
 सिआवाओ-II 107
 सिइदत्तो-I 92
 सिदराओ-I 92
 सिग-I 130 °गहु-IV 337
 सिगारो-I 128
 सिघो-I 29, 261
 सिचु, सिचइ-IV 96, 239 सेअइ-
 IV 96 -with उद् ङसित्तो-I
 111 -with निग, नीसित्तो-I
 13 -with सम्, ससित्तउ-IV
 395
 मिञ्जिरीण-IV 224
 सिद्ध-I 128
 सिद्धी-I 128, II 34
 मिडिलो-I 215 °ल-I 89
 मिडिलो-I 215, 264
 मिणिद्र II 109
 सिद्धो-II 75
 सित्य-II 77
 सिद्धआ-I 187
 सिद्धत्या-IV 123
 सिधु, मिज्जइ-IV 217 -with नि
 निरोइइ-IV 134
 सिनात IV 314
 सिन्डर-I 85
 सिधव-L 149
 सिध-I 150
 सिप्पइ-IV 255
 सिर्पा-II 138
 सिभा-I 236
 सिं-III 81
 सिभिणो-I 46, 259
 सिपइ-IV 96
 सिम्भो-II 74, IV 412
 सिर-I 32, III 85 सिरु-IV
 445 सिरण-IV 367 सिरे,
 सिरम्मि, सिरसि-IV 448 सिरि-
 IV 423, 445
 सिरविअण-I 156
 सिरा I 266

- मिरि-IV 370, 401 सिरि-II
 104 सिरि, सिरि-II 198
 सिरिमता-II 159
 सिरिसो-I 101
 सिरोविअणा-I 156
 सिल-I 4, IV 337
 सिलायल्ल-IV 341
 सिल्हि-II 106 See श्लिप्
 सिलिम्हो-II 55, 106
 सिलेसड-IV 190
 सिलेसो-II 106
 सिल्लोओ-II 106
 सिवातित्त-IV 442
 सिविणो-I 46, 259, II 108
 सिविण-II 186
 सिवु-IV 440
 सिव्व-IV 230
 सिसिर-IV 415 •र-IV 357
 मिह-IV 34, 192
 मिहर-II 97
 सिद्धिबणु-IV 438
 सीभरो-I 184
 सीभल-IV 415 •उ-IV 343
 •ल-IV 343
 सीभलत्तण-III 10
 सीभरो-I 184
 सीमा-IV 430
 सीमाधरस्स-III 134
 सीयाण-II 86
 सील-IV 428 •र-III 81 •उ
 IV 308 सीलेण-II 184
 सीसड-IV 2
 सीम-II 92 सीयु-IV 389 सीसि
 -IV 416
 सीसो I 43, IV 265
 सीह-IV 406 सीसो-I 29, 92,
 264, II 185 सीह-IV 118
 सीहेण-I 111, II 96 सीहो-
 IV 118
 सीहरो-I 181
 सु-IV 367, 383, 114, 41
 422, 20
 सुग-See थु
 सुअ-IV 146 सुअहि-IV 31
 427 (स्वप्)
 सुअणु-IV 336, 406 सुअण
 IV 338, 385, 389, 41
 सुअणेहि-IV 423, 11
 सुअणतरि-IV 134
 सुइ-II 106
 सुइसत्थु-IV 399
 सुउरिसो-I 8, 177
 सुओ-See थु
 सुओ (सुत)-III 35, 43
 सुकड-I 206
 सुम्म-IV 264
 सुम्मणे, •णो-III 56
 सुत्ति-IV 329
 सुत्ति-IV 329
 सुत्तिल-II 106
 सुकुमालो-I 171
 सुसुम-I 177
 सुसु-IV 329
 सुस-, सुस-)-II 106 सुस-II 1
 सुस-(सुस)-II 5
 सुसहि-IV 127
 सुस- I, 5
 सुसु-IV 340
 सुगओ-I 177
 सुगधत्तण-I 160
 सुधे-IV 396, 110
 सुह-II 11
 सुओ-II 64, IV 314
 सुह-IV 132, 6
 सुणओ-I 53
 सुणहउ-IV 113
 सुटो-I 160

- सु२-I. 118
 सुहा-(सात्ता)-I 75
 सुहा [सुया]-I 261
 सुवार-I 177
 सुव-I 287.
 सुनी-II 138
 सुतो-See स्वप्
 सुदस्यो-II 105
 सुदरिस्यो-II 105.
 सुद्-I 260
 सुद्रामणी-I 160
 सुदसा-IV 314
 सुदर-IV 348 सुदरि-II 196
 सुदरिम-L 160, II 107
 सुदेर-I 57, 160, II 63, 93
 सुदलिगद्वेदो-IV 284
 सुहाय-II 204
 सुदरिस-IV 367, 422, २ •सा-
 II 184
 सुदर-See स्वप्
 सुयाहा-•ही-III 32
 सुव-II 70
 सुमि-बु-IV 334
 सुना-I 32
 सुनर-See स्वप्
 सुनरु-IV 426
 सुमिगो-I 46
 सुमिमलए-IV 284
 सुहा-II 74
 सुयो-IV 266
 सुउ-IV 332, 420
 सुहा II 84
 सुवह-I 97
 सुदि-II 155
 सुता-I 102
 सुदग-II 113
 सुवसह-IV 419
 सुवण I 26
 सुवणारेह-IV 330
 सुवणिओ-I 160
 सुवरहि-IV 387
 सुवे [स्वे]-II 114
 सुवे [श्व]-II 114
 सुव्वह-See श्व
 सुया-I 261
 सुसाण-II 86
 सुहगो-I 113, 177, 192
 सुहकरो-I 177
 सुहच्छी-IV 423
 सुहच्छी-IV 357 *च्छिभीह-IV.
 376, 427
 सुहदो-I 177
 सुह-I 187, III 26, 29, 30
 सुहम-II 101
 सुहय-IV 419
 सुहयरो-I 177
 सुहासिउ-IV 391
 सुदिभा-IV 263
 सुहु-IV 370, 441
 सुहुम-I 118, II 113
 सुहेण-I 231
 सु, मवह-IV 233
 - with प्र, पसवह-IV 230.
 पसृण-I 166 *ण I 181
 सुइ-IV 106
 सुर-IV 448 सूरो-II 64, 207.
 सुरह-IV 106
 सुरिओ-II 107
 सुरिसो-I 8
 सूसदरे-See सुप्
 सूसासो-I 157
 सुहवो-I 113, 192
 से-II 188, III 81, IV 287.
 सेअ-I 32
 सेजा-I 57, II 24
 सेन्द्र-I 85
 सेअ-I 150
 सेको-II 55

- सेमालिमा-I 236
 सेर-II 78
 सेला-I 148
 सेधु-IV 387.
 सेनह-IV 396
 सेवा-II 99
 सेव्वा-II 99
 सेसो-I 260 सेसस्स-I 182
 सेसहो-IV 401
 सेहह-IV 178
 सेहह-IV 446
 सेहालिमा-I 236
 सो-I 17, 177, II 99, 180,
 III 8, 56, 86, 148, 164,
 IV 280, 322, 323, 32,
 340, 367, 370, 384, 390,
 395, 401 420, 422, 4, 7,
 15, 22, 429, 438, 442,
 445
 सोभह-III 70
 सोभमह-I 107, II 68
 सोह-IV 401
 सोउमाण } -See ध्रु
 सोऊण }
 सोएन See स्वप्
 सोकतह IV 332
 सोथा } -See ध्रु
 सोथ }
 सोडीर-II 63
 सोत्त-II 98
 सोभन-IV 309
 सोमग्गहणु-IV 396
 सोमालो-I 171, 254
 सोरिभ-II 107
 सोहह-IV 90, 143
 सोवह-See स्वप्
 सोसउ-See ध्रु
 सोह-IV 382
 सोदिसो-II 159
 सोहीम-See ध्रु
 सोमरिभ-I 1
 स्वह, सलिभ-I 4 *लिभो-II 77
 लिभ-II 89
 - with प्र, पस्सलदि-IV 289
 स्तम्भ् यभिज्जह, ठभि-II 9
 सु, युणह-IV 241 युज्जह, युज्जिभ-
 IV 242
 स्या- with सम्, सखाह-IV 15.
 सखाय-I 74, IV 15
 स्या, चिहह-I 109, 236, III
 79, IV 16 चिहह-IV 860,
 चिहह-IV 298, 447 ठाहि-
 III 145 ठाह-I 109, III
 145, IV 16, 436 ठामो-III
 155 चिहह-III 91 चिहह-
 III 20, 26, 28, 50, 52, 55,
 56, 122, 124 ठति-IV 395
 ठासी, ठाही, ठाहीभ-III 162
 ठाहि-III 175 ठिउ-IV 391,
 401 ठिभउ-IV 415 *ठिउ-
 IV 439 *ठिभ-III 70, IV,
 448 ठिभ-III 16, 29, 30,
 101, 115, 116, 118, 119,
 129 IV 374, 381 *ठिभउ
 -IV 416 ठिभा-III 120
 121 *ठिभाह-IV 422, 8
 ठिदो-IV 404 ठिभ-IV 16
 चिह्हिऊण ठाऊण-IV 16 ठह-
 IV 357 ठविओ, ठविओ-16
 -with उह, उहह-IV. 17
 उह्हिओ, उह्हिओ-IV 16 ठवि
 भउ-IV 415, 416 उह्हिभो
 IV 16 -with एव, उह्हिभो
 IV 291 -with प्र, पठिभ
 पठिभो-IV 16 पठवह, पठवह
 IV 37 पठविभह-IV 122
 7 पठविभो-IV 16 -with
 प्रति, परिदिभं पठिभ-I 34

गिरिविओ-०डा-I 67 °द्विअ-I
129-with सम्, सठविआ, °डा
-I 67

५, कुड्-IV 177, 231 कुड्-
IV 231 फोटति-IV 422,
६, 430 फोटति-IV 350,
367 फुट्टि-IV 422, 12
फुट्ट-IV 352 फुट्टि-IV 357
८, सरह, समरह-IV 74 सुमारे-
IV 387 सुंवरहि-IV 387.
सुमारिज्जह-IV 426 -withवि,
विम्हरह-IV 74, 75 विम्हरिमो
II 193

११, सुभइ-IV 146 सोवह, सुवइ-
I 64 सुअहि-IV 376, 427
सोएवा-IV 438 सुणइ-II 179
सुत्तो-II 77 -with प्र, पासुत्तो,
पसुत्तो-I 44

ह

-I 67

हउ-(?)-IV 357
हउ-IV 338, 340, 370, 375,
379, 391, 410, 411, 420,
422, 423, 425, 439

हसे IV 288

हसो-II 182

हहो-II 217

हहइ-IV 134

हहमुवइ-IV 144

हणे-IV 282, 299, 301, 302

हण्जे-IV 281, 302

हणइ-IV 58

हणमतो-I 121, II-159

हणुमा-II 159

हणुउउ-IV 445 डा-IV 439

होये-IV 443

हस्तुला-II 164

हसो-II 45, 90 हत्यु-IV 422,

9 हत्ये-IV 366 हत्या-II
164, III. 180 हत्यहि-IV
358 हत्युण्णामिम-III 70

हत्ती-II 192

हण, हणइ-IV 418 हम्मइ-IV
244 हणिज्जइ, हणिहिइ, हम्मइ,
हम्मिहिइ, हतव्व, हतुण, हओ-IV
244 हय-I 209, II 104
-with नि, निहओ-I 180

हति-IV 406 See मू

हद-II 181

हदि II 180, 181

ह-I 40, III 105

हम्मइ-See हन्

हम्मइ-IV 162

हयविहि-IV 357

हयास-IV 383 •सो-I 209.

•सस्त-II 195

हर, हरइ-I 155, IV 209, 234,

239 हरति-II 204 हरिज्जइ,

हीरइ-IV 250 हराविआ-IV

409 हिअ-I 128 -with अनु

अणुहरइ-IV 259, 418 °हरहि

-IV 367 -with अव, ओहरइ

-I 172 अवहइ-I 206

-with आ, आहरइ-IV. 259

आहइ-I 206 -with व्या,

वाहरइ-IV 76, 259 वाहरिज्जइ

-IV 253 वाहित्त-I 128

वाहिता, वाहिओ-II 99 -with

उप, उवहरइ-IV 259 -with

निस्, नीहरइ-IV 259 -with

परि, परिहरइ-IV 259 334,

389 -with प्र, पहरइ-IV 84,

259 -with प्रति, पडिहरइ-IV

259 -with वि, विहरइ-IV

259 -with सम्, सहरइ-I 30

IV 259

हर-I 183, हरस्त-I 158

- हरए-II 120
 हरखलदा-II 97
 हरखदा-II 97
 हरडई-I 99, 206
 •हर-I 134, 135
 हरि-III 38, IV 391, 420,
 422, ॐ •री-III. 38
 हरिअदो-II 87
 हरिआलो-II 121
 हरिणाइIV 423, 20
 हरिणाहिव-III 180
 हरिसइ-IV 235
 हरिसो-II 105
 हरे-II 202
 हरो-I 51
 हलहा-I 88 III 34
 हलही-I 88, III 34
 हल-IV 326
 हला-II 195, IV 260
 हलि-IV 382, 358
 हलिआरो II 121
 हलिओ-I 67
 हलिहो-I 254 हलिहा-I 88
 हलिही-I 88, 254
 हलभ-II 122
 हले-II 195
 हलफल-II 174
 हलोहलेण-IV 306
 हवइ-See ह्
 हवइ-IV 238
 हस् conj III 28 32, 36, 130-
 145, 149, 153, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 166-169, 173, 175-178,
 181, 182 हसइ-II 198,
 III 87, IV 196, 239 हस्यु-
 IV 383 हसित्तुन-IV 313
 हस्तइ, हसित्तइ-IV 249 हसित्त-
 IV 396 हसिता-III 105
 -with उप ऊहसिय, भारदिअं
 उवहसिम-I 173.
 हसिरो-II 145
 हस्ती-IV 289
 हाहाण-III 129
 हा-I 67, II 192
 हा-हीणो-I 103. हीण-II. 104
 हूणो-I 103 -with प्र, पहीण-
 I 103 -with वि, विहीणो,
 विहूणो-I 103
 हारवइ-IV 81
 हालिओ-I 67
 हावणे-II 178
 •हासडे-IV 350
 हाहा-II 217
 हि-IV 422, 14
 हिअभ-I 128 हिअय-I 269, II
 304; IV 23 हिअय-II 201
 III 142, IV 439 हिअउ-
 IV 370 हिअएण-III 67
 हिअयए-II 164 हिअइ-IV
 330, 395 420 हिअए-I
 199 •हिअओ II. 186 •हिअरा
 I 269 हिआ-IV 423, ॐ
 हिअडउ-IV 350, 367, 423, 5,
 430 हिअडा IV 357, 422,
 12, 23, 439
 हिअ-See ह्
 हिअय-See हिअभ
 हिअिवाए-IV 299
 हिडीअदि-IV 299
 हितपक, •के IV. 310
 हित्य-II 136
 हिरण्ण-IV 265
 हिर-II 186
 हिरिओ-II. 101
 हिरी-II 104
 हिवइIV. 238
 ही-II 217, IV 282, 302

- ही ही-IV 285, 302
 हीर-See हर.
 हीरो-I 51
 हीसमण-IV 258
 हु-IV 198 IV 390
 हु-हुण्ड-IV 241 हुण्ड-IV
 242
 हुआ-See भू
 हुकारण-IV 423, 20
 हुज-See भू
 हुत-II 99 (From ह्ने)
 हुत-[हत्वस्]-II 158
 हुत [अभिसृत]-II. 158
 हुवह-IV 264.
 हुदासणो-IV 265
 हुति-हुतो See भू
 हु-II 197
 हुद-IV 105, 143
 हुद-See भू
 हुव्व-IV 242
 हुहु-IV 423
 हुभउ-IV 423, 15
 हुम-[हुत]-II. 99, III. 156
 हुम-[भूत] See भू
 हुआ-See भू
 हुणो-See हा
 हे-II 217
 हेदु-IV 448 हेदु-II 141
 हेदुल्ल-II. 163
 हेलि-IV 379, 422, 18
 हो-II 217
 होइ See भू
 होव्व See भू
 होतओ-IV 355, 372, 378 °तउ-
 IV 379 380
 होसइ } -See भू
 होही }
-

- हरए-**II** 120
 हरकखदा-**II** 97
 हरगदा-**II** 97
 हरदई-**I** 99, 206
 •हर-**I** 134, 135
 हरि-**III** 38, **IV** 391, 420,
 422, 6 •री-**III**. 38
 हरिअदो-**II** 87
 हरिआलो-**II** 121
 हरिणाइ**IV** 422, 20
 हरिणाहिव-**III** 180
 हरिसइ-**IV** 235
 हरिसो-**II** 105
 हरे-**II** 202
 हरो-**I** 51
 हलदा-**I** 88 **III**. 34
 हलही-**I** 88, **III** 34
 हल-**IV** 326
 हला-**II** 195, **IV** 260
 हलि-**IV** 332, 358
 हलिभारो **II** 121
 हलिभो-**I** 67
 हलिदो-**I** 254 हलिदा-**I** 88
 हलिही-**I** 88, 254
 हलुभ-**II** 123
 हले-**II** 195
 हलफल-**II** 174
 हलोहलेण-**IV** 306
 हपइ-**See** म्
 हपइ-**IV** 238
 हए conj **III** 28, 32, 36, 139-
 145, 149, 153, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 166-169, 173, 175-178,
 181, 183 हसइ-**II** 108,
III 87, **IV** 196, 239 हसतु-
IV 383 हसित्त-**IV** 313
 हसमइ, हसिमइ-**IV** 249 हसित्त-
IV. 396 हसिआ-**III** 105
 -with उप ऊहसिम, भादा
 उवहसिम-**L**. 178
 हसिरो-**II** 145
 हस्ती-**IV** 289
 हाहाण-**III** 129
 हा-**L** 67, **II** 192
 हा- हीणो-**I** 103 हीण-**II**. 1
 हुणो-**I** 103 -with प्र, पर्ण
I 103 -with वि, विई
 विहणो-**I** 103
 हारवइ-**IV** 31
 हालिभो-**I** 67
 हावणे-**II** 178
 *हासडे-**IV** 350
 हाहा-**II** 317
 हि-**IV** 423, 14
 हिअम-**I** 128 हिअय-**I** 269,
 204, **IV** 23 हिअय-**II** 20
III 142, **IV** 439 हिअ
IV 370 हिअएण-**III**. 8
 हिअयए-**II** 164 हिअइ-**I**
 330, 395 420 हिअए-
 199 *हिअभो-**II** 186 *हिअर
I 269 हिअ-**IV** 423, 11
 हिअडउ-**IV** 350, 367, 423,
 430 हिअडा **IV** 357, 12
 12, 33, 439
 हिअ-**See** हए
 हिअय-**See** हिअम
 हिअिवाए-**IV** 209
 हिटीअदि-**IV** 209
 हितपक, *के **IV** 310
 हित्य-**II** 136
 हिदएण-**IV** 265
 हिर-**II** 186
 हिरिभो-**II** 101
 हिरि-**II** 101
 हिव-**IV** 238
 ही-**II** 317 **IV** 282, 302

- ही ही-IV. 285, 302
 हीर-See हर
 हीरो-I 51
 हीसमण-IV 258
 हु-II 198 IV 390
 हु-हुण्ड-IV 241 हुण्ड-IV.
 242
 हुआ-See भू
 हुकारण-IV 422, 20
 हुक-See भू
 हुत-II 99 (From ह्ये)
 हुत-[हत्वस्]-II 158
 हुत [अभिमुख]-II 158
 हुदवह-IV 264
 हुदासणो-IV 265
 हुनि-हुतो See भू
 हु-II 197
 हुल-IV 105, 148
 हुव-See भू
 हुवह-IV 242
 हुहु-IV 423
 हुण्ड-IV 422, 15
 हुम-[हुत]-II 99, III. 156
 हुम-[भूत] See भू
 हुआ-See भू
 हुणो See हा
 हे-II 217
 हेट्ट-IV 448 हेट्ट-II 141
 हेट्टिल-II 163
 हेलि-IV 379, 422, 18
 हो-II 317
 होइ See भू
 होळ See भू
 होतओ-IV 355, 372, 373 *तउ-
 IV 379 380
 होसह } -See भू
 होही }
-

II

INDEX OF DHATVADESAS.

N B —The Arabic figure indicates the number of the dhatva in iv, the Sanskrit root according to Hemacandra given immediately after the Adesa

इच्छ-गम् 162	अवयज्ज-ट् 181
इ-गम् 162	अवह-रञ् 94
इप्-गम् 162	अवहर-गम् 162
इल-रञ् 181	अवहर-नश् 178
इलोड-ट् 188	अवहाव-कृप् 151
इप-राञ् 100	अवहेड-मुच् 91
गुम-पूर् 169	अवसेह-गम् 162
गपाड-पूर् 169.	अवसेह-नश् 178
गपव-पूर् 169	अयुक्-वि+ज्ञप् 38
ग्य-आस् 215	अलिध-अपि 39
ग्य-ट् 187	अलिभ उप+सप् 189
गि-क्य् 119	आप्त्य-उत्+क्षिप् 144
ग-अट् 230	अर्पी-आ+ली 54
गृकव-क्षिप् 143	अदिऊल-दह् 208
गृकञ्-ट् 187	अदिपद्यभ-आ+गम् 163
गृह-मुक् 110	अदिपद्यभ-ग्रह् 209
गृपव-गम् 162	अहिरेम-पूर् 169
गृपाह-स+दिश् 180	अहिलत-काक्ष् 192
गृभिड-स+गम् 164	अहिलघ-काप् 192
गन्मुत्त-प्र+ दीप् 152	
गन्मुत्त-स्त 14	आअङ्-वि+आ पृ 81
ग्यछ-ट् 187	आइघ-आ+घ्रा 13
गवअस्त-ट् 181	आइच्छ-कृप् 187
गवअच्छ-हाद् 122	आउङ्-मञ्ज् 101
गवआस-ट् 181	आढप्य-आ+रम् 254
गवस्त-ट् 181	आयज्ज-वेप् 147
गववम-गम् 162	आयव्व-वेप् 147
गवयच्छ-ट् 181	आरोअ-उद्+लस् 202
गवयास-क्षिप् 190	

- आरोल-पुञ्ज् 102
 आलिह स्पृञ् 182
 आलुस-स्पृञ् 182
 आलुस-दह् 208
 आह-कास् 192
 आहोड-तद् 27
 आसप-स+भावि 35

 इरद्-इप् 215

 उक्स-गम् 162
 उक्पुड-तुद् 116
 उग-उद्+पद् 33
 उगह-रच् 94
 उग्युस-मृञ् 105
 उय-नि+द्रा 12
 उत्प-उद्+गम् 36
 उत्प-उद्+क्षिप् 144
 उत्प-रुप् 133
 उत्पार-आ+कम् 160
 उत्प-उद्+शल् 174
 उराल-आ+छिद् 125
 उरुमा-मूर् 169
 उर्याल-वप् 2
 उर्येल-उद्+नम् 36
 उन्मा-रम् 168
 उन्मु-य-उद्+क्षिप् 144
 उमरु-वञ्च् 93
 उम्मत-अभि+आ+गम् 165
 उमाल-उद्+नम् 36
 उगुह-तुद् 116
 उगुड-वि+रिच् 26
 उगुर-तुद् 116
 उवहृत्प-सर्+आ+रच् 95
 उविव-उद्+विच् 227
 उव्येड-उद्+वेद् 223
 उव्येड-उद्+वेद् 223

 उव्येड-प्र+सृ 77
 उविसक-उद्+क्षिप् 144
 उविसक-मुच् 91

 ऊमल-उद्+लस् 203
 ऊमुम-उद्+लस् 202.

 ओअकल-रश् 181
 ओअग-वि+आप् 141
 ओअद-आ+छिद् 125
 ओगाल-रोमन् 48
 ओम्वाल-छद् 31
 ओम्वाल-त्रावि 41
 ओरस-अव+नृ 85
 ओरुम्मा-उद्+वा 11
 ओरुड-वि+रिच् 26
 ओह-अव+रु 85
 ओहाम-तुल् 25
 ओहाव-आ+कम् 160
 ओहीर-नि+द्रा 12
 ओसुक-तिच् 104

 कटु-कृप् 187
 कट-वप् 220
 कस-कृप् 249
 कभवस-स्वप् 146
 कम्म-कृ 72
 कम्म-भुञ् 110
 कम्मव-उप+भुञ् 111
 कज-मञ्च् 106
 का-र 314
 किग-की 52
 किलिकिच-रम् 168
 कीर-कृ 250
 ऊकर-उद्+स्था 17
 ऊम-कृप् 217
 कुण-र 65
 कुप्-कृप् 230

हेलाय-सम्+आ+रच 95
 शोभास-वि+क्त् 195
 शोह-वि+आ+ह 76
 शोडुम-रम् 168
 हे-वि+की 52

खडर-धुम् 154
 खड्-मृद् 126
 खम्म-खम्ज 244
 खा-स+स्त्ये 15
 खा-पाद् 228
 खिज्ज-सिद् 224
 खिर-धृ 173.
 खड्-तुद् 116
 खड्-तुद् 116
 खप्-मम्ज 101
 खड्-रम् 168

खण्ड-गम् 215
 खण्ड-पद् 112
 खण्ड-भ्रम् 120
 खम्म-गम् 249
 खमेस-गवेप् 189
 खल-स+पद् 113
 खल्लय-सिप् 143
 खाने 6
 खिज्ज-मृष् 217
 खुज्-हृत् 196
 खुजोल-उद+लत् 202
 खुड-उद+धृल् 29
 खुम-भ्रम् 161
 खुम्म-मुह 207
 खुम्मड-मुह 207
 खुल्ल-कृ 73
 खुल्लुख-सिप् 144
 खुल्लुख-उद+नम् 36
 खण्ड-प्रह 209

खत-सिप् 148

खत-गवेप् 189
 खिस-प्रत् 204
 खुम्म-पूर्ण 117
 खुल-पूर्ण 117
 खुल्ल-मप् 121
 खोह-पा 10
 खोल पूर्ण 117
 खेप्-प्रह 256
 खेत-प्रह 210

खम्म-भ्रम् 161
 खलुप्-अपि 39
 खच्छ-तक्ष 194
 खड-भा+रह 206
 खड्-मृद् 126
 खड्-पिप् 185
 खड्-भुज् 110
 खमड-भुज् 110
 खय-शक् 86
 खल्ल-बल् 231
 खव-कप् 2
 खिम्म-वि 243
 खिच-मण्डप् 116
 खिचभ-मण्डप् 116
 खिचिल्ल-मण्डप् 116
 खिह-स्या 16
 खिण-वि 241
 खिम्म-वि 243
 खिख्व-वि 242
 खुक्-अश 177
 खुल्लुखुल-स्पन्द 127
 खोप्पड-प्रक्ष 191

खल्ल-राज् 100
 खड्-मुच् 91
 खिद्-खिद् 216
 खिप्-स्पृह 257
 खिव-स्पृह 182
 खिह-स्पृह 182

दुद-आ+कृम् 160
 दुप्-दुप् 249
 दुह-क्षिप् 143

जभड-स्वर 170
 जग-जाप् 80
 जच्छ-यम् 216
 जम्-कप् 2.
 जम्मा-भव+जम् 167
 जम्म-जन् 136
 जव-याप् 40
 जा-ञ्ज 136
 जाण-शा 7
 जिण-जि 241
 जिम-भुञ् 110
 जिम्म-भुञ् 230
 जिब्ब-जि 242
 जीर-ञ् 250
 जीह-लज् 103
 जुञ्-युञ् 109
 जुञ्ज-युष् 217
 जुञ्ज-युञ् 109
 जुप्-यञ् 109
 जूर-सिद् 132
 जूर-मुष् 135
 जूरव-वञ् 93
 जेम-भुञ् 110

झट-शद् 130
 झम्प-भ्रम् 161
 झर-स्य 74
 झर-ञ् 173
 झस-वि+तप् 148
 झस-स+तप् 140
 झस-उप+आ+लम्भम् 156
 झस-निष्+भ्रम् 201
 झट्-भ्रम् 161
 झा-क्षे 6
 झा-लुगुम् 4

झर-स्य 74

डिरिटिल-भ्रम् 161
 डिविडिक-मण्ड्य 115

ठ-उद्+स्या 17
 ठा-स्या 16

डञ्ज-दह 246
 डर-त्रस् 198
 डल्ल-पा 10
 डिम्म-स्रस् 197

डक-छद् 21
 डण्डोल-गवेप् 189
 डण्डल-भ्रम् 161
 डव-रभू 155
 डण्डुल-गवेप् 189
 डस-वि+युत् 118
 टिक-गार्ज 99.
 डण्डुल-भ्रम् 161
 डुम-भ्रम् 161
 डुस्-भ्रम् 161

णञ्-ज्ञा 252
 णट्-गुप् 150
 णव्व-ज्ञा 252
 णिआर-कृ 66
 णिउद्-भ्रम् 101
 णिषल-स्र 173
 णिषर्-कृप् 3
 णिच्छल-ठि 121
 णिज्जर-क्षि 90
 णिज्जोड-छिद् 124
 णिट्ज-स्र 173
 णिहुअ-वि+गल 175
 णिहुअ-कृ 67.
 णिम-नि+अत् 109

गिम्मह-गम् 163
 गिरगास-नश् 178
 गिरिणञ्च-विप् 185
 गिरिग्य-नि+त्सी 55
 गिरिगास-विप् 185
 गिरिगास-गम् 162
 गिङ्ग-उद्+त्सस् 203
 गिङ्गी-नि+त्सी 55
 गिङ्गी-नि+त्सी 55
 गिङ्गी-तुद् 116
 गिङ्गी-मुच् 91
 गिङ्गी-छिद् 124
 गिङ्गी-नन् 178
 गिङ्गी-गम् 162
 गिङ्गी-विप् 185
 गिङ्गी-मुच् 92
 गिङ्गी-भू 62
 गिङ्गी-छिद् 124
 गिङ्गी-वि+भ्रम् 159
 गिङ्गी-कृ 69
 गिङ्गी-कम् 44
 गिङ्गी-नि+पत् 22
 गिङ्गी-नि+थृ 22
 गिङ्गी-नम् 158
 गी-गाम् 162
 गी-गाम् 162
 गी-आशिप् 145
 गी-युमुस् 5
 गी-गाम् 162
 गी-कृ 71
 गी-आ+कन्द 131
 गी-निर+सृ 79
 गी-रम् 168
 गी-नी+अस् 199
 गी-युद् 21
 गी-प्र+काश् 45
 गी-शिप् 143

गी-तश् 194

तड-तन् 137.
 तड-तन् 137
 तड-तन् 137
 तमाड-भ्रम् 30
 तलभण-भ्रम् 161
 तर-शह 86
 तालिअण्ट-भ्रम् 30
 तीर-तृ 250
 तीर-शक् 86
 तुद्-तुद् 116
 तुद्-तुद् 230
 तुर्-स्वर् 172
 तुवर-स्वर् 170
 तुर्-स्वर् 171
 तेअव-प्र+दीप 152
 तोड-तुद् 116

थक्-स्या 16
 थक्-फक् 87
 थिप्-वि+गल् 176
 थिप्-तृप् 138
 थुण-स्तु 141
 थुव्व-स्तु 242

दक्ख-दश् 32
 दज्ज-दह् 246
 दह-दश् 213
 दह-धा 9
 दस-दश् 32
 दाव-दश् 32
 दुगुच्छ-जुगुप्स 4
 दुगुछ-जुगुप्स 4
 दुव्व-दुह् 245
 दुम-धवल् 24
 दुहाव-छिद् 124
 दम-द 23
 देक्ख-दश् 181

धसाड-मुच् 91

- धा-धाप् 228
 धाड-निर+सृ 79
 धुण-धृ 241
 धुमा-उद्+घ्ना 8
 धुव-धृ 59
 धुव्य-धृ 242

 नघ-नृत् 225
 नह-नद् 230
 नय-नेम् 226
 नक्त-नश् 230
 नासव-नृ 231
 निभ-हृ 181
 निभच्छ-हृ 181
 निम्नव-निर+मा 19
 निम्माण-निर+मा 10
 निरप्य-त्या 16
 निरुवार-ग्रह 209
 नीरज-मञ्ज 106
 नील-निर+सृ 79
 शूम-छद् 21

 पठल-पच् 90
 पक्ष्मोढ-शप् 130
 पक्ष्मोढ-वि+क्षोश् 42
 पथट-शर 173
 पथङ्-गम् 162
 पचार-उप+भा+लम्भय 156
 पच्छन्द-गम् 162
 पञ्च-पर 224
 पञ्च-हृ 2
 पञ्चर-सर 173
 पद-पा 10
 पदव-प्र+स्थापय 37
 पद-पत् 319
 पदिभागा-भञ्ज+मञ्ज 107
 पदिषा-नृ 178
 पदिषा-दाम् 167.
 पदिषाम-सम् 167

 पङ्कद-क्षम् 154
 पणाम-अपि 39
 पदञ-गम् 162
 पमाड-गृद् 126
 पम्हुम-वि+सृ 75
 पम्हुद-सृ 74
 पग-ग्रह 209
 पयर-सृ 74
 पयल-हृ 70
 पयल-प्र+सृ 77
 पर-भ्रम् 161
 परिभह-गम् 162
 परिभल-गम् 162
 परिभन्न-क्षिप् 190
 परिभाल-वेष्ट 51
 परिवाह-पद् 50
 परिहह-गृद् 126
 परी-भ्रम् 161
 परी-क्षिप् 148
 पलाव-नश् 81
 पलह-परि+भस् 200
 पल्हत्प-परि+भस् 200
 पल्हत्प-वि+रिश् 26.
 पलोह-परि+भस् 200
 पलोह-प्रति+भा+गम् 160
 पव्याय-म्ते 18
 पथाल-श्रावय 41
 पथाला-छद् 21
 पविरत्न-मञ्ज 106
 पदल-पूर् 117
 पार-शाक् 86
 पास-हृ 181
 पिब-पा 10
 पिमुग-हृ 3
 पुच्छ-प्रच्छ 97
 पुच्छ-गृन् 105
 पुण-पृ 241
 पुलभ-रत् 181

पुलभाष-उत्+लृत् 202

पुत्राय-दृत् 181

पुत्र-पृ 242

पुत्र-मृज् 105

पुत्र-मृज् 105

पुत्र-वि+आ+हृ 76

पुत्र-दृत् 181

पुत्र-प्र+स्थापय् 37

पुत्र-सिप् 143

पुत्र-सृष्टृ 182

पुत्र-सृष्टृ 182.

पुत्र-वि+स+वद् 129

पुत्र-सृष्टृ 182

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-प्रम् 177.

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-सृष्टृ 281

पुत्र-सृष्टृ 281

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-मृज् 105

पुत्र-प्रम् 247

पुत्र-भी 53

पुत्र-गर्ज् 98

पुत्र-पुष् 217

पुत्र-प्रम् 198

पुत्र-प्रीज् 5

पुत्र-कप् 2

पुत्र-भण् 249

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-स्मृ 74

पुत्र-स्मृ 74

पुत्र-भी 53

भिन्द-भिद् 216

भित्त-भास् 203

भुक्त-भण् 186

भुज्-भुज् 110

भुत-भुज् 212

भुम-भ्रम् 161

भुल-भ्रम् 177

भृग-भार्ग 230

भृच-भद् 225

भृज्-निर+सद् 123

भृज्-मृद् 126

भृज्-मृद् 126

भृज्-मृद् 126

भृज्-कोष् 192

भृज्-प्र+सृ 78

भृज्-मार्त् 232

भृज्-मुह् 217

भृज्-ना 7

भृज्-मुच् 212

भृज्-घद् 214

भृज्-भञ्ज 106

भृज्-भञ्ज 106

भृज्-रम् 168

भृज्-मिथ् 28

भृज्-मुच् 91

भृज्-प्र+मृज् 184

भृज्-प्र+सृप् 184

भृज्-तक्ष् 194.

भृज्-तक्ष् 194

भृज्-भा+रम् 155

भृज्-गाम् 162

भृज्-दोल् 48

भृज्-रञ्ज् 49

भृज्-प्र+विस् 183

भृज्-मण्द् 115

भृज्-राज् 100

भृज्-रघ् 218

रुञ्ज-रु 57
 रुण्ट-रु 57
 रुन्ध-रुष् 218
 रुन्म-रुष् 245
 रुव्व-रुद् 226
 रोत-रुद् 212
 रोञ्च-विप् 185
 रोसाण-मृज् 105
 रेभव-मुच् 91
 रेह-राज् 100

 लग-लग् 230
 लङ्-लृप् 71
 लम्-लम् 249
 ल्हस-लृप् 197
 लिङ्-नी+ली 55
 लिङ्-नी+ली 55
 लिप्-लिप् 149
 लिम्-लिङ् 245
 लिस-स्वप् 146
 लृङ्-ली 55
 लृङ्-लृप् 116
 लृङ्-मृज् 105
 लृङ्-लृ 241
 लृङ्-लृ 212
 लृङ्-मृत् 105
 लृङ्-लृट् 121
 लोह-लृट् 230
 लाह-स्वप् 146

 धगोल-रोमन्थ 13
 बच्च-कास 192
 बध-मृज् 225
 बध-प्रम 198
 बध-रु 181
 बधर-रुष् 2
 बडङ्-वि+लृप् 118
 बड्-रुष् 220
 बन्म-बह् 245

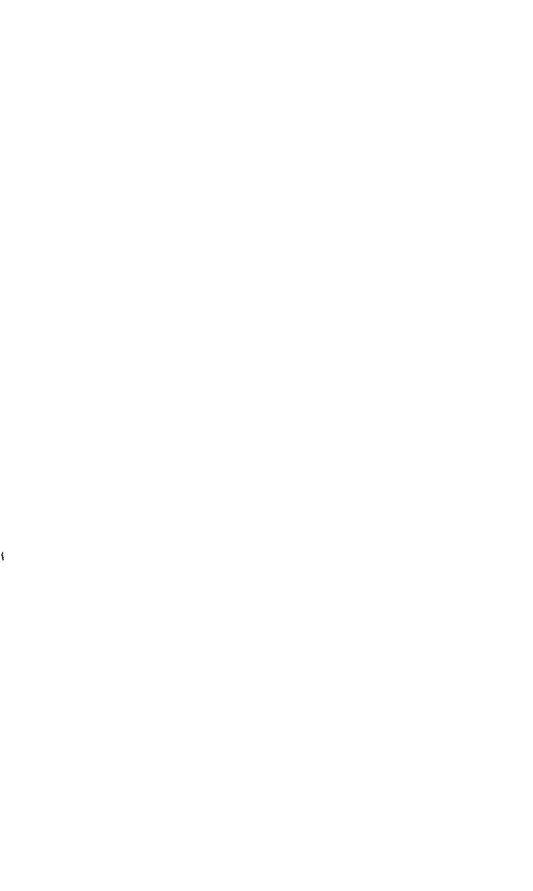
बमाल-पुञ्ज 102
 बम्फ-कास 192
 बम्फ-वल 176
 बरदाड-नी+सु 79
 बल-नी+पद 128
 बल-ग्रह 209
 बल-आ+रोषप् 47
 बलग-आ+रह 206
 बमुआ-उद्+वा 11
 बा-म्लै 15
 बावम्फ-कृ 68
 बास-अव+काश् 179
 बाह-अव+गाह 205
 बाहिण्य-धी+आ+ह 253
 बिअह-वद् 129
 बिउट-नृ 31
 बिद्-वि+की 52
 बिच्छोल-बम्पप् 46
 बिडविड-रच् 94
 बिडप्य-अर्ज 251
 बिडव-अर्ज 208
 बिप्यगाल-नृ 31
 बिम्हर-वि+मृ 75
 बिर-भञ्ज 106
 बिर-गु 150
 बिरल-मृत् 137
 बिरमाल-प्रति+ईप् 193
 बिरा-वि+ली 56
 बिरोल-मन्थ 121
 बिउम्य-कास 192
 बिनाह-वि+सप्त+बप् 129
 बिगह दल् 176
 बिसूर-तिङ् 132
 बिहीर-प्रति+ईप् 193
 बिहोड-तद् 27
 बीगत-वि+प् 75
 बीसात-किप् 28
 बुङ्-मृज् 101
 बुम्म-बह् 245

वेयञ्-सञ् 89
 वेद-वेप् 221
 वंमय-भञ्ज् 106
 वेलव-उप+आ+लम्प् 156
 वेलय-वञ्च् 93
 वेत्त-रम् 168
 वेहव-वञ्च् 93
 वोह-वि+ज्ञपय 38
 वोञ्-वीञ् 5
 वीत-वञ्च् 211
 वील-गाम् 162
 वीसट्-वि+क्त्स् 105
 वीसिर-भव+सृञ् 229

 सह-सह् 230
 सह-सद् 219
 सन्दुम-प्र+दीप् 152
 सन्दाण-कृ 67
 सधुङ्-प्र+दीप् 152
 सधाम-आ+ह् 63
 सन्तुम-छद् 21
 समाण-सम्+आप् 142
 समाण-भुञ्च् 110
 मभार-सम्+आ+रञ्च् 95
 धञ्ज-रम् 168
 सप-क्य् 2
 सभाव-लभ् 153
 सवेह-स+वेप् 222
 सलह-लघ् 88
 सव्वव-दश 181
 सह-राञ् 100
 साभट्-क्य् 157
 सामग-क्षिप् 190
 सामय-प्रति+ईक्ष् 193
 सार-प्र+ह 84
 सारव-सम्+आ+रञ्च् 95
 साह-क्य् 2

साहट्-सम्+पृ 82
 साहर-सम्+पृ 82
 सिञ्ज-स्विद् 224
 सिञ्ज-सिष् 217
 सिघ-सिष् 90
 सिष्-स्नेह+सिष् 255
 सिभ्य-सिष् 217.
 सिव्य-सर्व्य 230
 सिह-स्पृह् 34
 सिह-कात् 192
 सीस-क्य् 2
 सुण-भृ 241
 सुमर-सृ 74
 सुव्य-भृ 243
 सूड-भञ्ज् 106
 सूर-भञ्ज् 106
 सेह-नश् 178.
 सोल-पञ्च् 90
 सोल-सिष् 143

हक-नी+सिष् 134
 हकखुअ-उद्+क्षिप् 144
 हण-शृ 58
 हम्म-हृ 244
 हर-ग्रह् 209
 हव-भृ 60
 हत्स-हस् 249
 हारव-नश् 31
 हीर-ह 250
 हु-भृ 61
 हुण-हु 241
 हुप्-भृ 63
 हुल-सृञ् 105
 हुल-क्षिप् 143
 हुव-भृ 60
 हुव्य-हु 242
 हृ-भृ 64
 हो-भृ 60

Notes

VIII 1

1 The word अथ in this सूत्र has two meanings, it means 'after' or 'now,' i. e. after giving a complete treatment of Sanskrit grammar, it also indicates the opening of a new topic, viz., Prakrit Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters, the first seven deal with Sanskrit grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz., महाराष्ट्री, क्षीरसत्ता, मागधी, पेशाची, चूलिकुपैशाची and अपभ्रंश. The word Prakrit is derived from प्रकृति which, according to the author, means Sanskrit संस्कृतान्तरं च. Hemacandra classifies Prakrit word into तद्भव, तत्सम and देशी. He would not speak of तत्सम as he has already treated of them in the preceding chapters. He does not speak of देशी words here, but discusses only तद्भव words of both types, सिद्ध and साध्य-मन. Prakrit does not use ऋ, ॠ, ॡ, ॢ, ऐ, औ, इ, य, श, ष, विसर्ग, प्लुत, consonant without vowel, dual and Dative plural.

2 बहुल means 'generally', there being many exceptions to every rule in Prakrit.

3 The Prakrit of the ऋषि is called आर्य which also generally follows these rules. By आर्य Hemacandra understands अर्धमागधी.

4 वृत्ति means समास or compound where a short vowel takes the place of a long vowel and vice versa वारिमर्द, sk वारिमर्दि, water-like sense, वारि इति युद्धि निअम्बमिळपलिअर्वाइमालस्त, sh नितम्बशिलाहकलितवीचिमालस्य.

5 वासेमी, sk व्यासऋषि, विसमायव, sk विपमातप.

6 अम्बवर्ण is dissimilar vowel न वेरिवग्गे वि अवयासो, the whole verse from unknown source stands thus - भायपरित्ताणमड पङ्णमसिणो तुदाधिरुडस्य । मने सकाविहुरे न वेरिवग्गे वि अवयासो ॥ sh भांत-

परिमाणमर्थी प्रतिज्ञां अमे तमाधिम्बस्य । नन्ये दाङ्गानिधुरे ऽवैरिषोऽप्यथा ए
इन्द्ररुदिर, sh. दनुजेन्द्ररुधिरत्तित्त शोभते उपेन्द्रो ऽद्यप्रभावन्त्यद्य । मन्वाप्युत्त
ऽववारिधर इव विद्युत्प्रतिभिन्न These verses illustrate the rule that
or उ followed by ऽ dissimilar vowel do not form न मधि, र
सर, sh. गूढोदरतामरानुगारिणी भ्रमरपट्टकिरिव

7 ए and ओ followed by vowels do not form मधि यद्गुभाइ ए
sh. क्वा नगोतेसो भागप्रत्या कञ्चुकमद्रे । महरष्वजदारपोरणिषासिदे
द्व्यन्ते । The next verse is an illustration for ओ followed by
vowel, आलक्षित्तमो षिंह उवमायु अ etc., sh. उवमायु च पर्याप्तिमरनाका
दुह्युत्तम् । तदेव मृदितवितदण्डविरसमालक्षयामह इदानीम् अचरिभ 18 आध
The next verse shows that other vowels may form न मधि,
e g, अत्य + आलोभण = अत्यालाभण The sh. rendering of the ver
18 अर्थालोचनतरला इतरकवीर्ता भ्रमन्ति युद्धय । अर्था एव निरागम्य यन्नि ह
कवीन्द्राणाम्

8 उद्गृह्यस्वर is here defined as ऽ vowel which is left w
its consonant is dropped Such a vowel does not form मधि
with the preceding one, e g, मन्धरुडि = मन्धरुडिम् The verse is
not quite clear in its meaning सादाहण 19 सातसादा, यथाभी 19
वाक् ऽ here the उद्गृह्य vowel does form मधि

11 समासे नु etc, in a compound word the ending con
sonant of the first member may or may not be regarded as
final Thus, from मन्त्रियु we may have मन्त्रियु by dropping इ
or सवणो, by retaining it

21 आलेङ्ग is आलेङ्ग with ञ termination by एवार्थ ञ
VIII 161

27 ञ न becomes ङ्ग as in वङ्ग when an अङ्गान् 28
याम् is possible, but when it becomes ङ्ग as in वङ्गि, then
no place for अङ्गान् 29 there is no ञ ञ as declensional ter
mination is possible in the Instrumental sing, Gen plu, and
in Loc plu

30 प्रदागि 19 मन्त्रिय or मन्त्रिय Thus, e g मन्त्रिय (for मन्त्रिय
by, ऽ letter from वदं would be changed into ए, and so for

31-36 These six Sutras give genders of certain words in Prakrit Normally the gender of a word in Prakrit is determined by the gender of its corresponding word in Sanskrit Deviations from this alone are to be mentioned here तरणि in sk is both mas and fem, but by this rule it is always mas in Prakrit 32 अमदाम etc, Neuter words ending in स् and न् become mas in Prakrit, e.g. जसे from यशस् and बन्मो from जन्मन् 33 अन्न वि सा सवद् ते अच्छी = अद्यापि सा शपति ते कश्चिन्नी, where अच्छी is Mas Nom Plu नद्यावियाद् तेण्ह अच्छीहि = नर्तितानि तेनास्माकमक्षणि, where अच्छीइ has kept its original gender नेता ससृतयदेव सिद्धम् it appears that according to हेमचन्द्र the words नेत्र and कमल are mas even in sk and so they need not be included in the वचनादिगण 34 विद्वेहि गुणाइ मग्गन्नि = विभवे गुणाद्यन्ते 35 इमेति तन्त्रेण etc, the termination इमन् stands for त्व of the abstract noun as also for a possessive termination. 36 बाहाए जेण धरिओ एहाए = बाहुना येन धृत एवेन

37 ससृत्तलक्षण is the grammar (रक्षण) of the sk language ओ is really ओ, the उकार indicates that the vowel preceding this ओ is to be dropped

43 When one member of the conjunct is dropped the preceding short vowel is to be lengthened to keep the quantity of the word Thus पश्यति first becomes पस्तइ, and when स is dropped the preceding अ is lengthened Similarly पश्यप = पस्तप = कासव See also VIII 11 89 and 92 The conjuncts in question enumerated here are श्य, थ्र, श, थ्र, दश, व्य, पं, ध, व्य, स्य, स, स्व and स्म

44-66 These Sutras describe the several changes that अ, first or second in the word undergoes Thus अ is changed to आ as in सामिद्धी, to इ as in सिविण or सिमिण, to अइ as in विसम-
अ, to ई as in हीर for हर, to उ as in झुणि for ध्वनि, to ए as in संना for शब्धा, to ओ as in पोम्म for पद्म, it is dropped in words अलावु and अरण्य

67-83 These Sutras describe the several changes that
 ए in Sanskrit words undergoes

67 दाग्मी and दावग्मी do not come under this rule but
 are to be traced to द्वाग्मि and दावाग्मि both of which exist in
 Sanskrit द्वादशो वनारण्यवदी इत्यमर

68 च् is one of the कृदन्त terminations which requires
 the वृद्धि of the first अ, thus आ after the वृद्धि becomes under
 the present rule अ in Prakrit

70 The rule should have rather been A long vowel
 followed by अनुस्वार is shortened, which is one of the fund-
 amental rules in Prakrit. If however the अनुस्वार is dropped
 by VIII 1. 29, the long vowel will naturally remain intact.

77 आर्ष has several meanings, when it means mother-
 in law it is changed to अर्ष. Similarly आली in 83 below

81 This is one of the fundamental rules in Prakrit. A
 long vowel followed by a conjunct consonant is shortened
 दिद्धिदत्त्यावर् 19 दृष्टिदम्भनष्टुम् सयोगे इति हिम्, if one of the conjuncts
 is dropped or if there be no conjunct at all the vowel would
 remain as it is आयाग stand for आजाग where आ cannot be
 shortened. In ईमर and ऊमर which stand for ईमर and उमर the
 conjunct is dropped and hence the original long vowel remains
 in ईमर while in ऊमर the short vowel is lengthened

85-98 Changes of इ

85 In Prakrit इ as well as ओ are pronounced long
 as well as short इ and उ thus become ए and अ, the quantity
 of the word however is not changed when they are followed
 by conjuncts. Compare 116 below

88 According to this rule वषिट् is changed into वष
 is then वष षिट् षेणित् to be explained? Hemacandra pro-
 poses that वष may in sk. be a synonym of वषिट् from which
 वष. Acc may be had.

91 एनि is changed to एअ if the word occurs at the begin-
 ning of a sentence

93 This rule appears to us superfluous when we remember that निस्सरइ and निस्सास can become नीसरइ and नीसाम after dropping a member of the conjunct

94 दुआई is द्विजाति in sk

97 दुहा वि सो मुरवट्टमत्थो in sk is द्विधापि स मुरवधुसाय

99-106 These rules describe the changes of ई

104 Compare u 72 below

107-117 These rules describe the changes of उ

111 कसुभो is उच्छुभ in sk which is explained as उद्धता शुका यस्मात्

115 Compare l. 93 above

116 Compare l. 85 above

118-125 These rules describe the changes of ऋ

126-141 These rules describe the changes of ऋ

129 अनुत्तरपदे, when not as a second member of a compound. Thus, we can have पिट्टा and पट्टा, विट्टिपरिद्विअ when पट्ट is the first member of a compound, but महिदद, महीपट्टम् when पट्ट second member of a compound.

133 वेन सह, i.e. the whole syllable वृ becomes उ

134 गौणान्त्यस्य i.e. of the ending ऋ of a word which is subordinate (i.e. first member in a तपुष्प) in a compound, e.g., मानुषण्डल becomes माउमण्डल and so forth : माउमिआ and पिउमिआ stand respectively for मानुषसा and वितृष्वमा : See below u 142

पिउवइ is पितृपति, i.e. god of death

142 The three कृदन्त terminations, णिप्, टर् and सक् added to इद् after a pronoun or म respectively form indefinite pronouns ending in इद्, इश् and इस्, e.g., ईइद्, ईइश् and ईइस्. The ऋ of इद् in such forms becomes रि

144. दरिअसीहेण i.e. दत्तसिहेन

145 This rule describes the change of ल् किलित्तुसुमोवयारेसु, i.e. कृतकुसुमोपचारेषु धाराकिलित्तवत्त आसुराहिकसायकेसरदन्त । परिणमइ बन्धणु-चियपरिजरठ जूहिआकुसुम ॥ The sk of this verse is धाराकिलित्तपन आसुरभिकपायकेसरध्वान्तम् । परिणमति बन्धनोचितपरिजरठ यूथिआकुसुमम् ।

146-147 These rules speak of the changes of ए विहचोदा-
पिनोया १९ विहचपेटाविनोदा महमहिम १९ प्रमूत; see iv 78 below

148-155 These rules describe the changes of ऐ

155 धीर ह्रस्व विसाभो, १० धैर्य ह्राते वियाद

156-158 These rules describe the changes of ओ

156 आ in words अन्योन्य etc is optionally changed to म, and
ष and त occurring in words प्रकोष्ठ and आतोष are then changed
to व Thus प्रकोष्ठ becomes पवृष्ट and आतोष becomes आषाज

159-164 These rules speak of the changes of औ

165-175 This group of rules describes miscellaneous
changes that take place in श् words when they are turned into
Prakrit Thus in प्रयोदन the first vowel i.e. अ, together with
the whole of the following syllable सस्वरज्यजन (consonant and
vowel) यो is changed to ए, and it is in this way that वे हृष्ट
तेरम In the same manner स्पदिर becomes घेर and so forth

166 विचविल according to this rule becomes वेद, but the
form विभद्व is also found, e.g. मुद्धविभद्वपसूनुज्जा (कर्ममञ्जरी, I 10)
१० मुग्धविचविलप्रसूनपुञ्जा

170 The word प्तर is unknown to श्ल. Lingaraja क्रीडन
explains it as नगम जटजन्तुर्वा

173 ऊज्याभो, as the अदिन mentioned has ऊ it cannot be
shortened even when it is followed by a conjunct

176-271 These rules describe changes that consonants
undergo in Prakrit.

176 This is an अधिकारसूत्र and each of the three words
स्वगर्, (consonant) after a vowel, अमयुक्तम्, of a non-conjunct,
and अनाद non initial, are to be borrowed in interpreting each
subsequent Sutra

177 The eight non-conjunct, non initial consonants
ह, ग, etc. occurring after a vowel, are generally dropped This
is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics with far
reaching consequences गमामे तु etc., in a conjunct the first
syllable of the second word may be regarded, as will be

according to instances found in literature, as initial or non-initial Thus, क, ग etc, may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word, e.g., सुहृत् or सुहृत् from sk. शुभ्रत् or सुहृत्, or सुहृत् सुहृत् from sk. सुहृत् क in Jain Prakrit and Ardha-Magadhi is often changed to ग, e.g. एग, लोग, आगार, आगास etc, Hemacandra, however, tries to explain the change of क to ग by iv 417

180 When क, ग, च, ज etc, are dropped the remaining वर्ण i.e. अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a lightly articulated (लघुप्रयत्नतर) य Thus नगर becomes नयर, कचमणि becomes कायमणि, पाताल becomes पायाल and दयाल, after first dropping its natural य, becomes दयाल् with a लघुप्रयत्नतरय-कथ्युति Thus यथुति is possible only after अवर्ण according to Hemacandra Thus लोकस्य according to him would be लोअस्य and not लोयस्य The Jain manuscripts however have this युति in instances like लोयस्य and also after इ, ई, ए, and in some cases even after उ The rule as given by मार्कण्डेय seems to be better अनादौ अदितो वर्णो षडितन्यो यकारवत् । इति पाठगिज्ञा, i.e. non initial अ and इ should be pronounced like य He adds further प्रायोप्रहणतश्चान् कैथिलप्राकृतकौविदे । यत् नश्यति योभाग्य तत्र लोपो न मन्यते ॥ प्राकृतसर्वस्व II 2

181-186 These rules describe changes of क in sk words

181 कुञ्ज has two meanings, a dwarf and a kind of flower कुञ्ज becomes कुञ्ज when it does not mean a flower

183 किरात when it means a hunter and also a kind of medicinal herb (Marathi चिराईत or फडेकिराईत) changes its क to च If the किरात be a hunter in disguise क is not changed to च, Thus we have नमिमो हरकिराय, we salute god हर disguised as a hunter (to fight with अर्जुन)

187 This is one of the fundamental rules of Prakrit. The hard and soft aspirates र, घ, थ, ध and भ are regarded as conjuncts of क, ग, त, द and ब with the

These letters retain only the aspirate ह while क portion etc is dropped प्राय इत्येव, for explanation see under 1 177 above

188 The change of य to घ in वृयद् should have been mentioned after 1 208 Here the sūtra seems to be out of place

189 The change of स to क which is an exception to the general rule 1 187 is instanced in सृत्तल which becomes सत्तल Of course स in this word could not be changed to ह as it comes after अन् अनुस्वार

190-192 These rules describe the changes of ग

192 ग in दुभग and सुभग is changed to व only when उ lengthened by 1 115 in the case of दुर्भग and by false analogy in the case of सुभगै

193 This rule describes the change of च

194 This rule describes the change in ज

195-198 These rules speak of the changes of ट

198 व्यन्ते पटिघातौ (पाटौ) 1 10 in the causal form of पद् फाट् and फाटेद् however do not in reality come from पद् causal, but from स्कद् and स्कृद्

199-201 These rules speak of the changes of ठ

202 ठ according to this rule is generally changed to ट

203 ण in वेणु is optionally changed to लु

204-214 These rules describe changes of त

207 In वेत्स, त is changed to द when अ in त is changed to इ by 1 46

209 In रुदित, त along with the preceding दि is changed to ण अत्र केचित् etc Some grammarians here speak of the change of त to द Hemacandra says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी व मागधी and not to principal Prakrit, 10 to माहाराष्ट्री वृत्ति becomes दिदि by 11 131 according to Hemacandra In reality लो घ in वृत्ति is resolved in to द् and ह् and after dropping by 1 177 and changing ऋ to ह् we can get the form दिदि

211 सातवाहन, after dropping व and having सधि by 1 8
सातवाहना भासा, 1 e Prakrit dialect peculiar to सातवाहन, dialect
of गायकवत्सरी

213 वीत changes its त to व when न् स्वार्थे ळ termination
is added

215-216 These rules speak of the changes of व, which
form an exception to the fundamental rule 1 187

217-225 These rules speak of the changes of द when
it is not dropped by 1 177

217 दर changes its द to ढ when it means 'fear', but
when it means ईयत् as in दरदलिञ्च it remains unchanged

220 षदली meaning a flag on the head of an elephant
(हस्तिपताका) changes its द to र

226-227 These rules speak of the changes of व when
by 1 187 it is not changed to ह

228-230 These rules speak of the changes of न

228 Non-initial न is invariably changed to ण according
to this rule, which is one of the fundamental rules in Prakrit
माण्ड stands for ण् मानयति In the अर्ध प्राकृत, 1 e Ardha-
magadhi even non-initial न् is optionally changed to ण

229 The initial न in Prakrit is optionally changed
to ण The practice of the later Jains is to prefer न initial and
to put ण non-initial, is not however, uniform The Eastern
school of grammarians advocates the change of न to ण indis-
criminately, whether न is initial or non-initial

231-235 These rules describe changes of प in Sanskrit
words

231 प is usually changed to व according to this rule
See also 1 177 and 179 प्राय इत्येव etc कइ stands for कपि Here
प is not changed to व by this rule, as in that case there
would be a confusion of sense in कपि and कवि एतेन पकारस्य etc
See note on 1 180

236 By this rule क is changed to म or to ह See note on l. 187

237-239 These rules speak of the changes of य

237 The change of य to व is natural and normal in Prakrit

238 श्रीलिंगनिदेशात् etc, विसिनी (f) changes its य to म But निस (n) does not

240 म in वरम is changed to व against l. 187

241-244 These rules describe the changes of म

245-250 These rules speak of the changes of य

245 The initial य is changed to ज, even in words beginning with य preceded by a preposition, e.g. सजमो for सयम, सजोगो for सयोग आय etc, in Aṅg, initial य is dropped, especially in the word यया, thus ययाद्यात् becomes अहक्याय

246 अर्थपरे means in its full natural sense of a pronoun in the second person, and so we cannot have य of युष्मत् changed to त by this rule, in the expression युष्मदस्मत्करणम् which means the topic of the declension of words of युष्मद् and अस्मद्

248 अनीय and तीय are the terminations of the potential passive participle as also य This य is here called कृद् य i.e. कृन्त य, and is to be distinguished from another य

249 छाया changes its य to ह when it does not mean complexion (अमान्ती), thus the shade of the tree would be वच्छस्स छाही But the complexion or the expression on the face would be मुहछाया

250 डाह is a termination in which ट signifies that the preceding vowel is to be dropped So in other terminations which contain ट

251 254 These rules speak of the changes of र

252 In the word पर्याण, र is substituted by ट, so the word becomes पटायाण

254 चरण meaning foot is changed to चलण, (पादाप्यङ्गोरेव) but in other senses it does not change its र to ल अमरे रासनि-

योगे एव, in ध्रमर र is changed to ल only when म is changed to स by 1 244

255-257 These rules speak of the changes of ल

255 The word स्थल changes its ल to र by this rule, which then becomes शोर See 1 124 How are we to explain then स्थलभद्रे ? हेमचन्द्र proposes that in स्थलभद्र the first member is not स्थल but स्थर with the change of र to ऌ by 1 254

257 णिडाल stands for ललाल See also 1 123 below

258-259 These rules speak of the changes of व

258 In शबर, व is changed to ष In the natural order of alphabet we expect व here instead of ष This could be explained by the fact that व and ष are often confounded.

260 This is one of the fundamental rules of Prakrit Thus there is only one sibilant and it is स in Prakrit

269 णकारान्त ह् is a conjunct of ण as first member and ह् as second member

264 अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet Thus सिंह becomes सिंघ by this rule

267-271 These rules speak of the dropping of a whole syllable

269 महष्णवसमा सहिआ is महार्णवसमा सहय्या जाला ते, the whole verso is ताला जायन्ति गुणा जाला ते सहिअएइ घंप्पन्ति । रविकिरणानुग्गहिआइ होन्ति कमलाइ कमलाइ ॥ Sk तत्र जायन्ते गुणा यत्र ते सहदयै गृयते । रविकिरणानुगृहीतानि भवन्ति कमलानि कमलानि ॥ निमगुणुपिआहिअस्स stands for निशमनार्पितहृदयस्य

Synopsis of the contents of the First Pada

1-4 General and introductory

5-10 Rules of सधि

11-25 Rules about words ending in consonants

- 26-30 Rules about अनुस्वार
 31-36 Rules about the gender of word
 37 About विभक्ति
 38-43 Miscellaneous
 44-175 Vowel changes
 177-271 Consonant changes

 VII u.

This पाद treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit : The fundamental rules about the changes of conjuncts are (a) Conjuncts with dissimilar members, e g ल्य, र्य, क्य, कं etc , undergo a process of assimilation, i e one of the members assimilates the other. The grammarian however says that one member of the conjunct is dropped and the other is then doubled (u 89) (b) If the second or the fourth letter of a वर्ग is doubled, e g ख, or व the conjunct would not be ह्रस्व or ऋ but क्ख or र्व, i e, the second letter is substituted by the first and the fourth by the third letter, of the same वर्ग (u 90) (c) The quantity of the word is maintained as before either by lengthening the preceding vowel if a member of the conjunct is dropped or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88 These rules give various substitutes for conjunct. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क्, र्क etc. Whenever a conjunct is substituted by a letter, it is doubled according to the fundamental rules, viz., u 89 and u 90.

1 This is an अधिकारसूत्र and runs up to u 115

4 क् and क्क in a substantive are changed to क्क, but in adjectives by क्क

7 स्यात् meaning २ post or pillar is changed to स्यात् but when it means god शिव it is changed to यात्

8-9 स्तम्भ meaning pillar is changed to स्तम्भ (compare Marathi स्तम्भ) but meaning stupification or want of motion (अस्पर्श) it becomes यस्म or इस्म

15 भोवा सयल etc, sk भुक्त्वा सवलां पृथ्वीं विद्वान् बुद्ध्या अतन्यरु-
गामि । त्यक्त्वा तप्य श्रुत्वा शान्त्या प्राप्त शिव परमम् (कुमारपालचरित)

24 चौर्यसमन्यात्, see II 107 मज्जाया stands for मर्यादा

25 अभिमन्यु becomes अहिमन्जू and अहिमज्जू, but मन्यु becomes मन्

30 रायवह्य stands for राजवार्तिक, a commentary on the
तत्त्वार्थाधिगमसूत्र

43 दत्त changes its conjunct to ण्ण, अ in द is changed to
द by 1. 46

61 The conjunct न्न becomes न्न अधोलोपावाद, -see II 78

68 पल्लव comes from sk पल्लव by dropping of व by II 78
and doubling of ल

71 कथ कदावणो, the sk word is कर्षावण which changes
its conjunct to ह, thus the normal form would be कदावणो
and not कदावणो Hemacandra explains कदावणो as shortening
its first vowel by 1. 84 and then changing the conjunct into
ह, or from कर्षावण This word however is unknown in sk

75 विप्रकर्षे तु etc, see II 110

77-79 These three rules are fundamental rules in the
treatment of conjunct consonants as also II 89-93

77 क, ग etc, as first members of conjuncts are dropped
वेमर्ग followed by क or ख and प or फ is respectively called
वेहाम्लीय and उपध्मानीय and written as ॡ क as in कुॡख and ॡप as
in अन्तॡपात्

78 म, न and य as second members of conjuncts are
dropped

79 Excepting the conjunct in वन्द, ल, व (and व्) and र, whether first or second members of conjuncts are dropped. अत्र द् इत्यादिसंयुक्तानां etc , in conjunct like द्, the dropping of द् by u 77 and of व by u. 79 is allowed, in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped

80 द्दशद्वयस्य etc , for स्थितिपरिवृत्ति (metathesis) see below u 116-124 घोदह m and घोदही f are देशी words meaning m young man and woman सिन्धुवन्दु घोदहीमो, sb शिक्षन्ता तरुण्य , घोदहद्वयस्य पतिता, sb तरुणद्वये पतिता

89-93 These are fundamental rules about the treatment of conjunct and their importance has already been emphasised in the introductory note to this पाद

92 लक्षणिक दीर्घ or अनुस्वार is that which comes in on account of a grammatical rule, e g गितान् from निश्वास and तत् from व्यथ अलक्षणिक is natural or original

93 रेफ दोषो नास्ति , because of u 79

100-115 This group of rules treats of a philological change called स्वरभक्ति or विश्लेष or anaptaxis The general principle underlying anaptaxis in Prakrit is that whenever a member of the conjunct contains a nasal or a semivowel, these two members are separated by an insertion of a vowel, अ, इ or उ and in one instance by ई

116-124 This group of rules treats of the philological change called व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis The list of words undergoing this change is not complete as words like उपानद्, घृति, दीर्घि etc , are not even mentioned For दीर्घि on the contrary see u 171

118 अचलपुर becomes अलचपुर, modern Ellichpur

125-144 This group of rules treats of miscellaneous words which, according to Hemacandra, are substituted by others Many of so-called आदेशाः can be explained under some

Recognised principle of philology, while others are altogether new words, probably देश्य

129 गौणस्य when subordinate in a compound

130 इत्थी for स्त्री by the philological principle called prothesis

142 माउसिभा, compare Marathi मावशी

145-173 This group of rules speaks of the तद्धित terminations of Sanskrit grammar

158 कथ प्रियाभिमुत्त विद्युत्त here हुत्त is not a substitute for the termination वृत्वत्, but for the word अभिमुत्त

164 This termination क is added in Prakrit to any form, even an infinitive like आम्हेट् which becomes आलेद्भुभ वाधादिलक्षण क compare पाणिनि V 4 29

174 The word गौण etc, are mentioned as substitutes for गौ etc, without mentioning their प्रवृत्ति, प्रत्यय and other changes. Some of the words mentioned under this sutra may be traced to Sanskrit words but there are others which in reality are देशी or देश्य words

175-218 This group of sutras give the list of indeclinables (अव्यय) with their senses. The instances given are mostly from the कुमारपालचरित

211 उअ निचल etc, Sk पश्य निश्चलनिष्पन्दा विसिनीपत्रे राजते बलान् । निर्मलमरक्तभाजनप्रतिष्ठिता शराशुक्तिरिव । Hala V 4

217 अरिदिहो १० अरि (Marathi अरे), रि (१० रे) and हो which are vocative particles

Synopsis of the second Pada

1-76 Rules about conjuncts in specified words according to the order of the letters of अदेश्य

77-88 General rules about the dropping of one member or other of conjuncts with exceptions

89-99 Rules about the doubling of the certain letters

- 100-115 Instances of स्वरमक्ति or विभ्रंश or anaptaxis
 116-124 Instances of व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis
 125-144 Various substitutes for sk words or आदेश
 145-173 Various terminations in Prakrit
 174 Unspecified substitutes
 175-218 Indeclinables or अव्यय

VIII III

I चीत्स्य is a word that is repeated, e g एकमेक when the word एक is repeated, The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom termination of the first word becomes न् or in other words न् is inserted between the two if the word has an initial vowel, e g एकमेक अहमह etc

2-15 These sutras describe the declension of masculine words ending in अ To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations

	Sing	Plural
Nom Voc	सि	अस् (अस्)
Acc	अम्	दास् (अस्)
Inst	दा (आ)	भिम्
Dative	हे (ए)	भ्यम्
Abl	इसि (अस्)	भ्यस्
Genitive	इस् (अस्)	आम्
Locative	इि (इ)	सु

These terminations undergo changes according to the ending and gender of words, it would not serve any useful purpose in explaining in these sutras the technicalities of grammar which would be understood only by a specialist. I am therefore giving only the results in an intelligible form to the beginner

Masculine words ending in अ वच्छ, Sh. वृक्ष

Case	Sing	Plural
Nom	वच्छो	वच्छा
Acc	वच्छ	वच्छे-वच्छा
Inst	वच्छेण-वच्छेण	वच्छेहि, वच्छेहिं, वच्छेहिं
Abl	वच्छा, वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छाहि, वच्छा हितो, वच्छासुतो	वच्छता, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छेहि, वच्छाहितो, वच्छेहितो, वच्छा- सुतो, वच्छेसुतो
Gen	वच्छस्स	वच्छाण-ण
Loc	वच्छे, वच्छम्मि	वच्छेसु, वच्छेसु
Voc	वच्छ, वच्छा, वच्छो	वच्छा

In Sutas 8 and 9 there are two terminations दो and दु which in the principal Prakrit become ओ and उ, in शौरसेनी they retain their दकार

16-24 These Sutas give the declension of masculine words ending in इ and उ

	गिरि	तरु
Nom	गिरी गिरी, गिरिभो, गिरउ, गिरिणो	तरु तरु, तरवो, तर- ओ, तरउ, तरणो
Acc	गिरि गिरी गिरिणो	तरु तरु, तरणो
Inst	गिरिणा गिरिहि-हिं-हिं	तरुणा तरुहि हिं-हिं
Abl	गिरिणो, गिरित्तो, गिरित्तो, गिरिओ, गिरिउ, गिरिओ, गिरिउ, गिरिहितो-मुतो गिरिहितो	तरुणो, तरुत्तो, तरुत्तो, तरुओ, तरुओ, तरुउ, तरुउ, तरुहितो- तरुहितो सुतो
Gen	गिरिणो, गिरिस्स गिरिण-ण	तरुणो, तरुस्स तरुण-ण
Loc	गिरिस्मि गिरीसु-मु	तरुस्मि तरुसु-मु
Voc	गिरि, गिरी गिरिणो, गिरिओ, गिरउ, गिरी	तरु, तरु तरु, तरुणो, तर वो, तरउ, तरओ

25-26 These Sutas give the declension of neuter nouns

	वण	दहि
Nom & Acc	वण वण	दहि दहिं दहीणि, दहीइ-इ
Voc	वण " "	" " "

The rest like वच्छ

The rest like णि

मह, णि is declined like दहि

27-30, 36 and 41-42. These Sutras give the declension of feminine nouns ending in वा, इ, ई, उ and ऊ

(1) माला

Nom	माला	माला, मालाओ, मालाउ
Acc	माल	" " "
Inst	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाहि-हि-हि
Abl	मालाअ, मालाइ, मालाए मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो	मालत्तो, मालाओ, मालाउ, म मुतो
Gen	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाण-ण
Loc	" " "	मालासु-सु
Voc	माले, माला	माला, मालाओ, मालाउ.

(2) बुद्धि

Nom	बुद्धी	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ
Acc	बुद्धि	" " "
Inst	बुद्धीअ, बुद्धीआ, बुद्धीइ, बुद्धीए	बुद्धीहि-हि-हि
Abl	बुद्धीअ, बुद्धीआ, बुद्धित्तो, बुद्धीइ, बुद्धीए, बुद्धीओ-उ-हितो	बुद्धित्तो, बुद्धीओ-उ-हितो-मु
Gen	बुद्धीअ-आ-इ-ए	बुद्धीण-ण
Loc	" " " "	बुद्धीसु-सु
Voc	बुद्धि, बुद्धी	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ

धेयु, मही and बहू are declined exactly like बुद्धि.

28 Words ending in ई add आ in Nom Sing

Nom and Acc plural, e g हगन्तीआ, गोरीआ etc

31-32 ई (टो) which is added to masculine nouns as termination of the feminine is optional in Prakrit and in case of class names (भजते) which nouns take ई as in Sk

39-40, 41-48 These Sutras give the declension of words ending in ऋ. Masculine words ending in ऋ are of two classes substantives (nouns) and adjectives. Excepting in

and Acc sing both nouns and adjectives change their ending syllable to उ optionally. Nouns change their ending syllable to अर and adjectives to अर. Nouns have their Voc sing in अ, e.g. पिअ, दाय etc. The bases ending in अर and अर are declined like वच्छ and those ending in उ like तह. Thus —

[1] पिउ, पिअर (पितृ)

Nom	पिअ, पिअरो	पिअरा, पिउणो, पिअवो, पिअओ, पिअउ, पिउ
Acc	पिअर	पिअरे, पिअरा, पिउणो, पिउ
Inst	पिअरेण-ण, पिउणा etc	पिअरेहि-हि-हिं, पिऊहिं-हिं-हिं etc
Voc	पिअ, पिअर	like Nom

[2] दाउ, दायार (दातृ)

Nom	दाया, दायारो	दायारा, दाउणो, दायवो, दायओ, दायउ, दाऊ
Acc	दायार	दायारे, दायारा, दाउणो, दाऊ
Inst	दायारेण-ण, दाउणा etc	दायारेहि-हि-हिं, दाऊहि-हिं-हिं etc
Voc	दाय, दायार	like Nom

46 The word मातृ has, according to this Sutra two bases, माअ and माअरा (मायरा) Hemacandra says that these two bases have got different senses, माअ meaning mother and माअरा meaning goddess. We can have two more bases from this word, माउ by III 44 and माइ by I 135. Of these माअ and माअरा are declined like माअ, माउ like धेयु and माइ like बुद्धि.

49-55 These Sutras give the declension of राजन्

Nom	राया	राया, रायाणो, राइणो
Acc	राय, राइण	राये, राया, रायाणो, राइणो
Inst	राइणा, रण्णा, रायेण-ण	रायेहि-हिं-हिं, राईहि-हिं-हिं
Abl	रण्णो, राइणो, रायत्तो etc	रायत्तो etc राइत्तो etc
Gen	रण्णो, राइणो, रायस्म	राइण-ण, रायाण-ण
Loc	राये, रायम्मि, राइम्मि	राईयु-यु, रायेयु-यु
Voc	राया, राय	like Nom

56-57 These two Sutras give the declension of आत्मन् which in its base as अप्य is declined like राजन् and in its base as अप्याण like देव or वच्छ. All words ending in भन् in Sk are similarly declined. आत्मन् in the Inst sing has got two more forms, अप्याणिभा and अप्याणद्भा

58-86 These Sutras give the declension of pronouns सर्व, यद्, तद्, किम्, एतद् and इद्म्. I give first the normal declension of सर्व and then give only additional forms for other pronouns

		सर्व, m
Nom	सर्वो	सर्वे
Acc	सर्व	सर्वे, सर्वा
Inst	सर्वेण-ग	सर्वेहि-हि-हिं
Abl	सर्वतो etc	सर्वतो etc
Gen	सर्वस्स	सर्वेसि, सर्वाण-ण
Loc	सर्वस्मि, सर्वस्मि, सर्वहि, सर्वत्र	सर्वेषु-सु

		तद्, m
Nom	त, सो	ते, ने
Acc	त, ण	ते, ता, ने, णा
Inst	तेण, णेण, तिणा	regular
Abl	तम्हा	regular
Gen	तस्स, तास	तास, तेसि
Loc	तहि, ताला, तद्वा	तेसु, णेषु etc

यद् becomes ज (जा and in some cases जी in f) and हि becomes क (का and sometimes की in f), इद् becomes इम and एतद् becomes एय or एअ. They are declined almost alike इद् has in Abl किणो and कीस इद्म्, m, has मय in Nom sing as त्तो इमो, in feminine it has इमिभा as त्तो इमा, in Acc इण, इम, in Gen अस्स, इमस्स, in Loc अस्मि, इमस्मि, इद् etc. This word also has the defective forms from the base ण as in the case of तद् in Acc sing and plu Inst sing and plu, e g ण, ने, णे, णेहि इद्म्, तद् and एतद् have in their Gen sing से and Gen plu सि

87-89 Declension of अद्स् The base is अस् for all the three genders Nom sing in all genders has अह and Loc sing masculine has अयस्मि, इयस्मि and अमुस्मि The rest is a regular declension

90-116 Declension of युष्मद् and अस्मद् The Sutras give all the numerous forms in due order of cases and numbers

117-123 Declension of numerals एक alone in its forms एक or एण can as numeral be declined in the singular, while the remaining only in the plural द्वि becomes दो or वे and we have Nom and Acc दुवे, दोष्णि, वेष्णि, Inst दोहि, वेहि, Abl दोहितो, वेहितो, Gen दोण्ह, वेण्ह, Loc दोसु, वेसु त्रि has ती as the base, and we have तिष्णि, तीहि, तीहितो, तिण्ह and तीसु चतुर् has Nom and Acc चत्तारो, चटरो and चत्तारि, चऊदि, चऊहितो, चउण्ह and चउसु It is to be noted that द्वि, त्रि and चतुर् have got the same forms for all genders All numerals are to be declined similarly, the Gen plu termination being ण्ह or ण्ह

124 The rest of the declension of words is like that of words ending in अ The commentary gives numerous illustrations how this extention of the rule is to be applied to particular cases

125-129 These Sutras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension

130 In Prakrit there is no dual number as in Sk Prakrit uses the plural number where dual is to be used in Sk

131-137 These Sutras speak about the rules on syntax. The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing is used. Genitive is the most general case in Prakrit. Loc may be used in place of Acc and Inst and Inst in place of Abl

138-182 This group of rules treats of conjugation of verbs

138 कश् and क्य् are the two terminations which make denominatives, verbs from nouns In Sk य is retained but in Prakrit this य is to be dropped दमदमा is a kind of kittle drum from which we have the denominative दमदमाइ or दमदमाअइ

139-145 These Sutras give the scheme of terminations of the Present tense It is to be noted that the consonant ending roots in Sk take अ and thus become अ ending in Prakrit There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गण as in Sk The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present, Imperative and Optative There are only three tenses (Present, Past and Future) and three moods, Imperative, Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूना and भविष्यन्ती, and पद्यमी, यत्सी and कालातिवशि The Present serves the purpose of all the tenses, optative of all tenses and moods In literature however the forms of definite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose

Present

1st person	मि	मो, मु, म
2nd person	सि, से	ह्या, ह
3rd person	इ, ए	त्ति, न्ने, इरे

Of these terminations से could be added only to verbs ending in अ (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ (2) Before मो, मु, म the ending अ of the root is optionally changed to आ and इ (3) The ending अ of the root is optionally changed to ए before all terminations Thus from हस we have in the 1st person, हसमि, हसामि, हसेमि and even हस (see III 111) and so on

146-148 Conjugation of the auxiliary verb भू, to be, in the Present

1st	म्ह, अत्थि	म्हो, म्ह, अत्थि
2nd	सि, अत्थि	अत्थि
3rd	अत्थि	अत्थि

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural अत्थि serves the purpose irrespective of person or number

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive are अ, ए, आर and आवे, e g दरिसइ, करेइ, करावइ and कतवेइ, (कारावेइ also, see III 158 below) अत्थि is the termination of the Causal if the first vowel is a long vowel, e g मोसविभ्र from शोपितम्, तोमविभ्र or तोपितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination क (क्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III 160 below), e g करिअ, कराविअ, कारिजइ, कराविजइ

156 Before क (क्), the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e g हसिअ, पठिअ etc

157 Before क्त्वा (of the Absolute), तुम् (of the Infinitive), तस्य (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g हसिऊण, हसेऊण etc

159 क् and क्वा are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers Before them the ending अ of the root is changed to ए

160-161 These two Sutras speak of the passive forms चिन्निप्रभृतीना etc, see IV 241 and the following Sutras The अ of the passive is changed to ईअ and इअ, e g, हसीअइ, हसिअइ From ह्स् and क्च् we get respectively दीम and वुच as passive bases

162-164 The Past tense Roots ending in vowels like

द्, ङ etc have सी, ही, हीम as terminations of the Past tense, and roots ending in consonants like ह्स् have हीस् for the same tense. These terminations seem to be those of the 3rd person sing, though the rule does not specifically mention it. In literature we get for the 3rd person plu ह्स् and अस्, e g, गच्छिस्सु and गच्छसु and also अन्वको etc from Sk. In the case of अस् we have आसे and अहेसि for all persons and numbers

165 The Optative In the Optative the base is formed by adding ज् after which the terminations of the Present tense are to be added. We can thus have होज्, होवेद् and होजा etc

	166-172 The Future	The terminations are —
1st	स्, स्वामि, हामि, हिमि	स्वामो, हामो, हिमो, स्वाम, हाम, हिम, स्वामु, हामु, हिमु, हिस्मा, हित्पा
2nd	दिसि, हिसे	दित्पा, हिद्
3rd	दिद्, दिए	दिन्ति, दिन्ते, दिद्रे

E g, होस्स, हासेस्स etc

170 The roots क् and दा have in addition काद् and दाद् in the 1st person sing of the Future

171-172 The ten roots थ् etc have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing e g., सोच्छ etc. To सोच्छ etc we can add the terminations of the Future and have सोच्छिमि, सोच्छिहिमि, सोच्छिस्वामि, सोच्छिहामि, सोच्छिस्स and सोच्छ and so forth

173-176 The Imperative Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following —

1st	म्	मो
2nd	ं, मु, इज्जमु, इज्जदि, इजे, हि	इ
3rd	उ	उ

We thus get हसामु, हससु, हसिमु, हसेमु etc The 2nd person terminations are dropped after bases ending in अ

177 क् and ञ् for all persons and numbers are, according to this Sutra, the terminations of the Present and the Future अन्ये त्वन्यासामपिच्छन्ति, according to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods So होञ्, होञ्वा stand for मरति, मवेत्, भवतु, भवद्, भभूत्, बभूव, भूयान्, भविता, भविष्यति and अभविष्यत्

178 In the case of vowel ending roots क् and ञ् are prefixed to all terminations of conjugation e g होञ्द, होञ्वाद्, होञ्दिद्, होञ्वादिद्, होञ्उ, होञ्वाउ etc

179-180 For the Conditional mood (क्रियात्पिति) we have the same forms as for optative in क् and ञ् The present participle in न्त and माण coupled with the auxiliary भत् also serves the purpose of the conditional, e g हरिणहाणे etc Sk हरिणस्याने हरिणाद् यदि हरिणाधिष्यन्वदेशयिष्य (निवेसन्तो सि), नासहिष्यया एव तदा राहुपरिमव अस्य जेतु (lit जयत) Had, O moon (हरिणाद्), you placed lion (हरिणाधिष्य) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet (राहु). से जिभन्तस presents a difficulty राहु is called रोहिकेय, the son of मिहिका and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been रोहिवा

181-182 Present participles क्त and क्तान्, terminations of the Present participle in Sk. become न्त and माण in Prakrit In the feminine form we have ई, स्ती and माणी (also माणा), e g हसद्, हसन्ती, हसमाणी.

—x—

Synopsis of the third Pada

- 1— 57 Declension of nouns and adjectives
58—124 Declension of pronouns
125—130 Miscellaneous about Declension
131—137 Syntax
138—182 Conjugation

—y—

VIII IV

The fourth षट्क treats from 1 to 259 of the various so-called substitutes for some specific Sanskrit roots. The section of षट्क is not arranged in any systematic way but gives roots and their substitutes at random. Some of these substitutes are pure देशी roots while others could be derived from the original Sk. by applying rules in VIII and II. I have arranged these substitutes alphabetically and given them in appendix II. Mr George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhātuvādesas (Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, Vol VIII, No 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes, viz — (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots, such a root is चल् which is identical in both languages. (2) Those which are regularly derived, according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms. Thus, under the phonetic rule that Sanskrit medial ष becomes Prakrit ष, the Sanskrit root षिष् becomes षिष् in Prakrit. Such a root cannot be called an षट्क substitute, as there is no substitution, but only development. (3) Those which cannot be connected with any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an षट्क for the Sanskrit root चल् is चल् with the ष doubled, so that the Sanskrit चल्ति may be represented by चल्च् as well as by चल्च्. These are all true षट्काः, and a great number of them are borrowed देशकृत and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also षट्काः. In my opinion words change their

merging pretty often leaving a history behind them and therefore these Prakrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called आदेश but only those that cannot show such similarity. I have, however indexed all the roots and their originals as they are given by Hemacandra.

260-286 These Sutras describe the characteristics of शौरसेनी

260 The change of त to द is the chief characteristic of this dialect. Non-initial, non conjunct त is changed to द according to this rule. There are a few instances in which त as member of a conjunct is changed to द, e.g. सउन्दला महद्, निचिन्द and अन्देउर. An initial त in तावत् is also optionally changed to द.

263-265 These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect. Words ending in न in Sanskrit optionally get आ in Voc sing. as also अनुस्वार, e.g. कञ्चुइआ for कञ्चुकिन्, मुहिआ for मुकिन्, राय for राजन्, विभयवम्म for विजयवर्मन्. Of these instances कञ्चुइआ and मुहिआ may be explained as vocative forms after the addition of न क termination, while in the other instances the final न् is changed into अनुस्वार, the same may be said of भवत् (present participle) and भगवन्, but in these cases the अनुस्वार is found in Nom sing also.

266 थ् is optionally changed to म्, the other alternative being ज् as in महाराष्ट्री.

267 The change of थ् to थ forms one of the fundamental rules of the dialect.

271 In the शौरसेनी dialect क्त्वा of the Absolute is changed to इय or दूण, thus we have भविय and भोदूण from भू, पडिय, पडिदूण from पठ्, as also the usual forms मोत्ता, पडित्ता etc.

272 In the case of roots कृ and गम् we have कडुअ and गडुअ as additional forms of the Absolute.

273-275 These three rules speak of the conjugational

peculiarities of the शौरसेनी Of these the first two refer to the 3rd per sing termination ति and ते which are in शौरसेनी to be changed to दि and दे The third rule lays down that the Future tense in शौरसेनी will show सि and not हि, स्व or इ of महाराष्ट्री Thus we have मविस्विदि, पठिस्विदि etc in शौरसेनी

276 आदो and आटु as Ablative sing forms from the base ending in अ

277-285 These Sutras give the indeclinables and particles of शौरसेनी

286 This Sutra means that the base of शौरसेनी is महाराष्ट्री or the principal Prakrit, and only special characteristics of this dialect are mentioned here from 260 to 285 In brief these special characteristics of शौरसेनी are —

(a) The change of त in Sanskrit words to द, and of य, to घ See Sutras 260-262, 273-274, 276 and 267-268

(b) The change of य to र्य and retention of य in the root य् See 266, 269

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants See 263-265

(d) Forms of the Absolute in इय and द्य in addition to ता and कट्टम and गट्टम from the roots कृ and गम् See 271-272

(e) The future tense having सि in stead of हि, स्व or इ See 275

(f) A few additional particles such as, दाणि, ता, येव, न हीमाणदे, इवे, अम्महे and हीही See 277-285

287-302 These Sutras describe the characteristics of मागधी This dialect retains all the characteristics of शौरसेनी which is as it were the base of मागधी

287. The Nom sing form of masculine words ending in अ is obtained in मागधी by changing the अ to ए; e. g. एरे, for एय, मेरे for मेय etc मरुणे etc, there is an old saying "पितृमहामह मागधियम इव मुत्त," "the old Sutras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called अमागधी. Now

Hemacanda asks, what is that dialect? and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धमागधी" Nom. sing ends in ए as in मागधी, but र and स are not changed to ल and श as is required by the next rule nor any other phonetic change described later. Thus in अर्धमागधी we have कयरे for कनर, से तारिमे for स तादरा and not कयले, से तालिसे etc

288 र and स are respectively changed to ल and श in मागधी. This also is one of the fundamental rules of this dialect. शालसे stands for सारस and पुलिसे for पुरप लहशवरा etc, the Sanskrit rendering of the verse is —

रभस-वश नम्र-सुर-शिरो-विगलित-मन्दार-राजितांघ्रियुग ।
धीरजिन प्रक्षालयतु मम सकलमवयजन्मालम् ॥

" May धीर, the Conqueror, wash away all dirt (जन्माल) of sinful deeds, — the Conqueror, whose pair of feet are decked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods bent (before him) in haste " This verse illustrates all the characteristics of the dialect, namely, the change of र, स, त, ज, य to ल, श, द, य, द्य and Nom sing in ए

289-298 These Sutras describe the changes that conjuncts undergo in मागधी. From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is suspended in मागधी. Thus we can have in मागधी conjuncts like स्त, स्व, स्न, स्त, स्त, थ, ह्र and ष which are not found in other Prakrit dialects. It may be remarked here that the मागधी passages found in dramas do not always observe these rules about conjuncts probably because copyists did not know them

292 ज, च and य become य in मागधी. In महाराष्ट्री य is changed to ज but in this dialect it is not allowed. Initial ज also is changed to य, e g यणदे for जनपद यथाशब्द is यथास्वरूपम् and याणवत् is यानपात्र, a boat

295 Non-initial छ is changed to थ, e g, गथ for गच्छ

296 Non-initial ह् is substituted by ख् in जिह्वागतौ

299-300 The Gen sing termination for words ending in अ् is आह् and the plural आहँ in मागधी, ० ह् एलिदाह् for ईदाम्, शोणितदाह् for शोणितस्य, दग्गणाहँ for सवनानाम् etc The usual forms in Prakrit are also found, ० ह् भूमिशेणस्य, नलिन्दाण for नरेन्द्राणाम् etc

301 अह् and वय् are substituted by ह्ये in मागधी

302 In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी The शौरसेनी dialect is the base of मागधी of which following are the special characteristics —

(a) र, स and ज are respectively changed to ल, श and ङ, and य is not changed to ज

(b) A conjunct of which स or य is a member retains स (० in conjuncts स is not changed to श, ० ह् भूमिशेणस्य and not भूमिशेणश)

(c) इ and ए are changed to इट्, स्व and ई to स्त, य to व्य, ज्य, ष्य, झ and झ to ञ्; छ to थ क्ष to र्क (to र्क in प्रेश् and आचम्)

(d) तित् is changed to चित्

(e) In case of nouns ending in अ, the Nom sing ends in ए, Gen sing in आह् or एव, and Gen plural in आहँ or व

(f) अह् and वय् are substituted by ह्ये

303-311 These Sūtras describe the characteristics of पेशाची

303 इ in पेशाची is changed to ञ्; ० ह्, यत्त्वा for यत्वा etc

304 इ in the declensional forms of राज् is changed optionally to चित्, ० ह् राचिना, राचियो for राजा and राज

305 ज्य and ष्य are changed to ञ्, ० ह् क्त्वा, पुञ्जत्त्वा for क्त्वा पुञ्जत्त्वा

306 In पेशाची, ण is changed to ञ, it means there can not be ण in पेशाची, or, in other words, १ 228 and 229 are not applicable to पेशाची

307 In पेशाची, ण is not dropped nor changed to ह् as

in शौरसेनी, द on the hand is changed to त Thus we have मदन
for मदन, तामोतर for तामोदर

308 In पेशाची, ल is changed to ल

309 श and प are changed to ष in पेशाची as in other
Prakrits. This is given here as a rule because in iv 324 it
is said that Sutras from 1 177 to 1 265 are not applicable
to पेशाची, these rules include 1 260 (शयो स) and so
ordinarily it would not be applicable to पेशाची, now that a
separate सूत्र is given in this section, श and प would become ष
in this dialect

310 य in हृदय is changed to प किं पि etc , किमपि किमपि
हृदयेऽर्थं चिन्तयन्ती

311 टु is changed to तु in this dialect कुमुदक for
कुमुदकम्

312-313 क्त्वा of the Absolute is changed to तून as in
गन्तून, when this क्त्वा is changed to एवा it is changed to च्चून and
स्थून as in नश्चून and नत्चून for नश्चा from नह् and तश्चून and तत्चून
for हृष्ट्वा

314 र्यं, स्त and ट in some places are changed to रिय,
मिन and सट Really speaking these conjuncts admit the
insertion a vowel (इ or अ) as in स्वरमक्ति

315 न्य of the passive voice is changed to इय, e g
गि-यते for गीयते

317 ङ in words ग्राहण etc , is changed to ति, e g , ग्राहिसो,
ग्राहिसो etc

318-19 As in पेशाची त is retained, the 3rd person
sing terminations ति and ते of Sanskrit remain unchanged
The पेशाची dialect adds ति and ते after roots ending in अ
whether the root is आत्मनेपदिन् or परस्मैपदिन्

320 The Future in पेशाची has एय्य in place of स्सि of
शौरसेनी Really speaking पेशाची does not retain the proper
Future forms, but serves the purpose by the Optative त तश्चून
etc तां हृष्ट्वा चिन्तित राज्ञा का एषा भविष्यति (or भवेत्)

321 The Ablative sing termination of words ending in अ आतो and आतु as त is substituted for द in पैशाची, तूरातो standing for दूरात्

322 The Inst sing of तद् and इदम् is नेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पादाप्रकुसुम is पादाप्रकुसुम or प्रत्यप्रकुसुम, the second seems to yield good sense

323 एतिस etc ईदश अदृष्टपूर्वं महाघन दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with 1 177 and ending in 1 265 are not applicable. These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others. The principal characteristics of this dialect may be summarised as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped, they remain as in Sanskrit

(b) द is changed to त, ण to न, ल to ल, श and ष to ष

(c) Of conjuncts ज्ञ, न्य and ण्य are changed to ज्ञ, ज्ञ in राजन् to चिन्

(d) य in हृद्य is changed to व, द्ढ to तु, द in यादश etc to ति

(e) स्त्वा of the Absolutive is changed to तून, but द्वा to द्दून and त्थून

(f) The passive form is indicated by इय

(g) The Future form is indicated by एय of the Optative

(h) The Ablative sing of words ending in अ has आतो and आतु as terminations

325-328 These rules describe the characteristics of चूलिकापैशाची which in reality is a sub-dialect of पैशाची, the only additions being (a) the third and fourth letters of a class are substituted by first and second, and (b) र is optionally changed to ल, ग, नकर for नार and भेल for भेव

326 पनमय etc

प्रणमत प्रणय-प्रकृपित-गोरी-चरणाप्र लत्र प्रतिभिमन्मम् ।

दशस नरादर्भणेषु एकादश-तनु घर रुद्रम् ॥

मृग्यमथ लीलापादोत्क्षेपेण कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा शैला निपतन्ति ॥ हर नमत ॥

"Salute god हर who assumes the eleventh form—when his figure is reflected in ten mirror-like nails in kneeling before गौरी, angry in love " " While dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (हर's) feet, oceans rise up and the mountains fall, bow down to such हर, god शिव

329-446 These Sūtras describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराती, हिंदी, बंगाली etc

329 In अपभ्रंश one vowel may generally be substituted for another vowel क्त्तु and काय stand for कचित्, वेण and वीण for वेण, बाह, बाहा, बाहु for बाहु वट्टि, पिट्टि, पुट्टि for पृष्ट, तणु, तिणु, तृणु for तृण, मुकिट्टु, मुकिउ, मुक्कु for मुकुटम्, निन्नउ, किलिनउ for क्लित, लिह, लीह, लेह for लेहा, and गउरी, गौरी for गौरी The word प्राय indicates that even where a specific rule is given, the Prākṛit and शौरभेनी forms may be used

330 The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश In Nominative we have the following illustration — ढोल etc

विट श्यामल घन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा वपपङ्के दत्ता ॥

'Duk is the man and the fair one (घन्या=प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower, she seems to be a streak of gold on the (black) touch-stone " Here ढोल and सामल have their ending vowel lengthened, and घण and सुवर्णरेह have their long vowel shortened ढोल is rendered by commentators either as विट or नायक घण is Sk घन्या, the com says — प्रियाया ऋग आदेश गाह् or गाई in the sense of इ, see iv 444 (2) In Vocative we have ढोल्ला मई etc

विट मया त्व वारित मा कुरु दीर्घ मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रौ शीघ्र (दडवड) भवति विभातम् ॥

"Man (Friend), I warned you not to be proud (not to hold out) for a long time, the night would pass away

in sleep, and it will dawn quickly " Here ढोळा is Voc with the long vowel, दीहा Acc For रत्तडी -see iv 431 दडवड is a देशी शब्द meaning शीघ्रम् Cf शटपट in Marathi (3) In this feminine gender we have

पुत्रि (विदीए) मया भणिना त्व मा कुह वका दष्टिम् ।
पुत्रि सक्र्णा मल्लिर्घ्या मारयति हृदये प्रविष्टा ॥

" O girl, I told you ' do not send side glances (वका दष्टि), for these glances entering into the heart (of others) kill them as a spear with sharp edge having a bend. " for वित्री compare बेटी, बेटा in Marathi [4] In Nom plural we have —

एते ते अश्वा (घोडा) एषा स्यली एते ते निशिता खट्वा ।
अत्र मनुष्यत्व (पौरुष) ज्ञायते य नापि वरणा बालयोनि ॥

" Here are the horses, here is the battle field, here are the sharp swords, manliness or valour is tested here when one does not turn the reins (of horses) back (but still fights on the field) " Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom plu

331 In अपभ्रंश the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc sing terminations (सि and अम्)
दशमुख भुवनमयसर तोपितशकर निर्गत रथवरे (or रथोपरि) आहूट (चटिअ) ।
चतुर्मुख पशुमन् ध्यात्वा एकस्मिन् (रावणे) लग्निवा इव देवेन घटित ॥

" The ten-mouthed demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated god शकर, he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahma (who has four mouths) and कार्तिकेय (who has six) and by putting these two deities into one (रावण, who thus gets ten mouths) " Here we have दहमुहु, भयकह, सकह, निगउ etc in Nom sing and नउमुहु and उमुहु in Acc sing with the उ ending

332 In अपभ्रंश the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally,

अगलितधेद्वनिवृत्ताना योजनलक्षमपि जायताम् ।

वर्षशतेनापि य मिलति सखि मौह्याना स स्याजम् ॥

" Let there be a distance of 2 lac of yojanas between

those that stand separated without the loss of affection (अगलितलेह), (oi, O friend, he is the source (store) of joy who meets [with unchanged affection] once in hundred years" Here we have जो and सो in Nom sing with ओ। In the neuter gender however we shall have उ only

अहो अहो न मिलिन अधरेण अधर न प्राप्त ।

प्रियस्य पश्यन्त्या मुग्धकमल एव सुरत समाप्तम् ॥

"My body (limbs) did not come in contact with his, my lip did not touch his friend, our love-sport came to an end when I was only looking at the lotus like face of my lover" Here we have अगु in neuter Nom sing and मुग्धकमल in Acc sing, we cannot have ओ here रिञ्ज is Gen sing, See 315 below

333 In अपभ्रंश the ending अ becomes ए in the Instrumental

ये मम दत्ता दिव्या दयितेन प्रथमता ।

तान् गणयत्या (मम) अगुण्य जर्जरिता नखेन ॥

"My fingers are shattered (wounded) by nails while I was (engaged in) counting the days that were given to me by my lover when he started (on journey)" Here we have दइए (दइए) and नखेन as Inst sing forms तान् though Gen plu in form has the sense of Acc according to Sanskrit idiom

334 In अपभ्रंश the ending अ becomes इ and ए in Loc. sing

मागर उपरि तृणानि धरति तले क्षिपति (घट्ट) रत्नानि ।

स्वामी मुमृत्यमपि परिहरति समानयति खला ॥

The ocean keeps grass on the surface and puts the gems at the bottom, the master despises the good servant but honours the wicked" We have here तले or तले in the Loc sing

335 In अपभ्रंश the ending अ of words is optionally changed to ए before भिम्,

गुणै न सपत् कीर्ति पर (जना) लिखितानि फलानि भुञ्जन्ति ।
केमरी वपदिनामपि (बोद्धिभ) न लभते गजा लक्षे गृह्यन्ते ॥

" By virtues (one can get) only fame but not wealth, people get fruit which is written (on their forehead by destiny), a lion is not worth even a cowrie but elephants cost fairs " Here we get गुणर्हि and लक्षेर्हि to illustrate the rule.

336 In अथत्रय the Ablative sing termination after अ ending words is हे ०१ हु

वृक्षात् गृह्णाति फलानि जन इदुगहान् वर्जयति ।

तथापि महाद्रुम मुजन इव तान् उत्सङ्गे धरति ॥

" People take fruits from a tree but neglect the bitter leaves", and yet the great tree, like a good man, places them on its lap " Here we have वच्छेदे or वच्छद्गु

337 In अथप्रश, the Ablative plural termination after अ ending words is हु

दुग्धेन पतित खल आरमान जन (च) मारयति ।

यथा गिरिशृङ्गेभ्य पतित शिला अन्यदापि चूर्णाकराति ॥

" A wicked man, by taking a long jump, kills himself and other people, a stone fallen from the mountain top powders others along with itself " गिरिशिङ्गु is Ablative plural

338 The Gen sing termination of अ ending words is हु, हो, स्तु

य गुणान् गोपयति आत्मायां प्रफटान् करोति परस्य ।

तस्य अह कलियुगे दुःखस्य वधिं करोमि सजनस्य ॥

" I offer my salutation to the good man, who in this Kali-age, who conceals his own virtues and manifests those of others " We get here परस्य, तस्य, दुःखस्य as Genitives

339 The Genitive plural terminations after अ ending words is ङ

तृणानां तृतीया मदी नापि (=त्रैव), तानि अवटनटे वसन्ति ।

अथ जन लगित्वा उत्तरति अथ सह स्वय मज्जन्ति ॥

" There is no third possible course for grass, it grows on the slopes of a ditch, either men cross (the ditch)

by holding it or sink along with them " The commentator adds अन्योऽपि य प्रकारद्वय कर्तुमामो भवति स विषमस्थाने वसति । प्रकारद्वय किम् । प्रियने वा शत्रू जयति वेति भावाय Here we have तण्डु as Gen plu सद् stands for स्वय, 10 आत्मना सह

340 After words ending in इ and उ, the Gen plu termination is हु in addition to ह

देव घटयति घने तरूणा शकुनीनां (कृने) पत्रफलानि ।

तद्द्वर सौम्य प्रविष्टानि नापि कर्गयो रत्नवचनानि ॥

" God has created ripe fruits on trees in the forest for birds, it is better to have that pleasure but not words of the wicked people falling on our ears " Here तद्दु and सडणिह are the Gen plu forms सो परि मुन्नु, here the word साह्य n, is used in the mas gender See iv 145 below हु can also be used for the Loc plural

धवल विद्यति (विसूरइ) स्वामिन गुह भार प्रेक्ष्य ।

अह किं न युक्त द्वयोर्दिशो यण्डे द्वे कृत्वा ॥

"The white (bull) sinks (feels sorry) for seeing the very heavy load of his master, (and says to itself) " why am I not yoked at two ends of the yoke doing me into two pieces?" We have here दुहु in the Loc plural पिरखेवि and कोवि, the absolute forms from ईक्ष with प्र and ह See iv 440

341 After words ending in इ and उ, हे, हु and हि are respectively the Abl sing and plu and Loc sing terminations

गिरे शिलातल तरो फल गृहते नि सामान्यम् ।

गृह मुक्त्वा मनुष्याणा तथापि न रोचने अरण्यम् ॥

" One can get without any distinction a slab of stone from the mountain and fruit from tree, and still men do not like the forest on their leaving home " Here we have गिरिहे and तरहे as Abl sing forms नोनीवन्नु is नि सामान्यम्, takes the commentator takes it to be सर्व, but in this case we have to interpret चेष्यइ as गृहति, in my opinion the commentator is not correct

तरुभ्य अपि वल्कल फल मुनय अपि परिधान अशन लभन्ते ।

स्वामिभ्य इयत् अधिक (अगलउ) आदर मृत्या गृह्णति ॥

‘ Even ascetics get from trees barks to wear and fruits to eat, The servants get from their masters only, courtesy (or have to show courtesy to their masters) over and above these (clothes and food) ’ Here we have तच्छु and सामिहु as Abl plu. अगलउ from अप्र+ल+क Compare आगळा in Marathi

अथ विरलप्रभाव एव क्लो धर्म ।

“ Indeed piety has very little power left in this Kali-age ” Here we have कलिहि as Loc ,sing

342 After words ending in अ, Inst sing termination ए gets ण, and अनुस्वार, we have thus दक्ष्ण from दक्षित and पवसन्तेण from पवसन् (Pres parts from प्र+वस) The illustration is explained under 333

343 The Instrumental sing after words ending in इ and उ is ए as well ण and अनुस्वार ,

अग्निना उष्ण भवति जगत् वातेन शतिल तथा ।

य पुन अग्निना शतिल तस्य उष्णत्व कथम् ॥

“ The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him who feels cold by fire ? ” Here we have अग्निण, वाए ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार

विप्रियवारक यद्यपि प्रिय तदपि त आनय आर्दे (or अद्य) ।

अग्निना दग्ध यद्यपि गृह तथापि तेन अग्निना कार्यम् ॥

“ Friend (आय), bring me (back) my lover though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one’s house ” Here we have अग्निण in ण, ते in ए and अग्नि in अनुस्वार

344 In अपत्रश the Nom and Acc terminations, both sing and plu are (generally) dropped एद् इति घोडा is given under 330

यथा यथा चक्षिमाण लोचनयो नितरां द्यामला शिक्षने ।

तथा तथा मन्मथ निजकशरान् सरप्रस्तरे तक्षिणवति ॥

“ The more the dark (young woman=द्यामला) learns

the crookedness (side glances) of the eyes, the more the god of love sharpens his arrows on a sharp (hard) stone ” Here we have चरिम in Acc sing मामलि in Nom sing and निअयसर (निअयसर is a misprint) in Acc plu

315 The Genitive terminations are generally dropped in अपभ्रश

सगरशतेषु यो वर्णने पश्य अस्मान् दान्मम् ।

अतिमत्तानां त्यक्त्वाङ्कुशानां गजानां कुम्भार दारयन्तम् ॥

“ Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants excessively maddened and ungovernable by goods ” Here गय stands for गजानाम्

346 In Voc plural हो is added to nouns in अपभ्रश

हे तक्षणा , तक्ष्य (च), ज्ञात मया आत्मन घात मा मुरत । “ Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge, do not ruin yourselves ”

347 भिम् and मु are substituted by हिं in अपभ्रश, गुणहिं न सरय is explained under 335 भागीरथी यथा भारते त्रिषु मार्गेषु प्रवतते, “ as the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways ” मग्नेहिं तिहिं is Loc plu

318 Nom and Acc plu terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are उ and ओ This rule is an exception to 344 अङ्कुलित etc is explained under 338 सुन्दरसर्वाङ्गी विलामिनी प्रेक्षमाणानाम् “ of (young men) looking at lovely women having all beautiful limbs ”

349 The Inst sing of feminine words in ए

निजमुपकरे अपि मुग्धा कर अन्धकारे प्रतिप्रेक्षते ।

शानिमण्डलचन्द्रिकया पुन किं न त्रे पश्यति ॥

“ The pretty lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon like) face , why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full-moon ? Pischel reads किर in place of कर in the first line which is better काद् is क्रिम् and not क्यम् as the com takes it We get here चन्द्रिमए Inst sing जहिं etc यत्र मरकतकान्त्या सव-

लितम्, " where (an object) surrounded by the lustre of emerald " Here we have कन्तिङ् Inst sing

350 The Abl and Gen Sing of feminine nouns have हे

तुच्छमध्याया तुच्छजल्पनशिलाया ।

तुच्छाच्छरीमावत्या तुच्छरागाया तुच्छतरहासाया ।

प्रियवचनमलभमानाया तुच्छकामन्मयनिरासाया ॥

अथद् यत्तुच्छ तस्या धन्याया तदाढ्यातु न याति ।

आश्चर्ये स्नानान्तर सुधाया येन मनो वर्त्मनि न माति ॥

" It is impossible to mention what is small (तुच्छ) or insignificant or low of that fair lady who has slender waist, who talks little, who has a small and pretty hue of hair (on her belly), who has but little affection and very faint smile, who has slender form as she did not hear any news of her lover, and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that occupies very little space) is not contained in the way (तस्य, the space between her breasts) The Com takes तुच्छकाम् as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart वदरि or वडरि is a particle expressing sense of surprise at the fact that the mind which is atomic in size has no space between her breasts विधि means वर्त्मनि, see under 431 Here all words in हे are Gen sing forms

एकोट्यत या हृदय आत्मीय तयो परकीया (=नरविषये) का दृणा ।

रक्षत लोका आत्मान बालाया, जाती विषमो स्तनी ॥

" What compassion can those breasts have on others when they burst out (come out by bursting) their own heart, young people, keep yourself away from the young woman (नाला), (for) her breasts have now become full (विषम), heart-rending " As the author takes बालद् as Ablative sing, I am forced to construe the verse as above against the Com The word हृदय is used in a double sense, heart and breast

351 The Abl and Gen plu of feminine nouns have हु as termination

मय्य (=मायु) भूत यन्मारित मगिति अस्मदीय वान्त ।

अलाबिष्यतु वयस्याभ्य यदि मज्ज गृह ऐष्यत् ॥

"It was well, O sister, that my husband was killed (in battle) I would have been put to shame in the presence of my friends if he had returned home defeated" मया, compare मले Marathi, मला Hindi, महारा and हमारा Compare हमारा Hindi एन्तु is the present participle used as conditional form See under III 180 वयमिअन्तु is either Abl or Gen plural

352 The Loc sing of feminine nouns has द्वि as termination

वायम उद्गापयन्त्या प्रिय ट्ट सहसेति ।

अर्धानि बलयानि मर्षां गगानि अर्धानि स्फुटितानि तदिति ॥

"As the husband was all of a sudden sighted by a lady who was driving away the crowing crows, half of her bracelet dropped down on the earth and the (rest) half cracked with a noise" There is a common belief that the crowing of a crow indicates the coming of a guest The lady on hearing this sound of the crow was probably disappointed and wanted to frighten the crow In doing so she saw her husband suddenly The result is that from her emaciated hand dropped down some bangles before the husband was sighted, but after he was seen the lady became fat with joy and so the rest of the bangles cracked There an अत्युक्ति in the description महिहि is Loc sing

353 In the neuter gender the Nom and Acc plu have द्व as the termination

कमलानि मुक्त्वा अलिकुञ्जानि करिगण्डाः काक्षन्ति ।

असुलभ एष्टु येषां निर्बन्ध (मले) ते नापि (त्रैव) दूर गणयन्ति ॥

"Swarms of bees leave the lotuses and desire (to go to) the temples of elephants, those that insist on getting what is difficult, do not mind the distance" कमलद, अलिकुण्ड and करिगण्डाः are Nom and Acc plu. forms

354 Before the Nom and Acc sing terminations the

अ of neuter words with क ending is changed to उ, e g, तुच्छउ for तुच्छक, भग्गउ for भग्गक, पमरिअउ for प्रमृत्तक, etc

भग्नक दृष्ट्वा निजक बल उल प्रमृत्तक परस्य ।

उन्मीलति शशिलेखा यथा करे करवाल प्रियस्य ॥

“ On seeing his own army routed and the enemy's army spreading, the sword in the hand of my husband flashes like the crescent moon ”

We may here take a resumé of the declension of nouns in अपत्रश according to Hemacandra

Masculine nouns ending in अ

देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
दव, देवा, देवु	दव, देवा
देवे, देवें, देवेग (देविण)	देवदिं, देवेदिं
देवरे, देवहु	देवहु
देव, देवउ, देवसु, देवहो	देव, देवठ
देवे, देवि	देवदिं
देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा, देवहो

Masculine nouns ending in इ

गिरि, गिरी	गिरि, गिरी
गिरे, गिरी	गिरि, गिरी
गिरिए, गिरिण, गिरिं	गिरिदिं
गिरिहे	गिरिहु
गिरि	गिभि, गिरिह, गिरिहु
गिरिहे	गिरिहु
गिरि, गिरी	गिरि, गिरी, गिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like गिरि.

Neuter nouns

Nom Acc	कमल, कमला	कमल, कमला, कमलइ, कमलाइ
	वारि, वारी	वारि, वारी, वारिठ, वारीइ
	महु, महू	महु, महू, महुइ, महूइ

The rest like masculine words

Neuter nouns ending in क, ० ग तुच्छउ

Nom Acc	sing	तुच्छउ,
		The rest like कमल

Feminine nouns irrespective of ending vowel.

(मुग्धा, मति, तरुणा, वधू)

मुद्र, मुद्रा	मुद्राउ, मुद्राओ
मुद्र, मुद्रा	मुद्राउ, मुद्राओ
मुद्रए	मुद्रहिं
मुद्रहे	मुद्रहु
मुद्रहे	मुद्रहु
मुद्रहि	मुद्रहिं
मुद्र, मुद्रा	मुद्र, मुद्रा, मुद्रहो, मुद्राहो

Fem words ending in इ, ई, उ, ऊ are declined like

355 Pronouns ending in अ have हा as Abl sing termination वस्मात्, भवार् आगत, वस्मात् तस्मात् etc होन्तउ 15 भवान् from Pres part of हो (भू)

356 The Abl sing M¹⁹ of त्रिम् has विहे

यदि तस्य द्रुष्टयतु मेह मया सह तिलतार (?)।

तत् कस्माद् वक्राभ्या लोचनाभ्या ऽप्ये (अह) शतवारम् ॥

‘ If his intense (तिलतार, literally in which the pupil of the eye is full of love like the sesamum) love for me is lost, why am I looked at hundred times with side glances?’ तहो 15 तस्य and not तव as understood by the Com जोइजउ 15 1st sing pass of जोव Compare जोत्रो in Gujarati

357 Pronouns ending in अ have हिं as Loc sing termination

यत् or यस्मिन् कल्पते शरेण शर छिद्यते खड्गेन सरम् ।

तस्मिन् तादृशे भटवटानिवहे कान्त प्रकाशयति मार्गम् ॥

“My husband shows the way (to other warriors) in the midst of a host where an arrow is cut (met) by an arrow and sword is cut by sword ” जहिं and तहिं are Loc. sing forms

एकस्मिन् अक्षिण भ्रावण अन्यस्मिन् आद्रपद ।

माधव (or माघ) महीतल्लक्ष्मिण तटस्थले शरत् ।

अक्षेपु ग्रीष्म सुखानिभूतिलवने मार्गशीर्षि ।

तस्या मुग्धाया मुखपत्रे आवासिन शिशिर ॥

This verse describes the condition of a lady in separation.

but behold my lover who helps people in distress in the hut here ”

365 The pronoun इदम् becomes अय for declensional purposes

इमानि लोकस्य लोचनानि जातिं स्मरन्ति न भ्रान्ति ।

अप्रिये दृष्टे मुकुलन्ति प्रिये दृष्टे विक्रसन्ति ॥

“ There is no doubt that these eyes of the people re-
collect their previous birth (incidents of the previous birth)
(for) they are closed when they see things they do not
like (अप्रिये), and they dilate when they see things or per-
sons they like ”

शुष्यतु मा शुष्यतु एव (= वा) उदधि वज्रानलस्य किं तन ।

यद् ज्वलति जले ज्वलन एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

“ What does it matter to the वज्रानल, the sub-marine
fire, whether the ocean is dried up or not ? Is it not enough
that fire is ablaze in water ? ”

अस्य दग्धकलेवरस्य यद् बाहित (= लब्ध) तत्कारम् ।

यदि आच्छाद्यते तत्सुम्यति यदि दह्यते तत्क्षार ॥

“ Whatever is obtained of this wretched body is its
best, if it is covered it stinks, if it burnt it becomes ashes ”

366 The pronoun सर्व is optionally substituted by सः
in अपत्रश

सर्वोऽपि लोक प्रस्पन्दते (तडप्फडइ) महत्त्वस्य दृष्टे ।

महत्त्व पुन प्राप्यते हस्तेन मुक्तेन ॥

“ The whole world is striving for greatness, but great-
ness is obtained only by hand that is freely distributing
charities ” तडप्फडइ is explained by the com as चपलायने,
प्रयतते इत्यर्थ मोक्षलक्षणे is rendered as मुक्तेन which word is unknown
in Sk I have rendered it as मुक्तेन We have in vernaculars
phrases like मुक्तेन दानादिगुणे is the meaning of the Ap
word

367 The pronoun किम् is optionally substituted by कः
and कः in अपत्रश

यदि न म आयाति त्ति गृह किं अत्रो मूय तव ।

वचन य सण्डयति तव सखिरे स प्रियो भवति न मम ॥

The lady asks her messenger "O messenger, if he does not come home, why is your face downcast? My dear friend (सखिरे), he who disrespects your words cannot be dear to me"

वाद् १ दरे देस्वद्, see under iv 349 1

फोडोन्नि व द्वियउउ, see under iv 350 2

मुपुशय रदो अनुहरति भण कार्यग केन ।

यथा यथा महत्त्र लक्ष्मि तया तथा तमानि शिरसा ॥

"Please tell me for what reason a noble person imitates the क्यू plant, for the more it grows the more it tends" The verso illustrates the substitute क्वण for किम्

यदि मन्वेहा तन्मृता अत्र जीवति नि रुहा ।

द्वाभ्यामरि प्रसाराभ्या मनिशा (=गता) धन्या किं गर्जसि दल मेघ ॥

A lover away from his beloved is here addressing the cloud "If she loved me she must have been dead, if she is alive she does not love me, in either case that fair one is lost to me, why, O wicked cloud, are you thundering (in vain)?"

368-351 This group of the sutras gives declension of युष्मद् and अस्मद् which is tabulated below --

	युष्मद्		अस्मद्	
Nom	वृत्	तुम्हे, तुम्हइ	इउ	अम्हे, अम्हइ
Acc	पइ, तइ	तुम्हे, तुम्हइ	मइ	अम्हे, अम्हइ
Inst	पइ, तइ	तुम्हेहि	मइ	अम्हेहि
Abl	तउ, तुज्ज, तुध, (तुहु) तुम्हइ		महु, मज्जु	अम्हइ
Gen	तउ, तुज्ज, तुध	तुम्हइ	महु, मज्जु	अम्हइ
Loc	पइ, तइ	तुम्हाउ	मइ	अम्हाउ

368 भ्रमर मा रुणुगुशब्दं कुह ता दित्र विलोक्य मा रुदिहि ।

सा मास्ती देशान्तरिता यस्या त्व प्रियसे वियोगे ॥

"O bee, do not make this humming sound, look at that direction or quarter, do not weep That मास्ती flower

at the separation of which you are dying is away from you at a distance "

त्वया मुक्कानामपि हे धरतरो विनश्यति (फिट्ट) न पत्रत्व पत्राणाम् ॥

तव पुन छाया यदि भवेत् क्षयमपि तदा ते पत्रे (एव) ॥

"O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you. If however you are to have your shade, you can have it only with those leaves "

मम हृदय त्वया, तथा त्व मापि अन्येन विनाशये ।

प्रिय किं करोग्म्यहं विं त्व मरुतेन मत्स्य गिरयते ॥

The commentator says, कानित् नायेह अन्यासक्त पतिं वक्ति " My heart is captured by you, she has captured you and she is harassed by another, my lover, what shall I do? What will you? for a fish is swallowing another fish विनश्यत् is rendered by the Com. ७९ विनाशये, विभिद्यते and विनश्यते, I think this is a देगी root Compare नाजणे, नडणे in Marathi

स्वयि माये द्वयोरपि रणमनयो नो जयत्रिय तर्कयते ।

केशैर्दृष्टी-वा यमगृहिणीं मण मुस कस्तिच्छांत ॥

" When you and I both are on the battle-field, who (else) would expect to gain victory? Say who would have happiness by pulling the Yam's wife in her hair?" The word तर्कये is explained as अभिलपति The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy

त्वा मुचन्त्या मम मरण मा मुचतस्तव ।

सारस (यथा) यस्य दूरे वेगळा स दृष्टान्तस्य साध्य ॥

Com श्री ऋषयनि । त्वां मुचन्त्या मम मरण मा मुचतस्तव मरणम् । दृष्टान्त । यथा सारस पक्षी यस्य दूरे वने मोक्षे कृतान्तस्य साध्यो भवति मरण प्राप्तेर्वी-त्यर्थ । If I leave you (if would be) my death, if you leave me it would be yours, like a saras bird, for whoever (of the pair) stands separated (वेगळा) becomes a victim of death वेगळा is वेगळा in Marathi and has the sense of separation

371 युष्मामि अस्मामि यत् दृत् दृष्ट बहुजनो ।

तत् (=तदा) तावन्मात्र समरमर निर्जित एरण्येन ॥

“What yourselves and ourselves had performed has been witnessed by many people, for, we have won (निर्जित,) so great a battle in a moment ” तेवद्दुःखं तेवद्वा in Marathi

372 तव गुणसपदं तव मतिं तव अनुत्तरा क्षान्तिम् ।

यदि उपय अन्धजना महीमण्डले शिक्षन्ते ॥

“How I wish that other men born on this globe of earth learn (from you) your numerous virtues, your intellect and your uncomparable forbearance ”

376 वयं स्तोत्रा रिपयं बहवः कातरा एव भणन्ति ।

शुभे निमालय गगनतल कति जना ज्योत्स्ना कुर्वन्ति ॥

The warrior is consoling his wife when out to go on the battle field “We are few and the enemies numerous, so say the timid ones, but O fair one, look at the sky (and see) how many (are there that) give the moon-light ” The Com remarks एकद्वन्द्व एवेत्यर्थं

अम्लत्वं लागयित्वा ये गन्ता पयिसा परकीया केऽपि ।

अवश्यं न स्वपन्ति मुनामिहाया यथा वयं तथा तेऽपि ॥

“Those other travellers who have left this place or home having left their love (अम्लत्व=ब्रेह) will certainly not sleep at ease like us ” It speaks of wanderers who have left their lady love at home

377 मया ज्ञातं प्रियं विरहितानां कापि धरा भ्रमति विक्राले ।

केवलं (=पर) मृगादौऽपि तथा तपति यथा दिनम् क्षयकाले ॥

“My dear, I thought that there was some support (consolation, alleviation of pain) to separated lovers at sun set (विक्राले=मध्याया), but at the close (of the day) the moon torments (me) as much as the sun during the day ”

धरा=आधार अवलम्बन वा

379 मम कान्तस्य द्वौ दोषौ सखि मा जल्प अलीकम् ।

ददत परं मह उर्वरिता युध्यमानस्य करवाल ॥

“My lover has (only) two flaws, my friend, do not tell me he, when he makes gifts, I alone am left, when he fights the sword alone ” दोसडा, see, iv 429 आळ=मिथ्या, अलीक, अनर्थकम्, compare आळ in Marathi.

यदि भग्ना परकीया तत्सखि मम प्रियेण ।

अथ भग्ना अस्मदीया तत्तेन मारितेन ॥

" If the enemies are routed, then, my friend, they must have been so by my lover, if our men are routed, then it must have been so by his being killed "

382-388 Rules about the conjugation of verbs. The system of conjugation in the अपभ्रंश is almost the same as in the principal Prākṛit with a few additional forms in the Present, in the Imperative second person sing and in the Future. The *additional* terminations in the Present are —

1st person	उ	ह
2nd person	हि	हु
3rd person	—	हि

The additional terminations for the Imperative are —

2nd person sing ह, उ, ए

In addition to the Future forms with हि, स्त etc, we have in अपभ्रंश स as well

382 सुगन्धरीबन्धौ तस्या शोभां धरत
ननु मायुद्व शशिराहू रुष्ट ।
तस्या शोभन्ते कुरला भ्रमरकुञ्जतुलिता
ननु भ्रमरदिम्भा श्रीडन्ति मिलिता ॥

" Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and Rahu engaged in fight as it were, her curly locks of hair, comparable to swarms of bees, look beautiful as if children of darkness having gathered together, are playing "

383 चातक, " पिउ पिउ " [पियामि पियामि and प्रिय प्रिय]

मणित्वा विद्यदोदिपि हताश ।

तव जले मम पुनर्वन्धे द्वयोरापि न पूरिता आशा ॥

" O चातक, with your desire unfulfilled, how long will you cry ' I shall drink (water), I shall drink ? ' your longing for water and mine for my lover, longings of us both are never fulfilled " चातक means चातक पिउ पिउ has a double meaning as given in the Sanskrit rendering

चातरु किं कथनेन निर्गुण वाग्दारम् ।

सागरे भृते विमलजलेन लभते न एक्ष्मपि धाराम् ॥

" O ruthless चातरु, what is the use of repeatedly telling you that you will not get a single drop (lit धारा=shower) even though the ocean is full of clear water "

अस्मिन् जन्मनि अन्यस्मिन्नपि सागरे त दद्या कान्तम् ।

गजानां मत्तानां त्यक्त्वा कुशानां य सान्छने हसन् ॥

" O Gauri, may you give me in this life and also in another such a husband, who smilingly meets mad elephants unmanagable (oven) by means of goads "

३84 यत्रे अभ्यर्षने मनुमथनो लजुर्भाभूत् सोऽपि ।

यदि इच्छथ महस्व (वट्टणउ) दत्त मा मार्गयन् कमपि ॥

" Even that Madhumathan, God Vishnu, became a dwarf while begging (alms) from Bra, if therefore you desire greatness, give (to others) but do not beg of any one "

385 विधिर्विनादयत्तु प्रहा पीडयन्तु मा धन्ये विषाद कुरु ।

सपद कर्षामि वेपामिव यदि अर्षति (=स्यात्) व्यवसाय ॥

" Let my luck be unfavourable, let the stars trouble me, O fair one, do not be depressed I shall dig money like my dress if only I can get work " Note that कुड् means यदि, if, see iv 422

386 राड्गविनाधित यत् लभामहे तत्र देशे याम ।

रणदुर्मिच्छेण भग्ना विना युद्धेन न वलामहे ॥

" We shall go to that country where we shall get some work for our sword, destitute as we are by the famine of fight, we cannot live in happiness without fight "

387 कुजर स्मर मा सङ्गरीं मरलाश्चामान् मा मुञ्ज ।

क्वला ये प्राप्ता विविशेन ताश्चर मान मा मुञ्ज ॥

" O elephant, do not think of the सङ्गरी plants, do not breathe heavy (long, straight) sighs, eat only those morsels which luck brings you, do not give up your self respect "

Here उमारे, भेष्टि and चरि are the Imperative forms

अमर अत्रापि निम्ने कति (चित्) दिग्सार विलम्बस्व ।

यनयत्रवार छायात्कुलो फुड्गति यावत्सदम्ब ॥

“ O beo, please wait for a few days even on this Nimb-tree until the Kadamba tree, having plenty of foliage and shade, bears blossom ” Here विलम्बु is the Imperative form.

प्रिय एवमेव कुरु मद्ग करे त्यज त्व करवालम् ।

येन कपालिका वराका लान्ति अभग्न कपालम् ॥

“ My lover, please keep this spear in hand as at present, throw away the word, so that the poor कपालिकस will have at least their begging bowl (कपाल an earthen pot) unbroken ” Here करे is the Imperative form

388 दिवसा यान्ति वग (= क्षट्पटर्हि) पतन्ति मनोरथा पश्चात् ।
यदान्ति तन्मान्यते भविष्यति (इति) कुर्वन् मा भास्व ॥-

“ The days pass away quickly, the cherished desires lag behind, whatever is (in possession) is to be respected (respected,) do not sit idle saying ‘ it will come to me ’ ” For क्षट्पटर्हि compare क्षटपट in Marathi

389 सतो भोगान् य परिहरति तस्य कान्तस्य बलि क्रिये ।
तस्य देवेनैव मुण्डित यस्य सत्त्वाट शीर्षम् ॥

“ I offer my homage to that husband who rejects enjoyments offered (for) he who has bald head, is shaven by his fate ” The meaning is that there is no question of restraint if there is no possibility of one's getting the enjoyments Com यस्य भोगा न सन्ति स तु स्वयमेव त्यजतीत्यर्थः ।

390 अतितुल्य यस्तनयो सच्छेद न सलु लाभ ।
सखि यदि कथमपि त्रुटिवंशेन भगधरे प्रभवति नाथ ॥

“ Too much fullness of breasts is indeed not a gain but a loss, as my lord can reach the lip with great difficulty and much delay ” छेदः is छेदक, L. a हानि पदुषट stands for प्रभवति

391 इयत् उक्त्वा शकुनि स्थित पुनर्तु शासन उक्त्वा ।

तदा अह जानामि एष हरि यदि ममाग्र उक्त्वा ॥

Duryodhana says —“ Having said this much शकुनि stopped, again दु शासन stopped having said that much, then I realised that it was हरि (श्रीकृष्ण) who stood before me having said (what he had to say) ” दुर्वाधन was so over-

powered by the presence of श्रीकृष्ण that he was not at all in his senses during the speech, he however came round when he heard two more speeches. The verse illustrates the various forms of वृ in अपभ्रंश.

395 This sūtra states that छोट and other देशी roots are synonymous with तक्ष and others and gives a few illustrations.

यथा तथा तीक्ष्णान् शरान् लात्वा दशरी अतक्षिष्यत् ।

तदा जगति गौर्या मुखकमलेन सदृशतां कामवि अत्पस्यत् ॥

“ Had the moon been deprived of his sharp rays (dark spots etc) and been chiselled, he then would have attained some resemblance in the world with the lotus-like face of the fair one ” Some mss read सर in place of शर, i e शरान्, the meaning would be, If the moon had been scratched with sharp arrows

कङ्कण चूर्णमिविष्यति मुग्धे स्पोले निहितम् ।

श्वसानलज्वालासतप्त वाप्यजलमसिक्तम् ॥

“ O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breaths and sprinkled over with the water of your tears ” The glass bangles heated and then dipped in water become brittle, the lady is therefore asked not to rest her cheeks on her palm. For चूड्ड and क्षब्धिअ compare चुडा and सळ, क्षाळणे etc.

अनुगम्य द्वे पदे प्रेम निवर्तते यावत् ।

सर्वाग्नरिपुसभस्य करा परिवृत्ता तावत् ॥

“ As the beloved (प्रेम,) having gone two steps, returns, the rays of the moon (the offspring of the enemy { water } of all devouring fire) began to set ” अन्मडवचिउ is an Absolute (see 439 below) from गम् with अन्मड i e सम् or अउ which is a देशी form

हृदये शल्यायते गौरी गगने गर्जति मेघः ।

वर्षारान्ने प्रवासिकाना विषम स्रष्टमेतत् ॥

“ The fair one strikes (pains) at heart, the cloud

thunders in the sky it is (thus) a great hardship to those who intend to leave their home on the evening of a rainy season " Here सुटुक्क and घुटुक्क are देशी forms which are approximately rendered into sk as शल्यायते and गर्जति

अम्ब पयोधर्गे वज्रमयी नित्य यौ समुत्थौ तिष्ठत ।

मम कान्तस्य समरादणके गजघटा मत्त्वा यात ॥

" O mother, my breasts are adamantine as they always stand in front of my husband and meet him after having broken the array of elephants on the battle field " मज्जिड, an Absolute, see 439 below

पुत्रेण जातेन को गुण अपगुण क मृतेन ।

यद् पेनुकी (बरीकी) भूमि आकम्प्यतेऽपरेण ॥

" What is the gain by the birth of a son ? what is the loss if he dies ? when the ancestral property (land) is being appropriated by another " Hero बणीरी and चरिम्ब are of देशी origin, compare बाप and चापणें, चोपणें in Marathi

तत् तावत् जल सागरस्य स तावान् विस्तार ।

तुप निवारण पलमपि नेत्र पर शङ्कायते असार ॥

" So much water the ocean has, so vast is its extent, but nevertheless, is not even a little (पलमपि) quenched, only it thunders for nothing " बुट्टुम्ब or घुट्टुम्ब is घनि करोति comp-
prie नि सारम्य पदार्यस्य प्राथेणाटम्बरो महान् । त मुरणे घनिस्तादृग् यादृकात्स्ये
प्रजायते ॥

396-399 and 410-412 These sutras treat of the phonetic changes in the अपभ्रंश

396 In अपभ्रंश non-conjunct and non-initial क, ग, त, थ, घ, फ, occurring after a vowel are respectively changed to ग, घ, द, व, ब, भ-

क = ग यद् दृष्ट सोमग्रहणमेसतीभि हासित नि शकम् ।

प्रियमनुष्यविशोभकरं मिल मिल राहो रूमाहम् ॥

" When the unchaste women saw the eclipse of the moon, they laughed fearlessly, (and said,) o Rahu, do, do swallow the moon that agitates the beloved person " Hero विन्डोहगद् stands for विशोभकर

र= घ धम्य स्वस्यावस्थे सुख चिन्त्यते मान ।

प्रिये श्रेष्ठे व्याकुलत्वेन (हलोहल) कश्चेत्यति आत्मानम् ॥

" O mother, people at ease (स्वस्थास्वस्य) can very well think of becoming broughty, when however, the lover is seen, who, on account of the rising emotion (हलोहल, रभस) is conscious of himself ? " Here मुन् becomes सुघ

त=द, थ=ध, प=उ, फ=भ

शपय कृत्वा कथित मया तस्य पर सफल जन्म ।

सत्य न त्याग न च आरभटी न च प्रदृष्ट धर्म ॥

" On oath I tell you His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety " Here सगु कथिद् and सम्बुद्ध illustrate the rule

यदि कश्चित् प्राप्स्यामि प्रिय अहृत कानुर करिव्यामि ।

पानीय नवने शरावे यदा सर्वादिषु पदेऽयामि ॥

" If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before, I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen pot " This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sūtra may not take place as an effect of प्रायोऽभिहार

पश्य रजिहार प्रफुलितर काञ्चनशान्तिप्रदाश ।

गौरावदननिनिर्जितक तु सेते नववासम् ॥

" See the रजिहार in full blossom being the beauty of go'd, indeed, being put into background (lit defeated) by the face of the fair maid, it has taken to forest residence "

397 In अपप्रश non-initial non-conjunct म is changed to nasalised घ Thus we have कवेँ, मरेँ from कमल, ध्रमर, जिर्वे तिवेँ from जिम, तिम etc

398. रेफ as second member of ँ conjunct is optionally dropped in अपप्रश

जइ वेँइ=1V 396

जइ भग्गा=1V 379

399 रेफ is substituted for a member of the conjunct in some cases, e g, वास and वास for व्यास

व्यास महर्षि एतद् मणति—यदि श्रुतिशास्त्र प्रमाणम् ।

मातृणां चरणौ नमतां दिवसे दिवसे गङ्गास्नानम् ॥

“ Vyasa, the great sage says thus If the Veda and the Satara are to be regarded as authoritative, then those who salute the feet of their mother get the merit of bathing in the Ganges every day ”

व्यासनोपि भारतस्तम्भे बद्धम् ।

“ Vyasa also has said this in the Bharata books.” The other reading gives व्यासेनापि भारत स्तम्भे बद्धम् For want of context the meaning of the line is uncertain

400 The द् of आपद्, सपद् and विपद् is changed to इ in अपघ्नदा

अनय कुर्वन् पुरुषस्य आपद् आयाति ।

“ Calamity befalls a person who does wrong deed ”

शुणहि न सपय=1V 335

401 कथ, यथा and तथा have केम (केव) किम, (किधे) किह, किध, जेम जिम, जिह, जिध, तेम, तिम, तिह, निध, ॥ अपघ्नदा

कथ समाप्यतां दुष्ट दिन कथ रात्रि यदि (छुट्टु) भवति ।

नववधुर्दर्शनलालसक वहति मनोरथान् सोऽपि ॥

“ How will this wicked (tedious) day come to an end ? when will the night come ? (so) he who is eager to meet his bride cherishes longings ”

ओ गौरामुखनिर्जितक वार्दले निर्लीन मृगाद् ।

अन्वोऽपि य परिभूततनु सस्य भ्रमति नि दाइम् ॥

“ I think (ओ सूचनायाम्), the moon hides himself in the mass of clouds (वहल=वादल in Marathi) being defeated by the face of the fair maid, how can he whoever is thus defeated, wander fearlessly ? ” ह्य is निर्लीन, cf सपणे, छुट्टणे in Marathi.

विम्बाधरे तन्व्या रदनदृग कथ स्थित श्रीमानन्द ।

निरुपमरस प्रियेण पीत्वेव शेषस्य दत्ता शुद्रा ॥

“ O आनन्द, how does the tooth mark on the bimba-like nether lip of the fair one stand ? (the reply is) her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put as it were a seal to it (so that no other should taste it) ”

भग्न सखि निमृत्क तथा मयि यदि प्रिय दृष्ट सरोप (सरोप) ।
यथा न जानाति मम मन पक्षापतित तस्य ॥

“ O friend, tell me in secret if you saw my lover angry with me, tell me in such a manner that my husband (as distinguished from the lover) would not know that I am now partial to my lover ”

जिर्वै जिर्वै वक्त्रिन् -1V 344

मद् जाणित् प्रिय -1V 377

402 यादृश्, तादृश्, फीदृश्, and ईदृश् become जेदु, तेदु, वेदु, and एदु in अपभ्रंश

मया भणित बलिराज त्व् क्रीदृश् मार्गिण एष ।

यादृश्नादृश् नापि भवति मूर्ख स्वय नारायण ईदृक् ॥

“ O बलिराज, I told you of what sort this begger is, he is not an ordinary begger but नारायण in person ”

403 यादृश् etc when ending in अ become जइन्, तइस्, कइस् and भइस्

404 यत्र becomes जेषु and जत्तु, तत्र becomes तेत्यु and तत्तु in अपभ्रंश

यदि स पटयति प्रजापति कुत्रापि लात्वा शिक्षाम् ।

यत्रापि तत्रापि भ्रष्ट जगति भग्न तदा तस्या सदस्मीम् ॥

“ If the creator fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her ”

406 यावत् becomes जाम, जाड, जामहिं, तावत् becomes ताम, ताड, तामहिं

यावत् न निपतति कुम्भतटे सिंहचपटाचटात्कार ।

तावत् समस्ताना मद्कलाना (गजानां) पदे पदे बाधते दृक्का ॥

“ As long as the slab of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants ”

तिलाना तिलत्व तावत् पर यावत् न जेहा गलन्ति ।

जेहे प्रनष्टे ते एव तिला तिला भ्रष्टा यला भवन्ति ॥

“ Sesamum can be so called so long as the oil (जेह) is not pressed out, but when it is 'pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes
रल (oil cake, wicked)”

यावद् विपदा कार्यगति जीवानां मये आयाति ।

तावद् आस्तामितर जन मुन्नोऽन्यतर ददाति ॥

“ When evil destiny befalls men, even a good man
would back out, let us not speak of an ordinary man ”

407 यावत् becomes जेवड, जेतुल, तावत् becomes तेवड, तेतुल

यावद् अन्तर रावगरामयो

तावद् अन्तर पट्टणप्रामया ।

“ There is as much difference between a town and a
village as there is between रावण any राम ”

409 ते मुद्गा हरिता ये परिविष्टा तेषु म् ।

परस्पर युध्यमानाना स्वामी र्पाडित येषाम् ॥

“ The entables (० ६, मुद्र ५) served to them fighting
with one another, are lost if their master is in distress ”

गजिड is र्पाडित, of गजणे in Marathi

410-411 In अपभ्रंश, ए, ओ are pronounced as short, and
उ and हु, ङि हु, standing at the end of a metrical foot are
pronounced short This is an important rule with reference
to the अपभ्रंश dialect

412 नङ्गा ते विरला केऽपि नरा ये मयादृष्टेऽहम् ।

ये वक्रा ते वय (क) तरा ये ऋक्ष ते उलीवरा ॥

“ O Brahmin, who are those persons who are good
or clever in all respects Those who are crooked greatly
deceive (others), those the that are straight forward are
bulls (dull) ”

414 अन्ये ते दाँ लोचने अन्यत् तद् मुञ्जयुगलम् ।

अन्य स घनस्तनभार तदन्यदेव मुस्तकनलम् ।

अन्य एव केर्दकलाप स अन्य एव प्रायो विधि ।

येन नितम्बिनी चटिता सा गुणलान्घ्यनिधि ॥

“ Uncommon are her long eyes, uncommon her pair
of arms, uncommon are her firm and heavy breasts,
uncommon indeed is her lotus-like face; indescribable are
her profuse hair, the creator also is altogether different

who fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty "

प्रायो मुनीनामपि भ्रान्ति ते मणोऽ गणयन्ति ।

अक्षये निरामये परमपदे अद्यापि लय न लभन्ते ॥

" Probably even the sages are wrong, they (simply) count the beads, they do not yet become merged in that highest seat which is free from danger and is imperishable. "

अधुमलेन प्राय गोर्वा सग्नि उद्गृत्ते नयासरर्मा ।

ते समुत्ते सप्रेषिने दत्त तिर्यग घात परम् ॥

" O friend, I think, the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing, hence when directed towards (others) they give a side long stroke "

एव्यति प्रिय रोपिष्यामि अह र्टा मामनुभवति ।

प्राय एतान् मनोरथान् दुष्कर दयित कारयति ॥

" My lover will come, I shall get angry with him, he will soothe me when I am angry, so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes "

415 विरहानलज्वालाकरालित पथिक कोऽपि मद्भ्रत्वा स्थित ।

अन्यथा शिशिरकाले शीतलनलात् धूम कुन उत्थित ॥

" A certain traveller, enflamed by the fire of separation, must have taken plunge into waters, how otherwise can smoke rise up from cold water in this season of winter? "

416 मम वान्तस्य गोष्ठस्थितस्य कुत्र कुर्वीरभागे ज्वलति ।

अथ रिपुहारेण आद्रयति (com विन्यापयति) अथ आत्मना न भ्रान्ति ॥

" How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ) ? He will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or of his own "

417 जइ भग्ना पाण्डडा = IV 379

418 प्रियसगमे कथ निद्रा प्रियस्य परोक्षे कथम् ।

मया द्वे अपि विनाशिते निद्रा नैव न तथा ॥

" How can I get sleep when in company of my lover ? How can I have it when he is away ? To me both (kinds of sleep) are lost, I shall not have sleep this way or that way "

गुणहि न सपय = 1V 335

कान्त यत् सिद्धेन उपमीयते तन्मम खण्डित मान ।

सिद्धि नीरक्षकार गजार् दन्नि प्रिय पदरसे समम् ॥

" It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion , for a lion kills elephants without watchman , while my lover kills them with watch men "

चञ्चल जीविन ध्रुव मरण प्रिय दृश्यते कथम् ।

भविष्यति दिवसा रोषयुक्ता (हृमणा) दिव्यानि वर्षागतानि ॥

" Life is fickle , death is certain , my lover , how can one afford to be angry ? For days on which one is angry , will appear (long like) hundred years of gods "

म घणि करहि विमाड = 1V 385

माने प्रनष्टे यदि न तनु तत् देश त्यज्यते ।

मा हुजनरूपपद्वे ददर्यम न भ्रमे ॥

" When respect is lost , the province should be abandoned , if not the body , you should not however wander in that country when being pointed out by the fingers of wicked persons . "

लवण विलीयते पानीयेन अरे खल मेव मा गर्ज ।

ज्वालित गलति तत्कुटीरके गरी तिभ्यति अथ ॥

" Salt (beauty) is melted by water , O wicked cloud , do not thunder , for the hut which is burnt , would trinkle and the lady inside may get wet to day "

विमये प्रनष्टे वक्र ऋद्धी जनसामान्य ।

विमपि मनार् मम प्रियस्य शशी अनुहरति नान्य ॥

" The moon and none else imitates a little of my lover as he (the moon) is crooked (crescent) while in adversity and normal (ordinary = जनसामान्य) in prosperity "

419 किल न खादति न पिबति न विदधति धर्मे न व्ययति म्यरुम् ।

इह शृणो न जानाति यथा यमस्य क्षणेन दूत प्रभरति ॥

" The miser neither eats nor drinks nor does he spend a rupee in pious gifts , he does not know that the messenger of Death would overcome him in a moment "

अथवा न मुञ्चानामेव दोष ।

Note that the word खोदी, खोड in Marathi, is देशी

यायते (गम्यते) तस्मिन् देशे लभ्यते प्रियस्य प्रमाणम् ।

यदि आगच्छति तदा आनीयते अथवा तत्रैव निर्वाणम् ॥

" I shall go to that region where I shall get trace (प्रमाण) of my lover , if he comes I shall bring him, or I shall put an end (to my life) in that very place "

दि विदिदि गगाण्डाणु = IV 399

यत्प्रवसता सह न गता तृष्टा वियोगेन तस्य ।

लज्जने सदेशात् दृष्टीभि (अस्माभि) सुमगजनस्य ॥

" In as much as I did not accompany him when he went on his journey, nor did I die in his absence, I am ashamed to send messages to my lover "

इह मेघा विव्रन्ति जल इत वटयानल आवर्तते ।

प्रेक्षस्व गभीरिमोक्ष सागरस्य एकापि कृषिणा न हि अपभ्रश्यते ॥

" Here clouds drink water , here the submarine fire is agitating, behold the depth of the ocean , not a drop is lessened "

420 पञ्चदश होह विहाणु = IV 362

एम्बइ सुरउ ममत्तु = IV 332

यावु, मा यान्त पश्यत, इक्ष्यामि कति पदानि ददाति ।

हृदये तिरस्वीना अहमेव पर प्रिय आडम्बराणि करोति ॥

" Let him go , do not call him back , I shall see how many steps he goes , I am crossways at his heart, but my lover is only making a show (of going) "

हरि नर्तित प्राङ्गे विस्मये पातित लोरु ।

इदानीं राधापयोधरयो यत् (प्रति)भाति त् मवतु ॥

" Hari was made to dance in the courtyard, the people were struck with amazement, may anything now befall the breasts of राधा "

सर्पमलाश्रया गौरी नवा मापि विषप्रान्धि ।

भट प्रत्युत स म्रियते यस्य न ल्पति रुण्डे ॥

" The fair maid is all beautiful like fresh विषप्रान्धि (a poisonous bulb called बचनाग), but the young man (भट) would die if she does embrace him "

एतद्दे मेह पिबन्ति जलु = 1V 419

421 मया उक्त, त्व घुर घर, गल्लिपमै (कसर) विनाटिता ।

त्वया विना घवल नारोहति भर , इदानीं विपण्य किम् ॥

" I said , O white bull, hold the yoke , we are tease
' by the wicked bulls , the load cannot be carried without
you , why are you now depressed ? "

ज मणु विन्चि न माइ = 1V 350

422 There are a number of देशी words for which sl
equivalents are proposed in this sutra

(1) शीघ्र = वहिष्ठ एक वदापि नागच्छामि अन्यत् शीघ्र यासि ।

मया मित्त प्रमाणित त्वया यादृश रत्न न हि ॥

" Sometimes (एक) you do not come , at other time
you go away quickly , I know , O friend, that there is no
wicked person like you "

(2) झकट = घवल यथा सत्पुण्य तथा कलहा यथा नद्य तथा वलनानि ।

यथा पवना तथा कोटराणि हृदय सिद्धसे किम् ॥

" Just as there are many good men so there are
many struggles, there are rivers and there are turnings;
there are hills and there are hollows, O heart, why
are you depressed ? " झकट is not a pure sh. word Compara
ज्ञगडा in Marathi

(3) अस्तूदयससर्ग=विहाल

ये मुक्त्वा रत्ननिधिं आत्मान तटे पिबन्ति ।

तेषां शत्वाना ससग केवल फ्रुक्त्वाभागा भ्रमन्ति ॥

" They wander blowing off the contact with conchs
that cast away themselves on the shore after having ab-
andoned the store of gems-the ocean " For want of
context the exact meaning of the verse cannot be as-
certained

(4) भय=द्रव्य

दिवसे अर्जिन रमाद मूर्ध सन्निभु मा प्वमपि दम्भम् ।

स्मिपि भय तत् पतति देव समायन जन ॥

" O fool, enjoy what you earn pe day, do not hoard
even a pice , for there comes a danger from unknown
source (किमपि) which puts an end to your life "

(5) आत्मीय=अप्यण फोडोन्ति जे हियदउ = IV 350

(6) दृष्टि=द्रेहि एवैक यद्यपि पश्यति हरि सुष्टु सर्वादरेण ।

तथापि दृष्टि यत्र क्वापि रग्था ।

क शक्नोति सवरीतु नयने सहो पर्यस्ते ॥

“ Although Hari regards each and every object well and with all respect, still his eyes fixed where राधा stands ‘Who is able to check eyes overflowing with love?’ ”

(7) गाढ=निघट्ट

विभवे यस्य स्थिरत्व योचने यस्य गर्व ।

स लेम प्रस्थाप्यने य लगति गाढम् ॥

“ Who is firm in prosperity? Who can have pride (सरट्ट) in youth? (so) such a letter should be sent as would stick fast (‘appeal most ’) ”

(8) साधारण=मण्डल

कुत्र सगधर कुत्र मकरधर कुत्र रहीं कुत्र मेघ ।

दूरस्थितामपि सज्जनाना भवति असाधारण स्नेह ।

“ What a great distance between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they are ”

(9) कौतुक = कोडू or कुः

कुनर अन्येषु तस्वेषु कौतुकेन धर्यति हस्तम् ।

मन पुन एवस्या सत्स्या यदि पृच्छन् परमार्थम् ॥

“ The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity but if you ask the truth his heart is fixed on the सत्तकी plant alone ”

(10) मीटा = खेडू

कीडा कडा अस्मामि निधय किं प्रजल्सत ।

अनुरक्ता भक्ता अस्मान् मा त्यज स्वामिन् ॥

“ Sir, we only played, why do you therefore say this? Please do not leave us who are attached and devoted to you ”

(11) रम्य = रवण

सरिद्धि न मगोमि न गरोवरं नापि उद्यानवने ।

देया रम्या भवन्ति मूर्खनिवसद्धि मुजने ॥

" O fool, countries are rendered beautiful not by rivers, not by lakes or ponds nor by gardens and forests, but by the stay of the good "

(12) अद्भुत = टकारि

हृदय त्वया एतद् उक्त मम अग्रतः सतवारम् ।

स्फुटिष्यामि प्रियेण प्रवमनां (सह) अहं भण्डं अद्भुतसारं ॥

" O heart, rogue, of wonderfully strong structure, you told me hundred times before me I shall burst forth with the lover going away on a journey "

(13) हे साखि = हेलि हेलि न शतहि आलु=iv 379

(14) पृथक् पृथक् = लुअलुअ

एका कुट्टी पञ्चभिः रुद्धा तेषां पञ्चाणामपि पृथक्पृथक् शब्दे ।

भगिति तद् गृहं कथय कथं न दन्तु यत् कुट्टुम्य आत्मच्छन्दकम् ॥

" A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently, O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim ? " कुट्टुमी, compare कुडलें in Marathi

(15) मूढ = नालिअ

य पुन मनस्येव व्याकुलीभूतं चिन्तयति ददाति न द्रव्यं न रूपं च ।

रतिवशम्रमणशीलं कराम्रोक्षलिनं गृहे एव कुन्तुं गणयति स मूढः ॥

" He is a fool who, agitated in mind, thinks but does not give a pice or a rupee, he also is a fool who, wandering at will, brandishes his spear only at home "

(16) मूढ = वड दिवेहि विउत्तउ साह वड= iv 422 4 above

(17) नव = नवय नवत्री व वि विसगडी=iv 120 above

(18) अवस्फन्द=दडवड

चलाभ्यां वलमाभ्यां लोचाम्भ्यां ये त्वया दृष्टा बाले ।

तेषु मकरध्वजावस्फन्दं पतन्ति अपूण बाले ॥

" O young girl, those that are seen by you with your quick side glances, are attracted by the god of love even before they are young (अपूर्व कांति) "

(19) यदि=दुडु दुडु अगपइ ववसाभो=iv 385

(20) स्या घ=नेर

गतं मं केमरीं पित्रत जलं निधिनं हरिणा ।

यस्य मन्त्रिणां हुरारेण मुखेभ्यः पतन्ति तृणानि ॥

“ O dear, the lion is gone, drink water without any fear- the lion at whose roaring grass drops down from your mouths ”

(21) सयन्धि=तण अह भग्ना अम्हह तणा=iv 379

(22) मा भैषी = मन्मोसा

स्वस्यावस्थानामालम्बन सर्वोऽपि लोः करोति ।

भार्तानां मा भैषी इति य मुजन स ददाति ॥

“ Every one talks consoling words to those that are at ease, it is only the good man who promises help by saying. “Do not be afraid” to those in distress ”

(23) यद्यद् दृष्ट तत्तत् = जाहद्विआ

यदि रज्यसे यद्यद् दृष्ट तस्मिन् हृदय सुगन्धस्वभाव ।

लोहेन झुट्टता यथा घन (= ताप) महिष्यते तावत् ॥

“ If o foolish heart, you feel affection to whatever you see, you will have to bear torments as iron beaten bears the hammer (घन) ”

423 हुहुः and घुग्घ etc are देशी words imitating the sound and action

मया ज्ञात मक्ष्यामि अह प्रेमहृदे हुहुःशब्द कृत्वा ।

केवल अभिन्तिता सपतिता विप्रियनौ झटिति ॥

“ I thought I would be drowned in the pond of love with a sound, but all of a sudden came to me the boat-the news of separation ”

खाद्यते न कसरत्कशद् कृत्वा, पीयते न घुटशद् कृत्वा ।

एवमपि भवति सुखासिका प्रिये दृष्टे नयनाभ्याम् ॥

“ When the lover is seen one (the beloved) is not devoured nor is one drunk with a gulp, and yet there is pleasure and happiness ” कसरक्वेहि in the verse is a puzzle. We do not know what sound is represented by this word कसरत्कशद् पूर्वाणा भक्षयन्ति is the explanation found in one com विविक्रम renders the word as कटाक्ष, and though it would make good sense it cannot be word to denote शब्दानुरण घुट is a sound which one makes in drinking quickly. Compare घुट्घन पिण घुट्घुट, घटघटां प्याला in Marathi

अथापि नाथ ममैव गृहे सिद्धार्थान् षन्दते ।

तावदेव विरह गनाक्षेपु मर्तन्नेष्टां ददासि ॥

“ My husband is still in the house saluting the holy images of Jinas (has not yet gone out on a journey), and still separation acts like monkey (peeps inside like a monkey) through the windows ”

शिरसि जरागण्डिता लोमपुटी (कम्बल) गले मणय न विशाते ।

तथापि गोष्ठस्या वारिता मुग्धया उत्थानोपवेशनम् ॥

“ The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass balls on her neck ” उद्धर्षण in Marathi उडनस, उडनशा etc

424 भव्य पश्चात्ताप प्रिय रलहायित विकाले ।

(नून) विपरीता बुद्धि भवति विनाशस्य काले ॥

“ O mother, I repent that I made my lover angry in the evening Indeed, one thinks wrongly at the time of his ruin ”

425-437 These sutras describe the terminations peculiar to अपभ्रंश

425 नायक एष परिहास अनिभान (अयद्भुत) कस्मिन् देशे ।

अह क्षीण तव कृते प्रिय त्व पुन अन्यस्या कृते ॥

“ O lover, tell me in what country this extraordinary joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else ”

वृत्तगद्दो तवेण = IV 366

426 स्मर्यन् तत् वत्स यत् विस्मर्यन्ते मात् ।

यस्य पुन स्मरण जान गा तस्य स्नेहस्य किं ताम ॥

“ That is called dear which is remembered though it may have been forgotten for a while, but what can that affection be called the recollection of which comes and goes away quickly ? ”

विपु लुञ्जो १ वलाद्दु = IV 386

427 जिह्वेन्द्रिय तावत् बधो क्लृप्त सम्य अतिनानि शन्यानि ।

सूते त्रिनेत्रे तुम्बिन्ना अवस्य दुष्प्राणि पानानि ॥

“ Keep under control the sense organ called tongue which is the head and under which all others live, when the root of तुम्बिनी (दुध्या घोपडा in Marathi) is completely killed, the leaves will certainly dry up ’

‘ अवयव न मुञ्चति मुञ्चच्छिञ्चति = iv 386

428 एकदा शीलकलङ्किताना दीयन्ते प्रायश्चित्तानि ।

य पुन सञ्जयति अनुदिवम तस्य प्रायश्चित्तेन विम् ।

“ Atonements can be prescribed for those whose character is spoiled only once, what is the use of expiation for him who spoils his character (breaks his promise) every day ? ”

429 विरहानलज्वालाकरालित पथिर पथि यद् दृष्ट ।

तद् मिलित्वा सर्वे पथिके स एव हृत अभिष्ट ॥

‘ When a traveller was seen on the way as surrounded by flames of the fire of separation, all other travellers gathered and consigned him to fire (as he was dead) ’

महु वन्तहो वे दोमडा = iv 379

एक पुडुणी पचहि रूढी = iv 423 14

430 फोडोने जे हिअडड = iv 350

चूण्डु चूण्णीहोइमइ = iv 395

रवामिप्रसाद सलज्ज त्रिय सीमामथो वामम् ।

प्रेक्ष्य बाहुजल धन्या मुञ्चति निश्वासम् ॥

“ The happy one (fair maid) breathes a heavy sigh on seeing the favour of the master (to her lover), a bashful lover, a residence on the frontier and the strength of the arm (of the lover) ”

431 पथिक दृष्टा गरी ? दृष्टा मार्गमवलोकयन्ती ।

अश्रुच्छ्रुसे कञ्चुक तिमितोद्दान (आर्द्रशुष्क) कुर्वती ॥

One traveller is asking another about his beloved “ O traveller, did you see my beloved, the fair maid ? (The other replies), Yes I saw her looking to your path and making her कञ्चुक, bodice, wet by tears and dry by hot breaths ” .

एक कुडुलो पचहि रुद्दी = IV 432 11

432 प्रिय आयात, शुभा वार्ता, ध्वनि कर्णं प्रविष्ट ।

तस्य विरहस्य नश्यत धूलिरपि न दृष्टा ॥

"The lover has returned, (so) I heard the news, his voice has fallen on my ears, I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying."

431 सदेशेन किं शुपदीयेन यस्मिन्नाय न मिन्यते ।

स्वप्नान्तरे पीतेन पानीयेन प्रिय विषाया किं छियते ॥

"What is the use of your messages when you do not give me your company? Can thirst be quenched by water drunk in a dream?"

दिक्त्रिन्व अम्हारा वतु = IV 345

वाहिनि महारा वतु = IV 351

138 अत्र तत्र द्वारे गृहे लक्ष्मी विसृष्टा भवति ।

प्रियप्रभ्रष्टेव गौरी निधला ऋषिपि न तिष्ठति ॥

"Fortune is fickle and runs here, there, at the door, in the house, and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover"

438 The तस्य termination of the potential passive participle becomes इएव्वड, एव्वड and एवा

एतद् गृहीत्वा यन्मया यदि प्रिय उशर्यते (त्यज्शने) ।

मम कर्तव्यं किमपि नापि मतव्यं परं दयितं ॥

The commentator says केनापि सिद्धपुण्येण विद्यासिद्धये नायिद्यं प्रति धनादिक दत्ता भर्तारि प्रार्थिते नायिकाया उत्तिरेयम् "If I am to give up my lover by accepting this (money), then I have nothing else left except death"

देशोघाटन शिलिक्थन चक्रुश्च यद् लोके ।

मज्जिण्या अनिरक्षया सर्वं सोद्व्य भवति ॥

"The मज्जिण्या plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the region, boiling over fire and being crushed by hammer."

स्वपितव्यं परं शारित पुष्पवनीनि सनानम् ।

जागरितव्यं पुन क दिमर्षि यदि स वेद प्रमाणम् ॥

The sense is too obscene to be explained

439 The क्त्वा of the Absolutive is substituted by इ, इउ, इनि, अवि, एपि, एपिणु, एव and एविणु

हृदय यदि वैरिणो घातं तत् किं अत्रे (आकाशे) आरोहाम् ।
अस्माकं द्वौ हृत्तौ यदि पुन मारयित्वा धियामहे ॥

“ O heart, if our enemies are numerous, are we to scale heavens to kill them? We have two arms, if we are to die we shall die after killing them ”

मयघटं भञ्जितं जन्ति=17 395

रक्षत सा विपहारिणीं तो कर्मां चुम्बि वा जीवम् ।
प्रतिनिम्बिण्डुजालं जलं यन्मामनङ्गादितं पीतम् ॥

“ That lady bringing water (विप) preserves her life by kissing those hands that have drunk water with the reflection of मुञ्ज (a person grass) without plunging into it ” दहिउ comes from डोह from which we have डुणें, डुण in Marathi

बाहू विच्छेद्य याहि त्वं, भवतु तथा को दोषः ।

हृदयस्थितं यदि नि सरसि जानामि मुञ्जं म रोष ॥

“ O मुञ्ज, you may go throwing off my arms, let it be so, what harm is there? I shall consider that to be anger if you go out from my heart ” The references to मुञ्ज in the above two verses are regarded by some to the famous king of Malwa, by others to the minister मुञ्ज of a king of the Calukya dynasty

441 जित्वा अशेषं कषायबलं दत्त्वा अभयं जगत् ।

लाल्वा महाव्रतं शिवं लभन्ते ध्यात्वा तत्त्वम् ॥

“ Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss ”

441 The Infinitive तुम् in अपभ्रंश has the following eight substitutes viz, एव, अण, अणह, अणहि, एपि, एपिणु, एवि, and एविणु

दातुं दुष्करं निजकथनं, कर्तुं न तप प्रतिभाति ।

एव सुखं भोक्तुं मनः, परं भोक्तुं न याति ॥

"It is difficult to give away one's money; it does not occur (to any one) to perform austerities, the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so"

जेतुं त्यस्तु सक्त्वा धरां लघु तप पाठयितुम् ।

विना शान्तिना तीर्थधरेण क शाकरोति भुवनेऽपि ॥

"Who except the तीर्थधर शान्ति is able in this world to conquer and then abandon the whole earth, to take the vow and observe it?"

442 गत्वा वाराणसीं नरा अय उज्जयिणीं गत्वा ।

मृता प्राप्नुवन्ति परम पद दिव्यान्तराणि मा जल्प ॥

"By going to Benares and then visiting Ujjain men attain the highest place after their death, do not speak of other holy places"

गङ्गां गत्वा य म्रियते य शिवतीर्थं गत्वा ।

क्रीडति त्रिदशानामगम न यमलोके जिता ॥

"He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थ) conquers यमलोक and enjoys the sport in heaven

443 हस्तां मारयिता लोकं कथयिना ।

पट्टं वादयिता शुकं भयिता ॥

"Elephant is in the habit of killing, people in the habit of talking, the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking"

444 न माजुञ्जु=17 382

रथ्यस्तमने समाकुलेन कण्ठे विधिर्न न हिन् ।

चक्रेण दण्डं मृणालिगया ननु जीवार्गल दत्त ॥

"On the setting of the sun the चक bird become excited (at the separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth, it was as if put there as a bar (so that his life should not depart)"

बन्धावलीनिपनमयेन धन्या ऊर्ध्वगुजा याति ।

यत्तद्विहस्य हस्तस्य स्ताथ गवेत्तीव ॥

"On account of the fear of dropping down her brace

lets the fair lady walks with her arms raised up as if to find out the depth of the great pond of the separation from her lover "

प्रेक्ष्य मुग्ध जिनवरस्य दीर्घनेत्रमसलावण्यम् ।

ननु शुद्धमत्परमरित ज्वलो प्रविशति स्वणम् ॥

" On seeing the face of जिनवर having long eyes and possessing beauty, she is very much jealous and enters ire "

चम्पककुमुमस्य मध्ये सखि भ्रमर प्रविष्ट ।

शोभते इन्द्रनील ननु वनरे उपविष्ट ॥

" My friend, a bee has entered into the flower of चम्पक and shines as if इन्द्रनील is set into gold "

निदमरमु पिपे पित्रवि जशु = 1V 401

445 गयजुभद् दारन्तु = 1V 345

अघ्राणि लग्नानि पर्वनेषु पचिद्द आरटन् याति ।

य एष गिरिप्रसनमना म किं धन्याया धनानि ॥

" When the clouds appear on the top of the mountain the traveller goes on crying ' Will the cloud spare the life (धनानि) of the fair one, the cloud that intends swallowing the mountain ? "

पादे निलम् अन्त्र शिर खस्त म्बन्धात् ।

तथापि तटारिकायां हस्त गच्छि क्रियते कान्तस्य ॥

" I honour my lover who keeps his hand on his small sword even though the bowels hang on his foot and head severed from the trunk "

शिरमि आन्डा खादन्ति फलानि पुन शरत्ता मोटयति ।

तथापि महाद्रुमा शकुनीना अपराध न कुर्वन्ति ॥

" Climbing on the top they eat fruit, again they break branches still the great trees do no harm to birds "

446 The characteristics of शैरमेनी are noticeable in

शाये जेखर क्षण विनिर्मापितम्

क्षण कष्ट प्रालम्ब कृत रत्या ।

विहित क्षण सुण्टमालिकाया

तत्रमत कुसुन्दामनीदण्ड कामन्य ॥

शुद्धिपत्रम्.

शुद्धम् पक्षि	अशुद्धम्	शुद्धम्
३१२	अपञ्चतेम	अपञ्चतेम
९१२५	वा भवति	सशुद्धि इत्येवमादिषु शब्देऽर्थादेरकारस्य वा भवति
१११२४	अच्छरिज्ज	अच्छरिज्ज
१२११	ब्रह्मचय च	ब्रह्मचर्ये च
१५१२२	पृथ्वि ध्वत्	पृथि ध्वत्
१७१२५	पहिण-जर	पहीण जरमरणा
२११२१	सुन्द । रया	सुन्दारया
२७११	उचोपे	ऊचोपे
२८११४	नावणात्प	नावर्णात्प
३२१२४	इत्ये सिद्धम्	इयेव सिद्धम्
३८११	८१२१२५४	८११२५४
३८१०	अन्यत्र भ्रमरो	अन्यत्र भमरो
३८१२४	अनायोर्वस्य	अनयोर्वस्य
३९११५	अनुस्वरात्	अनुस्वारात्
४२१११	अचैत्य	अचैत्य
४२१११	क्षान्ति	क्षान्ति
४८१०	बिम्बलो	भिम्बलो
७०११४	निचलनिष्फदा	निचलनिष्फदा
७२१११	जसु-शसोर्लुक्	जसु शसोर्लुक्
७२११३	एए वच्छे	एए वच्छे
७४१२१	डउ डआ वा	डउ डआ वा
९६१०	क्यपन्तस्य	क्यपन्तस्य
९६१८	क्यप्	क्यप्
१०१६	न्य-ण्य ज्ञ जा भ.	न्य-ण्य ज्ञ जा ञ्ज-
९१०	अहिमन्जु	अहिमन्जु
१११८	दिणामहे	ह माणह
११११	राज च ताव लाके	राज च ताव लोके.

१८५१२५	सुत्रियो	सुक्तिउ
१८६१६	कम-वदर	कम-वद
१८९१११	निमय-सर	निमय-सर
१५०११६	धम्मणह	आराणउ
१५११२३	अपिञ्चइ	कपिञ्चइ
१५३११०	अय	आय
१५४११	सहि एगो	सहिण्णो
१५४११२	ममर	ममर
१५४१२२	तुह	तुहु
१५८११४	दिलिम्बउइ	दि लिम्बउउ
१६०११५	गिलिगिलि	गिलि गिलि
१६०१२१	सवधु	सवधु
१६०१२३	सधधु	सधधु
१६०१२७	पाणउ	पाणउ
१६२०	भग	भगु
१६४१२१	धम धण-हाह	धण धम-हाह
१६५११	नयण सर	नयण सर
१६५१८	गमल-जलहु मु	सीमल-जलहु धुमु
१६५११२	चरन्ति	चरन्ति
१६५११३	उत्तहण	उत्तहण
१६६१९	पालिउ गलउ सुमुग्गउ	पालिउ गलउ सु मुग्ग
१६६११६	अउउ	दुग्गउ
१६६१२७	नह्णदि	नह्णदि
१६७१२२	परण ह	परणह
१६८१३	पर	पर
१६८१८	जोएदिहारे तो वि	जालदि हरे तो वि
१६८११२	पणविमइ	पणविमइ
१७०१२१	अरुम १	अरुमय
१७०१२८	धारि निगण्ड	धारि निगण्ड
१७३१९	धम वणु	धम वणु
१७३११९	अम्हादि	अम्हादि
१७४११८	वे	वे
१७३११९	अग्गिउ	अग्गिउ
१७८१९	रौ	रौ

